

Robert Silverberg

NOÉMA KRILA

• Kentaur • Naučna fantastika

Prvi deo: NOĆNA KRILA

1.

Roum je grad podignut na sedam brežuljaka. Priča se da je bio svetska prestonica u jednom od ranijih ciklusa. Nisam za to znao, zato što se moj esnaf bavi Osmatranjem, a ne Pamćenjem; pa ipak, kada sam ga prvi put ugledao, dolazeći sa juga u sumrak, odmah sam video da je u minulim danima njegova važnost bila ogromna. On je još i sada predstavljao moćan grad u kome je obitavalo mnogo hiljada duša.

Vižljaste kule oštro su mu se ocrtavale spram večernjeg neba. Svetlosti su primamljivo žmirkale. Sa moje leve strane nebo se oblilo blistavošću poslednjih sunčevih zraka; ustreptale trake plave, ljubičaste i rumene boje ukrštale su se i preplitale, zadubljene u noćnu igru iz koje se rađala tama. Zdesna, mrak se već spustio. Pokušao sam da razaberem sedam brežuljaka, ali mi to nije pošlo za rukom; pa ipak, pouzdano sam znao da je preda mnom veličanstveni Roum, ka kome vode svi putevi, što me je ispunjavalo strahopoštovanjem i dubokim uvažavanjem prema delima naših davno iščezlih otaca.

Zaustavili smo se uz kraj dugačkog, pravog puta, posmatrajući Roum. "Ovo je blagonaklon grad", rekoh. "Ovde ćemo naći posao." Pokraj mene, Avluela je zalepršala svojim čipkastim krilima. "A hranu?" upita ona svojim visokim, flautastim glasom. "A sklonište? A vino?"

"I to", rekoh. "Sve to."

"Koliko već idemo, Osmatraču?" upita ona.

"Dva dana. Tri noći."

"Da sam letela, bilo bi znatno brže."

"Da, ali samo za tebe", rekoh. "Ostavila bi nas daleko za sobom i nikad nas više ne bi videla. Je li to ono što želiš?"

Ona mi se približi i očeša se o grubu tkaninu mog rukava, a zatim se pripi uz mene poput mačke koja se umiljava. Krila joj se raširiše u dva široka lista vilinske svilice, kroz koja sam lako mogao da razaberem sunce na smiraju i večernje svetiljke, treperave, rastočene, magične. Nozdrve mi ispuni opojni miris njene kose crne

kao ugalj. Pružih ruke prema njoj i obavih joj vitko, dečačko telo.

"Znaš i sam da želim da ostanem s tobom zauvek, Osmatraču", reče ona. "Zauvek!"

"Znam, Avluela."

"Da li ćemo biti srećni u Roumu?"

"Bićemo srećni", uzvratih, puštajući je iz zagrljaja.

"Da krenemo odmah u Roum?"

"Mislim da bi trebalo da sačekamo Gormona", rekoh, odmahnuvši glavom. "Uskoro će se vratiti iz istraživanja." Nisam želeo ništa da joj kažem o umoru koji me je skolio. Bila je još dete, stara svega sedamnaest leta; šta je mogla da zna o umoru ili bremenu godina? A mene su godine pritisle. Nisam, doduše, bio star koliko i Roum, ali ipak sasvim dovoljno.

"Dok čekamo", reče ona "smem li malo da letim?"

"Da, smeš da letiš."

Čučnuo sam pokraj naših kolica i zagrejao ruke o kucajući generator, dok se Avluela pripremala da poleti. Najpre je svukla odeću, zato što su joj krila bila preslaba za bilo kakav dodatni teret. Gipko i spretno skinula je staklene mehurove sa vitkih nogu, a zatim se oslobodila rumenog jeleka i mekih, krznenih čakšira. Sve prigušenija svetlost sa zapadnog neba zaiskričila joj je duž krhkog obličja. Kao i svi Letači, ona je takođe bila lišena svih suvišaka telesnog tkiva: grudi su joj predstavljale tek blaga ispupčenja, stražnjica joj je bila ravna, a butine tako mršave da se između njih video poveći razmak kada bi stajala. Da li joj je težina premašala jedan kvintal? Sumnjam. Posmatrajući je, osećao sam se, kao i uvek, debeo i sazdan po meri površinskog sveta, sa prekomernom telesinom, premda uistinu nisam spadao u krupne i teške ljude.

Uz kraj puta, ona se ničice spusti do tla, položi glavu na kolena i stade da izgovara obredne reči Letača. Bila je leđima okrenuta prema meni. Tanana krila joj zalepršaše, ispuniše se životom, podigoše se oko nje poput ogrtača zahvaćenog lahorom. Nikako mi nije išlo u glavu kako su tako krhka krila u stanju da podignu makar i nekog ko je tako sitan kao što je Avluela. Nisu to bila sokolska već leptirska krila, prošarana venama i prozračna, mestimično poprskana pigmentnim pegicama, abonosna, tirkizna, skerletna. Snažan ligament spajao ih je sa dva ravna mišićna korpusa ispod koščatih

lopatica; ono, međutim, što joj je nedostajalo bila je masivna grudna kost letećeg stvorenja, snopovi vretenastih mišića neophodnih za letenje. Oh, poznato mi je da Letači ne koriste samo mišiće da bi se vinuli u vazduh, da postoje mistične discipline u njihovim misterijama. No, uprkos svemu tome, ja, koji sam spadao u Osmatrače, bio sam i dalje skeptičan prema fantastičnijim esnafima. Avluela je prestala da govori. Kada se uspravila, lahor joj je poduhvatio krila i ona se uzdigla nekoliko stopa iznad tla. Ostala je na toj visini, kao čardak ni na nebu ni na zemlji, dok su joj krila mahnito treperila. Noć se još nije sasvim spustila, a Avluelina krila bila su samo noćna krila. Ona nije mogla danju da leti, zato što bi je užasan pritisak sunčevog vetra obarao na tle. Sada, negde između sumraka i tame, još nije kucnuo pravi čas da poleti. Video sam kako je poslednji ostaci svetlosti na nebu potiskuju prema istoku. Žustro se opirala ovoj sili rukama i krilima; njeno malo, duguljasto lice bilo je napeto od nastojanja da se usredsredi; na usnama su joj stajale reči esnafa kome je pripadala. Ona se zgrči, a zatim naglo opruži, pri čemu joj glava polete na jednu stranu, a stražnji deo na drugu; narednog trenutka već je lebdela u vodoravnom položaju, sa licem okrenutim nadole i krilima koja su se hrvala sa vazduhom. Vini se, Avluela! Vini se!

I odista se vinula. Izgledalo je kao da je samo snagom volje savladala plimu poslednjih ostataka svetlosti.

Ispunilo me je zadovoljstvo dok sam posmatrao njeno nago obličje spram zaleđa tame. Jasno sam mogao da je razaberem, zato što Osmatrač ima oštro oko. Dosegla je do visine koja je petostruko nadmašala njenu i krila su joj se sada potpuno raširila, tako da su mi tornjevi i kule Rouma postali delimično zaklonjeni. Mahnula mi je rukom. Poslao sam joj poljubac i uputio reči ljubavi. Osmatrači se ne žene, niti imaju decu, ali Avluela mi je ipak bila kao kćer i ja sam se ponosio njenim letenjem. Proteklo je tek godinu dana na zajedničkom putovanju, od onog časa kada smo se prvi put sreli u Aguptu, a meni se činilo da je znam čitav život. Ona me je napajala novom snagom. Nisam, međutim, siguran čime sam ja nju napajao: bezbednošću, znanjem, povezanošću sa danima pre njenog rođenja. Jedino sam se nadao da me i ona voli kao što ja volim nju.

Sada je već uzletela prilično visoko. Vrtela se u vazduhu, hrlila uvis,

obrušavala se, pravila piruete, plesala. Crna kosa lepršala je za njom. Telo joj je izgledalo samo kao slučajan prirepak dvama velikim krilima, koja su se blistala, presijavala i treperila u noći. Hitala je u visine, slaveći nesputanost silom teže i pojačavajući u meni osećaj nezgrapnosti; a onda, poput neke vitke rakete, ona najednom strelovito suknu u pravcu Rouma. Spazio sam samo tabane njenih stopala i krajičke krila, a zatim je više nisam video.

Uzdahnuo sam i zavukao šake ispod miški da bi im sačuvao toplotu. Kako to da mene prožima studen, dok naga Avluela veselo leti nebom?

Upravo je kucnuo dvanaesti od dvadeset časova i ponovo je došlo vreme da pristupim Osmatranju. Otišao sam do kolica, otvorio kovčege i pripremio uređaje. Korice nekih cifarnika bile su požutele i izbledele; igle u njima izgubile su sjajnu presvlaku; mrlje koje je nanelo more naruživale su futrole instrumenata; bila je to uspomena na ono doba kada su me gusari napali nasred Okeana Zemlje. Pohabane i naprsle poluge i ručke poslušno su reagovala na moje pokrete dak sam obavljao pripreme radnje. Najpre valja moliti za bistar i prijemčiv um; zatim treba postići visok stepen srodnosti sa uređajima; tek posle toga započinje se samo Osmatranje - pomno ispitivanje zvezdanog svoda u potrazi za neprijateljima čoveka. To je bilo moje umeće i moja veština. Odlučno sam prionuo na poluge i ručke, otpočevši da ih napamet pomeram i pripremajući se da postanem produžetak svojih instrumenata.

Tek što sam prešao prag i stupio u prvu fazu Osmatračkog zanosa, kada jedan dubok i zvonak glas reče iza mene: "Pa, kako je, Osmatraču?"

Oslonio sam se o kolica. Kad vas neko ovako neočekivano izbacila iz koloseka, uvek iskusite fizički bol. Za trenutak sam osetio kako mi se kandže stišću oko srca. Lice mi se zajapurilo; oči su mi mutno gledale; u ustima mi više nije bilo pljuvačke. Što sam brže mogao, preduzeo sam zaštitne mere da sprečim blokiranje metabolizma i da se odvojim od uređaja. Prikrivajući drhtanje što sam bolje umeo, ja se okrenuh.

Ugledao sam Gormona, drugog člana naše male družine, koji je šeretski stajao pakraj mene. Usne su mu bile razvučene u podrugljiv smešak i bilo je očigledno da ga uveseljava nevolja u koju sam

zapao, ali ipak nisam mogao da se naljutim na njega. Teško je ispoljiti ljutnju prema nekome ko je izvan esnafa, ma koliko izazivačko bilo njegovo ponašanje.

S naporom, ja prozborih: "Da li si se lepo proveo?"

"Veoma. Gde je Avluela?"

Pokazao sam prema nebu. Gormon klimnu.

"Šta si pronašao?" upitah ga.

"Ovo je sasvim pouzdano Roum."

"U to uopšte nije bilo sumnje."

"Za mene jeste. Ali sada imam dokaz."

"Da?"

On izvuče vrećicu iz tunike, postavi je na tle pored mene i razreši tako da je mogao da zavuče ruku u otvor. Gundajući malo, on poče da izvlači nešto teško - nešto od belog kamena - konačno usledi dugačak mramorni stub, izlebljen, nagrižen vremenom.

"Potiče iz jednog hrama Carskog Rouma!" reče ponosno Gormon.

"Nisi smeo da ga uzmeš."

"Čekaj!" uzviknu on i ponovo zavuče ruku u vrećicu. Ovoga puta izvukao je pregršt kružnih metalnih pločica i zveckavo ih razastro oko mojih nogu. "Novčići! Pogledaj ih, Osmatraču! Svi su sa likovima Cezara!"

"Koga?"

"Drevnih vladara. Zar ne znaš istoriju prošlih ciklusa?"

Podozrivo ga pogledah. "Tvrdiš da si bez esnafa, Gormone. Zar je moguće da spadaš u Pamtitelje i da to kriješ od mene?"

"Pogledaj moje lice, Osmatraču. Mogu li ja da pripadam bilo kom esnafu? Zar bi neko uzeo Mutanta?"

"U pravu si", rekoh, posmatrajući njegov zlatni ten, debelu, voštanu kožu, oči sa crvenim zenicama, krezuba usta. Gormon je odgojen na teratogenetskim drogama; bio je čudovište, lepo na svoj način, ali ipak čudovište, Mutant, van ljudskih zakona i običaja koji su na snazi u Trećem Ciklusu civilizacije. A Mutanti nemaju svoj esnaf.

"Postoji još nešto", reče Gormon. Izgleda da je kapacitet vrećice bio neograničen; ukoliko bi bilo potrebno, čitav svet mogao je da stane u njeno nabrano, sivo ždrelo, a ona i dalje ne bi bila veća od normalne šake. Gormon izvadi deliće neke mašinerije, kalemove za čitanje, jedan uglasti predmet od smeđeg metala, koji je mogao da

predstavlja neku drevnu alatku, tri kvadratića od sjajnog stakla, pet listova hartije - hartije! - i još mnoštvo sličnih drangulija iz starine. "Vidiš?" reče on. "Bila je to korisna šetnja, Osmatraču! I ne samo nasumce odabran plen. Sve je registrovano, sve naznačeno, sloj, procena doba, položaj in situ. Pred nama je mnogo hiljada godina Rouma."

"Zar je trebalo da uzmeš ove stvari?" upitah sumnjičavo.

"Zašto da ne? Kome one nedostaju? Ko u ovom ciklusu mari za prošlost?"

"Pamtitelji."

"Njima nisu od velike pomoći materijalni predmeti."

"A šta će tebi te stvarčice?"

"Prošlost me zanima, Osmatraču. Na svoj bezesnafski način ja se bavim izučavanjima. Je li to pogrešno? Zar čudovišta nemaju pravo na znanje?"

"Svakako, svakako. Samo ti tragaj za čim hoćeš. Usavršavaj se na svoj način. Ovo je Roum. U zoru ćemo ući u njega. Nadam se da ću tamo naći posla."

"Možda neće biti baš najlakše."

"Kako to?"

"U Roumu već sigurno ima mnogo Osmatrača. Neće biti odveć potrebe za tvojim uslugama."

"Obratiću se za milost Princ u Rouma", rekoh.

"Princ od Rouma je nepristupačan, hladan i okrutan čovek."

"Ti ga poznaješ?"

Gormon slegnu ramenima. "Pomalo." Počeo je da vraća u vrećicu stvari koje je izvadio. "Oprobaj sreću sa njim, Osmatraču. Zar ti preostaje nešto drugo?"

"Ništa", uzvratih, na šta se Gormon nasmeja, ali ne i ja.

On je nastavio da prebira po relikvijama prošlosti, dok je mene obuzela duboka potištenost zbog njegovih reči. Izgledao je tako siguran u sebe u jednom nesigurnom svetu - on, koji je bio bez esnafa, mutantno čudovište, čovek neljudskog lika; kako je samo mogao da bude tako hladan, tako nehajan? Živeo je, ne plašeći se ničega i izvrćući ruglu one koji su priznavali da se boje. Gormon je putovao sa nama devet dana, od kada smo ga sreli u drevnom gradu ispod vulkana, južno odavde, uz more. Ja ga nisam pozvao da nam

se pridruži; on je to sam predložio, a na Avluelino navaljivanje ja sam pristao. Drumovi su tamni i hladni u ovo doba godine, a unaokolo se mota mnogo opasnog zverinja, tako da bi starac koji putuje sa devojkom uvek mudro postupio ako bi primio u društvo neku snažnu osobu poput Gormona. Postojali su, međutim, trenuci kada sam se kajao zbog te odluke, a ovo je bio jedan od njih.

Laganim korakom vratio sam se do opreme.

"Da li sam te prekinuo u Osmatranju?" upita najednom Gormon, kao da je to tek tog trenutka shvatio.

"Jesi", uzvratih blago.

"Žao mi je. Počni ponovo, neću ti više smetati." Uputio mi je svoj ljubak, naheren smešak, koji je bio tako šarmantan da je to ublažilo приметnu nadmenost njegovih reči.

Uhvatio sam poluge, stegao ručke, stao da osmatram cifarnike. Ali nisam ušao u Osmatrački zanos, zato što sam ostao svestan Gormonovog prisustva; nije me napuštala bojazan da će mi ponovo narušiti koncentraciju u nekom bolnom trenutku, uprkos obećanju koje mi je dao. S naporom sam odvojio pogled od aparata. Gormon je stajao sa suprotne strane puta, kriveći vrat ne bi li spazio Avluelu. U času kad sam se okrenuo prema njemu, on me pogleda.

"Nešto nije u redu, Osmatraču?"

"Ne. Ovaj trenutak nije naklonjen mom poslu. Sačekaću."

"Kaži mi", reče on. "Kada se naprijatelji Zemlje stvarno pojave sa zvezda, da li će te mašine obavestiti o tome?"

"Verujem da hoće."

"A onda?"

"Onda ću obavestiti Branitelje."

"I time će biti okončano tvoje životno delo?"

"Možda", uzvratih.

"Dobro, a čemu onda ceo esnaf? Zbog čega ne postoji jedan glavni centar iz koga bi se vršilo Osmatranje? Kakva je svrha razaslati na sve strane bulumentu Osmatrača-lutalica?"

"Što je više vektora otkrivanja", rekoh, "to su veći izgledi da se invazija blagovremeno primeti."

"Zar se onda ne može dogoditi da neki Osmatrač upravi svoje naprave prema nebu i da ne vidi ništa, a da osvajač već bude ovde?"

"Nije nemoguće. Upravo zbog toga nas i ima mnogo."

"Ponekad mi se čini da je sve to jedno veliko preterivanje", reče Gormon, nasmejavši se. "Da li stvarno veruješ da nam predstoji invazija?"

"Verujem", rekoh kruto. "U protivnom, moj život bi bio promašen."

"A zašto bi žitelji zvezda želeli Zemlju? Šta mi to imamo osim ostataka starih carstava? Šta bi oni radili sa jadnim Roumom? Sa Perisom? Sa Jorslemom? Truli gradovi! Budalasti prinčevi! Ma hajde, Osmatraču, priznaj i sam: invazija je puki mit i ti četiri puta dnevno obavljaš jalov posao, a?"

"Osmatranje je moja veština i moja nauka. Tvoje je da se izruguješ tome. Svakom svoje, Gormane."

"Oprosti mi", uzvratilo on s pudsmešljivom poniznošću. "Samo ti nastavi da Osmatraš."

"I hoću."

Ljutito sam se okrenuo prema kovčegu sa instrumentima, rešen da ne obraćam pažnju na eventualna daljnja prekidanja, bez obzira na to koliko ona bila napadna. Zvezde su se pojavile na nebu; bacio sam pogled prema blistavim sazveždima i moj um je automatski registrovao mnogo svetova. Prionimo na Osmatranje, pomislih. Neka izrugivanje ne osujeti našu budnost.

Ušao sam u puni Osmatrački zanos.

Podesivši uređaje, dopustio sam da se kroz mene razlije plima energije. Upravio sam um prema nebeskam svodu i stao da tragam za neprijateljski nastrojenim stvorovima. Koje li blistavosti! Kakvog li neverovatnog sjaja. Ja koji nikada nisam mrdnuo sa ove male planete sada sam hrlio crnim razmeđama praznine, prelazio sa jedne plamene zvezde na drugu, posmatrao kako oko njih kruže planete poput neobičnih glavica. Lica su mi uzvraćala pogled dok sam klizio preko njih, neka bez očiju, neka sa mnogo očiju; svekolika složenost Galaksije nastanjene mnoštvom žitelja najednom mi je postala pristupačna. Pomno sam motrio za eventualnim grupisanjem neprijateljskih sila. Proveravao sam vojne poligone i uporišta. Čitavog života, još od punoletstva, tragao sam četiri puta na dan za osvajačima, čiji je dolazak obećan, za zavojevačima kojima je bilo suđeno da se jednoga dana domognu našeg trošnog sveta.

Nisam pronašao ništa, a kada sam se povratio iz zanosu, oznojen i

iznuren, ugledao sam kako se Avluela spušta.

Sletela je lako poput pera. Gormun ju je pozvao i ona je potrčala, bosonoga, dok su joj male grudi podrhtavale; privio je njenu sićušnu priliku u svoje snažno naručje i oni se zagriše, ne strasno, već radosno. Kada ju je pustio, ona se okrenu prema meni.

"Roum", prodahta devojka. "Roum!"

"Videla si ga?"

"Celog! Mnoštvo sveta! Svetlost! Bulevari! Jedna tržnica! Oronula zdanja stara mnogo ciklusa! Oh, Osmatraču, kada bi znao koliko je lep Roum."

"Onda ti je let bio prijatan", rekoh.

"Pravo čudo!"

"Sutra ćemo poći da se nastanimo u Roumu."

"Ne, Osmatraču, ne sutra: još večeras!" Postala je devojački nestrpljiva, a lice joj je blistalo od uzbuđenja. "Treba da prevalimo još samo mali komad puta. Vidi, eno ga tamo."

"Moramo se najpre odmoriti", rekoh. "Ne bi bilo dobro da stignemo umorni u Roum."

"Možemo otpočiniti kada stignemo", uzvрати Avluela. "Hajdemo! Spakuj se. Obavio si Osmatranje, zar ne?"

"Jesam. Jesam."

"Pođimo onda! U Roum! U Roum!"

Potražio sam pogledom pomoć od Gormona. Spustila se noć; došlo je vreme da podignemo bivak i da nekoliko sati otpočinem.

Po prvi put, Gormon je bio na mojoj strani. "Osmatrač je u pravu," reče on Avlueli. "Najbolje će biti da se svi najpre malo odmorimo. Krenućemo u Roum u svitanje."

Avluela napući usta. U većoj meri nego ikada ranije izgledala je kao dete. Krila su joj se zaklopila i telo joj se pogurilo. Nervoznom kretnjom, sasvim je skupila krila, sve dok ona nisu postala dve gure veličine pesnice na njenim leđima, a zatim je pokupila odeću koju je razbacala putem. Ponovo se obukla dok smo podizali bivak. Podelio sam im tablete hrane, a onda smo se povukli na počinak. Imao sam nemiran san: video sam Avluelu kako se ocrtava spram Mesečevog diska i Gormona koji je leteo pokraj nje. Dva časa pre svanuća ustao sam i izvršio prvo Osmatranje u novom danu. Zatim sam probudio i

njih, pa smo krenuli prema legendarnom carskom gradu, prema Roumu.

2.

Jutarnja svetlost bila je sjajna i oštra, kao da je ovo bio neki mlad, nedavno stvoren svet. Put je i dalje bio sasvim pust; ljudi se ne kreću mnogo u poslednje vreme, osim ako nisu, slično meni, putnici po navici i zvanju. Povremeno smo zastajali pokraj druma da bismo propustili karuce nekog pripadnika esnafa Gaspodara, koje je vuklo desetak bezizražajnih uškopljenika, poređanih u nizu. Četiri ovakva vozila projurila su mimo nas tokom prva dva časa dana; sva su bila dobro zaptivena i zatvorena kako bi sakrila ponosno lice Gospodara od pogleda tako prostog sveta kao što smo bili mi. Mimoišlo nas je i nekoliko teretnih kola natovarenih raznim proizvodima, a povrh nas proletelo je nekoliko letaća. No, najveći deo vremena bili smo sami na drumu.

Predgrađa Rouma obilovala su relikvijama prošlosti: izdvojeni stubovi, delovi akvadukta koji ništa ne prevozi niotkuda u nigde, ulaz u neki iščezli hram. To je bio najstariji Roum koga smo videli, ali unaokolo je bilo ostataka i potonjih verzija grada iz novijih ciklusa: kolibe težaka, kupole elektrana, trupla nobodera za stanovanje. Tu i tamo nailazili smo na nagorele kosture nekih drevnih vazduhoplova. Gormon je sve ispitivao, uzimajući uzorke s vremena na vreme. Avluela je samo posmatrala, širom otvorenih očiju, ne govoreći ništa. Nastavili smo da hodamo, sve dok nismo stigli pod gradske zidine.

Sastojale su se od plavog, uglačanog kamena, fino spojenog, uzdižući se do visine od otprilike osam ljudi. Naš drum okončavao se u zidu sa ukrašenim lukom; kapija je stajala otvorena. Kada smo se sasvim primakli, jedna prilika nam pođe u susret; bio je to neki čovek sa kapuljačom i maskom, neobično visok, odeven u tamnu odoru esnafa Hodočasnika. Sa pripadnicima ovoga reda ne treba prvi započeti razgovor, već samo uzvratiti ako budete oslovljeni. Hodočasnik nas je oslovio.

"Odakle?" upita on kroz svoju govornu rešetku.

"Sa juga. Živeo sam u Aguptu neko vreme, a zatim sam prešao Mostozemlje do Talijske", urvatih.

"Kuda?"

"Za sad u Roum."

"Kako ide sa Osmatranjem?"

"Kao i obično."

"Imate li gde da odsednete u Roumu?" upita Hodočasnik.

Odmahnuo sam glavom. "Uzdamo se u naklonost Volje."

"Volja nije uvek blagonaklona", uzvratila Hodočasnik odsutno. "Niti u Roumu vlada velika potražnja za Osmatračima. Zašto putuješ sa Letačem?"

"Da bih imao društvo, a i zato što je ona mlada i potrebna joj je zaštita."

"Ko je ovaj drugi?"

"On je bez esnafa, Mutant."

"To i sam vidim. Ali zašto je sa tobom?"

"On je jak, a ja sam star, tako da putujemo zajedno. Kuda si se ti zaputio, Hodočasniče?"

"U Jorslem. Postoji li neko drugo odredište za pripadnike mog esnafa?"

Saglasio sam se sa njim, slegnuvši ramenima. "Zašto ne bi pošao u Jorslem sa mnom?" upita me najednom Hodočasnik.

"Put me sada vodi na sever, a Jorslem je na jugu, blizu Agrupa."

"Bio si u Agrupu, a nisi svratio u Jorslem?" reče on iznenađenim glasom.

"Tako je. Još nije kucnuo moj čas da vidim Jorslem."

"Pođi sada. Hodićemo zajedno putevima, Osmatraču, i razgovaraćemo o minulim danima i danima što će doći, a ja ću ti pomagati prilikom Osmatranja, dok ćeš se ti meni naći pri ruci kada budem opštio sa Voljom. Da li se slažeš?"

Bilo je to pravo iskušenje. Pred očima mi je iskrsla slika Zlatnog Jorslema, punog svetih zdanja i crkava, sa mestima za podmlađivanje, gde su starci postajali mladići, sa tornjevima i šatrama. Iako spadam u ljude koje nije lako skrenuti sa izabranog puta, ipak se nešto pokolebalo u meni i za trenutak mi se javila želja da ne uđem u Roum, nego da krenem sa Hodočasnikom u Jorslem.

"Ali moji saputnici..." rekoh.

"Ostavi ih. Zabranjeno mi je da putujem sa nekim ko je bez esnafa, a sam ne želim da budem u društvu žene. Jedino ćemo nas dvojica, Osmatraču, poći u Jorslem."

Alvuela, koja je ostala po strani i mrštila se sve vreme našeg razgovora, uputi mi iznenadan, užasnut pogled.

"Ne želim da ih ostavim", rekoše.

"Onda idem sam u Jorslem", uzvratih Hodočasnik. Iz gustog haljetka izvukao je koščatu ruku sa dugačkim, belim i čvrstim prstima. Dodirnuo sam vrhom mojih prstiju njegove, a onda Hodočasnik reče: "Neka ti Volja bude milostiva, prijatelju Osmatraču. A kada jednom budeš stigao u Jorslem, svakako me potraži."

Zatim je pošao svojim putem, ne rekavši više ni reči.

"Hteo si da pođeš sa njim, zar ne?" upita me Gormon.

"Razmislio bih o tome."

"Šta bi to mogao da nađeš u Jorslemu čega nema ovde? I ovo je sveti grad kao i ono. U Roumu se možeš malo odmoriti. Ne bi izdržao još jedan dug put."

"Možda si u pravu", složih se i poslednjim ostacima snage krenuh prema kapiji Rouma.

Podozrive oči posmatrale su nas iz proreza u zidinama. Kada smo se našli nasred ulaza, zaustavio nas je jedan debeli, rošavi Stražar sa upalim obrazima i zapitao nas kakvim poslom dolazimo u Roum. Kazao sam mu kome esnafu pripadam i koje su mi namere, na šta se on prezrivo obrecnuo.

"Pođi negde drugde, Osmatraču! Ovde su nam potrebni jedino korisni ljudi."

"Osmatranje je takođe korisno", uzvratih blago.

"Nesumnjivo. Nesumnjivo." On pokaza na Avluelu. "Ko je ovo? Osmatrači su neženje, zar ne?"

"Ona je samo moj saputnik."

Stražar se grohotom nasmeja. "Sad mi je jasno zašto onda često putujete! Samo ona nije nešto naročito. Koliko joj je godina: trinaest, četrnaest? Hodi ovamo, dete. Moram da te pretresem i da utvrdim da li nešto krijumčariš." Brzo je stao da je opipava šakama, namrgodivši se kada joj je naišao na grudi, a zatim podigavši veđe kada je osetio ispupčenja krila ispod lopatica. "Šta je ovo? Šta je ovo? Veće je pozadi nego spreda! Letač, dakle? Baš prljava rabota: Letači se spandavaju sa matorim Osmatračima." On se zakikota i ponovo počeo da opipava Avluelu na način koji je Gormena nagnao da se besno ustremi napred, dok mu je ubilački plam zaiskrio u

očima.

Sprečio sam ga na vreme, šćepavši ga iz sve snage za zglob i tako ne dozvolivši da nas sve troje upropasti napadom na Stražara. On me žestoko odgurnu, od čega umalo nisam pao; ali onda se primiri i obuzda, posmatrajući ledenim pogledom kako debljko okončava pretraživanje Avluele u potrazi za 'krijumčarenom robom'.

Posle toga Stražar se polako i sa neskrivenim gađenjem okrenu prema Gormonu i reče: "Koji si ti vrag?"

"Ja sam bez esnafa, vaša milosti", uzvratu Gormon oštrim tonom. "Ponizan i bezvredan proizvod teratogeneze, ali i slobodan čovek koji želi da uđe u Roum."

"Zar malo čudovišta imamo ovde?"

"Ja malo jedem, a mnogo radim."

"Radio bi ti još više ukoliko bi bio uškopljen", uzvratu Stražar.

Gormon se smrknu. Ja upitah: "Smemo li da uđemo?"

"Trenutak." Stražar stavi na glavu šlem za prenos misli i začkilji očima dok je upućivao poruku u rezervoare sećanja. Lice mu se zgrčilo od naprezanja; zatim se opustilo i trenutak kasnije usledio je odgovor. Nismo mogli da primetimo nikakav znak opštenja; ali po njegovom razočaranom izgledu postalo je jasno da nije pronađen nikakav razlog koji bi se protivio našem pristupu u Roum.

"Hajde!" reče on. "Ulazite, svi troje. Brzo!"

Prošli smo kroz gradsku kapiju.

"Mogao sam da ga satrem jednim udarcem", reče Gormon.

"I da budeš uškopljen do večeri. Ovako, uz malo strpljenja, bez problema smo ušli u Roum."

"Ali kako je samo postupao prema njoj..."

"Tvoj stav prema Avlueli veoma je posesivan", rekoš mu. "Moraš stalno imati na umu da je ona Letač i da kao takva ne može da ima nikakve seksualne odnose sa stvorenjima bez esnafa."

Gormon pređe preko moje primedbe. "Ona me ne uzbuđuje ništa više od tebe, Osmatraču. Ali boli me kada gledam kako neko postupa na taj način prema njoj. Ubio bih ga da me nisi zadržao."

"Gde ćemo se smestiti sada kada smo u Roumu?" upita Avluela.

"Najpre moram da nađem centralu mog esnafa", uzvratih. "Ja ću se smestiti u Osmatračkom Svratištu. Posle toga ćemo možda svratiti do Lože Letača na obed."

"A onda ćemo", reče Gormon oporim glasom, "otići do Jazbine ljudi bez esnafa i isprositi nešto sitniša."

"Ja te sažaljevam što si Mutant", reko mu, "ali smatram da je nedostojanstveno da ti samoga sebe sažaljevaš. Hajdemo."

Krenuli smo jednom kaldrmisanom, krivudavom ulicom koja je vodila u srce Rouma. Nalazili smo se u spoljnom prstenu grada, stambenoj četvrti sačinjenoj od niskih, zdapastih kuća, na čijim je krovovima bila smeštena nezgrapna šuma odbrambenih instalacija. Prema centru uzdizali su se blistavi tornjevi koje smo sinoć videli spolja; bili su to ostaci drevnog Rouma, brižljivo očuvani tokom deset hiljada ili još više godina; tržnica, zona tvornica, komunikacioni centar, hramovi Volje, rezervoari sećanja, utočišta spavača, burdelji vanzemaljaca, vladine zgrade, centrale raznih esnafa.

Na uglu, pored jednog zdanja iz Drugog Ciklusa, sa zidovima od gumene opeke, pronašao sam javni šlem za prenos misli i stavio ga na glavu. Istog časa misli su mi zastrujale vodovima i stigle do dispečerskog centra gde su dobile pristup do jednog od uskladištenih mozгова rezervoara sećanja. Pred očima mi se pojavila slika vijugave moždane mase, čije se blede sivilo jasno ocrtavalo spram tamnozelenog ležišta. Jedan Pamtitelj svojevremeno mi je kazao da su u prošlim ciklusima ljudi napravili mašine da misle za njih, iako su one bile vraški skupe, zahtevale su ogroman prostor i pohlepno gutale energiju. No, to nije bila najrđavija ludost naših predaka; zašto, međutim, praviti veštačke mozgove, kada smrt svakoga dana oslobađa mnoštvo ništa slabijih, prirodnih, koji se mogu priključiti u rezervoare pamćenja; da li im je možda nedostajalo znanje da to urade? Teško sam mogao da poverujem u to.

Dao sam mozgu svoju esnafsku identifikaciju i zatražio koordinate našeg svratišta. Istog časa sam ih dobio i odmah smo krenuli; kao i obično, ja sam išao u sredini, vukući kolica sa opremom, a sa strane su koračali Avluela i Gormon.

U gradu je bilo mnogo sveta. Nikada nisam video takvu gužvu u pospanom, pretoplom Aguptu, niti bilo gde drugde na celom putu prema severu. Ulice su vrvele od Hadočasnika, tajanstvenih i maskiranih.

Tiskajući se među njima, išli su uvek zaposleni Pamtitelji, natmureni

Trgovci, a s vremena na vreme promakla bi i nosiljka sa nekim pripadnikom esnafa Gospodara. Avluela je primetila nekoliko Letača, ali joj dogma vlastitog esnafa nije dopuštala da ih pozdravi pre no što obavi obredno pročišćenje. Moram sa žaljenjem da kažem da sam video mnogo Osmatrača i da su mi svi redom uputili prezriv pogled, bez i malo dobrodošlice. Takođe sam uočio mnoštvo Branitelja, kao i veći broj predstavnika manjih esnafa, kao što su Prodavci, Sluge, Zanatlije, Pisari, Komunikatori i Prevoznici. Razume se, unaokolo se muvalo i mnoštvo uškopljenika, a i prilično vanzemaljaca raznih vrsta razmislilo se ulicama, od kojih su većina verovatno bili turisti, dok je manji broj došao nekim retkim poslom koji se još mogao obaviti sa zlovoljnim, osiromašenim žiteljima Zemlje. Opazio sam mnogo Mutanata kako se kradomice gegaju kroz svetinu, ali niko od njih nije imao tako ponosno držanje kao Gormon koji je išao pokraj mene. Bio je jedinstven u svojoj vrsti; ostali, pegavi, šareni, asimetrični, bez udova ili sa odveć udova, deformisani na hiljadu zamislivih i umetničkih načina, bili su šunjavci, čkiljavci, gegavci, siktavci, puzavci, secikese, ispijači mozga, verglaši, okajivači, stecislavci - ali se niko od njih nije držao uspravno i smatrao sebe za čoveka.

Podaci dobijeni od mozga bili su tačni i za manje od jednog sata hoda stigli smo u Osmatračko Svratište. Ostavio sam Gormona i Avluelu napolju i uvezao kolica unutra.

Desetak pripadnika mog esnafa sedelo je u glavnom holu. Uputio sam im uobičajeni znak, na šta su oni mrzovoljno uzvratili. Zar su ovo čuvari od kojih zavisi bezbednost Zemlje? Budale i slabići!

"Gde treba da se prijavim?" upitah.

"Novajlija? Odakle?"

"Agupt je bio poslednje mesto gde sam se prijavio."

"Trebalo je da ostaneš tamo. Ovde nema velike potrebe za Osmatračima."

"Gde treba da se prijavim?" upitah ponovo.

Jedan mladić kicoškog držanja pokaza mi ekran u stražnjem delu velike prostorije. Otišao sam tamo, pritisnuo na njega vrhove prstiju, bio podvrgnut ispitivanju, kazao ime, koje Osmatrač sme da kaže samo drugom Osmatraču i to jedino pod okriljem nekog Svratišta. Jedna ploča se otvorila i neki buljavi čovek, koji je na desnom, ali ne i na levom obrazu nosio amblem Osmatrača, čime je bio označen

njegov čin u esnafu, najpre ponovi moje ime, a zatim reče: "Nije trebalo da dođeš u Roum. Odavno smo prešli kvotu."

"Zahtevam smeštaj i posao."

"Čovek sa tvojim osećanjem za humor trebalo je da se rodi u esnafu Klovnova", uzvratila on.

"Ne vidim u ovome ništa smešno."

"Shodno zakonima koje je proklamovao naš esnaf na skorašnjem zasedanju, Svratiste nije obavezno da primi na smeštaj nove članove kada jednom popuni propisani kapacitet. A mi smo ga već popunili. Stoga, zbogom, prijatelju."

Bio sam zapanjen. "Ne znam ni za kakvo takvo pravilo! Pa to je neverovatno! Zar esnaf da ne primi u Svratiste svog sopstvenog člana, kada ovaj dođe podbijenih nogu i utrnuo od umora! Čovek mojih godina, koji je na putu iz Agupta prešao Mostozemlje, da se oseća kao stranac i da gladije u Roumu..."

"Zašto nam se nisi najpre javio?"

"Nisam ni slutio da je tako nešto neophodno."

"Nova pravila..."

"Neka Volja satire nova pravila!" uzviknuh. "Zahtevam smeštaj! Odbiti nekoga ko se bavi Osmatranjem još pre no što si ti rođen..."

"Polako, brate, polako."

"Siguran sam da ima neki kutak gde bih mogao da otpočinem... nekoliko mrvica koje bih mogao da prezalogajim..."

Kako je moj ton doživljavao preobražaj iz dreke u moljkanje, njegov izraz lica pretvarao se iz ravnodušnosti u običan prezir. "Nemamo soba. Nemamo hrane. Došla su teška vremena za naš esnaf, znaš. Već se govorka da ćemo potpuno biti ukinuti, kao beskoristan luksuz, kao pijavica koja nemilice isisava zalihe Volje. Mogućnosti i sposobnosti veoma su nam ograničene. Kako Roum raspolaže sa više Osmatrača nego što mu je potrebno, svi dobijamo umanjena sledovanja, a ako ih još budemo morali deliti i sa tobom, šta će od njih ostati?"

"Ali kuda sad da pođem? Šta da radim?"

"Savetujem ti", reče on ravnodušnim glasom, "da se obratiš za milost Princu od Rouma."

3.

Izišavši napolje, obavestio sam o svemu Gormona, koji se presamitio od smeha, tako da su mu se brazgotine na upalim obrazima zajapurile poput podlivenih masnica. "Milost Princa od Rouma!" stao je da ponavlja. "Milost... Princa od Rouma..."

"Običaj je da čovek koga snađe neka nevolja potraži pomoć lokalnog vladara", uzvratih hladno.

"Princ od Rouma ne zna za milost", reče mi Gormon. "Princ od Rouma bio bi kadar da te nahrani tvojim sopstvenim udovima kako bi ti utolio glad!"

"Možda bismo", umeša se Avluela, "mogli da potražimo Ložu Letača. Tamo bi nas nahranili."

"Ne i Gormona", primetih. "Obavezni smo jedni prema drugima."

"Kako bi bilo da mu iznesemo nešto hrane?" upita ona.

"Voleo bih da najpre obiđemo dvor", bio sam uporan. "Uverimo se u status koji uživamo. Posle toga možemo da pristupimo snalaženju, ako bude potrebno."

Devojka je najzad popustila i mi krenusmo prema dvoru Princa od Rouma, masivnom zdanju ispred koga se nalazio ogroman trg oivičen nizom stubova, na suprotnoj obali reke koja je prolazila kroz srce grada. Na trgu su nas okružili prosjaci raznih vrsta, od kojih neki nisu čak bili ni Zemljani; nešto sa užastim pipcima i naboranim licem bez nosa pripilo se uz mene i stalo da cvili za milostinju sve dok ga Gormon nije odgurnuo; ali samo trenutak kasnije, jedan drugi stvor, podjednako neobičan, sa kožom izbrazdanom sjajnim kraterima i udovima posutim očima, obavio mi je kolena i zavapio za milost u ime Volje. "Ja sam samo ubogi Osmatrač", uzvratih, pokazavši na kolica, "koji je i sam došao ovde da potraži milost." Ali stvor je bio uporan, jecajući o svojoj nesreći i jadu nejasnim, mekim glasom, pa sam na kraju, na Gormonovo veliko nezadovoljstvo, ubacio nekoliko tableta hrane u isturenu kesu na njegovim prstima. Zatim smo laktovima stali da krčimo put prema kapiji dvorca. Kod trema smo naišli na užasan prizor: jedan osakaćen Letač, čiji su krhki udovi bili savijeni i izgubljeni, držao je jedno krilo polurašireno, sa teškim

oštećenjima po nežnom tkivu, dok mu je drugo naprosto nedostajalo. Videvši Avluelu, jurnuo je prema njoj, pozvavši je nekim drugim imenom, i stao da joj kvasi čakšire rojem krupnih suza, tako da se krzno na njima sve slepilo i ućebalo. "Zauzmi se za mene u loži", zavapi on. "Izbacili su me zato što sam postao bogalj, ali ako se ti zauzmeš za mene..." Avluela je objasnila da ne može ništa da učini, da je stranac u ovdašnjoj loži. Osakaćeni Letač, međutim, nije hteo da je pusti, tako da je Gormon morao, krajnje pažljivo, da ga podigne kao kakvu vreću suvih kostiju, što je u stvari i bio, i da ga odloži u stranu. Tek što smo posle toga stupili na trem pred nama se stvoriše tri uškopljenika blagih izraza lica, koji su nas upitali zbog čega smo došli, a zatim nas brzo uputili do naredne linije barijere, kod koje su stajala dva suvonjava Indeksera. Govoreći u glas, oni stadoše da nas ispituju.

"Tražimo audijenciju", rekoh. "Potrebna nam je milost."

"Audijencija je kroz četiri dana", reče desni Indekser. "Unećemo tvoj zahtev u spisak."

"Ali mi nemamo gde da spavamo", uzviknu Avluela. "Mori nas glad! Mi..."

Ja je umirih. U međuvremenu, Gormon zavuče ruku u otvor svoje vrećice i na dlanu mu zasvetlucaše jarki predmeti: bili su to novčići od zlata, večnog metala, na kojima je bio otisnut neki bradat lik sa orlovskim nosom. Pronašao ih je prebirajući po ruševinama. Dobacio je jedan novčić Indekseru koji nas je odbio. Ovaj ga uhvati u letu, prevuče grubo dlanom preko njegove prednje strane i munjevito ga ubaci u nabor svoje odore. Drugi Indekser nestrpljivo je iščekivao. Osmehnuvši se, Gormon pruži i njemu jedan novčić.

"Možda bismo mogli", rekoh "da ugovorimo posebnu audijenciju samo za nas."

"Nije isključeno", uzvratila jedan od Indeksera. "Uđite i pokušajte."

I tako smo se obreli u brodu samog dvorca; zastali smo nasred velikog prostora, punog objekta, gledajući niz središnju osu prema ograđenoj loži sa prestolom kod apside. Ovde se nalazilo još molilaca, ovlašćenih i sa naslednim dozvolama, baš kao i mnoštvo Hodočasnika, Komunikatora, Pamtitelja, Muzičara, Pisara i Indeksera. Začuo sam mrmljanje molitvi; osetio sam miris začinjelog tamjana; do mene je doprlo vibriranje podzemnih gongova. U prošlim

ciklusima ovo zdanje predstavljalo je crkvu neke drevne religije - hrišćana, kako mi je kazao Gormon, pobudivši ponovo u meni sumnju da je on Pamtitelj koji se izdaje za Mutanta - i još je u izvesnoj meri zadržalo svoj sveti karakter, iako je danas služilo kao sedište svetovne vlasti u Roumu. Ali kako dopreti do Princa? Sa leve strane ugledao sam malu, ukrašenu kapelu u koju je lagano ulazila povorka Trgovaca i Zemljoposjednika sa zadovoljnim izrazima lica. Bacivši pogled pokraj njih, opazio sam tri lobanje položene na opremu za postavljanje pitanja - jedinica rezervoara sećanja - a pokraj njih jednog glomaznog Pisara. Rekavši Gormonu i Avlueli da me sačekaju u krilu crkve, stao sam u red.

Napredovalo se polako i prošao je gotovo ceo čas pre no što sam stigao do opreme za postavljanje pitanja. Lobanje su slepo zurile u mene; u tim zapretenim kranijama grgoljili su i pravili klobuke hranljivi fluidi, napajajući mrtve, ali još funkcionalne mozgove, čije su milijarde milijardi sinaptičkih jedinica sada služile kao mnemonička naprava bez premca. Pisar se zabezeknuo kada je u redu ugledao jednog Osmatrača, ali pre no što je stigao da se usprotivi, ja mu brzo rekoh: "Došao sam kao stranac da molim Prinčevu milost. Moji prijatelji i ja ostali smo bez smeštaja. Moj esnaf mi je okrenuo leđa. Šta da radim? Kako da obezbedim audijenciju?"

"Vrati se kroz četiri dana."

"Znatno sam više dana proveo spavajući pokraj puta. Sada mi je potreban neki ugodniji smeštaj."

"Javno svratište..."

"Ali ja sam član esnafa!" usprotivih se. "U javno svratište neće me primiti sve dok moj esnaf drži svoje svratište u istom mestu, a tu ne mogu da se smestim zbog nekog novog pravila i... nadam se da ti je jasan moj položaj."

"Onda podnesi molbu za specijalnu audijenciju", reče Pisar umornim glasom. "Ona će biti odbijena, ali ti možeš da je podneseš."

"Gde?"

"Ovde. Objasni kojim poslom dolaziš."

Kazao sam labanjama svoju javnu oznaku, naveo sam imena i status mojih dvoje saputnika i rastumačio slučaj. Sve je to bilo apsorbovano i dostavljeno u rezervoare mozgova instaliranih negde u dubinama grada; kada je sve bilo obavljeno, Pisar reče: "Ako molba bude

prihvaćna, bićeš obavešten."

"A gde da budem u međuvremenu?"

"Savetujem ti da se ne udaljuješ mnogo od dvorca."

Shvatio sam. Predloženo mi je da se pridružim legiji nesrećnika koja se tiskala na trgu. Koliko li je samo njih zatražilo neku posebnu milost od Princa i još čekalo ovde, posle mnogo meseci ili godina, da bude pozvano u audijenciju? Spavati na pločniku, prositi za koricu hleba, živeti u lažnoj nadi!

Ali već sam bio sasvim isceđen. Vratio sam se Gormonu i Avlueli, objasnio im situaciju i predložio im da pokušamo da se smestimo bilo gde. Budući bez esnafa, Gormon je mogao da dobije utočište u ma kom ubogom javnom svratištu što je stajalo na raspolaganju njegovoj sojti. Avluela je verovatno mogla da se smesti u nekoj loži svog esnafa. Jedino sam ja morao da se zadovoljim spavanjem na ulici - što ne bi bilo prvi put. Ali još sam gajio nadu da se nećemo morati razdvojiti. Već sam se privikao da o nama mislim kao o porodici, iako je takva jedna pomisao bila neobična za nekoga ko je Osmatrač.

Dok smo išli prema izlazu, merač vremena tiho mi je stavio do znanja da je kucnuo čas za ponovno Osmatranje. Bila je to moja obaveza i moje pravo da pristupim Osmatranju ma gde se nalazio, bez obzira na okolnosti, kad god za to dođe vreme; i tako sam zastao, otvorio kolica, pripremio opremu. Gormon i Avluela stajali su pokraj mene. Video sam podsmehe i otvoreno izrugivanje na licima onih koji su ulazili ili izlazili iz dvorca; Osmatranje nije uživalo neki veliki ugled, zato što se tom delatnošću bavimo već veoma dugo, a obećani neprijatelj nikako da stigne. No, svako ima svoje dužnosti, bez obzira na to koliko one mogle da izgledaju komične drugima. Ono što je za neke samo isprazan obred, za druge je životno zvanje. Uporno sam prionuo na posao i ubrzo ušao u stanje Osmatračkog zanosa. Sveta je nestalo preda mnom, a na njegovo mesto raskrilila su se nebesa. Obuzela me je poznata radost kada sam stao da prebiram po poznatim i nekim još nepoznatim mestima, dok mi je osnaženi um mahnito hrlio kroz Galaksiju. Da li se to prikuplja armada? Postrojavaju li se trupe pred osvajački pohod na Zemlju? Četiri puta dnevno preduzimao sam Osmatranje, baš kao i drugi članovi mog esnafa, svaki u nekom različitom intervalu, tako da je svakog trenutka neki um budno motrio zvezdani svod. Ne verujem

da je ovo bilo glupo zvanje.

Kada sam se povratio iz transa, začuo sam jedan drzak glas kako uzvikuje: "...Princu od Rouma! Napravite mesta Princu od Rouma!"

Zažmirkao sam, zadržao dah i pokušao da odagnam poslednje ostatke sputanosti zanosom. Jedan pozlaćeni palankin, koga je nosila falanga uškopljenika, pojavio se na stražnjem kraju dvorca i zaputio niz brod u mom pravcu. Četiri čoveka u elegantnim kostimima i brilijantnim maskama esnafa Gospodara išla su pokraj nosiljke, a ispred su nastupala trojica Mutanata, krupnih i zdepastih, čiji su vratovi bili tako modifikovani da oponašaju grlene organe kreketuša; oni su emitovali zvuk sličan trubi, koji je veličanstveno odjekivao kako su napredovali. Učinilo mi se krajnje neobično da je Princ uzeo Mutante u svoju službu, čak i neke koji su bili ovako nadareni.

Moja kolica su se isprečila na putu ove velelepne povorke i ja sam stoga žurno počeo da se pakujem, kako bih se povukao u stranu pre no što parada stigne do mene. Od starosti i straha prsti su stali da mi drhte, tako da nikako nisam mogao da obavim posao kako valja; sasvim sam se ušeprtljao i sve nespretnije pokušavao da se uklonim, a za to vreme kreketavi Mutanti toliko su se približili da je buka koju su im stvarali grleni organi postala zaglušujuća. Videvši da sam u ozbiljnoj neprilici, Gormon je priskočio da mi pomogne, ali to me je samo nagnalo da prosikćem na njega kako je zabranjeno bilo kom izvan mog esnafa da mi dodirne opremu. Odgurnuo sam ga, ali samo trenutak kasnije predvodnik uškopljenika okomio se na mene, hotevši da me otera udarcima biča. "Za ime Volje", povikah, "ja sam Osmatrač."

Istog časa, kao odgovor odjeknu jedan dubok, miran, snažan glas: "Pusti ga. On je Osmatrač."

Sve kretnje se zaustaviše. Princ od Rouma je progovorio.

Uškopljenici se povukoše. Mutanti prestaše sa svojom muzikom. Nosači palankina spustiše svoj tovar na pod. Svi u brodu dvorca ustuknuli su u stranu, osim Gormona, Avluele i mene. Svetlucav zastor od lanaca na palankinu se raskrili. Dvojica Gospodara pohitaše napred i zavukoše ruke kroz soničnu barijeru, ponudivši tako pomoć monarhu. Barijere nestade uz škriputav zvuk.

Iz nosiljke se pojavio Princ od Rouma.

Bio je tako mlad! Tako reći još dečak, guste i crne kose, mekanih crta lica. Ali odmah se videlo da je rođen da vlada: uprkos mladosti, njegov nastup i držanje održavali su osobu naviklu da izdaje naređenja. Usne su mu bile tanke i čvrsto stisnute; orlovski nos bio mu je oštar i agresivan; u dubokim i hladnim očima videli su se bezdani kladenci. Nosio je draguljima ukrašenu odoru esnafa Vladara, ali mu je na obrazu stajao i dvostruki krst Branitelja, dok je oko vrata imao taman šal Pamtitelja. Vadarar je mogao da se učlani u koliko god hoće esnafa, a bilo bi neobično da on nije i Branitelj; ipak me je iznenadilo kada sam video da pripada i Pamtiteljima. To nije baš pravi esnaf za plahovite ljude.

Pogledao me je gotovo nezainteresovano i rekao: "Izabrao si neobično mesto za Osmatranje, starče."

"Trenutak bira mesto, gospodine", uzvratih. "Bio sam ovde kada mi je kucnuo čas. Nikako nisam mogao da pretpostavim da ćete vi naići."

"Nemaš neprijatelje koji te ometaju u Osmatranju?"

"Nemam, gospodine."

Taman sam hteo da okušam sreću i da iskoristim neočekivanu pojavu Princa da ga zamolim za pomoć, ali njegovo zanimanje za mene iznenada se ugasio kao dogorela sveća i ja se više nisam usudio da ga oslovim kada je okrenuo glavu na drugu stranu. Nekoliko dugih trenutaka posmatrao je Gormona nabirajući veđe i mršteći se. A onda mu pogled pade na Avluelu; oči mu se razrogačiše, mišići oko ustiju ukručiše, a tanke nozdrve raširiše. "Hodi ovamo, mali Letaču", reče on, mahnuvši joj. "Jesi li ti prijatelj ovog Osmatrača?"

Ona prestravljeno klimnu.

Princ ispruži ruku prema njoj i obujmi je, a zatim povuče prema palankinu; trenutak potom, uz zao osmeh koji je predstavljao pravo oličenje grešnosti i pokvarenosti, mladi Vadarar uvuče devojkicu kroz zastor. Istog časa, dva Gospodara ponovo uključili su soničnu barijeru, ali povorka nije nastavila put. Nemo sam ostao da stojim. Gormon je pokraj mene bio ukočen, držeći snažno telo ukrućeno poput kakve šipke. Ja se prvi prenuh i odgurah kola na manje prometno mesto. Dugi trenuci su promicali. Dvorjani su ostali nepomični, na izgled besciljno lutajući pogledima podalje od palankina.

A onda, konačno, zastor se ponovo podiže. Posrćući i žmirkajući očima, Avluela je izišla napolje, bledog lica. Izgledalo je da je zasenjena. Niz obraze su joj se slivale graške znoja. Gotovo je pala, ali ju je jedan uškopljenik pridrżao i pomogao joj da siđe do nivoa poda. Pod jelekom, krila su joj stajala delimično podignuta, što joj je davalo grbav izgled, ali je i meni stavilo do znanja da se devojka nalazi u stanju velike uzbuđenosti. Srditim korakom došla je do nas, uzdrhtala i bez reči; uputila mi je jedan kratak pogled, a zatim je naslonila glavu na široka Gormanova pleća.

Nosači su podigli palankin i trenutak kasnije Princ je bio iznesen iz dvorca.

Kada je povorke nestalo, Avluela hrapavo promuca: "Princ nam je obećao smeštaj u kraljevskoj gostionici!"

4.

Razume se, upravnik gostionice nije nam verovao.

Prinčevi gosti dobijali su smeštaj u kraljevskoj gostionici, koja se nalazila na stražnjem kraju dvorca, u malom vrtu mraznog cveća i rascvale paprati. Najčešći korisnici ovakve gostionice bili su Gospodari, a povremeno i Vladari; ponekad bi i kakav izuzetno važan Pamtitelj na istraživačkom putovanju dobio nišu tu, ili neki visoki Branitelj, koji je došao ovamo zbog strateških planiranja. Ugostiti jednog Letača u kraljevskoj gostionici bilo je krajnje neobično; dopustiti u nju pristup jednom Osmatraču bilo je sasvim neverovatno; a primiti na smeštaj jednog Mutanta ili neku drugu osobu bez esnafa bilo je već potpuno nezamislivo. Kada smo se pojavili, dakle, dočekale su nas Sluge, koje su se najpre site nasmejale šali koju smo im ispričali, da bi se potom razljutile i konačno izrazile svoj otvoreni prezir. "Gubite se odavde!" dobacili su nam na kraju. "Ruljo! Šljame!"

"Princ nam je obećao smeštaj ovde", reče Avluela strogim glasom.

"Vi nam to ne smete odbiti!"

"Gubite se! Gubite se!"

Jedan krezubi Sluga podiže neuralgičnu palicu i stade da maše njom ispred Gormonovog lica, uputivši mu pri tom neku uvredljivu primedbu na račun njegovog izbivanja iz svih esnafa. Gormon zgrabi palicu iz čovekove ruke, kojom su se očigledno izazivala bolna peckanja, i udari ga njome po stomaku, od čega se ovaj presamitio, a onda i tresnuo o tle, počevši da povraća. Istog časa, iz gostionice pahrli bulumenta uškopljenika. Gorman dohvati jednog od Slugu i baci ga posred njih, napravivši neopisiv metež. Mahniti uzvici i ljutite psovke privukoše pažnju jednog uvaženog Pisara, koji se pojavi na vratima, naredi da se svi utišaju i stade da nas ispituje. "To je lako proveriti", reče on kada mu je Avluela objasnila u čemu je stvar. "Pošalji misao Indekserima, brzo!" naredi on jednom Slugi.

Nesporazum je tako bio izgladen i nama je dopušten pristup. Dobili smo zasebne, ali susedne sobe. Još u životu nisam video takvu raskoš i sasvim je verovatno da mi se više nikada neće ukazati

prilika za tako nešto. Sobe su bile dugačke, visoke i duboke. U njih se ulazilo kroz kružne otvore, čije su brave, u cilju obezbeđenja privatnosti, radile na vlasnikov termalni dodir. Svetla bi se palila na najmanji mig korisnika sobe, budući da su se, obešene na plafonjere i smeštene u kupolama po zidovima, u prostoriji nalazile spikule ropske svetlosti, donete sa jednog od svetova Sjajne Zvezde, koje su mučenjem bile uslovljene da izvršavaju takva naređenja. Prozori su se pojavljivali i nestajali po korisnikovom nahođenju; kada ne bi bili u upotrebi, skrivale bi ih trake od kvaziosetljive, vanzemaljske gaze, koje ne samo da su na svoj način imale ukrasnu ulogu, već su i funkcionisale kao monitori, proizvodeći opojne mirise prema zahtevima korisnika. Sobe su bile opremljene pojedinačnim šlemovima za prenos misli koji su bili povezani sa glavnim bankama sećanja. Postojale su i veze za dozivanje Slugu, Pisara, Indeksera ili Muzičara, već prema želji. Razume se, jedan pripadnik mog poniznog esnafa nikada se nebi odvažio da zloupotrebi druga ljudska bića na taj način, iz straha da se ona ne bi ozlojedila; doduše, teško da sam ja i imao potrebu za njima.

Nisam upitao Avluelu šta se dogodilo u Prinčevom palankinu, te nam donelo ovakvu milost. I sam sam to lako mogao da zamislim, baš kao i Gormon, čiji je teško obuzdan unutrašnji bes rečito govorio o njegovoj nikad nepriznatoj ljubavi prema mom bledom, vitkom, malom Letaču.

Ubrzo smo se smestili. Ostavio sam kolica pokraj prozora, navukao zastore od gaze i sve pripremio za naredno razdoblje Osmatranja. Očistio sam telo od blata, dok su stvorenja po zidovima pokušavala da me primire i uspakoje svojim pojem. Zatim sam obedovao, a onda mi je u posetu došla Avluela, osvežena i odmorna; sela je pokraj mene i neko vreme smo prepričavali ono što nam se dogodilo. Gormon se satima nije pojavljivao. Pomislio sam da je napustio gostionicu, zaključivši da mu atmosfera ne odgovara, i da je potražio društvo među svojom bezesnafskom sojtom. Ali kada smo u suton Avluela i ja izišli u unutrašnje dvorište gostionice i papeli se na jedan izdignut deo da posmatramo kako se zvezde pojavljuju na nebu Rouma, ugledali smo Gormona. Sa njim je bio jedan žgoljav i mršav čovek sa šalom Pamtitelja; nešto su razgovarali prigušenim glasom. Gormon mi klimnu i reče: "Osmatraču, hodi da se upoznaš sa mojim

novim prijateljem."

Žgoljavko pokaza rukom na šal: "Ja sam Pamtitelj Bazil", reče on glasom koji je bio tanušan poput freske skinute sa zida. "Došao sam iz Perisa da se uputim u misterije Rouma. Provešću ovde mnogo godina."

"Pamtitelj zna mnogo zgodnih priča", reče Gormon. "On je među najučenijim ljudima u svom esnafu. Baš sad, dok ste dolazili, opisivao mi je tehnike kojima se otkriva prošlost. Prokopa se rov kroz naslage Trećeg Ciklusa, a zatim se vakuumskim mašinama vade molekuli zemlje koji pripadaju starijim slojevima."

"Pronašli smo", reče Bazil, "katakombe Carskog Rouma, raspadine iz Doba Prevrata, knjige ispisane na listovima belog metala, negde pri kraju Drugog Ciklusa. Sve to šaljemo u Peris na ispitivanje, klasifikovanje i dešifrovanje, a zatim vraćamo natrag. Zanima li te prošlost, Osmatraču?"

"U izvesnoj meri", reko, osmehnuvši se. "Ovaj Mutant pokazuje za nju znatno veće zanimanje. Ponekad posumnjam da je taj za koga se izdaje. Da li bi mogao da prepoznaš prurušenog Pamtitelja?"

Bazil podozrivo osmotri Gormona, njegove neobične crte lica, prenaplašen mišićni stas. "Nije on Pamtitelj", reče konačno. "Ali slažem se da ispoljava interesovanje za starinu. Postavio mi je mnoga mudra pitanja."

"Kao na primer?"

"Raspitivao se o poreklu Esnafa. Želeo je da zna imena genetskih hirurga koji su odgajili prvi soj rođenih Letača. Zanimalo ga je zašto postoje Mutanti i da li su oni odista u nemilosti Volje."

"I jesi li mu odgovorio?" upitah.

"Na neka pitanja jesam", uzvratil Bazil. "Samo na neka."

"Poreklo esnafa?"

"Da bi se organizovalo i ponovo osmislilo društvo koje je pretrpelo poraz i razaranje", reče Pamtitelj. "Na kraju Drugog Ciklusa sve se nalazilo u rasulu. Nijedan čovek nije znao svoje mesto, niti svoju svrhu. Našim svetom krstarili su nadmeni vanzemaljci koji su nas smatrali bezvrednima. U takvoj situaciji bilo je neophodno uspostaviti referencijalne okvire, kako bi svako mogao da odredi svoju vrednost u odnosu na druge. Tako su se pojavili prvi esnafi: Vladari, Gospodari, Trgovci, Zemljoposednici, Prodavci i Sluge. Zatim su

došli Pisari, Muzičari, Klovnovi i Prevoznici. Posle njih ustanovljeni su Indekseri, a javila se potreba i za Osmatračima i Braniteljima. Kada su nam Godine Magije dale Letače i Mutante, osnovani su i ti esnafi, a onda su stvoreni i uškopljenici, lišeni esnafa, tako da su..."

"Ali zar i Mutanti nisu bez esnafa?" umeša se Avluela.

Pamtitelj je tek tada prvi put pogleda. "Ko si ti, dete?"

"Avluela, iz esnafa Letača. Ja putujem sa Osmatračem i ovim Mutantom."

"Kao što sam objasnio Mutantu", reče Bazil, "u početku je i njegova vrsta imala esnaf, ali on je pre hiljadu godina raspušten po naređenju Veća Vladara, posle pokušaja jedne beščasne frakcije Mutanata da preuzme upravu nad svetim mestom Jorslemom; od tada su Mutanti lišeni esnafa i po statusu su jedino iznad uškopljenika."

"Nisam za to znao", reko.

"To je zato što nisi Pamtitelj", uzvratil Bazil filistarskim tonom. "Jedino mi raspoložemo veštinom da otkrivamo prošlost."

"Tako je. Tako je."

"A koliko danas ima esnafa?" upital Gormon.

Izbačen iz sedla, Bazil odgovori neodređeno: "Najmanje stotinu, prijatelju. Neki su sasvim mali; drugi imaju samo lokalni karakter. Lično sam upućen jedino u prvobitne esnafe i njihove neposredne nastavljače; događaji iz poslednjih nekoliko stotina godina spadaju u nadležnost drugih. Želiš li da ti pribavim te informacije?"

"Ne, ne moraš", reče Gormon. "Samo sam onako pitao."

"Imaš zdravu radoznalost", reče Pamtitelj.

"Smatram da je svet i sve na njemu izuzetno zanimljivo. Da li je to grešno?"

"Neobično je", reče Bazil. "Retko se događa da ljudi bez esnafa imaju šire horizonte."

U tom času pojavio se jedan Sluga. Sa mešavinom straha i prezira on se prikloni kolenom pred Avluelom i reče: "Princ se vratio. Želi da mu pravite društvo u Dvorcu ovog časa."

Užasnutost zaikriči u Avluelinim očima. Odbijanje je, međutim, bilo nezamislivo. "Treba li da pođem sa tobom", upitala ona.

"Molim vas. Moramo vas prikladno odenuti i namirisati. Princ takođe želi da dođete kod njega sa raširenim krilima."

Avluela klimnu i Sluga je povede prema Dvorcu.

Ostali smo na uzvišici još neko vreme; Pamtitelj Bazil pričao nam je o starim danima Rouma; ja sam slušao, dok je Gormon samo zurio u sve gušću tamu. Konačno, pošto se već umorio, Pamtitelj se izvinio i svečano udaljio. Nekoliko trenutaka kasnije u dvorištu pod nama jedna vrata su se otvorila i na njima se pojavila Avluela, iziđavši tako kao da pripada esnafu Somnambulista, a ne Letača. Bila je naga pod prozračnim draperijama, dok joj se telo avetinjski presijavalo pod svetlošću zvezda. Krila je držala raširena i ona su lagano podrhtavala u mračnim sistolama i dijasistolama. Jedan Sluga držao ju je za oba lakta: izgledalo je kao da će se njima otisnuti prema Dvorcu, poput kakvog snenog faksimila same sebe, a ne stvarne žene.

"Poleti, Avluela, poleti", zabruna Gormon. "Pobegni dok još možeš." Devojčina figura izgubi se u jednom od bočnih ulaza u Dvorac.

Mutant podiže pogled prema meni. "Podala se Princu da bi nam obezbedila smeštaj."

"Izgleda."

"Mogao bih da sravnim sa temeljom ovaj Dvorac!"

"Voliš je?"

"Zar se to ne vidi?"

"Priberi se", posavetovah ga. "Ti si neobičan čovek, ali jedan Letač još nije za tebe. A naročito ne Letač koji je delio postelju sa Princom od Rouma."

"Ona je prešla iz mojih ruku u njegove."

Bio sam zapanjen. "Imao si je?"

"Više puta", reče on, tužno se osmehnuvši. "U času orgazma krila joj zatrepere poput lišća na snažnom vetru."

Uhvatio sam se za ogradu malog uzvišenja kako ne bih pao u dvorište. Zvezde mi se zakovitlaše iznad glave; stari Mesec i njegova dva bezlična pratioca zanjahaše se u ustalasaše. Bio sam potresen, iako nisam sasvim razumeo uzrok takvog stanja. Da li je posredi bila srdžba što se Gormon odvažio da oskrnavi jedan kanon zakona? Ili je u pitanju bilo ispoljavanje nekih pseudoroditeljskih osećanja ko je sam gajio prema Avlueli? Ili naprosto zavist prema Gormonu koji se drznuo da počini greh za koji ja nisam bio kadar, mada sam mogao da ga poželim?

"Mogli bi da ti sažežu mozak zbog toga", rekoh. "Mogli bi da ti izvade

dušu. A kad samo pomislim da sam ti praktično bio saučesnik."

"Pa šta? Ono što Princ poželi, to i ima, ali ovde ga je neko preduhitrio. Morao sam to nekome da ispričam."

"Dosta. Dosta."

"Da li ćemo je ponovo videti?"

"Princ se brzo zasiti svojih žena. Nekoliko dana, možda samo jedna noć... a onda će nam je vratiti. Nije isključeno da ćemo tada morati da napustimo ovu gostionicu." Uzdahnuo sam. "Bar ćemo provesti u njoj nekoliko prijatnih dana..."

"Kuda ćeš posle toga?" upita Gormon.

"Ostaću u Roumu neko vreme."

"Čak i ako budeš morao da spavaš na ulici? Izgleda da ovde ne vlada velika jagma za Osmatračima."

"Snaći ću se već nekako", rekoh. "Posle ću poći za Peris."

"Da nešto naučiš od Pamtitelja?"

"Da vidim Peris. A šta je s tobom? Šta ćeš ti da radiš u Roumu?"

"Čekaću Avluelu."

"Dosta o tome!"

"Dobro", uzvрати on uz gorak smešak. "U svakom slučaju ostaću ovde sve dok je Princ ne odbaci. Onda će ponovo biti moja i već ćemo naći načina da preživimo. Ljudi bez esnafa nisu ubogi, zato što inače drugačije ne bi opstali. Možda ćemo se neko vreme zadržati u Roumu, a zatim ćemo krenuti sa tobom put Perisa. Razume se, ako si voljan da putuješ sa jednim čudovištem i jednim nevernim Letačem."

Slegnuh ramenima. "Videćemo kada dođe vreme."

"Da li si ikada ranije bio u društvu nekog Mutanta?"

"Ne često i ne dugo."

"To mi čini čast." On počeo da dobuje po parapetu. "Nemoj me se otresti, Osmatraču. Imam razloga što želim da ostanem sa tobom."

"Kakvog razloga?"

"Da bih ti video lice onog dana kada ti mašine budu kazale da je počeo pohod na Zemlju."

Malo sam se nagnuo napred, skupivši ramena. "Onda ćemo još dugo ostati zajedno."

"Zar ne veruješ da nam invazija predstoji?"

"Jednoga dana, možda. Ali ne skoro."

Gormon se zakikota. "Grešiš. Ona samo što nije započela."

"Nemoj da me zasmajavaš."

"Šta je s tobom, Osmatraču? Zar si izgubio veru? Pa to se zna već hiljadu godina: jedna druga rasa strasno žudi za Zemljom i dobija je putem pregovora, da bi onda, jednoga dana, došla po svoje. To je neopozivo utvrđeno još krajem Drugog Ciklusa."

"Poznato mi je sve iako nisam Pamtitelj." Okrenuh se prema njemu i počeh da mu govorim reči za koje nikada nisam mislio da ću biti kadar da ih izustim: "Dva puta duže nego što ti živiš, Mutante, ja osluškujem zvezde i vršim Osmatranje. Kad se nešto toliko radi, često gubi smisao. Ponovi vlastito ime deset hiljada puta i ono će se pretvoriti u prazan zvuk. Ja sam Osmatrao, dobro Osmatrao, i u tamnim časovima noći ponekad mi je padalo na um da to činim uzalud, da samo traćim život uludo. Postoji zadovoljstvo u Osmatranju, ali možda ne i prava svrha."

Njegova šaka obavi mi se oko zgloba. "Tvoje priznanje podjednako je šokantno kao i moje. Ne gubi veru, Osmatraču. Invazija dolazi!"

"Otkud ti to možeš da znaš?"

"I ljudi bez esnafa imaju svoje nadarenosti."

Razgovor je počeo da me uznemiruje. "Da li je teško biti bez esnafa?" upitah.

"Čovek se pomiri sa tim. Osim toga, postoje izvesne slobode koje nadoknađuju nemanje statusa. Ja smem sa svima nesputano da razgovaram."

"Primetio sam."

"Takođe uživam slobodu kretanja. Uopšte ne brinem o hrani i smeštaju, premda hrana može biti trula i buđava, a postelja uboga. Žene me privlače uprkos svim zabranama. Možda upravo zbog njih. Nisam opterećen ambicijama."

"Zar nikad ne poželiš da se izdigneš iznad svog statusa?"

"Nikada."

"Možda bi bio sretniji kao Pamtitelj."

"Srećan sam ovako. Dostupna su mi zadovoljstva Pamtitelja bez njihove odgovornosti."

"Kako je to uskogrudo!" uzviknuh. "Načiniti vrlinu od nemanja esnafa!"

"Kako bi se inače podnelo breme Volje?" On baci pogled prema

Dvorcu. "Ubogi se uzdižu. Moćni padaju. Shvati to kao proročanstvo, Osmatraču: poročni Princ tamo unutra upoznaće i drugo lice života još pre no što dođe leto. Iskopaću mu oči zato što mi je uzeo Avluelu!"

"Teške reči. Misli su ti pune izdajstva i verolomstva noćas."

"Shvati to kao proročanstvo."

"Ali ne možeš mu se ni približiti", rekoh. A onda, razljućen što sam njegovo trabunjanje uzeo za ozbiljno, dodadoh: "I za šta ga to kriviš, molim te lepo? On naprosto radi isto što i svi ostali prinčevi. Radije okrivi devojkicu koja mu se podaje. Ona je mogla da ga odbije."

"Pa da izgubi krila. Ili da umre. Ne, ona nije imala izbora. Ja ga imam!" U iznenadnoj, užasnoj kretnji, Mutant podiže palac i kažiprst, sa dugim, oštrim noktima, i zari ih u zamišljene oči pred sobom. "Čekaj samo", reče on, "i videćeš!"

U dvorištu se pojavise dva Vidovnjaka, postaviše naprave svog esnafa i upališe voštanice da bi mogli da čitaju izgled budućnosti. Nozdrve mi zapahnu neprijatan miris bezbojnog dima. Izgubio sam najednom volju da nastavim razgovor sa Mutantom.

"Kasno je već", rekoh. "Potreban mi je odmor, a uskoro moram i na Osmatranje."

"Dobro Osmatraj", reče mi Gormon.

5.

Tokom noći, u mojoj sobi, pristupio sam četvrtom i poslednjem Osmatranju tog dugog dana, i po prvi put u životu otkrio sam nepravilnost. Nisam mogao nikako da je rastumačim. Bilo je to mračno čuvstvo, mešavina ukusa i zvukova, osećaj kontakta sa nekom kolosalnom masom. Zabrinut, ostao sam uz instrumente znatno duže nego obično, ali nisam stekao nikakav jasniji uvid na kraju seanse nego na početku.

Posle toga sam se preslišao o obavezama u slučaju ovakvih situacija.

Osmatrači su od detinjstva obučavani da hitro podižu uzbunu; a uzbuna se podiže kada Osmatrač proceni da je svet u opasnosti. Da li sam sada bio obavezan da izvestim Branitelje? Četiri puta u mom životu data je uzbuna, ali uvek se ispostavilo da je bila lažna, a sva četiri Osmatrača koja su započela nepotrobnu mobilizaciju doživela su zastrašujući gubitak statusa. Jedan je priložio svoj mozak bankama sećanja; drugi je zbog sramote postao uškopljenik; treći je uništio svoje instrumente i otišao da živi među ljudima bez esnafa; konačno, četvrti je pokušao da se i dalje bavi svojim izvornim zvanjem, ali sve je bilo uzalud, zato što je ubrzo otkrio da ga sve kolege izvrću ruglu. Nisam video nikakvu vrlinu u tome da se ismevaju oni koji su podigli lažnu uzbunu, budući da je za Osmatrače oduvek bilo bolje da se što pre oglase, nego da se uzdržavaju. Ali takvi običaji vladaju u našem esnafu i oni su me sputavali.

Procenio sam svoj položaj i zaključio da nemam valjane osnove da podignem uzbunu.

Uzeo sam u obzir i okolnost da mi je Gormon tokom večeri zaveo um sugestivnim idejama. Sva je prilika da su moje reakcije uslovljene njegovom podsmešljivom pričom o neposredno predstojećoj invaziji. Nisam mogao da delam. Nisam se usuđivao da izložim opasnosti svoj položaj brzopletim istrčavanjem.

Nisam podigao uzbunu.

Uskipteo, zbunjen nemiran, složio sam instrumente u kolica i utonuo u san pod dejstvom droga.

Ujutro sam se probudio i pohitao do prozora, očekivajući da ću na ulici videti osvajače. Ali sve je bilo mirno; dvorištem je vladalo zimsko sivilo, a pospane Sluge nagonile su na posao lenje uškopljenike. S osećanjem nelagodnosti, izvršio sam prvo Osmatranje tog dana i na moje olakšanje nisam primetio neobičnost koja me je dovela u nedoumicu sinoć, premda nisam gubio iz vida da mi je osetljivost uvek veća noću nego kad iziđe Sunce.

Obedovao sam, a zatim izišao u dvorište. Tu su se već nalazili Gormon i Avluela. Ona je izgledala umorno i snuždeno, iznurena posle noći provedene sa Princem od Rouma, ali ja joj to nisam pominjao. Stojeći nehajno oslonjen o jedan zid, ukrašen opnama zrakastih mekušaca, Gormon mi reče: "Kako ide Osmatranje?"

"Prilično dobro."

"Šta ćeš raditi danas?"

"Malo ću cunjati po Roumu", uzvratih. "Hoćete li i vi sa mnom? Avluela? Gormone?"

"Svakako"; uzvрати on, dok devojka samo kratko klimnu; i tako, kao obični turisti; mi krenusmo u obilazak blistavog grada Rouma.

Gormon je preuzeo na sebe ulogu vodiča kroz nagomilane prošlosti Rouma, i dalje poričući da je ovde već bio nekada ranije. Ništa slabije od ma kog Pamtitelja objašnjavao nam je ono što smo videli dok smo tumarali krivudavim ulicama. Pred nama su stajali izloženi svi razučeni slojevi minulih hiljada godina. Imali smo prilike da vidimo energetske kupole iz Drugog Ciklusa, kao i Koloseum, gde su se pre nezamislivo dugo vremena ljudi i zveri borili poput stvorenja iz džungle. U razvalinama ovog zdanja užasa Gormon nam je pričao o divljaštvu tog nepojamno davnog doba. "Borili su se", kazao je on, "nagi pred mnogoljudnim gledalištem. Ljudi su se golih ruku suprotstavljali životinjama zvanim lavovi, velikim kosmatim mačkama sa grivom oko glave; kada bi se dogodilo da lav bude savladan, pobednik bi se okretao prema Princu od Rouma i zatražio od njega da mu oprostilo zločin koji ga je doveo do arene. Ukoliko se hrabro držao Princ bi napravio pokret rukom i čovek bi bio slobodan." Gormon nam je pokazao taj pokret: palac podignut uvis, a zatim šaka nekoliko puta zabačena preko desnog ramena. "Ali ako se pokazao kao kukavica, ili ako se lav istakao po načinu na koji je umro, Princ bi napravio jedan drugi pokret i čovek bi bio osuđen da

ga prekolje neka druga zver." Gormon nam je pokazao i tu kretnju: srednji prst upravljen iz stisnute pesnice, a zatim uz kratak i odsečan trzaj podignut uvis.

"Kako se o svemu tome zna?" upitala je Avluela, ali Gormon se napravio da je nije čuo.

Zatim smo ugledali niz fuzionih tornjeva podignutih početkom Trećeg Ciklusa da bi se crpla energija direktno iz jezgra planete; oni su i dalje bili u radnom stanju, premda već zarđali i natruli. Videli smo i razmrskane ostatke jedne meteorološke mašine iz Drugog Ciklusa, koja je i dalje predstavljala moćan stub visok najmanje koliko i dvadeset ljudi. Naišli smo potom na brdo gde su se uzdizali beli, mramorni ostaci Rouma iz Prvog Ciklusa, slični bledom mnoštvu stabljika zimskog samrtnog cveća. Krećući se prema unutrašnjem delu grada, došli smo do bedema odbrambenih aplifajera, spremnih da sruče puni gnev Volje na moguće osvajače. Tu smo videli i tržnicu gde su se posetoci sa zvezde cenkali sa seljacima za iskopane relikvije iz starine. Gormon se umešao u gomilu i pribavio nekoliko takvih stvarčica. Došli smo i do kuće telesnosti za putnike iz daleka, gde se moglo kupiti sve od kvaziživota do gomila strasnog leda. Obedovali smo u jednom malom restoranu na obali reke Tver, gde su osobe bez esnafa bivale krajnje jednostavno posluživane; na Gormonovo navaljivanje uzeli smo obilate porcije neke meke, testaste kaše i zalili je kiselkastim, žutim vinom, što je predstavljalo lokalni specijalitet.

Posle toga smo se prošetalili kroz zasvođeni arkadni prolaz, u čijim su mnogobrojnim bočnim ograncima Prodavci torbarili zvezdana božanstva, skupocene đinđuve iz Afrike, kao i nezgrapne rukotvorine domaćih zanatlija. Iz prolaza smo izbili na jedan trg na kome se nalazio vodoskok u obliku čamca, iza koga se uzdizao niz stepenica od ispucalog i skrhanog kamena sve do vrha punog lomljenika i korova. Gormon nas je pozvao i mi smo se nekako uspenrali uz tu sumornu uzvisinu, a zatim brzo uputili ka mestu gde se jedna raskošna palata, koja je po izgledu pripadala ranom Drugom Ciklusu, ili čak Prvom, nadnosila nad neko strmo brdo, obraslo rastinjem.

"Kažu da je ovo središte sveta", reče Gormon. "U Jorslemu takođe postoji mesto koje se diči istom povlasticom. Tačka je ovde ucrtana na jedan globus."

"Kako to da svet ima središte", upita Avluela, "kada je okrugao?"

Gormon se nasmeja i mi uđosmo u zdanje. Unutra, u studenoj tami, nalazila se jedna kolosalna, draguljima optočena kugla, koju je obasjavao neki unutrašnji sjaj.

"Evo našeg sveta", reče Gormon, pokazavši na kuglu teatralnim gestom.

"Oh!" ote se uzdah Avlueli. "Sve! Sve je ovde!"

Globus je predstavljao remek-delo umetničkog majstorstva. Prikazivao je prirodne obrise i uzdignuća, mora su mu izgledala kao duboki zdenci tečnosti, pustinje su bile tako sparušene da je to budilo žeđ u posmatraču, gradovi su odisali vrevom i životom. Razabrao sam kontinente: Eiropu, Afreku, Aisu, Straliju. Uočio sam ogromnost Zemljinog Okeana. Prešao sam pogledom preko zlatnog raspona Mostozemlja, kojim sam tako mukotrпно hodio tu nedavno. Avluela pohrli napred i pokaza na Roum, na Agupt, na Jorslem, na Peris. Dodirnula je globus na području visokih planina severno od Hinda i tiho kazala: "Rođena sam ovde, gde obitava led, gde vrhovi planina dosežu do Meseca. Tu se nalazi kraljevstvo Letača." Stala je da pomera prst na zapad, prema Farsu, a zatim kroz užasnu Arapsku Pustinju, sve dok nije stigla do Agupta. "Ovamo sam letela. Noću, pošto sam izišla iz devojaštva. Svi moramo negde da letimo, a ja sam letela ovamo. Po stotinu puta sam pomislila da ću umreti. Tu, tu u pustinji, sa peskom u grlu dok sam letela, sa peskom koji me je šibao po krilima... koji me je nagnao da se spustim, da danima ostanem da ležim naga na vrelom pesku, sve dok me jedan drugi Letač nije primetio, a zatim se spustio do mene, pomogao mi da se ponovo vinem; kada sam se ponovo našla u vazduhu, snaga mi se vratila i mi smo skupa nastavili da letimo prema Aguptu. Ali on je umro kada smo bili nad morem, život mu se okončao iako je bio mlad i snažan, i sunovratio se u vodu, a za njim sam se sjurila i ja. Voda je bila topla iako je bila noć. Plovila sam tako niz struju sve dok nije došlo jutro; a onda sam ugledala živo kamenje kako poput drveća raste iz vode i mnoštvo šarolikih riba koje su se ustremile na njegovo telo dok je plutao sa raširenim krilima na površini vode; tada sam ga napustila, ostavila ga da počiva u miru tamo, vinuvši se ponovo u vazduh i odleteši put Agupta, sama i zastrašena, gde sam srela tebe, Osmatraču." Devojka mi uputi stidljiv osmeh. "Pokaži

nam mesto gde si ti proveo mladost, Osmatraču."

Bolno, zato što su mi se kolena iznenada ukrutila, pošao sam nesigurnim korakom prema suprotnom kraju globusa. Za mnom je krenula samo Avluela, dok je Gormon ostao gde je i bio, na izgled potpuno nezainteresovan. Pokazao sam na raštrkana ostrvja koja su se u dva dugačka niza dizala iz Zemljinog Okeana - ostatke izgubljenih Kontinenata.

"Ovde", rekoh, pokazavši na svoje rodno ostrvo koje je stajalo na krajnjem zapadu. "Ovde sam se rodio."

"Toliko daleko!" uzviknu Avluela.

"I tako davno", dapunih je ja. "Sredinom Drugog Ciklusa, kako mi se ponekad čini."

"Ne! To je nemoguće!" Pogledala me je, međutim, na način kao da je za trenutak poverovala da sam star hiljadama godina.

Osmehnuh se i dodirnuh joj satenast obraz. "Samo mi se tako čini", rekoh.

"Kada si otišao od kuće?"

"Kada sam imao dva puta više godina nego ti sada", uzvratih. "Najpre sam pošao ovamo." Pokazao sam prstom na istočnu grupu ostrva. Proveo sam desetak godina kao posmatrač na Palašu. Zatim me je Volja nagnala da pređem Zemljin Okean i da dođem u Afreku. Tako sam i učinio. Neko vreme sam živeo u toplim zemljama, a onda sam pošao u Agupt, gde sam sreo jednog malog Letača." Začutavši, dugo sam ostao zagledan u ostrva odakle sam poticao; u mislima mi se predstava o meni samome promenila od usukane i oronule osobe što sam sada bio, u stasitog i zgodnog mladića, koji se vere zelenim brdima, pliva prohladnim morem i upražnjava Osmatranje na rubu bele obale koju zapljuskuju talasi."

Dok sam bio zadubljen u misli, Avluela se okrenula prema Gormonu i kazala mu: "A sad je na tebe red. Pokaži nam odakle si ti, Mutante!" Gormon slegnu ramenima. "Izgleda da to mesto nije ucrtano na globusu."

"Ali to je nemoguće!"

"Misliš?" upita on.

Ona je još neko vreme navaljivala, ali on je ostao nepopustljiv, i mi smo konačno, kroz jedan bočni izlaz, izišli na ulice Rouma.

Mene je već ophrvavao umor, ali Avluelina želja da što bolje upozna

grad još nije jenjavala; izgledalo je kao da želi da obavi ceo posao samo za jedno popodne i tako smo nastavili da tumaramo lavirintom izukršanih ulica u zoni blistavih zdanja Gospodara i Trgovaca kao i kroz kvart zbijenih izbi Slugu i Trgovaca, koji je sezao i u podzemne katakombe; zatim smo se obreli na mestu gde su navraćali Klovnovi i Muzičari, a onda i na jednom drugom gde je esnaf Somnambulista nudio svoju sumnjivu robu. Jedna podbula ženska pripadnica Somnambulista stala je da nas moljaka da uđemo unutra i da kupimo istinu koja se stiče u transu; Avluela je predložila da pristanemo, ali je Gormon odmahnuo glavom i samo se osmehnuo, tako da smo produžili put. Posle toga obreli smo se na rubu jednog parka nedaleko od središta grada. Ovde su se žitelji Rouma šetali, trošeći pri tom velike količine energije, što se retko moglo videti u toplom Aguptu; odlučili smo da im se i mi pridružimo.

"Pogledajte!" uzviknu jednog trenutka Avluela. "Kako je svetla!"

Pokazala je prema blistavom luku jedne merne sfere koja je natkriljavala neku relikviju drevnog grada; zaklonivši oči, uspeo sam da razaberem unutra jedan trošan kameni zid i grupu ljudi. Gormon reče: "To su Usta Istine."

"A šta je to?" upita Avluela.

"Hodi, pokazaću ti."

Pred ulazom u sferu otegao se red. Stali smo na začelje i ubrzo smo stigli do ulaza, gde smo se zapiljili u bezvremenu zonu koja se pružala sa druge strane praga. Nisam znao zbog čega je ovaj spomenik starine, kao i još nekoliko drugih, bio pod specijalnom zaštitom; upitao sam o tome Gormona, čije je znanje bilo nepredvidljivo duboko, kao i bilo kog Pamtitelja, i on mi je odgovorio sledeće: "Zato što je ovo carstvo izvesnosti, gde je sve što neko kaže potpuno saglasno sa stvarnim stanjem stvari."

"Ne razumem", reče Avluela.

"Nemoguće je lagati na ovom mestu", uzvratila joj Gormon. "Možeš li da zamisliš neki drugi spomenik koji bi bio vredniji zaštite?" On zakorači kroz ulaz, koji se u tom trenutku prevukao kao nekom koprenom, a za njim brzo prođoh i ja. Avluela je oklevala. Proteklo je nekoliko dugih trenutaka pre no što nam se i ona pridružila; zastavši načas na samom pragu izgledala je kao da ju je pomeo vetar koji je duvao duž demarkacione linije između spoljnog sveta i ove džepne

Vaseljene u kojoj smo se obreli.

U unutarnjem odeljenju bila su smeštena sama Usta Istine. Red posetilaca vodio je do njih, a samo jedan Indekserski kontralisao je priliv sa ulaza do svetilišta. Morali smo malo da sačekamo pre no što nam je bilo dopušteno da uđemo unutra. Konačno smo se obreli pred divljom glavom nekog čudovišta u dubokom reljefu, pričvršćenom na nekom starinskom zidu, nagriženom vremenom. Čeljust čudovišta bila je razjapljena; otvorena usta predstavljala su tamnu i zlokobnu jamu. Gormon klimnu dok ih je odmeravao pogledom, kao da mu je bilo milo što je ustanovio da su upravo onakva kakvim ih je zamišljao.

"Šta ćemo sad?" upita Avluela.

"Osmatraču", obrati mi se Gormon, "stavi svoju desnu ruku u Usta Istine."

Namrgodivši se, ja ga poslušah.

"A sada", reče Gormon, "neka neko od nas postavi pitanje. Ti moraš da odgovoriš na njega. Ako makar i malčice budeš skrenuo od istine, čeljust će se zaklopiti i odgristi ti ruku."

"Ne!" zavapi Avluela.

Sa osećanjem nelagodnosti upiljio sam se u kamena usta koja su mi stajala obavijena oko ruke. Osmatrač bez jedne šake nije više ni za šta; u vreme Drugog Ciklusa još se mogla dobiti proteza, koja bi bila čak i bolja od originala od kostiju i mesa, ali to razdoblje se davno okončalo, a ovakve stvarčice se danas više nisu mogle pribaviti na Zemlji.

"Kako je tako nešto moguće?" upitah.

"Volja je neuobičajeno snažna u ovoj zoni", uzvratila Gormon. "Ona pravi jasnu razliku između istine i neistine. Iza ovog zida nalazi se troje Somnambulista kroz koje Volja govori i oni kontrolišu Usta. Bojiš li se Volje, Osmatraču?"

"Bojim se sopstvenog jezika."

"Budi hrabar. Pred ovim zidom još nikada nije izrečena laž. Niko još nije izgubio ruku."

"Hajdete, onda", rekoše.

"Ko će da mi postavi pitanje?"

"Ja ću", reče Gormon. "Kaži mi, Osmatraču: ako ostavimo po strani sve kamuflaže, da li bi smeo da ustvrdiš kako je život proveden u

Osmatranju mudro proveden život?"

Ostao sam dugo bez reči, prebirajući po mislima i netremice zureći u čeljust.

Konano, progovorih: "Posvetiti se bdenju u korist drugih ljudi predstavlja možda najotmeniju svrhu kojoj može da se služi."

"Oprezno!" uzviknu Gormon u znak upozorenja.

"Još nisam završio", rekoh.

"Nastavi."

"Ali posvetiti se bdenju kada je protivnik samo plod uobrazilje, onda je to zaludan posao, a dičiti se time što se dugo i valjano motri na dolazak neprijatelja kojih nikako nema predstavlja nešto budalasto i grešno. Ja sam uzalud straćio život."

Usta istine nisu se zaklopila.

Izvukao sam ruku i zabaljio se u nju kao da mi je tek sad iznikla iz zgloba. Najednom sam se osetio kao da sam star mnogo ciklusa. Razrogačenih očiju i sa rukama preko ustiju, Avluela je izgledala šokirana onim što sam kazao. Najednom mi se javio utisak da moje vlastite reči lebde smrznute u vazduhu pred ovim mrskim idolom.

"Pošteno rečeno", primeti Gormon, "iako nisi bio odveć milostiv prema samome sebi. Previše si strog sudija samome sebi, Osmatraču."

"Kazao sam to da bih spasao ruku", uzvratih. "Zar si želeo da slažem?"

On se osmehnu, a zatim se obrati Avlueli. "Sad je na tebe red."

Primetno uplašen, mali Letač pristupi Ustima. Nežna ruka joj je drhtala dok ju je uvlačila u čeljust od hladnog kamena. Jedva sam obuzdao nagon da se bacim prema njoj i da je oslobodim iz te đavolske iscerene glave.

"Ko će joj postaviti pitanje?" upitah.

"Ja", reče Gormon.

Avluelina krila blago zatreptaše pod odećom. Lice joj postade blede; nozdrve stadoše da joj se šire i skupljaju; gornja usna skliznu joj preko donje. Stajala je zgurena spram zida i užasnutim pogledom posmatrala vrh ruke. Nejasna lica zurila su u nas sa druge strane prostorije; usne su se pomicala, nesumnjivo izražavajući nestrpljenje zbog naše preduge posete Ustima; ali ništa nismo čuli. Atmosfera oko nas bila je topla i vlažna, puna plesnivih, oštih mirisa, poput

onih koji bi dopirali iz bunara prokopanog kroz tkivo Vremena.

Gormon reče lagano: "Sinoć si dopustila da ti telo poseduje Princ od Rouma. Pre toga, zavetovala si se Mutantu Gormonu, iako ovakve veze zabranjuju običaji i zakoni. Znatno ranije, podala si se jednom Letaču, koji je sada pokojan. Možda si imala veze i sa drugim muškarcima, ali ja o njima ništa ne znam i za potrebe mog pitanja oni nisu bitni. Reci mi sledeće, Avluela: ko ti je od nas trojice pružio najsnažnije fiziko zadovoljstvo, ko ti je pobudio najdublja osećanja i koga bi najradije izabrala kao ljubavnika?"

Hteo sam da se usprotivim što joj je Mutant postavio tri pitanja, a ne jedno, te tako nepošteno iskoristio situaciju. Ali nisam stigao ništa da kažem, zato što je Avluela progovorila nepokolebljivo, ruke duboko zavučene u Usta Istine. "Princ od Rouma pružio mi je veće telesno zadovoljstvo od svih koja sam ranije iskusila, ali on je hladan i grub i ja ga prezirem. Moj mrtvi Letač dobio je moju najdublju ljubav, ali bio je slabašan, a ja ne bih volela slabića za ljubavnika. Ti mi, Gormone, još i sada izgledaš kao stranac i ja osećam da ti ne poznajem ni telo ni dušu, pa ipak, iako je provalija među nama duboka, jedino bih sa tobom želela da delim svoje buduće dane."

Ona izvuče ruku iz Usta Istine.

"Dobro rečeno," uzvratila Gormon, premda ga je preciznost i određenost njenih reči u podjednako meri ranila i zadovoljila. "Najednom ti se jezik razvezao kada su okolnosti to nalagale. A sad je na mene red da stavim na kocku vlastitu ruku."

Kada se približio Ustima, ja rekoh: "Postavio si prva dva pitanja. Želiš li da okončaš posao i da postaviš i treće?"

"Ne osobito", uzvratila on, napravivši sbobodnom rukom nehajan gest. "Bolje se vas dvoje dogovorite i postavite mi zajedničko pitanje."

Avluela i ja se približismo, a onda, sa neuobičajenom dozom preduzimljivosti, ona predloži pitanje; budući da sam i sam to isto želeo da upitam, odmah sam se složio i kazao joj da ga postavi.

Ona reče: "Kada smo stajali pred globusom sveta, Gormone, zatražila sam da mi pokažeš mesto gde si se rodio, na šta si ti uzvratio da ga ne možeš pronaći. To mi se učinilo krajnje neobično. Reci mi sada: da li si ono za šta se izdaješ, Mutant koji tumara svetom?"

"Nisam", uzvratila on.

U jednom smislu on je odgovorio na pitanje koje mu je Avluela postavila; ali isto je tako bilo jasno da je odgovor nedovoljan i on stoga nije izvadio ruku iz Usta Istine, već je nastavio: "Nisam vam pokazao moje rodno mesto na globusu zato što nigde na njemu nisam rođen, već na svetu jedne zvezde, čije ime ne smem da pomenem. Nisam Mutant u vašem smislu te reči, premda prema nekim definicijama jesam, zato što mi je telo donekle prurušeno, odnosno na matičnom svetu ja imam sasvim različit telesni sklop. Ovde živim već deset godina."

"Sa kakvom si svrhom došao na Zemlju?" upitah ja.

"Obavezan sam da odgovorim samo na jedno pitanje", reče Gormon, a zatim se osmehnu. "Ali ipak ću ti i na to odgovoriti: upućen sam na Zemlju u svojstvu vojnog posmatrača kako bih pripremio teren za invaziju za kojom ti dugo tragaš, Osmatrajući, i u koju si prestao da veruješ, a koja će uslediti kroz svega nekoliko časova."

"Laži", razdrah se. "Laži!"

Gormon se nasmeja, a onda izvuče ruku iz Usta Istine, nedirnutu, neozleđenu.

6.

Potpuno pometen, izjurio sam, vukući kolica sa instrumentima, iz blistave kugle i obreo se na ulici, koja je najednom postala hladna i tamna. Noć se spustila brzo, kako to već biva zimi; malo je nedostajalo do devetog časa, što je značilo da se primaklo vreme za moje novo Osmatranje.

Gormonovo podrugivanje odzvanjalo mi je u glavi. Sve je to bilo njegovo maslo: naveo nas je da uđemo u Usta Istine, a zatim je iznudio priznanje o izgubljenoj veri od mene, kao i priznanje drugačije vrste od Avluele; konačno, bez ikakve milosti, sam je pristao da nam saopšti stvari koje nije morao da otkrije, izgovorio je reči sračunate da me sasvim dotuku.

Da li Usta Istine predstavljaju samo obmanu? Da li je Gormon mogao da slaže, a ipak da sačuva nedirnutu ruku?

Nikada, od kada sam se prvi put latio ove dužnosti, nisam pristupio Osmatranju u neko drugo vreme osim u određeni čas. Ali sada su se okolnosti okrenule naglavce; više nisam mogao da čekam da kucne čas; čučnuvši posred vetrovite ulice, otvorio sam kolica, pripremio opremu i poput ronioca zagnjurio se u Osmatrački zanos.

Pojačana svest pohrlila mi je prema zvezdama. Poput kakvog boga, posegao sam prema beskonačnosti. Osetio sam plimu Sunčevog vetra, ali nisam bio Letač koga bi satro ovaj pritisak; prostrujao sam kroz njega i našao se izvan domašaja tih ljutih čestica svetlosti, u tami na rubu Sunčevog carstva. A tu je na mene počeo da dejstvuje jedan drugačiji pritisak.

Zvezdani brodovi su se približavali.

Nisu to bile turističke letelice koje su prevozile radoznalce da razgledaju naš unižen svet. Niti registrovani trgovački transporteri, dereglije koje sabiraju međuzvezdanu paru, odnosno pomoćni brodovi na svojim hiperboličnim orbitama.

Bile su to vojne letelice, mračne, strane, preteće. Nisam mogao da procenim njihovu brojnost; jedino sam znao da hrle put Zemlje u formaciji od mnogo svetala, potiskujući pred sobom kupu zakrivljene energije; i upravo sam tu kupu osetio, iskusio je prethodne noći,

kada mi je doprla do svesti kroz instrumente, objumivši me poput kristalne kocke, kroz koju su prostrujavala i sjajila ustrojstva bremenita silinom.

Ceo život sam proveo Osmatrajući da bih ovo ugledao.

Bio sam obučen da to osetim. Molio sam se da do toga nikada ne dođe, da bih potom, u trenucima beznađa, upućivao molitve da se ipak dogodi, a onda sam, na kraju, izgubio veru. Kada je sve, međutim, izgledalo gotovo, kanačno mi se ukazala prilika, zahvaljujući milosti Mutanta Gormona, da iskusim to čuvstvo, samo zato to sam pristupio Osmatranju pre zakazanog časa, čučeci u jednoj studenoj ulici Rouma, pred samim ulazom u Usta Istine.

Tokom obuke, Osmatrač biva upućen u to kako da se izvede iz stanja transa, čim pouzdano utvrdi da mu je Osmatranje urodilo plodom, kako bi blagovremeno mogao da pozove na uzbunu. Pokorno sam izvršio sve provere, prebirajući po svim kanalima i vršeći triangulaciju; nije bilo nikakve sumnje: svuda sam registrovao predskazanu senzaciju džinovske snage koja se sunovraćala ka Zemlji nepojamnom brzinom.

Ili sam ja bio žrtva neke grozne obmane ili je invazija stvarno bila na pragu. Nisam, međutim, mogao da se oslobodim transa da bih podigao uzbunu.

Lagano i oprezno, napajao sam se podacima sa senzora; izgledalo je kao da to traje satima. Zatim sam stao da gladim instrumente; crpao sam iz njih potpunu potvrdu vere koju su mi pokazatelji povratili. Nejasno sam opomenuo samoga sebe da traćim dragoceno vreme, da je moja sveta dužnost da se otrgnem ovom raskalašnom podavanju sudbini kako bih što pre sazvaio Branitelje.

I najzad, otrгнуo sam se iz Osmatračkog zanosa, vrativši se ponovo svetlu koji sam čuvao.

Pokraj mene je stajala Avluela; bila je ošamućena, užasnuta, držala je zglavke prstiju na zubima, pogled joj je bio prazan.

"Osmatraču! Osmatraču, čuješ li me? Šta se događa? Šta sve ovo znači?"

"Invazija", reko. "Koliko sam bio u transu?"

"Oko pola minuta. Ne znam. Oči su ti bile zaklopljene. Mislila sam da si umro."

"Gorman je govorio istinu! Invazija samo što nije usledila. Gde je on?"

Kuda je otišao?"

"Nestao je kada smo izišli iz zdanja sa Ustima", prašaputa Avluela. "Osmatraču, bojim se. Osećam kako se oko mene sve ruši. Moram da poletim... ne mogu više da ostanem ovde dole!"

"Čekaj", rekoš, pokušavši uzaludno da je uhvatim za ruku. "Nemoj sad da odeš. Najpre moram da podignem uzbunu, a onda ćemo..."

Ali ona je već svlačila odeću sa sebe. Skinula se do pasa i belo telo joj se presijavalo na večernjem svetlu, dok su oko nas ljudi hrlili na sve strane, nesvesni onoga što je uskoro trebalo da se dogodi. Hteo sam da zadržim Avlualu uza se, ali više nisam smeo da oklevam ni trenutka u podizanju uzbune, tako da sam joj okrenuo leđa i posvetio se svojoj dužnosti.

Kao kroz neki san rođen u prekomernoj čežnji, posegao sam za polugom koju još nikad nisam upotrebio i koja će sve Branitelje na celoj planeti podići na uzbunu.

Da li je, možda, uzbuna već podignuta? Da li je neki drugi Osmatrač iskusio što i ja, a zatim, manje paralisan zaprepašćenjem i sumnjičavošću, izvršio svoju krajnju dužnost?

Ne. Ne. Da je to bilo slučaj, već bih uveliko čuo urlike sirena kako se oglašuju iz orbitirajućih zvučnika nad gradom.

Stegoh polugu. Krajičkom oka video sam Avluelu, oslobođenu svih odevnih smetnji, kako kleči i izgovara tajne reči svoga esnafa, ispunjavajući krhka krila plimom snage. Još samo trenutak, i naći će se u vazduhu, izvan mog domašaja.

Reskim i odlučnim pokretom ja uključih alarm. Istog časa postao sam svestan jedne krupne prilike koja je grabila prema nama. Gormon, pomislih; ustajući od opreme, koja je stajala razmeštena po pločniku, ja posegnuh ka njemu; želeo sam da ga se dočepam i da ga osetim među šakama. Ali čovek koji mi se približavao nije bio Gormon, već neki tupoglavi Sluga, zvaničnog izraza lica, koji se obratio Avlueli: "Polako, Letaču, skupi svoja krila. Princ od Rouma me šalje da te dovedem njemu."

On ispruži ruku i uhvati je; male grudi stadoše da joj se nadimaju, a oči blesnuše ljutnjom i srdžbom.

"Dalje ruke od mene! Hoću da poletim!"

"Princ od Rouma te zove", uzvрати joj Sluga, čvrsto je obuhvativši rukama.

"Princa od Rouma čekaju druge zabave noćas", umešah se ja. "Devojka mu neće biti potrebna."

Još dok sam govorio, sirene su počele da zavijaju sa neba.

Sluga oslobodi Avluelu. Usta su mu se nekoliko trenutaka nemo otvarala, a zatim mu ruke načiniše jednu od zaštitnih kretnji Volje i, pogledavši prema nebu, on zabruna: "Uzbuna! Ko je podigao uzbunu? Jesi li to bio ti, stari Osmatraču?"

Na ulicu počеше da istrčavaju unezvereni ljudi. Avluela, koju više niko nije držao, projuri pokraj mene trčeći, zato što još nije stigla sasvim da razvije krila, i nestade u svetini koja je hrlila odasvud. Nadjačavajući užasnu pisku sirena, počele su da se oglašavaju poruke iz javnih glasnogovornika, deleći uputstva za odbranu i bezbednost. Jedan suvonjav čovek sa žigom esnafa Branitelja na obrazu naiđe u mom pravcu, dovikujući mi neke nerazumljive reči, a zatim se izgubi niz ulicu. Izgledalo je da je ceo svet sišao s uma.

Jedino sam ja ostao pribran. Podigao sam pogled prema nebu, gotovo očekujući da vidim crne brodove osvajača kako već lebde povrh kula Rouma. Ali nisam spazio ništa osim noćnih svetiljki i sličnih stvari koje se mogu očekivati ako se pogleda iznad glave.

"Gormone?" pozvah. "Avluela?"

Bio sam sam.

Ophrvala me je neobična praznina. Ja sam bio taj koji je podigao uzbunu; osvajači su hitali prema Zemlji, a ja sam izgubio posao koji sam vršio. Više nije bilo potrebe za Osmatračima. Pogladio sam rukom pohabana kolica koja su mi bila sadrug toliko godina. Prevukao sam prstima preko zarđalih i okrnjenih instrumenata; a zatim sam odvratio pogled i zauvek napustio dotadašnje nerazdvojne pratioce, zaputivši se niz tamnu ulicu, bez kolica i bez ikakvog bremena; bio sam čovek čije je život u istom trenutku dostigao i izgubio vlastiti smisao. A oko mene već je vladao haos.

7.

Prema utvrđenom planu, kada kucne čas za odsudnu bitku na Zemlji, trebalo je da budu mobilisani svi esnafi, sa jedinim izuzetkom Osmatrača. Mi, koji smo toliko dugo predstavljali desnu ruku odbrane, nismo imali nikakvog udela u strategiji okršaja; naša demobilizacija poklapala se sa podizanjem prave uzbune. Sada je došao red na esnaf Branitelja da ispolji svoje vrednosti. Oni su čitavih pola ciklusa proveli u planiranju šta da rade u slučaju rata. Kakvim li će planovima sada pribeći? Kakve li će mere preduzeti?

Sve što sam želeo sada bilo je da se vratim u kraljevu gostionicu i da sačekam da kriza prođe. Bilo je neosnovano nadati se da ću sada pronaći Avluelu i ja sam sebe žestoko prekorevao što sam joj dopustio da utekne, onako naga i bez zaštitnika, u ovom času opšte pometnje. Kuda li je mogla da pođe? Ko će da joj pruži okrilje?

Jedan moj kolega Osmatrač, vukući mahnito svoja kolica, umalo nije naleteo na mene. "Polako!" odbrusih ja. On podiže pogled, zadihan, ošamućen. "Je li istina?" upita me. "Je li uzbuna prava?"

"Zar ne čuješ?"

"Čujem, ali da li je stvarno prava?"

Pokazah na njegova kolica. "Ništa lakše nego da to sam ustanoviš."

"Kažu da je čovek koji je podigao uzbunu bio pijan, neka matora budala koju su juče izbacili iz svratišta."

"Nije isključeno", složih se.

"Ali ako je uzbuna stvarna..."

Osmehnuvši se, ja rekoh: "Ako jeste, onda svi možemo da otpočinem. Do viđenja, Osmatraču."

"Tvoja kolica! Gde su ti kolica?" doviknu on za mnom.

Ali ja sam već prošao pokraj njega i zaputio se prema moćnom, izgraviranom, kamenom stubu, koji je predstavljao neku relikviju carskog Rouma.

U bareljefu su bili prikazani drevni prizori; bojevi i pobede, strani vladari kako nastupaju u sramnim lancima kroz ulice Rouma, pobednički orlovi koji slave veličajnost cara. Obuzet onom neobičnom, novom smirenošću, ostao sam da stojim neko vreme

pred kamenim stubom, diveći se njegovim elegantnim gravirama. Pokraj mene se najednom obrela jedna mahnita prilika u kojoj sam prepoznao Pamtitelja Bazila; pozdravio sam ga, rekavši: "Došao si baš u pravi čas! Budi tako ljubazan i rastumači mi ove prizore, Pamtitelju. Opčinili su me i veoma pobudili moju radoznalost."

"Da nisi možda sišao s uma? Zar ne čuješ da je podignuta uzbuna?"

"Ja sam podigao uzbunu, Pamtitelju."

"Pohitaj onda! Osvajači dalaze! Moramo se boriti!"

"Ne ja, Bazile. Moje vreme je prošlo. Kaži mi nešto o ovim prizorima. O ovim poraženim kraljevima, o podjarmljenim carstvima. Siguran sam da čovek tvojih godina neće učestvovati u okršaju."

"Naređena je opšta mabilizacija!"

"Osmatrači su izuzeti", uzvratih ja. "Zastani za trenutak. Žudnja za prošlošću razbuknula se u meni. Gormon je nestao. Budi mi vodič kroz ove izgubljene cikluse."

Pamtitelj žestoko odmahnu glavom, obiđe oko mene i pokuša da se udalji. Želeći da ga uhvatim za koščatu ruku i da ga tako zadržim, ja posegoh za njim, ali on mi se izmače i ja ščepah samo njegov tamni šal, koji mi je ostao u šaci. Trenutak kasnije već ga nije bilo: hitro je grabio na vižljastim nogama niz ulicu i začas mi nestao iz vidokruga. Ja slegnuh ramenima i osmotrih šal koga sam tako neočekivano stekao. Bio je prošaran blistavim metalnim pređama, prepletenim u složene šare, koje su dražile oči: činilo mi se da svaka nit nestaje u gustom tkanju, da bi panovo iznikla na nekom neverovatnom mestu, poput loze neke dinastije koja neočekivano oživljava u dalekim gradovima. Bila je to rukotvorina pravog majstora. Ja nehajno prebacih šal preko ramena.

Nastavio sam da koračam.

Noge, koje me umalo nisu izdale ranije toga dana, sada su me valjano služile. Osećajući se čilo i bodro, hitao sam kroz grad kojim je vladala pometnja; sada sam se već snalazio u njemu sasvim lako. Išao sam prema reci, a kada sam je prešao, zaputio sam se, sa druge strane Tvera, prema Prinčevom dvorcu. Pomrčina je bila gušća nego obično, zato što je većina svetiljki bila pogašena u saglasnosti sa naređenjima mobilizacionog odbora; s vremena na vreme, potmulu prasak označio bi eksploziju takozvane štitne bombe površ naših glava, koja je oslobađala oblake tmine i tako

obezbeđivala grad od pretežnog dela dugometnih istraživanja. Po ulicama je takođe bilo manje prolaznika. Sirene su i dalje zavijale. Po vrhovima zgrada odbrambena postrojenja stupala su u dejstvo; začuo sam prodorne zvuke odbojnika koji se zagrevaju i ugledao dugačke paukaste krake na amplifikacionim jarbolima kako sevaju sa kule na kulu, međusobno se povezujući kako bi obezbedili maksimalnu snagu. Više uopšte nisam sumnjao da se invazija približava. Moje instrumente je, doduše, mogla da obezvredi pometnja koja je vladala u meni, ali sigurno je da se mobilizacija ne bi nastavila do ovog stupnja da izveštaj koji sam ja poslao nisu potvrdile na stotine drugih članova mog esnafa.

Kada sam se približio dvoru, pred mene je izbilo dvoje zadihanih Pamtitelja, za kojima su se lepršali šalevi. Obratili su mi se rečima koje nisam shvatio, nekim kodom njihovog esnafa, na šta ih je naveo, kako sam ubrzo uvideo, Bazilov šal koji sam sada nosio. Nisam znao šta bih im uzvratio, što je njih učinilo još upornijim i nestrpljivijim; konačno, prešavši na jezik običnih ljudi, jedan od njih mi reče: "Šta se događa s tobom? Brzo na svoje mesto! Moramo sve da registrujemo! Moramo da spremimo komentare! Moramo da posmatramo!"

"Posredi je nesporazum", uzvratih blago. "Zamenili ste me za pripadnika vašeg esnafa zato što nosim ovaj šal koga mi je vaš brat Bazil ostavio na čuvanje. Ja nemam mesto odakle bih pasmatrao šta se događa u ovom času."

"Osmatrač!" povikaše oni uglas; zatim mi je svako posebno uputio po jednu psovku, a onda su se trčeći udaljili. Ja se samo nasmejah i produžih prema dvoru.

Kapije dvora zatekao sam otvorene. Uškopljenici koji su čuvali spoljne portale negde su nestali, baš kao i dva Indeksera koja su stajala na samim vratima. Prosjaci koji su se motali po prostranom trgu iskoristili su priliku da se uvuku u dvorac i tu potraže zaštitu; ovo je izazvalo ljutnju ovlašćenih, naslednih molitelja, čije je uobičajeno mesto okupljanja bilo u istom delu dvorca, i oni su se okomili na novopridošle begunce neočekivanim besom i žestinom; video sam sakate kako isteruju uljeze napolje, koristeći svoje štake kao motke; video sam slepe kako dele udarce oko sebe iznenađujućom tačnošću; krotki pokajnici opskrbili su se čitavim arsenalom oružja,

od kama do soničnih pištolja. Držeći se podalje od ovog besramnog prizora, probio sam se do unutrašnjih odaja dvorca i zavirio u kapele gde sam ugledao kako se Hodačasnici mole za blagoslov Volje, a Komunikatori očajnički traže duhovno прибежиšte od predstojećeg sukoba.

Najednom se začu rezak zvuk truba i oglasiše se gromki uzvici: "Mesta! Mesta!"

Kolona snažnih Slugu umarširala je u dvorac i uputila se prema Prinčevim prostorijama u apsidi. Nekolicina njih držala je jednu priliku sa poluotvorenim krilima, koja se borila, trzala i otimala: Avluelu! Pozvah je iz sveg glasa, ali moj krik zamro je u opštaj gunguli; takođe mi nije pošlo za rukom da joj se približim, zato što su me Sluge odgurnule u stranu. Povorka je nestala u Prinčevim odajama. Uspeo sam na kraju još jednom da ugledam malog Letača, bledog i sićušnog u rukama otmičara, a zatim je nestala iza zatvorenih vrata.

Ščepao sam jednog usplahirenog uškopljenika koji se nesigurno kretao sa Slugama.

"Onaj Letač! Zbog čega su je doveli ovamo?"

"On... on... oni..."

"Reci mi!"

"Princ... njegova žena... u njegovim kolima... on. .. on... oni... osvajači..."

Odgurnuo sam smušenog uškopljenika i pojurio prema apsidi. Zaustavio me je mesingani zid, desetostruko viši od mene. Nalegao sam se na njega. "Avluela!" povikah iz sveg glasa. "Av... lu... ela...!"

Nisu me ni primili unutra ni izbacili. Naprosto su me prenebregli. Gungula sa zapadnih vrata dvorca sada se proširila i na glavni deo i bočne delove broda; kada su razbesneli prosjaci krenuli prema meni, hitro sam se okrenuo i pronašao put napolje kroz jedna bočna vrata.

Pometen i neodlučan, obreo sam se u dvorištu koje je vodilo u kraljevu gostionicu. Neobičan elektricitet pucketao je u vazduhu. Pretpostavio sam da je to emanacija neke od odbrambenih instalacija Rouma, nekakav snop zračenja predviđen da zaštiti grad od napada. Ali samo trenutak kasnije postalo mi je jasno da je posredi nagoveštaj neposrednog dolaska osvajača.

Nebeskim svodom presijavali su se svemirski brodovi.

Kada sam ih primetio prilikom Osmatranja, izgledali su crni spram beskrajne tame, ali sada su plamteli sjajem mnogo sunaca. Struja blistavih, čvrstih, draguljima sličnih kugli rasprostrla se po nebu; stajali su u pravilnom poretku, pružajući se sa istoka na zapad u neprekidnom snopu i ispunjavajući ceo nebeski luk; kada su se svi istog časa eruptivno pojavili, učinilo mi se da čujem grmljavinu i jeku nevidljive simfonije koja obznanjuje dolazak osvajača Zemlje.

Ne znam na kojoj su se visini nalazile zvezdane letelice, koliko ih je bilo, niti kako su u pojedinostima izgledale. Jedino mi je bilo jasno da su se pojavile u iznenadnoj, masivnoj veličanstvenosti; da sam kojim slučajem pripadao esnafu Branitelja, siguran sam da bih istog časa premro od tog prizora.

Nebeskim svodom zasjala su šarolika svetla. Boj je otpočeo. Nisam mogao da prozrem taktiku naših ratnika, a u podjednako sam merio bio nesposoban da razaberem smisao manevrisanja onih koji su došli da ovladaju našom planetom, bogatom u pogledu istorije, iako sasvim kratkotrajnom u vremenu. Na moju sramotu, osetio sam se ne samo izvan bitke nego i iznad nje, kao da me se sve to nije ticalo. Jedino sam želeo da Avluela bude pokraj mene, ali ona se nalazila negde u nedrima dvorca Princa od Rouma. Čak bi i Gormon sada predstavljao neku utehu, Gormon Mutant, Gormon uhoda, Gormon čudovišni izdajnik našeg sveta.

Najednom je odjeknuo džinovski pojačan glas: "Napravite mesta za Princa od Rouma! Princ od Rouma predvodi Branitelje u odsudnoj borbi za otadžbinu!"

Iz dvorca se pojavilo jedno blistavo vozilo u obliku suze, na čijem je svetlometalnom krovu postavljena prozirna ploča kako bi svi mogli da vide vladaoca i da oseće uzbuđenje zbog njegovog prisustva. Za komandnim uređajima vozila sedeo je lično Princ od Rouma, ponosito uspravnog držanja, dok su mu okrutne, mladalačke crte lica odavale nepokolebljivu odlučnost; a pokraj njega, odevenu kao caricu, ugledao sam krhku figuru Letača Avluele. Izgledala je kao u transu.

Kraljevo vozilo pohrlilo je uvis i izgubilo se u tami.

Učinilo mi se da se pojavila još jedna letelica koja je krenula njegovim tragom, zatim da se ponovo videlo Prinčevo vozilo, odnosno da su dve letelice stale da lete u uskim krugovima, kao da

su se, na izgled, uhvatile ukoštac. A onda su oblaci plavih iskrica obavili oba protivnika, da bi trenutak potom oni suknuli visoko put neba i nestali sa mog vidika negde iza jednog od brežuljaka Rouma. Da li je okršaj sada besneo preko cele planete? Da li se Peris nalazio u opasnosti, i sveti Jorslem, pa čak i usnula otočja Izgubljenih Kontinenata? Da li su svemirske letelice svuda stajale na nebu. Nisam imao pojma. Bila su mi dostupna bivanja samo na jednom malom odsečku neba iznad Rouma, pa su čak i tu moje predstave o onome što se stvarno zbiva bile maglovite, nesigurne, nedovoljne. Povremeno bi blesnule snažne munje i tada bih ugledao bataljone Letača kako struje preko neba; posle toga bi ponovo zavladao tama, kao da je neko ceo grad zastro tamnim pokrovom. Video sam velike mašine naše odbrane kako neprekidno bljuju vatru sa vrhova kula; zvezdani brodovi su, međutim, ostajali neditnuti, neoštećeni i nepomični. Dvorište u kome sam se nalazio bilo je opustelo, ali su iz daljine dopirali glasovi, preplašeni, puni zlih slutnji, piskutavi, kao da to međusobno opšte ptičice. Povremeno bi se oglasio potmuo prasak koji bi protresao čitav grad. U jednom trenutku, vod Somnambulista promarširao je blizu mesta na kome sam se ja nalazio; na trgu ispred dvorca ugledao sam nešto što je ličilo na veću grupu Klovnova koji su izvodili nekakvu vojnu vežbu; pri blesku jedne munje spazio sam troje Pamtitelja kako se voze na gravitacionoj platformi i pomno beleže sve što se zbiva. Izgledalo je - premda nisam bio siguran - da se u jednom trenutku vratila letelica Princa od Rouma i da je prohujala preko neba, sa goniocem koji je bio tik iza nje. "Avluela", prošaputao sam kada su dve tačkice svetlosti nestale sa mog vidnog polja. Da li se iz svemirskih letelica iskrcavaju trupe? Da li se kolosalni stubovi sile spiralno spuštaju iz tih orbitirajućih svetionika da bi dodirnuli površinu Zemlje? Zašto je Princ uhvatio Avluelu? Gde je bio Gormon? Šta preduzimaju naši Branitelji? Zašto neprijateljski brodovi nisu već uklonjeni sa neba? Stojeći na drevnom pločniku dvorišta, posmatrao sam kosmičku bitku tokom duge noći, uopšte ne shvatajući ništa. Svanula je zora. Pruge blede svetlosti sukljale su sa kule na kulu. Dodirnuo sam prstima oči, shvativši tog časa da sam izvesno vreme spavao stoječki. Možda bih na osnovu toga mogao da zatražim članstvo u esnafu Somnambulista, pomislih. Položio sam ruke na

pamtiteljski šal koji mi je stajao obavijen oko ramena i odjednom se našao u nedoumici odakle mi on. A onda mi je sinuo odgovor.

Podigao sam pogled prema nebu.

Stranih svemirskih letelica je nestalo. Ugledao sam jedino obično jutarnje nebo, kroz čije se sivilo mestimično probijala ružičasta boja. Uhvatio me je neki grč u utrobi i ja se osvrnuh da potražim kolica; ali onda sam se setio da više ne moram da vršim osmatranje, što me je ispunilo prazninom, koja je bila znatno dublja od one što se obično oseti u takvim trenucima.

Da li je borba okončana? Da li je neprijatelj poražen?

Da li su brodovi osvajača smaknuti sa neba i ostavljeni da kao olupine leže negde izvan Rouma?

Sve je bilo utihlo. Više nisam čuo nebeske simfonije. A onda je iz mukle tišine dopro novi zvuk, klopotav zvuk kola sa točkovima koja prolaze ulicama grada. Istog časa, nevidljivi Muzičari odsvirali su završnu notu, duboku i zvonku, koja je hrapavo zamukla, kao da su sve strune najednom pokidane.

Iz zvučnika koji su se koristili za javni razglas začule su se neumitne reči:

"Roum je pao. Roum je pao."

8.

Kraljevu gostionicu niko nije čuvao. Uškopljenici i članovi esnafa Slugu negde su se razbežali. Branitelji, Gospodari i Vladatelji mora da su časno pali u borbi. Nije bilo ni traga od Pamtitelja Bazila, odosno od bilo koga iz njegove bratije. Otišao sam do svoje sobe, oprao se i osvežio, a zatim okrepio, pokupio stvari i kazao zbogom raskoši u kojoj sam tako kratko uživao. Bilo mi je žao što sam imao tako malo vremena da posetim Roum; jedina uteha bila je to što je Gormon izvrsno odigrao svoju ulogu vodiča, tako da sam ipak mnogo video.

Izgledalo mi je najbolje da nastavim put.

Nije bilo odveć mudro zadržavati se u osvojenom gradu. Šlem za prenos misli u mojoj sobi nije odgovarao na pitanja koja sam mu postavljao, tako da još nisam imao tačnu predstavu o razmerama poraza, ni ovde niti u drugim oblastima, ali mi se činilo očiglednim da se bar Roum više ne nalazi pod našom kontrolom, što me je nagonilo da što pre krenem. Razmislio sam najpre o tome da pođem u Jorslem, kao što mi je predložio onaj visoki hodočasnik na ulazu u Roum; no, kada sam bolje promislio, ipak sam se odlučio da se uputim na zapad, u Peris, koji ne samo što je bio bliži nego se u njemu i nalazio glavni štab Pamtitelja. Moje pređašnje zanimanje više nije postojalo; ali, tog prvog jutra posle osvajanja Zemlje, najednom sam osetio snažan i neobičan poriv da se smerno stavim na raspolaganje Pamtiteljima i da zajedno sa njima krenem u traganje za znanjem o našoj svetlijoj prošlosti.

Gostionicu sam napustio u podne. Najpre sam otišao do dvorca, koji je i dalje stajao otvoren. Unaokolo su ležali raštrkani molioci, neki drogirani, neki usnuli, ali većinom mrtvi; na osnovu nasilnog karaktera njihovog smaknuća zaključio sam da su se jamačno međusobno poklali, zahvaćeni panikom i mahnitošću. Jedan Indeksler potištenog izgleda čučao je pokraj tri lobanje, opreme za postavljanje pitanja u kapeli. Kada sam ušao, on reče: "Nema svrhe. Mozgovi ne odgovaraju."

"Kako staje stvari sa Princom od Rouma?"

"Mrtav je. Osvajači su ga oborili sa neba."

"Sa njim je bio i jedan mlad Letač. Znaš li nešto o njoj?"

"Ništa. Verovatno je i ona mrtva."

"A šta je sa gradom?"

"Pao je. Osvajači su posvuda."

"Ubijaju?"

"Čak ni ne pljačkaju", uzvratil Indekser. "Veoma su dobrodušni. Naprosto su nas pokupili."

"Je li to slučaj samo u Roumu ili svuda?"

Čovek slegnu ramenima, a zatim počeo u ritmu da se klata napred-nazad. Ostavio sam ga i uputio se dublje u dvorac. Na moje iznenađenje, Prinčeve carske odaje bile su nezaključane. Ušao sam unutra; zapanjila me je neverovatna raskoš zastora, draperija, svetiljki, nameštaja. Išao sam iz prostorije u prostoriju, stigavši na kraju do kraljevske ložnice; prekrivka na postelji predstavljala je telo nekog džinovskog mekušca donetog sa planete neke druge zvezde; prosto je mamila da je čovek dodirne i ja pogledah neizmerno nežnu tvar pod kojom je ležao Princ od Rouma; tog trenutka pade mi na um da je tu ležala i Avluela i da sam bio nešto mlađi sigurno bih zaplakao.

Išao sam iz dvorca i lagano prešao preko trga, krenuvši na put prema Perisu.

Upravo kad sam polazio, prvi put sam primetio naše osvajače. Jedno vozilo neobične konstrukcije zaustavilo se uz rub firga i iz njega je izišlo desetak prilika. Sasvim su mogle da prođu kao ljudska bića. Bile su visoke i plećate, baš kao i Gormon; a jedino ih je neuobičajena velika dužina ruku odmah isticala kao vanzemaljce. Koža im je bila neobičnog sastava, a da sam se nalazio bliže verovatno bih ugledao oči, usne i nozdrve tamo gde se ne nalaze kod ljudi. Uopšte ne obraćajući pažnju na mene, prešli su preko trga, krećući se neobičnim, krupnim korakom, što me je neodoljivo padsetilo na Gormonov hod, a zatim ušli u Dvorac. Nisu izgledali ni razmetljivo niti ratoborno.

Turisti. Veličanstveni Roum još jednom je delovao svojim neodoljivim magnetom na strance.

Ostavivši naše nove gospodare njihovoj zabavi, ja sam nastavio put prema predgrađu. Pustoš večne zime uvukla mi se u dušu. Zapitao

sam se: da li mi je žao što je Roum pao? Ili mi je teško zbog gubitka Avluele? Ili je možda stvar naprosto bila u tome što sam već propustio tri Osmatranja zaredom, tako da su me, slično nekom narkomanu, počele da more muke zbog duge apstinencije.

Konačno sam zaključio da je u pitanju bilo sve troje. Ali najviše ovo poslednje. Nikoga nisam video dok sam išao prema gradskim kapijama. Strah od novih gospodara nagnala je žitelje Rouma da se zavuku u mišije rupe. Povremeno bi mimo mene prošlo neko vozilo vanzemaljaca, ali niko me nije uznemiravao. U pozno popodne najzad sam stigao do zapadne gradske kapije. Bila je otvorena i kroz nju se ukazao preda mnom blago uzdignut brežuljak, na čijim je padinama raslo drveće sa tamnozelenim krošnjama. Prošao sam kroz kapiju i nedaleko od zidina spazio figuru jednog Hadočasnika koji je gegavo odlazio iz grada.

Lako sam ga stigao.

Njegov posrćući, nesiguran korak učinio mi se neobičan, jer čak ni gusta smeđa odežda nije mogla da prikrije snagu i mladost čovekovog tela; imao je uspravno držanje, ramena su mu bila uzdignuta, a leđa prava, ali je ipak koračao oklevajućim, drhtavim korakom starca. Kada sam počeo da idem ukorak sa njim, uspeo sam da zavirim pod kapuljaču i tada mi je sve postalo jasno; privršćen za bronzanu masku koju nase svi hadočasnici nalazio se jedan odbojnik kakvog nose svi slepci da bi ih upozorio na prepreke i smetnje na putu. Postao je svestan mog prisustva i obratio mi se: "Ja sam slepi Hodočasnik. Molim te da mi ne naneseš nikakvo zlo." To nije bio glas Hodočasnika. Bio je to snažan, odsečan i vladalački glas.

Ja uzvratih: "Nikome nisam nikada naneo zlo. Ja sam Osmatrač koji je prošle noći izgubio svoje zanimanje."

"Mnogo zanimanja izgubljeno je minule noći, Osmatraču."

"Ali ne i hodočasničko."

"Ne", reče on. "Ne i hodočasničko."

"Kuda si krenuo?"

"Što dalje od Rouma."

"Nemaš neki poseban smer puta?"

"Ne", uzvрати mi Hodočasnik. "Nemam. Lutaću."

"Možda bismo mogli zajedno da idemo", predložih mu, zato što se

smatralo da donosi sreću putovati sa Hodočasnikom; osim toga, budući da sam ostao bez svog Letača i svog Mutanta, bio bih prinuđen da putujem sam. "Moje odredište je Peris. Da li ti to odgovara?"

"Odgovara mi kao i bilo šta drugo", uzvratilo on gorko. "Da. Poći ćemo zajedno u Peris. Ali kakav posao jedan Osmatrač može da ima tamo?"

"Osmatrači više nigde nemaju posla. Idem u Peris da bih se ponudio u službu Pamtitelja."

"Ah", reče on. "I ja sam pripadao tom esnafu, ali samo honorarno."

"Sada kada je Zemlja pala, želeo bih da naučim nešto više o njenim slavnim danima."

"Dakle, cela Zemlja je pokorena, a ne samo Roum?"

"Pretpostavljam", rekoše.

"Ah", uzvratilo Hodočasnik. "Ah!"

Utonuo je u ćutanje i mi smo ćutke nastavili put. Pružio sam mu ruku i on više nije teturavo išao, već je hodio odsečnim korakom mladog čoveka. S vremena na vreme oteo bi mu se uzdah ili prigušeni jecaj. Kada sam ga upitao za pojedinosti njegovog Hodočašća, počeo je da mi daje uvijene odgovore ili naprosto da prelazi preko pitanja. Posle jednočasovnog putovanja od zidina Rouma, kada smo već zašli u šume, on iznenada reče: "Ova maska mi stvara bol. Da li bi mi pomogao da je podesim?"

Na moje zaprepašćenje, on počeo da je skida. Ostao sam bez daha, zato što je Hodočasniku zabranjeno da obznanjuje svoje lice. Da li je smetnuo sa uma da ja nisam slepac kao on?

Kada je maska bila uklonjena, on reče: "Neće ti se dopasti ovaj prizor."

Bronzana rešetka skliznu mu sa lica i ja najpre ugledah oči koje su nedavno bile oslepljene - dve prazne očne duplje u koje nije prodro hirurški nož, već znatno pre nečiji prsti - a zatim oštar, kraljevski nos, i najzad izvijene, tanke usne Princa od Rouma.

"Vaša visosti!" ote mi se uzvik.

Preko obraza su mu stajali tragovi usirene krvi. Oko još svežih rana u očnim dupljama imao je masne mrlje. Verovatno ga nije mnogo bolelo, pomislih, zato što je utihnuo bol tom zelenom mašću, ali je zato mene duboko i stvarno zbolelo.

"Nisam više visost", reče on. "Pomozi mi oko ove maske." Ruke su mu drhtale dok ju je pružao napred. "Ove prečage se moraju proširiti. Veoma mi pritišću obraze. Ovde... ovde..."

Brzo sam podesio rešetku, kako ne bih dugo morao da gledam unakaženo lice.

On vrati masku na mesto. "Sada sam Hodočasnik", reče tiho. "Roum je ostao bez Princa. Izdaj me ako želiš, Osmatraču; u protivnom, moraćeš mi pomagati sve do Perisa; a ako ikada budem povratio svoje moći, bićeš bogato nagrađen."

"Ja nisam izdajnik", rekoh mu.

Nastavili smo put u tišini. Nisam znao kako bih poveo razgovor o bezazlenim stvarima sa takvim čovekom. Po svemu sudeći, predstojalo nam je napeto putovanje do Perisa; ali sada mi je bilo suđeno da mu budem vodič. Na um mi pade Gormon i ja pomislih kako je on samo u potpunosti ispunio svoj zavet. U misli mi takođe dođe Avluela i dugo mi je stajalo na vrh jezika da pitam palog Princa šta je bilo sa njegovom naložnicom, Letačem, u noći poraza, ali to ipak nisam učinio.

Počelo je da se spušta večer, premda nas je sunce i dalje obasjavalo svojim zlatno-crvenim zracima nisko sa zapada. Iznenada, ja zastadoh i iz grla mi se ote hrapav uzvik iznenađenja kada povrh nas prolete jedna senka.

Visoko gore promakla je Avluela. Koža joj se presijavala svim prelivima sunčevog smiraja, a krila su joj stajala potpuno raširena, održavajući sve nijanse spektra. Nalazila se na visini od možda stotinu ljudi iznad tla i još se uspinjala, tako da sam joj verovatno izgledao samo kao mrljica među drvećem.

"Šta je?" upita Princ. "Šta si to video?"

"Ništa."

"Reci mi šta si video!"

Nisam mogao da ga obmanjujem. "Video sam jednog Letača, vaša visosti. Jednu tanušnu devojkicu visoko na nebu."

"Onda je sigurno pala noć."

"Nije", uzvratih. "Sunce je još iznad obzorja."

"Kako je to moguće? Ona može da ima samo noćna krila. Sunce bi je oborilo na tle."

Oklevao sam. Nisam mogao da se upustim u objašnjenje kako to da

Avluela leti po danu kada ima samo noćna krila. Nisam mogao da kažem Princu od Rouma da je pokraj nje, bez krila, leteo osvajač Garmon, krećući se bez napora kroz vazduh, držeći ruke obavijene oko devojčinih tankih ramena, pomažući joj, podupirući je, omogućujući joj da se odupre pritisku sunčevog vetra. Nisam mogao da mu saopštim da njegova Nemezida upravo proleće povrh naših glava sa poslednjom naložnicom koju je on imao.

"No?" upita on. "Kako to da leti po danu?"

"Ne znam", rekoh. "To je tajna za mene. Sada ima mnogo stvari koje više nisam u stanju da razumem."

Izgledalo je da je Princ prihvatio to objašnjenje. "Tako je, Osmatraču. Ima mnogo stvari koje niko od nas više ne razume."

Ponovo je utonuo u ćutanje. Gotovo sam zaustio da pozovem Avluelu, ali znao sam da me ona ne bi ni mogla niti htela da čuje, i tako sam samo produžio put u pravcu zalaska Sunca, vodeći sa sobom slepog Princa. A iznad nas, Avluela i Garmon takođe su hitali u daljinu, jasno ocrtani spram poslednjeg sjaja dnevne svetlosti, sve dok se nisu uspele tako visoko da su mi nestali sa vidika.

Drugi deo: MEĐU PAMTITELJIMA

1.

Putovati sa palim Princom nije laka stvar. On je, doduše, izgubio oči, ali ne i ponos; slepilo ga nije naučilo poniznosti. Nosio je na sebi haljetak i masku Hodačasnika, ali u njegovoj duši bilo je sasvim malo ljubaznosti, dok samilost uopšte nije postojala. Iza maske on je i dalje držao sebe za Princa od Rouma.

Ja sam sada bio ceo njegov dvor i mi smo išli putem prema Perisu u rano proleće. Vodio sam ga pravim putevima; kada bi mi naredio, zabavljao bih ga pričama sa mojih ranijih putovanja; zabavljao sam ga kad god bi ga obuzela turobna raspoloženja. Zauzvrat sam dobijao sasvim malo, izuzev jemstva da ću redovno jesti. Niko nije uskraćivao hranu Hodočasniku i u svakom selu na koje bismo uz put naišli zaustavljali smo se u krčmama, gde je on bivao nahranjen, a sa njim i ja, kao njegov pratilac. Jednom prilikom, na početku našeg putešestvenija, on se nabusito obrecnuo na vlasnika neke kičme: "Postaraj se da mi i sluga bude dobro nahranjen!" Slepí princ nije, na žalost, mogao da vidi taj izraz krajnje neverice - jer, zaboga, otkud jednom Hodačasniku sluga? - ali ja sam se osmehnuo krčmaru, namignuo mu i potapšao se po čelu, tako da je čovek shvatio i poslužio nas obojicu, ne upuštajući se u raspravljanje. Kasnije sam objasnio Princu gde je pogrešio, tako da me je posle toga predstavljao kao svog pratioca. Pa ipak, znao sam da za njega i dalje predstavljam samo običnog slugu.

Vreme je bilo lepo. U Eiropi je postajalo sve toplije kako je godina odmicala. Vitke vrbe i topole počele su da olistavaju duž puta; doduše, od Rouma naovamo uglavnom smo viđali gusto zvezdano drveće, uvezeno tokom vedrih dana Drugog Ciklusa, čije je plavo i oštro lišće lako izdržavalo slabašnu eiropsku zimu. Već su se vratile i ptice iz svog prekomorskog zimovnika u Afreki. Prhtale su na sve strane pojeći i izmenjujući misli o promeni gospodara sveta. "Podsmevaju mi se", kazao je Princ jedne zore. "Pevaju mi i čekaju me da vidim njihov sjaj!"

Oh, bila je to ogorčenost, ali sa valjanim razlogom. On, koji je toliko imao, a zatim sve izgubio, jamačno je imao sad za čim da jadikuje.

Što se mene tiče, poraz Zemlje doneo mi je samo promenu navika; sve ostalo je inače bilo isto: više nisam morao da vršim Osmatranja, ali i dalje sam lutao svetom, osećajući se sam čak i onda kada sam, kao sada, imao saputnika.

Bio sam u nedoumici da li Princ zna razlog zbog čega je oslepljen. Pitao sam se da li je, u trenutku trijumfa, Gormon objasnio Princu da ga je nešto tako elementarno kao što je ljubomora zbog žene stajalo očiju.

Uzeo si Avluelu, mogao je da mu kaže Gormon. Ugledao si malog Letača i pomislio si da će te ona lepo zabavljati. Kazao si joj: Hodi, devojko, hajdemo u moju postelju! Uopšte nisi pomislio o njoj kao o nekome ko ima svoju ličnost, svoje ja. Uopšte ti nije palo na um da ona možda želi nekog drugog. Ponašao si se onako kako to priliči Princu od Rouma - vladalački. Pa, evo ti sad, Prinče!

...a zatim brz, neumitan pritisak dugačkih prstiju.

Ali nisam se usudio da pitam. Premnogo je strahopoštovanja ostalo u meni prema ovom palom monarhu. Da prodrem u njegov privatni život i da zapodenem razgovor sa njim o nesreći koja ga je snašla kao da je on kakav običan saputnik - ne, to naprosto nisam mogao. Govorio bih samo onda kada bih prvi bio oslovljen. Razgovarao bih o raznim stvarima samo kada bi mi to bilo naređeno. Inače, neprekidno sam ćutao, kao valjan dvorjanin u prisustvu carskog visočanstva.

No, svakoga dana nešto nas je podsećalo na to da Princ od Rouma više nije carsko visočanstvo.

Nad nama su proletali osvajači, nekada u lebdelicama ili drugim prevoznim sredstvima kroz vazduh, a nekada svojom vlastitom snagom. Saobraćaj je bio gust. Oni su, očigledno, vršili inventar novostečenog sveta. Senke su promicale iznad nas, stvarajući slična pomračenja; podizao sam pogled da vidim naše nove gospodare, ali, začudo, nisam osećao ljutnju prema njima, već samo olakšanje što se dugotrajno bdenje nad Zemljom najednom okončalo. Sa Princom je bilo drugačije. Izgledalo je da uvek zna kada neko od osvajača prolazi poverh nas i tada bi stisnuo pesnice, namrgodio se i stao da šapuće grozne psovke. Da li je njegov očni živac i dalje na neki način registrovao kretanje senki? Ili su mu se preostala čula u toj meri izoštrila posle gubitka vida da je mogao da

dokuči nečujno zujanje lebdelice i da oseti miris kože visoko uzletelih osvajača? Nisam ga o tome ništa pitao. Gotovo da nikakva pitanja nisam postavljao.

Ponekad noću, kada mu se činilo da sam zaspao, stao bi da jeca. Sažaljevaao sam ga tada. Bio je odveć mlad da bi izgubio ono što je izgubio, na kraju krajeva. Naučio sam tada, u tim tamnim časovima, da čak ni jecaji jednog Princa nisu jecaji običnog čoveka. On je jecao prkosno, ratoborno, ljutito. Ali to su ipak bili jecaji.

Najveći deo vremena izgledalo je da stoički podnosi svoj gubitak. Nogu pred nogu, išao je uporedo sa mnom, udaljavajući se svakim odsečnim korakom od svog velikog grada Rouma, a približavajući se Perisu. Povremeno se, međutim, činilo da je moguće prodreti pogledom kroz bronzanu rešetku njegove maske i spaziti iznurenu dušu unutra. Napadi zlovolje i srdžbe naglo bi ga obuzimali. Tada bi me ismejavao zbog mojih godina, zbog niskog društvenog statusa, zbog sadašnje ispraznosti mog životnog cilja, koga je takvim učinila invazija na čiji sam dolazak straćio čitav vek u Osmatranju.

"Reci mi kako se zoveš, Osmatraču!"

"To je zabranjeno, visočanstvo."

"Stari zakoni više ne važe. Hajde, reci, čekaju nas još meseci zajedničkog putovanja. Zar treba da te sve vreme nazivam Osmatračem?"

"To nalažu običaji mog esnafa."

"A običaji mog esnafa", reče on, "nalažu mi da izdajem naređenja koja se moraju izvršiti. Dakle, kako se zoveš?"

"Čak ni esnaf Vladalaca nema prava da sazna ime Osmatrača bez valjanog razloga i pismenog naloga gospodara esnafa."

On otpljunu. "Baš si pravi šakal kad mi odričeš poslušnost dok sam u ovakvom stanju. Nikad se ne bi odvažio na tako nešto da se sada nalazimo u mom dvorcu."

"U vašem dvorcu, visočanstvo, vi mi ne biste uputili tako nepravičan zahtev pred svojim dvorjanima. I Vladari imaju određene obaveze. Jedna od njih je da poštuju pravila nižih esnafa."

"On mi još drži predavanje", reče Princ. Najednom, on se ljutito baci pokraj puta. Opuživši se na travnatoj ledini, zavalio se unazad, dodirnuo jedno od zvezdanih stabala, otkinuo sa njega pregršt oštarih listova i stao da ih stiska u dlanu, što mora da je veoma bolno

peckalo. Ja sam stajao pokraj njega. Pored nas je tog trenutka protutnjalo jedno teško površinsko vozilo, prvo koje smo tog jutra videli na pustom drumu. U njemu su se nalazili osvajači. Neki su nam domahnuli. Prošlo je dugo vremena pre no što me je Princ ponovo oslovio lakim, gotovo ulagajućim tonom: "Ja se zovem Enrik. Kaži mi sada kako je tebi ime."

"Molim vas da me poštedite toga, visočanstvo."

"Ali ti si čuo moje ime. I meni je u podjednako meri kao i tebi zabranjeno da ga otkrijem!"

"Ja vam to nisam tražio."

Na kraju mu ipak nisam otkrio kako se zovem. Odbiti ovakvo obaveštenje Princu bez moći predstavljalo je sasvim sićušnu pobedu, ali on mi ju je hiljadostruko naplatio na raznim sitnicama. Kinjio me je, gnjavio, mučio, psovao i stalno nešto zakerao. Govorio je sa omalovažavanjem prema mom esnafu. Tražio je da mu obavljam ropske usluge. Podmazivao sam mu metalnu masku; stavljao sam mu mast u izranjavljene očne duplje; činio sam i druge stvari, odveć ponižavajuće da bih ih se sada prisećao. I tako smo išli sporim korakom prema Perisu, jedan prazan starac i jedan ispražnjeni mladić, puni međusobne mržnje, ali i vezani potrebama i dužnostima saputništva.

Vremena su bila teška. Morao sam da se prilagođavam njegovim promenljivim raspoloženjima kada bi uzletao do kosmičkih zanosa zbog svojih planova da se ponovo domogne vlasti nad osvojenom Zemljom, odnosno kada bi padao u ponore očajanja, shvativši da je poraz naše planete neopoziv. Morao sam da ga štitim od njegove sopstvene prenatrženosti u raznim selima, gde se ponekad ponašao kao da je još Princ od Rouma, izdajući naređenja meštanima, deleći im čak bubotke, što nimalo nije pristajalo svetom čoveku. Još gore, morao sam da se pretvorim u njegovog svodnika, da mu pribavljam žene koje bi ga pohađale u mraku, nesvesne da imaju posla sa nekim ko se izdavao za Hodočasnika. Kao Hodočasnik bio je varalica, zato što uza se nije nosio zvezdani kamen, kojim Hodočasnici opšte sa Voljom. Nekako sam mu pomogao da prebrodi sve te krize, pa čak i trenutke kada smo uz put naišli na jednog drugog, pravog Hodočasnika. Bio je to opak i svadljiv starac, sa mnoštvom teološkim smicalica u rukavu. "Hajde da porazgovaramo

o imanenciji Volje", kazao je on Princu, koga strpljenje nije baš najbolje služilo tog popodneva i koji je takođe samo čekao povod za razmirice. U potaji sam šutnuo prinčevsku cevanicu i obratio se zbunjenom Hodočasniku. "Naš prijatelj se ne oseća najbolje danas. Prošle noći bio je u vezi sa Voljom i dobio otkrovenje koje mu je uznemirilo duh. Molim te da nas pustiš da produžimo svojim putem i nemoj mu ništa govoriti o svetim stvarima sve dok ponovo ne pronađe duševni mir."

Ovakvim improvizacijama obezbeđivao sam nesmetan tok našeg puta.

Kako je postajalo sve toplije, Princ je polako omekšavao u svojim nazorima. Možda je stekao pravi uvid u katastrofu koja ga je zadesila, ili je - ko zna - u slepoj tamnici svoje lobanje kovao nove taktike za opstanak u ovim izmenjenim uslovima. Gotovo zlurado je govorio o sebi, o svom padu, poniženju. Pričao je o moći kojom je raspolago na način koji je jasno stavljao do znanja da nema nikakvih iluzija o tome da će je se ikada više domoći. Govorio je o svom bogatstvu, ženama, draguljima, neobičnim napravama, Mutantima, Muzičarima i Slugama, Gospodarima, pa čak i o kolegama Vladarima koji su klečali pred njim. Neću reći da mi se tada dopadao, ali sam bar u tim trenucima dokučivao u njemu, iza bezosećajne maske, ljudsko biće koje pati.

Konačno, i njemu je pošlo za rukom da u meni vidi ljudsko biće, premda znam da mu to nije bilo nimalo lako.

Jednom mi je rekao: "Nevolja koja prati moć, Osmatraču, ogleda se u tome što te ona odseče od sopstvenog naroda. Ljudi ti onda postaju stvari. Uzmimo tebe, na primer. Za mene, bio si samo mašina koja vršlja unaokolo, Osmatrajući eventualan dolazak osvajača. Pretpostavljam da si ti imao svoje snove, htenja, ljutnje i sve ostalo, ali ja sam te video samo kao usukanog starkelju, bez ikakvog nezavisnog postojanja izvan dužnosti koju ti je dodelio esnaf. Sada, međutim, kada ne vidim ništa, vidim znatno više."

"Šta vidite?"

"Jednam si i ti bio mlad, Osmatraču. Imao si grad koji si voleo. Porodicu. Čak i devojkicu. Izabrao si, ili su ti drugi izabrali esnaf, pošao si na šegrtovanje, borio si se, glava te je bolela, utroba ti se kidala, bilo je mnogo crnih trenutaka kada si se sigurno pitao šta je

sve to i čemu sve to. Povremeno si viđao nas, Gospodare i Vladare, kako poput kometa prolećemo pokraj tebe. Pa ipak, evo nas sada zajedno, nošeni istim talasom na putu za Peris. I ko je sada srećniji od nas dvojice?"

"Ja sam sa one strane sreće i tuge", rekoh.

"Je li stvarno tako? Je li stvarno tako? Da nije to možda maska iza koje se kriješ? Reci mi, Osmatraču: znam da ti tvoj esnaf brani da se oženiš, ali da li si ikada voleo?"

"Ponekad."

"Da li si sada izvan toga?"

"Star sam", odgovorih, izvrđavajući mu.

"Ali mogao bi da voliš. Mogao bi da voliš. Više te ne obavezuju zaveti tvog esnafa, zar ne? Mogao bi da stekneš nevestu."

Nasmejah se. "Ko bi mene poželeo?"

"Ne govori tako. Nisi tako star. Još ima snage u tebi. Video si svet, pronikao u njega. Pa, u Perisu bi mogao da nađeš neku bludnicu koja..." On zastade. "Da li si ikada došao u iskušenje dok si još bio vezan zavetima?"

Upravo tog trenutka, jedan Letač prolete nam iznad glave. Bila je to žena srednjih godina, koja je letela sa izvesnim naporom, zato što je nešto dnevne svetlosti još bilo preostalo i vršilo joj izvestan pritisak na krila. Nešto kao da me žignu i ja poželeh da kažem Princ: da, da, došao sam u iskušenje, postojao je jedan mali Letač, ne tako davno, jedna devojka, još dete, zapravo, Avluela; na svoj način, ja sam je voleo, premda je nikada nisam dodirnuo; i još je volim.

Ali ništa nisam kazao Princ Enriku.

Umesto toga, podigao sam pogled prema Letaču, koji je bio slobodniji od mene zato što je imao krila, i u toplini te prolećne večeri najednom sam osetio studen samotnosti kako me okružuje.

"Da li je još daleko do Perisa?" upita Princ.

"Pešačićemo i jednog dana ćemo stići."

"A onda?"

"Meni predstoji šegrtovanje u esnafu Pamtitelja, novi život. Šta ćete vi raditi?"

"Očekujem da tamo nađem neke prijatelje", reče on.

I tako smo nastavili put, pešačeći mnogo časova svakog dana. Bilo je onih koji su išli u istom pravcu i nudili se da nas povezu, ali mi

smo odbijali, zato što bi na važnim tačkama puta osvajači sigurno jedva čekali da se domognu takvih putnika kao što su svrgnuti vladari. Prošli smo kroz jedan miljama dugi tunel prokopan kroz veoma visoke planine, čiji su vrhovi bili optočeni ledenom korom, i stigli u neku ravnicu punu obradive zemlje i vrednih ratara, gde smo zastali pokraj jedne nanovo probuđene reke da bismo malo rashladili noge. A onda je došlo zlatno leto. Kretali smo se kroz svet, ali kao da u njemu nismo bili; nisu se mogle čuti vesti o osvajanju, premda je bilo očigledno da se sva vlast nalazi u rukama osvajača. Mogli su se videti svuda u svojim malim lebdelicama kako razgledaju i nadziru naš svet koji je sada prešao u njihovo vlasništvo.

Izvršavao sam sve Prinčeve zapovesti, uključujući tu i neprijatne. Nastojao sam da mu život učinim što manje turobnim. Pokušavao sam da mu stvorim privid da je još vladar - makar samo jednog izanđalog, starog Osmatrača. Takođe sam ga naučio kako najbolje da igra ulogu Hodočasnika. Na osnovu svog oskudnog znanja, uputio sam ga u to kakav stav da zauzme, koje fraze da koristi, kako da se moli. Bilo je očigledno da je proveo malo vremena u kontaktu sa Voljom dok je bio na vlasti. Sada se pretvarao da veruje, ali to je bilo neiskreno, samo deo opšte kamuflaže.

U gradu po imenu Dijon, on mi reče: "Ovde ću kupiti oči."

Ne prave oči. Tajna pravljenja takvih zamena nestala je u Drugom Ciklusu. Gore, među srećnijim zvezdama, svako čudo se može nabaviti po određenoj ceni, ali naša Zemlja je ništavan i zanemarljiv svet u kosmičkim koordinatama. Princ je mogao da se otisne tamo negde u danima pre osvajanja i da stekne nove oči, ali najbolja stvar koja se mogla dobiti u ovom času bila je zamena koja je omogućavala razlikovanje svetla od tame. I to je bilo dovoljno da mu pruži rudimentaran vid; u ovom trenutku nije imao nikakvog drugog vodiča do odbojnika koji ga je upozoravao na prepreke na putu. Kako je, međutim, znao da će u Dijonu naći zanatliju koji će biti dovoljno vešt u svom poslu? I čime će platiti njegov trud?

On reče: "Ovdašnji čovek je brat jednog od mojih Pisara. On je član esnafa Zanatlija i ja sam često kupovao njegove rukotvorine u Roumu. On će imati oči za mene."

"A šta je sa plaćanjem?"

"Nisam sasvim bez sredstava."

Zaustavili smo se na jednom polju čvornovate plutače i Princ se tu svukao. Pokazavši jedno mesto na mesnatom delu butine, on reče: "Ovde držim rezervu za slučaj nužde. Daj mi nož!" Ja mu ga pružih, a on uhvati dršku i pritisnu na njoj jedno dugme; istog časa, iz drške suknu hladan, oštar snop svetlosti. Opipao je levom rukom butinu, tražeći tačno mesto; a onda, naboravši kožu između dva prsta, napravio je hirurški precizan rez dugačak dva inča. Nije istekla ni kap krvi, niti je bilo ikakvog znaka da je osetio bol. Posmatrao sam zabezeknuto kako je zavukao prste u prorez i malo ga raširio, kao da razvezuje neku vrećicu. Zatim mi vrati nož.

Narednog trenutka, iz butine mu poteče blago.

"Dobro motri da se ništa ne izgubi", naredi mi on.

Po travi se rasulo sedam blistavih dragulja neobičnog porekla, jedan mali i izvanredno fino načinjen nebeski globus, pet zlatnih novčića iz carskog Rouma pre mnogo ciklusa, prsten sa blistavim kamenom kvaziživota, bočica nekog nepoznatog mirisa, grupa minijaturnih muzičkih instrumenata izrađenih u skupocenom drvetu i metalu, osam statua ljudi kraljevskog izgleda i još nekoliko stvarčica. Sakupio sam sva ta čudesa na sjajnu gomilu.

"Naročita vrećica", reče Princ, "koju mi je jedan vešt Hirurg implantirao u telo. Predvideo sam da će doći krizno doba, kada ću možda morati žurno da napustim dvorac. Stavio sam unutra sve što sam mogao; na žalost, ostalo je neuporedivo više tamo gde sam uzeo ove sitnice. Reci mi, reci mi šta sam sve poneo!"

Izložio sam mu ceo inventar. Pomno je saslušao do kraja liste; znao sam da je odlično upamtio sve što je poneo sa sobom i da je ovo, zapravo, samo proveravanje mog poštenja. Kada smo sa tim završili, on zadovoljno klimnu. "Uzmi globus", reče mi, "i prsten... i dva najsjajnija dragulja. Sakri ih u svoju odoru. Ostalo ide natrag u butinu." Ponovo je razvezao telesnu vrećicu i ja sam jednu za drugom stavio u nju sve stvarčice, koje su se pridružile ko zna još kakvim dragocenostima što leže u drugoj dimenziji, čija je veza sa ovim svetom bila otelovljena u Princu. Čitava polovina njegovog dvorca mogla je na ovaj način da mu stane u butinu. Na kraju je pritisnuo ivice reza i one su se spojile bez ikakvog traga ili ožiljka pred mojim očima. Sam se obukao.

U gradu smo lako pronašli dućan Bordoa Zanatlije. Bio je to zdepast

čovjek pegavog lica, čekinjave brade, spljoštenog nosa i sa jednim okom koje je stalno žmirkalo, ali su mu zato prsti bili nežni kao u žene. Dućan mu je predstavljao mračno mesto sa prašnjavim drvenim policama i malim prozorima; to je lako moglo biti zdanje staro deset hiljada godina. Pogledu mušterija bilo je izloženo nekoliko elegantnih rukotvorina; no, većina je ostala skrivena. Pogledao nas je padozrivo, očigledno začuđen činjenicom da su kod njega došli jedan Osmatrač i jedan Hodočasnik.

Na Prinčev znak ja rekoh: "Mom prijatelju su potrebne oči."

"Ja pravim zamenu, to je tačno, ali ona je veoma skupa i potrebno je mnogo meseci da bi se napravila. To sigurno daleko premaša platežne sposobnosti jednog Hodočasnika." Ja položih jedan dragulj na politiranu tezgu. "Imamo sredstva."

Zbunjen, Bordo podiže dragulj, stade da ga zagleda sa svih strana i primeti kako u njegovom srcu plamte čudni plamenovi.

"Ako se vratite kad lišće bude počelo da opada..."

"Nemate oči u zalihama?" upitah ga.

On se osmehnu. "Dobio sam nekoliko narudžbina za te stvarčice. Imamo nešto rezervi."

Ja stavih na tezgu nebeski globus. Bordo je odmah shvatio da je posredi delo pravog majstora i donja vilica mu se opusti. Stavio ga je na jedan dlan; dok je drugim počeo da trlja bradu. Dopustio sam mu da ga posmatra dovoljno dugo kako bi se zaljubio u njega, a zatim mu ga uzeh i rekoh: "Dugo je čekati do jeseni. Ne možemo do tada da ostanemo ovde. Idemo dalje, za Peris." Uhvatih Princa za lakat i mi krenusmo prema vratima.

"Stanite!" povika Bordo za nama. "Dopustite mi da proverim! Možda se negde zametnuo jedan par..." I on poče mahnito da pretura po vrećicama koje su stajale okačene na stražnjem zidu.

Razume se, na zalihama je pronašao par očiju i mi sklopismo pogodbu za globus, prsten i jedan dragulj. Princ nije ni reči progovorio za vreme trampe. Insistirao sam da odmah budu nameštene i Bordo, klimnuvši uzbuđeno, zatvori dućan, stavi na glavu šlem za prenos misli i pozva jednog Hirurga bledog lika. Ubrzo je počelo sa pripremanjem za operaciju. Princu je naloženo da legne na dušek u jednu hermetički zatvorenu i sterilnu sobu. Zatim je skinuo odbojnik i masku; kada su konačno Prinčeve crte lica izbile

na videlo, Bordo - koji je ranije odlazio na dvor - ispustio je uzvik iznenađenja i taman je zaustio nešto da kaže, ali ja ga nagazih na nogu. Bordo oćuta to što je hteo da kaže, tako da je Hirurg, koji ništa nije primetio, mirno počeo da čisti oštećene očne duplje.

Nove oči predstavljale su biserno-sive kuglice, manje od stvarnih očiju i prošarane poprečnim prorezima. Nisam imao pojma kakav se mehanizam nalazi unutra, ali su sa stražnjeg dela virile tanke, zlatne žičice, koje je trebalo povezati sa živcima. Princ je spavao tokom prvog dela operacije, dok sam ja stajao i posmatrao, a Bordo pomagao Hirurgu. Zatim je bilo potrebno da ga probudimo. Lice mu se zgrčilo od bola, ali on je tako brzo uspostavio kontrolu nad bolom da je Bordo promrmljao molitvu na tu vanrednu demonstraciju samoobuzdavanja.

"Malo svetla ovamo", reče Hirurg.

Bordo primače jednu svetiljku. Princ reče: "Da, da, vidim razliku."

"Moramo da proverimo. Moramo da podesimo", uzvрати Hirurg.

Bordo iziđe napolje i ja pođoh za njim. Čovek je drhtao, a lice mu je pozelenelo od straha.

"Hoćete li nas ubiti sada?" upita on.

"Razume se da nećemo."

"Prepoznao sam..."

"Prepoznali ste jednog jasnog Hodoćasnika", rekoх ja, "koji je doživео užasnu nesreću tokom puta. Ništa više. Baš ništa."

Proveo sam neko vreme u proućavanju Bordoovog dućana. Zatim su ušli Hirurg i njegov pacijent. Princ je sada nosio biserne kugle u očnim dupljama, sa meniskusom lažnog mesa oko njih, kako bi se ćvrsto držale. Izgledao je više kao mašina nego kao ćovek, sa tim mrtvim stvarima ispod svojih veđa, a kada bi pomicao glavu prorezi bi se proširivali, sužavali, pa ponovo proširivali, bešumno, neopazice. "Gledaj", reče on i krenu preko sobe, pokazujućи predmete, pa ih ćak i imenujućи. Znao sam da vidi kao kroz neki gusti veo, ali je i to bilo bolje od potpunog slepila. Ponovo je stavio masku i kada je pala noć krenuli smo iz Dijona.

Princ je u prvi mah izgledao razdragano. Ali ono što mu se nalazilo u glavi predstavljalo je jednu zamenu za ono što mu je Gormon uzeo, i on je to ubrzo ustanovio. Te noćи, dok smo spavali u plesnjivim visećim posteljama u svratištu esnafa Hodoćasnika, Princ je zavikao

nemuštim zvucima srdžbe i uz nemirnu svetlost jednog pravog i dva lažna meseca ja sam ugledao kako mu se ruke dižu, prsti grče, nokti posežu prema zamišljenom neprijatelju, posežu, posežu...

2.

Bio je već kraj leta kada smo konačno stigli u Peris. Došli smo u grad sa juga, idući širokim, pravim putem, oivičenim drevnim drvećem; padala je sitna kiša. Naleti vetra zasipali su nas uvelim lišćem. Ona noć užasa, kada smo obojica krenuli iz osvojenog Rouma, sada je izgledala gotovo kao san; očvrsnuli su nas proleće i leto provedeni u pešačenju, a sivi tornjevi Perisa kao da su predstavljali obećanje novog početka. No, mislim da smo se tada samo zavaravali, jer šta od sveta mogu da očekuju jedan svrgnuti princ, koji jedino razabire senke, i jedan Osmatrač, čije su prave godine odavno minule?

Ovaj grad bio je mračniji od Rouma. Čak i usred zime, nebo nad Roumom bilo je vedro i kupalo se u sjaju sunca. Peris je naprotiv izgledao večno oblačan, a zgrade i ulice stalno turobne. Čak su i gradske zidine bile pepeljasto sive i nisu se nimalo sjajile. Gradska kapija stajala je širom otvorena. U stražarskoj karauli stajao je jedan oniži, zdepasti čovek u odori esnafa Stražara, koji ništa nije preduzeo kada smo se našli pred njim. Ja mu uputih upitan pogled, na šta on samo odmahnu glavom.

"Samo ti uđi, Osmatraču."

"Bez ikakve provere?"

"Zar nisi čuo? Svi gradovi su proglašeni otvorenim pre šest noći. Naređenje osvajača. Kapije se više uopšte ne zatvaraju. Polovina Stražara ostala je bez posla."

"Mislio sam da osvajači tragaju za neprijateljima", rekoh.

"Za pređašnjim velmožama."

"Negde drugde imaju kontrolna mesta i za to uopšte ne koriste Stražare. Grad je otvoren. Samo uđite. Samo uđite."

Kada smo zakoračili u gradski atar, ja se osvrnuh i upitah ga: "A zašto si onda ti ovde?"

"Ovo je bilo moje stražarsko mesto čitavih četrdeset godina", reče Stražar. "Gde da sad idem odavde?"

Napravio sam znak koji mu je stavio do znanja da saučestvujem u njegovoj tuzi, a zatim Princ i ja uđosmo u Peris.

"Pet puta sam dolazio u Peris na južnu kapiju", reče Princ. "Uvek u kolima, sa Mutantima koji su išli preda mnom, svirajući muziku iz svojih grla. Produžili bismo do reke, pokraj drevnih zdanja i spomenika, i stigli do dvorca Konta od Perisa. Kad bi se spustila noć, igrali bismo na gravitacionim platoima visoko iznad grada, a zatim gledali baletsku predstavu Letača, dok bi sa Kule Perisa za nas bila izvedena naročita aurora. A vino, crveno vino Perisa, pa žene u svojim izazovnim odorama, sa nabreklih bradavicama na dojnama, tako slatkim. Kupali smo se u vinu, Osmatraču." On pokaza u neodređenom pravcu. "Je li to Kula Perisa?"

"Čini me se da je to ruševina gradske meteorološke mašine", rekoše. "Meteorološka mašina predstavljala bi uspravan stub. Ono što ja vidim diže se iz prostrane osnove do sasvim vitkog vrha, baš kao Kula Perisa."

"A ono što ja vidim", uzvratih blago, "jeste uspravan stub, visok najmanje kao tridesetorica ljudi, koji se okončava prelomljenim vrhom. Kula Perisa nije se nalazila toliko blizu južnoj kapiji, zar ne?"

"Tako je", reče Princ i promrmlja nešto sebi u bradu. "Onda je, dakle, meteorološka mašina. Izgleda da ne mogu da vidim baš najjasnije Bordoovim očima, a? Samo se zavaravam, Osmatraču. Samo se zavaravam. Pronađi šlem za prenos misli i vidi da li je Kont uspeo da umakne."

Posmatrao sam još nekoliko trenutaka okrnjeni stub meteorološke mašine, te fantastične naprave koja je zadala toliko jada svetu u Drugom Ciklusu. Pokušao sam da prodrem pogledom kroz njene glatke, gotovo mramorne strane i da razaberem usko mešanu unutrašnjost tog tajanstvenog uređaja, kadrog da potopi čitave kontinente, koji je pre mnogo vremena pretvorio moju rodnu grudu na zapadu iz planinske zemlje u lanac ostrva. Konačno, okrenuo sam se odatle, pronašao javni šlem za prenos misli, upitao za Konta, dobio odgovor koji sam očekivao i na kraju zatražio adresu mesta gde bismo mogli da potražimo utočište.

"Dakle?" upita me Princ.

"Kont od Perisa zaklan je za vreme osvajanja zajedno sa svim sinovima. Njegove dinastije je nestalo, titula mu je ukinuta, a dvorac pretvoren, po nalogu osvajača, u muzej. Ostalo perisko plemstvo je ili mrtvo ili uspelo da pobegne. Pronašao sam mesto za tebe u

svratištu Hodočasnika."

"Ne. Povedi me sa sobom kod Pamtitelja."

"Je li to esnaf u koji sada želiš da se učlaniš?"

On nestrpljivo odmahnu rukom. "Ne, budalo! Ali kako mogu da ostanem sam u stranom gradu, kada su mi svi prijatelji nestali? Šta da kažem pravim Hodočasnicima u njihovom svratištu? Ostaću sa tobom. Pamtitelji teško mogu da otkazu utočište jednom slepom Hodočasniku."

Nije mi ostavio nikakvog izbora i tako je pošao sa mnom u Dvoranu Pamtitelja.

Morali smo da propešačimo pola grada i na to nam je otišao skoro ceo dan. Stekao sam utisak da u Perisu vlada prilični nered. Dolazak osvajača poremetio je ustrojstvo našeg društva, ostavivši bez posla veliku masu ljudi, a u nekim slučajevima cele esnafe. Primetio sam na ulicama desetak mojih kolega Osmatrača, od kojih su neki još tumarali unaokolo sa svojim kolicima punim instrumenata, dok su se drugi, kao i ja, oslobodili tog tereta, premda i dalje nisu znali šta da čine sa sobom. Imali su tupe i prazne izraze lica; mnogima su oči bile vodnjikave od odavanja piću, kome su se priklonili kada je cela disciplina ukinuta. U sličnoj situaciji bili su i Stražari, koji su se vrteli besciljno i pometeno, zato što više nije postojalo ništa što bi čuvali; ponajgore je bilo sa Braniteljima, koji su još bili prestrašeni i ošamućeni neslavnim krajem odbrane Zemlje. Nisam primetio nijednog Gospodara, a još manje Vladara, ali je zato bilo mnoštvo nezaposlenih Klovnova, Muzičara, Pisara, kao i drugih dvorskih funkcionera koji su se bezglavo vrzmali unaokolo. Bile su tu i horde tupavih uškopljenika, čija su se bezumna tela otromboljila usled neuobičajenog nekorišćenja. Izgledalo je da jedino Prodavci i Somnambulisti bez problema obavljaju svoj uobičajeni posao.

Osvajači su se mogli primetiti na svakom koraku. Po dvoje ili troje, oni su krstarili svakom ulicom, dugonoga stvorenja, sa rukama koje su gotovo dopirale do kolena; očni kapci su im bili teški, nozdrve skrivene u filterskim kesama, usne pune i jedre; kada ne bi bile rastavljene, izgledale su savršeno spojene, bez ikakvog traga da ih ima dve. Većina ih je bila odevena u istovetnu uniformu tamnozelene boje, koja je predstavljala znamenje vojne okupacije; mali broj ih je nosio revolvere neobično primitivnog tipa, velike i teške predmete,

obešene o kaiš na leđima, koji su po svoj prilici pre imali ukrasnu nego odbrambenu funkciju. Izgledali su prilično opušteni dok su se kretali među nama - mudri osvajači, sigurni u sebe i ponosni, sasvim oslobođeni straha od eventualnog nasilnog ponašanja poraženih Zemljana. Pa ipak, činjenica da nikada nisu išli sami svedočila je da nisu sasvim lišeni zebnji. Nisam osećao odbojnost prema njima zato što su bili ovde, niti je na mene delovala nepritajena arogantnost njihovih posesivnih pogleda kojima su prosto gutali drevne spomenike Perisa; Princ od Rouma, međutim, kome su sve prilike naprosto predstavljale uspravne šipke tamnosive boje spram svetlosivog polja, instinktivno je osećao njihovu blizinu i tada bi se uvek neprijateljski narogušio.

Takođe se moglo videti znatno više nego što je to uobičajeno vanzemaljskih posetilaca, na stotine vrsta stvorova sa drugih zvezda, od kojih su neki bili kadri da dišu naš vazduh, dok su drugi išli u hermetičkim kuglama, malim, piramidalnim boksovima ili mermbranastim odelima. Nimalo nije bilo čudno videti ovakve strance na Zemlji, razume se, ali je njihova mnogobrojnost postala zapanjujuća. Bilo ih je posvuda: motali su se po zdanjima starih religija Zemlje, kupovali blistave modele Kule Perisa od Prodavaca na uličnim uglovima, oprezno se peli na gornje nivoe tratoarnih traka, buljili u okupirano stanovništvo, snimali na sve strane, menjali novac kad lukavih ćifti, čavrljali sa Letačima i Somnambulistima, stavljali živote na kocku u našim restoranima, išli po grupama u razgledanje. Izgledalo je kao da su naši osvajači moćno razglasili po celo Galaksiji: VIDITE SADA STARU ZEMLJU. POD NOVOM UPRAVOM.

U takvoj situaciji posao je cvetao jedino našim prošnjacima. Oni sa drugih svetova uzaludno su vukli za rukave strane davaoce milostinje, ali su zato Zemljani bili srećnije ruke, sa izuzetkom Mutanata, koji nisu uvek prepoznavani kao domaća sojta. Video sam nekoliko takvih nesrećnika, razočaranih što su bili odbijeni, kako se okomljuju na one koji su imali više sreće i obaraju ih na tle, dok galaktički turisti sve to pomno snimaju za uveseljavanje na dalekim kućnim sedeljama.

Na vreme smo stigli u Dvoranu Pamtitelja.

Bilo je to nemoguće zdanje, što i nije bilo neobično, budući da se u

njemu nalazila celokupna prošlost naše planete. Uzdizalo se do ogromne visine na južnoj obali Sine, tačno sa suprotne strane podjednako masivnog Kontovog dvorca. Ali nastamba pogubljenog Konta predstavljala je staru zgradu, veoma staru, zapravo još iz Prvog Ciklusa, dugačku, zavojitu strukturu od sivog kamena sa zelenim, metalnim krovom u tradicionalnom periskom stilu, dok je Dvorana Pamtitelja bila konstrukcija uglačane beline, sa površinom nenarušenom prozorima, preko koje se od vrha do dna spuštala zlatna spirala od poliranog metala sa upisanom istorijom čovečanstva. Gornji deo spirale bio je prazan. Sa udaljenosti na kojoj sam se nalazio nisam mogao da razaberem ništa i zapitao sam se da li su se Pamtitelji pomučili da upišu na svoju zgradu-hroniku epizodu o konačnom porazu Zemlje. Kasnije sam saznao da to nije slučaj - da se priča, naime, završava na kraju Drugog Ciklusa, i da o svim potonjim jadima i bedi nema mnogo reči.

Spuštala se noć. Peris, koji je izgledao tako sumorno po oblačnom i kišnom danu, najednom se prolepšao, poput bogate udovice, koja se vratila iz Jorslema sa povraćenom mladošću i pohotljivošću. Gradske svetiljke bacale su mekan, ali ošamućujući sjaj, koji je magično osvetljavao stara, siva zdanja, umekšavajući uglove, prikrivajući oronulost starine, pretapajući ružnoću u lepotu. Kontova palata preobražena je iz masivne zgradurine teških zidova u vazdušastu bajku. Kula Perisa, ovičena, svetiljkama spram tamnog zaleđa, nadosila se nad nama sa istoka poput kakvog džinovskog, tankog pauka, ali pauka koji je u isti mah ljubak i šarmantan. Belina Dvorane Pamtitelja postala je sada nedopustivo lepa, a spirala sa istorijskim napisima više nije izgledala kao da se zavojito uspinje do vrha, već se sticao utisak da se direktno zariva u gledaočevo srce. U ovo vreme, Letači Perisa već su se vinuli put neba, izvodeći nad našim glavama dražesnu baletsku predstavu; njihova membranasta krila bila su sasvim raširena kako bi uhvatila što više svetlosti koja je dopirala odozdo, dok su im vitka tela stajala pod određenim uglom u odnosu na obzorje. Kako su se samo zabavljala, ta genetski izmenjena deca Zemlje, ti srećni pripadnici jednog esnafa, koji je od svojih članova tražio jedino da uživaju u životu! Oni su zračili lepotom na sumoran donji svet poput mnoštva malih meseca. U njihovom vazdušnom plesu pridružili su im se i osvajači, koji su leteli

na neki meni nepoznati način, dugačkih nogu privučenih sasvim uz telo. Primetio sam da Letači ne ispoljavaju odbojnost prema onima koji su došli da podele njihove radosti, već su, naprotiv, sa dobrodošlicom dočekivali vanzemaljce, dopuštajući im da uzmu udela u plesu.

Još više, na zaleđu samog nebeskog svoda, okretala su se dva lažna meseca, crna i uglačana, krećući se sa zapada na istok. Grumuljice pravilno ustrojene svetlosti vrtele su se usred atmosfere na način za koji sam ja pretpostavio da predstavlja uobičajenu i tipičnu perisku zabavu; zvučnici koji su lebdeli ispod oblaka zasipali su nas blistavom muzikom. Odnekud se začuo devojački smeh; osetio sam miris opojnog vina. Ako ovako izgleda osvojeni Peris, upitao sam se, kakav li je tek onda bio dok je uživao slobodu?

"Da li smo stigli do Dvorane Pamtitelja?" upita nestrpljivo Princ Enrik.

"Da, stigli smo", uzvratih ja. "Veliko, belo zdanje."

"Znam kako izgleda, budalo! A koja je... znatno slabije vidim kada padne mrak... ona zgrada tamo?"

"Pokazujete na Kontov dvarac, visočanstvo."

"Tamo je, dakle."

"Da."

"Zašto ne pođemo dalje?"

"Posmatram Peris", rekoh. "Nikada još nisam video takvu lepotu. Roum je takođe privlačan, ali na jedan drugi način. Roum je car; Peris je kurtizana."

"Postao si pesnik, izandali starkerljo!"

"Osećam se znatno mlađi. Mogao bih sada da igram po ulicama. Ovaj grad meni peva."

"Hajdemo unutra. Hajdemo unutra. Ovde smo da bismo videli Pamtitelje. Kasnije će biti vremena za pesmu."

Uzdahnuo sam i poveo ga prema ulazu u veliko dvoranu. Uspinjali smo se pločnikom od nekog crnog, uglačanog kamena, dok su snopovi svetlosti šarali po nama, ispitivali nas i snimali. Čudovišna abonosna vrata, široka pet čovekovih visina, a visoka deset, pokazala su se samo kao projektovana opsena, jer kad smo im se približili, osetio sam im dubinu, ugledao im zasvođenu unutrašnjost i shvatio da su samo prikaza. Iskusio sam nejasnu toplinu i neki čudan miris kada smo prošli kroz njih.

Unutra se nalazilo mamutsko predvorje, od koga je u podjednakoj meri zastajao dah kao i od velikog unutrašnjeg prostora dvorca Princa od Rouma. Sve je bilo belo, kamen je zračio nekim unutrašnjim sjajem, koji je sve oblivaio blistavošću. Desno i levo od nas teška vrata vodila su u krila zdanja. Iako je pala noć, mnoštvo prilika tiskalo se oko prisutnih pultova postavljenih na stražnjem zidu predvorja, gde su im ekrani i šlemovi omogućavali da stupe u vezu sa masivnom arhivom esnafa Pamtitelja. Sa zanimanjem sam primetio da su većina onih koji su ovamo došli sa pitanjima o prošlosti čovečanstva bili osvajači.

Koraci su nam odjekivali dok smo koračali preko popločanog poda.

Nisam primetio nijednog Pamtitelja i tako smo došli do prijemnog pulta, gde sam stavio šlem za prenos misli i obavestio mozak sa kojim sam dobio vezu da tražim Pamtitelja Bazila, koga sam na kratko sreo u Roumu.

"Kakav posao imaš sa njim?"

"Kod mene je njegov šal, koga mi je ostavio na čuvanje kada je otišao iz Rouma."

"Pamtitelj Bazil vratio se u Roum da završi svoja istraživanja, po dopuštenju osvajača. Poslaću ti jednog drugog člana esnafa da uzme šal."

Nismo morali dugo da čekamo. Stajali smo zajedno u stražnjem delu predvorja i ja sam posmatrao gungulu osvajača željnih da što više nauče, kada se pred nama pojavio jedan dežmekast čovek stroga lica, nešto mlađi od mene, ali nipošto više mlad, sa ceremonijalnim šalom svog esnafa oko širokih ramena.

"Ja sam Pamtitelj Elegro", objavi on svečanim glasom.

"Doneo sam vam Bazilov šal."

"Hodite. Pođite za mnom."

Iznikao je iz jednog neupadljivog mesta u zidu, gde se jedan klizajući blok okretao oko pivota. Sada je ponovo prošao istim putem i brzo krenuo niz jedan hodnik. Doviknuh mu da mi je saputnik slep i da ne može da drži njegov korak, na šta se Pamtitelj Elegro zaustavi i uputi nam očigledno nestrpljiv pogled. Usne, koje su mu bile zakrivljene nadole, zgrčiše se i on počeo da čeprka kratkim prstima po gustoj, crnoj bradi. Kada smo ga sustigli, nastavio je sporije da korača. Išli smo tako beskrajnim hadnicima, sve dok na kraju nismo stigli do

Elegrovog obitavališta, negde visoko u zdanju.

Soba je bila tamna, ali puna ekrana, šlemova, oprema za pisanje, glasnih kutija i drugih pomagala za učenje. Zidovi su bili zastrti nekom tamno crvenom tvari, očigledno živom, budući da su joj nabori na rubovima podrhtavali u pulsirajućem ritmu. Tri pokretne svetiljke nisu u dovoljnoj meri osvetljavale prostoriju.

"Evo šala", rekoh.

Izvadio sam ga iz vreće koju sam nosio sa sobom. Zabavljalo me je da ga nosim neko vreme tokom prvih pometenih dana posle osvajanja - uostalom, Bazil ga je ostavio u mojim rukama kada je odjurio niz ulicu, a ja svakako nisam imao nameru da prisvojim njegovu stvar, premda je bilo očigledno da on baš ne mari mnogo zbog gubitka - ali ubrzo sam ga odložio, zato što je čovek u odori Osmatrača sa šalom Pamtitelja dovodio druge u zabunu. Elegro ga je osorno uzeo od mene i odmotao ga, pažljivo ga zagledajući, kao da traži vaške.

"Odakle ti ovo?"

"Bazil i ja smo se sreli na ulici u samom trenutku invazije. Bio je veoma uzbuđen. Pokušao sam da ga zaustavim i primirim, ali on je samo projurio pored mene, a meni je u prolazu ostao u ruci njegov šal."

"On nam je to drugačije objasnio."

"Žao mi je ako sam ga kompromitovao", rekoh.

"U svakom slučaju, ti si vratio šal. Obavestiću Roum noćas o tome. Očekuješ li nagradu za to što si učinio?"

"Da."

Ozlovoljen, Elegro reče: "Šta?"

"Da mi bude dopušteno da kao šegrt pristupim esnafu Pamtitelja."

On me pogleda začuđeno. "Ti imaš svoj esnaf."

"Biti Osmatrač u ovo vreme isto je što i biti bez esnafa. Šta sada da Osmatram? Razrešen sam zaveta koje sam dao."

"Možda. Ali prestar si da potražiš novi esnaf."

"Ne baš sasvim prestar."

"Naš esnaf nije lak."

"Spreman sam na težak rad. Želim da učim. Pod stare dane prabudila mi se radoznalost."

"Što ne postaneš Hodočasnik kao tvoj prijatelj? Tako bi video sveta."

"Već sam ga video. Sada želim da se pridružim Pamtiteljima i da steknem uvid u prošlost."

"To možeš da uradiš i ako dole zatražiš informacije. Naša znanja stoje ti na raspolaganju, Osmatraču."

"To nije isto. Učlani me u vaš esnaf."

"Zašto ne pokušaš kod Indeksera", predloži mi Elegro. "Posao je sličan, a ne zahteva ovoliko truda."

"Želim ovde da se učlanim."

Elegro teško uzdahnu. Stao je da krši prste, da klima glavom i gricka usne. To mu je očigledno bilo svojstveno. Dok je tako razmišljao, jedna unutrašnja vrata se otvoriše i u prostoriju uđe jedna žena-Pamtitelj, noseći u obema rukama malu, tirkiznu muzičku kuglu. Napravila je četiri koraka i zastala, očigledno iznenađena činjenicom da Elegro ima posetioce.

Klimnula je u znak izvinjenja: "Navratiću kasnije."

"Ostani", reče joj Pamtitelj, a zatim se okrenu prema Princu i meni.

"Moja žena. Pamtitelj Olmein." Onda se ponovo obrati supruzi: "Ovo su putnici koji su upravo prispeli iz Rouma. Doneli su nam Bazilov šal. Osmatrač sada traži da ga učlanimo u naš esnaf. Šta mi savetuješ?"

Bele veđe Pamtitelja Olmein se skupiše; ona odloži muzičku kuglu u jednu tamnu, kristalnu vazuu; dok je to činila, nehotice ju je uključila i iz nje zastruja desetak iskričavih nota pre no što je bila isključena. Zatim ona stade da pažljivo osmatra nas, a mi nju. Bila je primetno mlađa od svog supruga, koji je već duboko zašao u srednje godine, dok ona tek što je izišla iz prvog cveta mladosti. Pa ipak, zračila je nekom unutaršnjom snagom koja je govorila o znatno većoj zrelosti. Možda je, pomislio sam, boravila u Jorslemu da bi se podmladila; ali ako je to posredi, onda je bilo čudno što se i on nije podvrgao istom tretmanu, izuzev ako nije odveć uvažavao izgled koji su mu pružale poodmakle godine. Ona je neosporno bila privlačna. Imala je krupno lice, sa visokim čelom, naglašenim jabučicama, širokim, senzualnim usnama i istaknutom bradom. Kosa joj je bila blistavocrna, stvarajući snažan kontrast sa bledilom kože. Ovako bela koža predstavlja retkost među nama, premda sada znam da je to bila znatno češća pojava u drevnim vremenima, kada je pasmina bila različita. Avluela, moj ljupki, mali Letač, takođe se odlikovala istom kombinacijom

crnog i belog, ali sve sličnosti su tu prestajale, zato što je Avluela predstavljala oličenje krhkosti, za razliku od Pamtitelja Olmein, koja je sva bila satkana od snage. Ispod dugačkog, vitkog vrata telo joj se prelivalo u lepo oblikovana ramena, čvrste grudi, vitke noge. Držanje joj je bilo kraljevsko.

Dugo nas je promatrala, sve dok se ja na kraju nisam odvažio da podignem pagled do njenih široko razmaknutih, crnih očiju. Konačno, ona reče: "Da li se Osmatrač smatra pozvanim da nam se pridruži?" Izgledalo je da je pitanje upućeno svakom od nas ko želi da odgovori. Ja sam oklevao; sa Elegrom je bio isti slučaj; najzad, oglasio se Princ od Rouma svojim uobičajenim, zapovedničkim tonom: "Osmatrač je pozvan da se pridruži vašem esnafu."

"A ko si ti?" upita Olmein.

Kada je ponovo progovorio, Princ je znatno umerio glas: "Jedan slepi Hodočasnik, gospo, koji je dopešaćio dovde iz Rouma, u društvu ovog čoveka. Ako je na meni da procenim, nećete pogrešiti ako ga uzmete na šegrtovanje."

Elegro reče: "A ti? Kakvi su tvoji planovi?"

"Ja ovde jedino želim utočište", reče Princ. "Dojadilo mi je potucanje, a čeka me i puno razmišljanja. Možda mi možete pronaći neke sitne poslove koje bih obavljao kod vas. Ne bih želeo da se razdvojim od svog druga."

Olmein se okrenu prema meni i reče mi: "Razmotrićemo tvoj slučaj. Ukoliko ti bude odabreno, poslaćemo te na testove. Ja ću ti biti sponzor."

"Olmein", ote se Elegru, koga je ovaj obrt očigledno zbunio.

Ona nam samo uputi jedan vedar osmeh. Izgledalo je da predstoji porodična rasprava; ali do nje ipak nije došlo i Pamtitelji nam ponudiše gostoprimstvo, sokove, oštija pica i noćni smeštaj. Obedovali smo odvojeno od njih u jednom delu stana, dok su se u drugom u međuvremenu sakupili ostali Pamtitelji da razmotre moju nepravilnu molbu za pristup u njihov esnaf. Princ je izgledao neobično uzbuđen; prosuo je hranu na pod, izlio vino iz boce, nespretno petljao priborom za jelo, neprestano prinosio prste svojim sivim, metalnim očima, kao da ga tamo nešto nesnosno svrbi.

Konačno, on mi reče prigušenim, nestrpljivim glasom: "Opiši mi je!"

Učinio sam ono što je želeo, i to detaljno, pažljivo birajući reči kako

bih mu što življe predočio sliku.

"Prelepa je, zar ne?"

"Jeste. Poznato vam je, doduše, da čovek mojih godina ima posla samo sa apstrakcijama, zato što mu žlezde više ne vrše staru funkciju."

"I sam njen glas me uzbuđuje", reče Princ. "Ona ima moć. Prava je kraljica. Mora da je prelepa; ne bi bilo pravično kada joj telo ne bi bilo u skladu sa glasom."

"Ona je", rekoh teškim glasom, "supruga drugog čoveka i naš gostoprimitelji domaćin."

Na um mi pade onaj dan u Roumu kada je Prinčev palankin izišao iz dvorca, a on ugledao Avluelu i naredio joj da dođe k njemu, uvukavši je kroz zastore da bi je iskoristio. Vlarar može da manipuliše nižim klasama na taj način, ali ne i jedan Hodočasnik; poznavajući Princa, međutim, počeo sam da se pribojavam njegovih planova. Ponovo je stao da dobuje po metalnim očima. Mišići na licu su mu titrali.

"Obećajte mi da se nećete uvaljivati u nevolju sa njom", rekoh.

Uglovi usana mu se zgrčiše i on zausti da uzvratu nekom ljutitom opaskom, ali se u poslednji čas obuzda. Posle nekoliko trenutaka, uz očigledan napor, on reče: "Pogrešno si me procenio, starče. Pokoravaću se ovdašnjim pravilima gostoprimitstva. A sada, budi tako dobar i natoči mi još malo vina."

Zavirio sam među zalihe i izvukao odande novu bocu. Bilo je to jako, crveno vino, a ne zlatni napitak iz Rouma. Nalih ga u čaše; ubrzo smo iskapili i tu bocu. Ja je uhvatih duž linija gde je bila spojena, snažno je stisnuh i ona puče kao mehur od sapunice. Nekoliko trenutaka kasnije, u obedovaonicu uđe Olmein. U međuvremenu se preobukla; prethodno je nosila popodnevenu odeću tamne boje i grubog tkanja, a sada je imala na sebi skerletnu haljinu, koja je kopčom bila pričvršćena među dojčkama, otkrivajući mi obline i senke njenog tela; iznenadilo me je kada sam video da je izabrala da zadrži pupak. On joj je narušavao glatki pregib stomaka na način koji je bio tako izazovan, da je to gotovo uticalo i na mene.

Ona mi se obrati zadovoljnim glasom: "Šegrtovanje ti je odobreno pod mojim sponzorstvom. Testiranje će biti obavljeno noćas. Ako ga budeš prošao, bićeš dodeljen našem odeljku." Oči joj zatreptaše u iznenadnoj plimi pakosti. "Moraš da znaš da se sve to uopšte ne

dopada mom suprugu. Ali toga se uopšte ne treba bojati. A sada, obojica pođite sa mnom."

Ona ispruži obe ruke, davši jednu meni, a drugu Princu. Prsti su joj bili studeni. Iznenada me je prožela neka unutarnja groznica pri dodiru sa ovom ženom, koja je u meni raspalila plam nove mladosti - bez ikakve pomoći vode iz kuće podmlađivanja u svetom Jorslemu. "Hajdemo", reče Olmein i povede nas do mesta za testiranje.

3.

I tako sam prešao u esnaf Pamtitelja.

Testovi su bili prilično površni. Olmein nas je dovela u jednu kružnu prostoriju negde blizu vrha velikog zdanja. Zakrivljeni zidovi bili su obloženi retkim, raznobojnim drvetom, a iz poda su nicale sjajne klupe; u središtu se uzdizala spirala visine čoveka, sa natpisima koji su bili odveć sitni da bi se mogli pročitati. U prostoriji se nalazilo još pet ili šest Pamtitelja, okupljenih ovde očigledno samo po Olmeininom ćefu, koji nisu pokazivali ni najmanje zanimanje za ovog starog i otrcanog Osmatrača, čijeg se sponzorstva ona latila iz krajnje neobjašnjivih pobuda.

Pružen mi je jedan šlem za prenos misli, a zatim mi je kroz njega neki hrapav glas postavio desetak pitanja, ispitujući moje tipične reakcije i utvrđujući biografske pojedinosti. Dao sam svoju esnafsku identifikaciju, kako bi mogli da stupe u vezu sa lokalnim gospodarem esnafa, provere moje bona fiaes i dobiju ispisnicu. Obično se ne može dobiti oslobođenje od Osmatračkih zaveta, ali ovo više nisu bila obična vremena, a osim toga znao sam da je moj esnaf već gotovo raspušten.

Jedan čas kasnije sve je bilo sređeno. Lično mi je Olmein obavila šal oko ramena.

"Dobićeš spavaonicu blizu naših odaja", reče ona. "Moraćeš da predaš svoju Osmatračku uniformu, ali će prijatelj moći da ti zadrži hodočasničku odeždu. Obuka će ti početi posle pripremnog razdoblja. U međuvremenu, imaćeš slobodan pristup do bilo kog našeg rezervoara sećanja. Jasno ti je, naravno, da će proći deset ili više godina pre no što ti bude dopušteno potpuno uključjenje u esnaf."

"Jasno mi je", rekoh.

"Od sada ćeš se zvati Tomis", reče mi Olmein. "Još ne Pamtitelj Tomis, već samo Tomis od Pamtitelja. Postoji razlika između toga dvoga. Tvoje bivše ime više ne važi."

Princ i ja smo zatim bili povedeni do male prostorije koju ćemo deliti. Bilo je to prilično skromno prebivalište, ali je ipak raspolagalo

česmom, priključcima za šlemove za prenos misli, odnosno za druge informacione uređaje, kao i šalterom za dostavljanje hrane. Princ Enrik stao je da švrlja po sobi, dodirujući stvari, izučavajući njenu geografiju. Ormanići, postelje, stolice, skladišne jedinice i drugi delovi nameštaja počeli su da se pojavljuju iz zidova kada je on stao da pipa po kontrolnoj tabli. Konačno se zadovoljio tom igrom; ne pipajući nasumice više, aktivirao je jedan krevet i iz zida iskoči udobna postelja. On se opruži.

"Reci mi nešto, Tomise od Pamtitelja."

"Da?"

"Želim da zadovoljim radoznalost koja me kopka. Kako si se zvao u prethodnom životu?"

"To više nije važno."

"Nikakav zavet te sada ne obavezuje na tajnost. Zar i dalje želiš da me mučiš?"

"Stara navika me sputava", rekoh. "Tokom vremena koje dvostruko premaša tvoj životni vek bio sam uslovljen da nikada ne izgovorim svoje ime izuzev kada me na to zakon obavezuje."

"Izgovori ga sada."

"Vueling", rekoh.

Bilo je neobično oslobađajuće izvršiti taj čin. Činilo mi se da mi pređašnje ime lebdi u vazduhu pred usnama; da se rasprhnulo prostorijom poput ptice-dragulja puštene iz kaveza; da uzleće, pa se onda oštro vraća, da udara u zid, a potom rasprskava u komadiće uz lak, pucketav zvuk. Telo mi uzdrhta. "Vueling", rekoh ponovo. "Zvao sam se Vueling."

"Vše nisi Vueling."

"Da, sada sam Tomis od Pamtitelja."

I mi obojica prasnusmo u smeh, a oslepeleli Princ skoči na noge i pljesnu svoje dlanove o moje, kako to već čine stari drugari, i mi stadosmo da uzvikujemo najpre moje ime, pa njegovo, pa opet moje, poput dečkića koji su iznenada naučili magične reči, ali i otkrili u isti mah koliko su one, u stvari, malo magične...

I tako je započeo moj novi život među Pamtiteljima.

Izvesno vreme uopšte nisam izlazio iz Dvorane Pamtitelja. Dani i noći bili su mi potpuno ispunjeni, tako da sam praktično ostao stranac u Perisu. Isti je slučaj bio i sa Princom, koji, doduše, nije bio

toliko zauzet, ali je ipak gotovo stalno ostajao u zdanju, izlazeći jedino onda kada bi ga obuzeli bes ili dosada. Povremeno je Pamtitelj Olmein izlazila sa njim, ili on sa njom, tako da nije ostajao sam u tami slepila; znao sam, međutim, da je nekoliko puta sam izlazio napolje, hotevši time da mi prkosno pokaže da čak i slep može da se uhvati ukoštac sa izazovima grada.

Vreme kada sam bio budan provodio sam obavljajući sledeće delatnosti:

Osnovna orijentacija

Prosta zaduženja šegrtništva

Privatna istraživanja

Bez mnogo iznenađenja sam ustanovio da sam ubedljivo najstariji šegrt u celoj instituciji. Većina ostalih bila je veoma mlada: to su bili potomci samih Pamtitelja; oni su me zbunjeno posmatrali, nesposobni da shvate da im je jedan takav starkelja školski drug. Bilo je i nekoliko prilično odraslih šegrta, koji su se opredelili za zvanje Pamtitelja tek u srednjim godinama, ali oni se ni izbliza nisu mogli porediti sa mnom. To je i uslovalo da imam malo društvenih veza među ostalim pitomcima esnafa.

Jedan deo dana provodili smo u učenju tehnika pomoću kojih Pamtitelji doručkuju prošlost Zemlje. Imao sam razrogačene oči dok su mi pokazivali laboratorije u kojima se vršila analiza uzoraka sa ovog polja; video sam tada detektore koji su, posredstvom raspadanja nekoliko atoma, određivali starost pojedinih artefakata; posmatrao sam kako snopovi raznobojne svetlosti, emitovani iz prstenastog izvorišta, pretvaraju iverak u pepeo i tako ga primoravaju da otkriva svoje tajne; video sam same slike minulih zbivanja izvađene iz nežive supstance. Ostavljali smo za sobom tragove, ma kuda pošli: čestice svetlosti odvojene od naših lica fotoniski fluks prikivao je za sredinu. Pamtitelji su ih odvajali odatle, kategorizovali ih, fiksirali. Ušao sam u jednu prostoriju gde se fantazmagorija lica micala po masno-plavoj magli: iščezli kraljevi i upravljači esnafa, minule vojvode i junaci drevnih vremena. Posmatrao sam tehničare hladna pogleda kako crpu istoriju iz pregršti čestica sa električnim nabojem. Video sam neugledne grumuljice smeća kako pričaju priče o revolucijama i ubistvima, o promenama u kulturi, o svrgavanju moćnih.

Zatim sam površno bio upućen u tehnike discipline. Posredstvom veštih simulacija prikazani su mi Pamtitelji kako rade sa vakuumskim jezgrima, kopajući po ostacima velikih, minulih gradova Afreke i Aise. Učestvovao sam kao tobožnji zamenik u podmorskim traganjima za ostacima civilizacija Izgubljenih Kontinenata; ekipe Pamtitelja ulazile su u prozračna vozila, oblika suze, slična grudvicama zelenog želatina, a zatim se zapućivala u dubine Okeana Zemlje, sve niže i niže, do muljem optočenih prerija pređašnjeg kopna, gde su nemirnim snopovima ljubičaste sile kopali kroz naslage morskih nanosa da bi prodrli do zapretenih tajni. Posmatrao sam sakupljače ljuštura, kopače senki, sakupljače molekularnih opni. Jedno od najboljih orijentacionih iskustava koje sam stekao bila je sekvenca u kojoj odista herojski Pamtitelji iskopavaju meteorološku mašinu u donjoj Afreki, razgrnuvši najpre osnovu titanske stvari, a zatim je naročitim dizalicama izvadiвши iz tla; bio je to tako moćan prizor vađenja da je i sama Zemlja verovatno kriknula u trenutku otcepljenja. Podigli su visoko masivnu relikviju iz Drugog Ciklusa, pravo oličenje ljudske gluposti, dok su stručnjaci obavijeni u šalove stali da se spuštaju u njeno bivše ležište da bi ispitali kako je taj stub prvobitno bio uspravljen. Netremice sam posmatrao ceo prizor.

Napustio sam predavanje ispunjen osećanjem strahopoštovanja prema esnafu koji sam izabrao. Pamtitelji koje sam ranije upoznao izgledali su mi uglavnom nadmeni, prezrivi, oholi, ili naprosto daleki ljudi; nisam ih smatrao za šarmantne. Celina je, međutim, veća od zbira delova - i ja sam počeo da na ljude poput Bazila i Elegra, koji su bili tako nehajni, tako nezainteresovani, tako po strani od običnih ljudskih poslova i briga, gledam kao na deo kolosalnog preduzetništva i napora da se od večnosti vrati naše blistavo juče. Ovo istraživanje kroz izgubljena vremena bilo je veličanstveno, jedina prava zamena za pređašnje delatnosti čovečanstva; izgubivši našu sadašnjicu i budućnost, nužno smo morali da sva naša nastojanja upravimo prema prošlosti, koju nam niko nije mogao oduzeti, pod uslovom da smo u dovoljnoj meri bili budni.

Proveo sam mnogo dana u apsorbovanju pojedinosti ovih sveobuhvatnih napora, prateći pomno ceo proces, počev od sakupljanja zrnaca prašine na nekom lokalitetu, preko njihove obrade i analize u laboratoriji, pa sve do završne instance, sinteze

tumačenja, koje su obavljali stariji Pamtitelji na najvišem nivou ovog zdanja. Imao sam priliku da samo zakratko osmotrim te mudrace: uveli i sasušeni, toliko stari da bi mi mogli biti dedovi, sedih glava povjenih unapred, tankih usana koje neprestano mrmljaju komentare i tumačenja, doskočice i ispravke. Neki od njih, saznao sam prisluškujući došaptavanja, podmlađeni su u Jorslemu dva i tri puta, tako da se taj postupak više nije mogao primeniti na njih, što je značilo da se nalaze u fazi poslednjeg starenja.

Zatim smo bili upoznati sa rezervoarima sećanja u koje Pamtitelji uskladištavaju svoja otkrića i iz kojih se izdaju obaveštenja po želji radoznalaca.

Kao Osmatrač, nisam se baš odlikovao velikom ljubopitljivošću i nekim osobitim zanimanjem za rezervoare sećanja. Razume se, nikada još nisam video ništa slično, budući da rezervoari Pamtitelja nisu predstavljali štire skladišne jedinice sastavljene od tri ili pet mozgova, već mamutske instalacije od stotinu ili više mozgova povezanih u nizu. Prostorija u koju su nas odveli - jedna od desetak ispod zgrade, kako sam saznao - bila je duguljasta komora, razvučena ali ne visoka, gde su ležišta mozgova bila poređana u nizove od po devet; ovi nizovi gubili su se u slabo osvetljenoj dubini prostorije. Perspektiva je tu stvarala neobične varke; nisam mogao da razaberem da li je bilo deset ili pedeset redova, a prizor tih blelih kupolica izgledalo je zastrašujuće veliki.

"Jesu li ovo mozgovi ranijih Pamtitelja?" upitah.

"Neki jesu", uzvрати mi vodič. "Ali nema potrebe da koristimo samo Pamtitelje. Dobar je i bilo koji drugi ljudski mozak; čak i mozak običnog Sluge ima znatno veći skladišni kapacitet nego što biste pomislili. U našim kolima ne dolazi do redundance, što nam omogućuje da iskoristimo pune potencijale svih raspoloživih mozgova."

Pokušao sam da zavirim kroz teški blok od nekog prozračnog materijala koji je štitio od oštećenja rezervoare sećanja. "Šta se čuva u ovoj komori?" upitah.

"Imena žitelja Afreke tokom razdoblja Drugog Ciklusa, kao i onoliko podataka o njima koliko smo do sada uspeli da pribavimo. No, kako ove ćelije nisu u potpunosti opterećene, privremeno smo uskladištili u njih izvesne geografske pojedinosti o Izgubljenim Kontinentima,

kao i informacije vezane za stvaranje Mostozemlja."

"Mogu li se te informacije lako pretvoriti iz privremenih u stalne?" upitah.

"Da, sasvim lako. Sve se ovde temelji na elektro magnetizmu. Naše činjenice predstavljaju, u stvari, agregate naboja; prebacujemo ih sa mozga na mozak naprosto tako što menjamo polaritet."

"Šta bi se dogodilo ako bi došlo do nekog pogrešnog električnog spoja?" upitah ponovo. "Kazali ste da ovde nema redundance. Zar ne postoji mogućnost trajnog gubljenja podataka nekim nesrećnim slučajem?"

"Ni najmanja", uzvрати vodič spremno. "Raspolažemo nizovima naročitih jedinica koje obezbeđuju stalan priliv energije. A koristeći organsko tkivo za skladišne ćelije, dobijamo najpouzdanije jemstvo bezbednosti: sami mozgovi bi, naime, zadržali svoje podatke u slučaju da dođe do prekida u prilivu energije. Bilo bi, doduše, složeno, ali ne i nemoguće ponovo doći do njihovog informacionog sadržaja."

"Da li ste", upitah, "imali nekakvih poteškoća za vreme invazije?"

"Mi se nalazimo pod zaštitom osvajača, koji naš posao smatraju vitalnim i za vlastite interese."

Nedugo potom, prilikom generalne skupštine Pamtitelja, nama šegrtima bilo je dozvoljeno da bacimo pogled sa jednog balkona na glavnu dvoranu esnafa; pod nama, u punom sjaju, nalazili su se članovi esnafa, sa prebačenim šalovima, a među njima i Elegro i Olmein. Na jednom uzdignuću, na kome se nalazio simbol spirale, bio je Kancelar Kenišal od Pamtitelja, stroga i zapovednička prilika, dok je uz njega stajala jedna još podozrivija prilika od onih vrsta koje su osvojile Zemlju. Kenišal je kratko govorio. Zvonkost njegovog glasa nije u potpunosti prikrila ispraznost reči; slično svim upravicima bilo gde na svetu, on je prvo slušaoce obasuo raznim trivijalnostima, a zatim je održao samome sebi jedan implicitan hvalospev na taj način što je čestitao esnafu na uspešnom radu. Potom je predstavio osvajača.

Vanzemaljac je najpre ispružio svoje ruke, sve dok nije izgledalo da su one dodirnule zidove auditorijuma.

"Ja sam Manrule Sedam", reče on tiho. "Ja sam Prokurator Perisa, sa posebnom odgovornošću za esnaf Pamtitelja. Razlog mog

dolaska danas ovde jeste da vam saopštim odluku privremene okupacione vlade. Vama, Pamtiteljima, odobreno je da potpuno neometano obavljate svoj posao. Imaćete slobodan pristup svim mestima na ovoj planeti, odnosno na bilo kojoj drugoj planeti ili svetu, gde bi mogli da se nalaze podaci vezani za prošlost vaše planete. Sva dokumentacija stajaće vam na raspolaganju, izuzev one koja se odnosi na organizaciju samog osvajanja. Kancelar Kenišel me je obavestio da osvajanje leži izvan oblasti vašeg sadašnjeg istraživanja, tako da nećemo imati nikakvih poteškoća. Mi u okupacionoj vladi svesni smo vrednosti rada vašeg esnafa. Istorija ove planete je od velikog značaja i mi želimo da vi ustrajete u svojim nastojanjima."

"Kako bi Zemlja postala još veća turistička atrakcija", reče ogorčeno Princ od Rouma, koji je stajao pokraj mene.

"Kancelar mi je naložio da vas obavestim", nastavio je Manrule Sedam, "o jednoj upravnoj promeni koja nužno proishodi iz novog statusa vaše planete. U prošlosti, sve raspre do kojih je dolazilo među vama rešavao je sud vašeg esnafa, u okviru koga je Kancelar Kenešal imao presudnu reč. Radi što efikasnije uprave, nalazimo se pred obavezom da esnafu nametnemo našu jurisdikciju. Shodno tome, Kancelar će preneti na nas svoja prava, koja više neće spadati u domen njegove vlasti."

Pamtitelji se uzmuvaše. Najednom je usledilo blago komešanje i bešumna izmena pogleda u parteru pod nama.

"Kancelar abdicira!" promrmlja jedan šegrt pokraj nene.

"Pa kakvog izbora ima, budalo?" prekori ga šapatom jedan drugi glas.

Skupština se okončala u izvesnoj pometnji. Pamtitelji su stali da se razilaze hodnicima, živo gestikulirajući, raspravljajući, prepirući se. Jedan uvaženi nosilac šala bio je tako pogođen obrtom zbivanja da je čučnuo i stao da maše unaokolo kako bi održao atmosferu, ne hajući za gužvu oko sebe. Plima ljudi pokuljala je prema nama, šegrtima, nagoneći nas da uzmaknemo. Pokušao sam da zaštitim Princa, pobjavši se da će ga oboriti na tle i izgaziti; ali gomila nas je razdvojila i ja sam ga neko vreme izgubio iz vida. Kada sam ga ponovo ugledao, stajao je sa Pamtiteljem Olmein. Lice joj se

zarumenilo, a oči blistale; govorila je nešto brzo, a Princ ju je pomno slušao. Potražio je oslonac, uhvativši je za lakat.

4.

Pošto se okončalo uvodno razdoblje orijentisanja, dodeljeni su mi neki laki poslovi. Poglavitito mi je bilo nelagano da obavljam stvari koje su u ranijim vremenima u potpunosti izvršavale mašine: na primer, da nadgledam napojne vodove kojima su se dovodili hranljivi sastojci u kontejnere sa mazgovima rezervoara sećanja. Po nekoliko časova svakoga dana provodio sam šetajući se uskim hodnikom inspekcioničkih panela i tragajući za eventualnim zagušenjima u vodovima. Stvar je bila tako uređena da kada bi došlo do blokiranja nekog voda, duž cevi bi se obrazovala šara koju su obasjavali snopovi naročito polarizovane svetlosti da bi čuvar mogao da uoči kritično mesto. Obavljao sam taj jednolični posao, otkrivajući povremeno zagušenje, a i vršio sam još čitav niz sličnih, beznačajnih zadataka, koji su spadali u nadležnost šegrt.

No, i pored toga, imao sam prilike da se posvetim i sopstvenim istraživanjima vezanim za zbivanja u prošlosti moje planete.

Ponekad se ne stekne svest o vrednosti nekih stvari sve dok one ne postanu izgubljene. Čitavog svog veka radio sam kao Osmatrač, provodio dane i noći u bdenju, kako bih mogao da podignem blagovremenu uzbunu o očekivanoj invaziji na Zemlju; pri tom, međutim, gotovo da uopšte nisam mario za to ko bi i zašto želeo da nas osvoji. Sve vreme sam imao nejasnu predstavu o tome da je Zemlja upoznala i slavnija razdoblja od Trećeg Ciklusa, u kome sam ja bio rođen, ali nikada me nije zagolicala radoznalost da saznam nešto više o tim danima, kao i o uzrocima koji su nas doveli do sadašnjeg stanja. Tek kada su se zvezdani brodovi osvajača pojavili na nebu, u meni se najednom probudila želja da dokučim tajnu naše izgubljene prošlosti. I tako sam sada, ja, Tomis od Pamtitelja, najstariji među šegrtima, stao da preturam po arhivama minulih vremena.

Svi građani imaju pravo da koriste javne šlemove za prenos misli i da zatraže informaciju od Pamtitelja o bilo čemu što ih interesuje. Ništa se nije skrivalo. Ali Pamtitelji nisu dobrovoljno pomagali; morali ste znati kako da postavite pitanje, što je značilo da ste morali znati

šta da pitate. Do činjenica je valjalo dolaziti postupno, korak po korak. To je, doduše, korisno za one koji žele da se obaveste, recimo, o dugoročnom ustrojstvu klime u Aguptu, o simptomima kristalizacije bolesti, ili o ograničenjima u domenu povlastica nekog od esnafa; od male je, međutim, pomoći onima koji pokušavaju da saznaju odgovore na šira pitanja. Za tako nešto bilo bi potrebno hiljadu informacija samo da se stvar započne. Očigledno je da bi troškovi bili preveliki, tako da je malo ljudi marilo za slične probleme. Kao šegrt u esnafu Pamtitelja, imao sam slobodan pristup do svih podataka. No, još je važnije bilo to što sam imao pristup i do indeksa. Esnaf Indeksera podređen je esnafu Pamtitelja; rad u njemu bio je veoma težak i zamoran, zato što je dužnost članova bila da registruju i klasifikuju ono što često nisu razumeli; završni proizvod njihovog mukotrpnog posla služio je pretpostavljenom esnafu, ali indeksi nisu bili otvoreni za sve. Bez njih, međutim, čovek teško da može da se uhvati ukoštac sa istraživačkim problemima. Neću prepričavati sve stepenice na mom putu do saznanja - časove provedene u tumananju prepletenim hodnicima, odbijanja, zabune, lupanje glavom. Kao glupi novajlija, spao sam na milost i nemilost raznih dokonih pomoćnih radnika, a mnoge moje kolege šegrti, pa čak i jedan ili dva člana esnafa namerno su me zaveli u pogrešnom pravcu, naprosto iz čiste obesti. Ubrzo sam, međutim, naučio kojim putevima da idem, kako da sastavljam delove pitanja, kako da pratim sve više i više stepenice referenci, sve dok se istina ne bi pojavila preda mnom u svom svojem sjaju. Više upornošću nego nekom velikom inteligencijom, konačno sam uspeo da rekonstruišem, na osnovu arhiva Pamtitelja, prilično koherentnu priču o padu čoveka.

Evo kako ona izgleda:

Postojalo je jedno vreme u minulim razdobljima kada je život na Zemlji bio grub i primitivan. Taj period nazivamo Prvim Ciklusom. Ne govorim o razdoblju pre civilizacije, o vremenu groktanja i kosmatosti, pećina i kamenog oruđa. Smatra se da je Prvi Ciklus počeo kada je čovek prvi put naučio kako da registruje informacije i da kontroliše svoju sredinu. To se dogodilo u Aguptu i Sumiru. Prema našem načinu računanja, Prvi Ciklus je započeo pre približno četrdeset hiljada godina; nismo, međutim, sigurni koliko je trajao prema tadašnjim merilima, budući da se trajanje godine izmenilo

potkraj Drugog Ciklusa, a mi još nismo u stanju da odredimo koliko je vremena, u ranijim razdobljima, bilo potrebno našem svetu da napravi krug oko Sunca. Taj period je verovatno bio nešto duži nego danas.

Prvi Ciklus bilo je vreme carskog Rouma i prvog procvata Jorslema. Eiropa je ostala na stadijumu divljaštva još dugo pošto su Aisa i delovi Afreke bili civilizovani. Na zapadu, dva velika kontinenta zauzimala su dobar komad Okeana Zemlje i na njima su živeli divljaci.

Ustanovljeno je da u tom ciklusu ljudi nisu imali nikakvog kontakta sa drugim svetovima ili zvezdama. Ovakvu samotnost teško je razumeti, ali upravo je tako bilo. Ljudi tada nisu imali nikakvog drugog načina da proizvedu svetlost osim putem vatre; nisu umeli da leče bolesti; život se nije mogao podmlađivati. Bilo je to doba bez udobnosti, veselo i teško u svojoj jednostavnosti. Umiralo se rano; tek što bi čovek ostavio za sobom nekoliko potomaka, već se nalazio na zatonu života. Živelo se u strahu, premda najčešće ne od nečeg konkretnog i stvarnog.

Današnji čovek sigurno zazire od jednog takvog razdoblja. Sa druge strane, stoji činjenica da su u Prvom Ciklusu osnovani veličanstveni gradovi 'Roum, Peris, Atin, Jorslem', kao i da su preduzimani sjajni poduhvati. Nemoguće je ne iskusiti strahopoštovanje prema našim precima, smrdljivim (nesumnjivo), nepismenim, bez mašina, ali ipak kadrim da se uhvate ukoštac sa svojim svetom i da u izvesnoj meri ovladaju njime.

Ratovi i jadi predstavljali su konstante tokom Prvog Ciklusa.

Razaranja i podizanja odvijala su se gotovo istovremeno. Plamen je proždirao najslavnije čovekove gradove. Haos je stalno pretio da uništi red i poredak. Kako li je ljudima samo pošlo za rukom da opstanu u tim uslovima tokom hiljada godina?

Pred kraj Prvog Ciklusa primitivizam gotovo da je u potpunosti iščezao. Izvori moći konačno su postali dostupni čoveku; bio je to početak pravog transporta; postalo je moguće komunicirati na velikim udaljenostima; mnoštvo izuma preobrazilo je svet u kratkom razdoblju. Metodi vođenja rata držali su korak sa tehnološkim napretkom u drugim oblastima; ali globalna katastrofa ipak je izbegnuta, premda je u nekoliko navrata izgledalo da se nalazi na

pragu. U završnoj fazi ovog ciklusa došlo je do kolonizovanja izgubljenih Kontinenata, kao i Stralije, a uspostavljen je i prvi kontakt sa susednim planetama u Sunčevom sistemu.

Prelaz iz Prvog u Drugi Ciklus arbitrarno je određen; on se dogodio onog trenutka kada se čovek prvi put susreo sa razumnim stvorenjima sa dalekih svetova. Pamtitelji danas smatraju da se to odigralo manje od pedeset pokoljenja pošto su pripadnici Prvog Ciklusa ovladali elektronikom i nuklearnom energijom. Stoga se s pravom može reći da su rani žitelji Zemlje pravo iz divljaštva uskočili u galaktički kontakt ili, u nešto blažoj formi, da su tu provaliju premostili u nekoliko brzih koraka.

Ovo je takođe razlog da budemo ponosni. Jer ako je Prvi Ciklus bio veliki uprkos nevoljama sa kojim se suočavao, Drugi Ciklus nije znao ni za kakve nevolje, a ostvario je čudesa.

U tom razdoblju čovek se vinuo prema zvezdama, a i zvezde su došle u pohod čoveku. Zemlja je postala tržnica dobara sa mnogo svetova. Čuda su postala svakodnevna. Svako se mogao nadati da će živeti stotinama godina; oči, srce, pluća, bubrege bilo je podjednako lako zameniti kao i stare cipele; vazduh je bio čist, niko nije gladovao, ratovi su zaboravljeni. Raznovrsne mašine stajale su na usluzi čoveku. Ali mašine nisu bile dovoljne i tako su žitelji Drugog Ciklusa počeli da odgajaju ljude koji su bili mašine, ili mašine koje su bile ljudi: stvorenja koja su u genetskom pogledu bila ljudi, ali su veštački rođena, a potom uslovljena drogama, koje im nisu dopuštale održavanje trajnog pamćenja. Ova bića, analogna našim uškopljenicima, bila su kadra da rade određeni posao celog dana, ali ne i da steknu trajno ustrojstvo iskustva, sećanja, očekivanja i određenih sposobnosti, što predstavlja karakteristično obeležje ljudskog stvora. Milioni ovakvih nepotpunih bića preuzeli su na sebe teške i jednolične poslove, bez kojih se svakodnevica nije mogla zamisliti, oslobađajući pri tom druge da u potpunosti i ukupnosti prožive svoj život. Posle stvaranja podljudi usledilo je stvaranje superživotinja koje su, putem biohemijske manipulacije mozga, postale sposobne da obavljaju poslove, nekada sasvim izvan domašaja njihove vrste: psi, mačke, miševi i stoka bili su na taj način regrutovani za prisilni rad, dok su neki viši primati stekli funkcije ranije rezervisane samo za ljude. Ovim potpunim iskorišćenjem

pogodnosti prirodne sredine, čovek je na Zemlji stvorio raj.

Ljudski duh vinuo se do najviših vrhova za koje je znao. Pesnici, umetnici i naučnici blistavo su učestvovali u tome. Sjajni gradovi nicali su celim svetom. Populacija je bila ogromna, ali je ipak bilo dovoljno mesta za sve, a ni zalihe nisu nedostajale. Čovek je mogao da udovoljava svojim ćefovima do mile volje; bilo je mnogo eksperimenata u domenu genetske hirurgije, kao i sa mutagenetskim i tetra genetskim drogama, tako da je ljudska vrsta usvojila mnoštvo novih oblika. No, tada još nije nastalo ništa slično mnogostrukoj raznolikosti oblika iz našeg ciklusa.

Nebom su se u postojanoj povorci kretale svemirske stanice, služeći svim zamislivim potrebama. Upravo u to vreme napravljena su i dva nova meseca, premda Pamtitelji još nisu uspeali da ustanove da li im je svrha bila funkcionalna ili estetska. Aurore koje se sada svake noći pojavljuju na nebu verovatno su veštački izazvane u istom razdoblju, premda među Pamtiteljima ima i takvih koji smatraju da prisustvo aurora u umerenim zonama počinje sa geofizičkim prevratom, koji je nagovestio kraj ciklusa.

U svakom slučaju, u to doba je život bio najbolji.

'Vidi Zemlju i umri', glasio je slogan vanzemaljaca. Niko ko je pravio velike turističke ture po Galaksiji nije se usuđivao da iz svog programa izostavi ovu planetu čuda. Mi smo sa dobrodošlicom primali strance, njihove komplimente i novac, omogućavali im da se osećaju udobno kao kod kuće i ponosno paradirali onim čime smo se mogli podičiti.

Princ od Rouma može na vlastitom primeru da posvedoči da je sudbina moćnih da na kraju pretrpe krah; što neko više poseže za sjajem i moći, to će njegov pad biti katastrofalniji. Posle nekoliko hiljada godina slave van moje moći poimanja, srećnici iz Drugog Ciklusa prevazišli su sami sebe i počinili dve greške: jednu nastalu iz budalaste nadmenosti, a drugu iz prekomernog samopouzdanja. Cenu ovih pogreški Zemlja plaća upravo sada.

Posledice prve nisu se odmah osetile. Stav Zemljana prema drugim vrstama u Galaksiji lagano se menjao tokom Drugog Ciklusa od strahopoštovanja, preko ravnodušnosti, do prezira. U početku ciklusa, neiskusna i naivna Zemlja obrela se najednom u Galaksiji punoj razvijenih rasa, koje su odavno bile u međusobnoj vezi. To je

Iako moglo da dovede do pogubne traume, ali je umesto toga izazvalo agresivan poriv za nadmašivanjem i prevazilaženjem. I tako se dogodilo da Zemljani ubrzo počnu da na većinu žitelja Galaksije gledaju kao na sebi ravne, a zatim, kako je napredak na Zemlji tekao dalje, i kao na inferiorne. A ovo je lako uvrežilo prezriv: stav prema 'nižim' rasama.

Odatle je potom potekla ideja o osnivanju 'studijskih logora' na Zemlji sa uzorcima nižih rasa. U ovim logorima stvarali su se prirodni životni uslovi pojedinih rasa i one su stavljane na raspolaganje izučavaocima koji su ih ispitivali. Međutim, troškovi prikupljanja i održavanja uzoraka ubrzo su postali tako veliki da se pokazalo neophodnim otvoriti logore za javnost, koja bi se tu zabavljala. I tako su se tobožnji naučni logori za kratko vreme pretvorili u zoološke vrtove inteligentnih vrsta.

U početku su samo istinski različita i strana bića bila sabirana, ona koja su u velikom obimu odstupala od ljudskih bioloških i psiholoških normi, tako da ih je bilo pomalo opasno smatrati ljudima. Stvorenja sa mnogo udova, koja su živela u tankovima sa metanom pod visokim pritiskom, nisu mogla da računaju sa nekom većom naklonošću onih od kojih se moglo očekivati da će dići glas protesta protiv ropstva inteligentnih stvorenja. Ukoliko bi se dogodilo da takvi žitelji metanske sredine imaju složenu civilizaciju koja bi jedino mogla da nastane u tim neobičnim uslovima, uvek se moglo istupiti sa argumentom da je veoma važno duplirati na Zemlji njihovu prirodnu sredinu, kako bi se što temeljitije mogla proučiti civilizacija iznikla iz nje. Tako se dogodilo da su se u ranim logorima nalazila isključivo krajnje neobična bića. Sa druge strane, i sami skupljači bili su ograničeni na ona stvorenja koja još nisu vlastitim snagama dosegla stupanj galaktičkog putovanja. Ne bi bilo nimalo uputno kidnapovati one oblike života čiji su se rođaci nalazili među turistima, došlih sa zvezda u posetu Zemlji, od kojih je svetska ekonomija u sve većoj meri zavisila.

Uspeh prvih logora doveo je do zahteva za formiranje drugih; sada su se već postavljali manje kritički standardi; ne samo što su bila skupljana krajnje neobična i groteskna bića, već i uzorci svih oblika galaktičkog života koji nisu bili u položaju da ulože diplomatski protest. Kako se, potom, odvažnost i drskost naših predaka

povećavala, tako su popuštale stege koje su sputavale sakupljanje, sve dok se na Zemlji nisu našli uzorci sa hiljadu svetova, uključujući tu i neke čije su civilizacije bile starije i složenije od naše.

Arhive Pamtitelja pokazuju da je širenje naših egzotičnih logora dovelo do uznemirenja u mnogim delovima svemira. Bili smo nabeđeni kao razbojnici, kidnaperi i gusari; osnivani su komiteti koji su izlagali kritici naše obesno kršenje prava razumnih stvorenja; Zemljani koji su putovali po drugim planetama bivali su često napadani od strane neprijateljski nastrojenih lokalnih žitelja, koji su zahtevali da smesta oslobodimo zarobljenike koje smo držali po logorima. Ovi gnevници, međutim, bili su samo manjina - dok je pretežan deo Galaksije uglavnom nelagodno prelazio preko naših logora. Oni su žalili zbog njihovog varvarizma, ali su im zato neizostavno odlazili u pohode prilikom posete Zemlji. Gde se još, uostalom, za samo nekoliko dana, moglo videti na stotinu životnih oblika, sabranih sa svih strana Galaksije. Naši logori predstavljali su vrhunsku atrakciju, jedno od priznatih kosmičkih čuda. Po prećutoj zaveri, naši galaktički susedi često su dizali glas protiv amoralnosti osnovnog ustrojstva ovakvog zoološkog vrta, samo da bi iskusili zadovoljstvo prilikom inspekcije zatvorenika.

U arhivama Pamtitelja postoji snimak jedne posete području logora. To je jedan od najstarijih vizuelnih dokumenata koje poseduje esnaf i ja sam uspeo da bacim pogled na njega tek uz velike teškoće i posle direktne intervencije Pamtitelja Olmein. Iako se u šlemu koristi dvostruki filter, prizor se vidi sasvim zamagljeno; ali i to je dovoljno jasno. Iza zakrivljenog štitnika od nekog providnog materijala nalazi se pedesetak ili više bića sa nekog nepoznatog sveta. Tela su im piramidalna, sa tamno plavim površinama i ružičastim delovima pri vrhu; kreću se na tankim, kratkim nogama; na svakoj površi imaju po par udova-hvataljki. Premda je nezahvalno pokušati rastumačiti unutarnja osećanja vanzemaljskih stvorenja, ipak je, u ovom slučaju, na njima bilo moguće razabrati obuzetost krajnjim očajanjem. Kroz teške, zelene gasove njihove prirodne sredine oni su se kretali sporo, tromo, bez imalo živosti. Nekolicina je držala spojene vrške, što je očigledno predstavljalo način komuniciranja. Jedan je izgledao kao da je nedavno umro. Dvoje su bili povijeni prema tlu, poput ofucanih igrački, ali su im se udovi micali, tako da je izgledalo kao da

se mole. Bio je to krajnje neprijatan i mučan prizor. Kasnije, otkrio sam još takvih dokumenata u nekim zabitim uglovima zdanja. Iz njih sam mnogo naučio.

Više od hiljadu godina Drugog Ciklusa ovi logori su doživljavali neometan procvat, sve dok je svima, izuzev samim žrtvama, izgledalo logično i prirodno da Zemlja vrši tako okrutne eksperimente u ime nauke. A onda, na jednom dalekom svetu gde Zemljani još nisu stigli, otkrivena su izvesna bića primitivne vrste, koja su se donekle mogla uporediti sa ljudima iz ranih razdoblja Prvog Ciklusa. Ona su po obliku bila približno humanoidna, neosporno inteligentna i krajnje divlja. Po cenu gubitka nekoliko života, jedan sakupljački tim uspeo je da se domogne jedne rasplodne kolonije ovih ljudi i da je prebaci na Zemlju, gde je trebalo da bude smeštena u logor.

Bila je to prva od dve fatalne greške Drugog Ciklusa.

U trenutku kidnapovanja, stvorenja sa ovog drugog sveta - koji nikada nije poimenice pomenut u dokumentima, već se jedino navodi pod šifrovanom oznakom H362 - nisu imala nikakvu priliku da se usprotive ili da preduzmu kaznene korake. No, njih su ubrzo posetili emisari sa nekih drugih svetova, politički ujedinjenih protiv Zemlje. Pod vođstvom ovih emisara, bića sa H362 uložila su zahtev da im se vrate njihovi ljudi. Zemlja je to odbila, pozivajući se na dugu listu svetova koji su se složili da njihovi predstavnici ostanu u logorima. Usledila su duga diplomatska natezanja, tokom kojih je Zemlja naprosto ostala pri svom stavu da je postupila shodno važećim običajima.

Žitelji sveta H362 uzvratili su pretnjom. "Jednoga dana", kazali su oni, "nagnaćemo vas da zažalite zbog ovoga. Osvojicemo i pokoriti vašu planetu, osloboditi sve nasilne žitelje logora i pretvoriti samu Zemlju u džinovski logor vašeg naroda."

Pod tadašnjim okolnostima, to je zvučalo krajnje šaljivo.

Tokom narednih nekoliko milenijuma malo se čulo o razljućenim žiteljima sveta H362. Za to vreme oni su brzo napredovali, u svom dalekom kutku svemira, ali s obzirom na to da bi im, prema svim proračunima, bio potreban kosmički period da postanu stvarna pretnja Zemlji, niko na njih nije obraćao pažnju. Kako se neko mogao bojati divljaka koji su se još služili kopljima?

Zemlja je nekako u to vreme prihvatila jedan novi izazov: potpunu

kontrolu planetne klime.

Modifikovanje vremena u malim razmerama primenjivano je u praksi počev od poznog Prvog Ciklusa. Bilo je, na primer, moguće navesti oblake, koji su sadržali potencijalnu kišu, da je puste iz sebe; mogla se raspršiti magla; grad je postao manje razoran. Preduzeti su takođe izvesni koraci u pravcu smanjenja polarnog leda i preobražaja pustinja u plodna područja. Sve ove mere su, međutim, bile strogo lokalnog karaktera i, uz izvesne izuzetke, nisu imale trajnog uticaja na sredinu.

Poduhvat započet u Drugom Ciklusu nalagao je podizanje džinovskih stubova na više od stotinak mesta širom globusa. Nepoznate su nam visine ovih stubova, zato što nijedan nije sačuvan neokrnjen, a specifikacije su izgubljene, ali zasigurno se smatra da su dostigli ili premašili najviša zdanja koja su ikada podignuta; prema nekim slobodnim procenama, dostizali su dve ili čak tri milje. U tim stubovima nalazila se oprema koja je, između ostalog, trebalo da izazove premeštanje polova Zemljinog magnetskog polja.

Koliko je nama jasna svrha meteoroloških mašina, njima je trebalo modifikovati geografiju planete prema jednom brižljivo razrađenom planu proisteklom iz podele onoga što mi nazivamo Okean Zemlje u izvestan broj većih tela. Iako međusobno povezani, ovi podokeani smatrani su za zasebne celine, budući da su najvećim delom graničnih područja bili odsečeni od ostatka Okeana Zemlje velikim kopnenim masama. Na severnom Izgubljenom Kontinentu (poznatom pod nazivom Usa-amrika) na zapadu, i na mestu gde su se sretale Usa-amrika i Eiropa na istoku, ostali su samo uski provodnici gde se polarna voda mogla mešati sa onom iz toplijih okeana koji su okruživali Izgubljene Kontinente.

Manipulisanje magnetskim silama izazvalo je oslobađanje Zemlje iz njene orbite, što je, prema proračunima, trebalo da razbije severnu polarnu ledenu kapu i omogući hladnoj vodi zarobljenoj u njoj da dođe u kontakt sa toplom vodom iz drugih područja. Uklanjanjem severne ledene kape, odnosno isparenjem severnog okeana, tamo bi se uveliko povećao obim padavina. Da bi se sprečilo da ove padavine ponovo zaspnu sever u vidu snega, valjalo je preduzeti dodatne manipulacije kako bi se izmenilo ustrojstvo preovlađujućih zapadnih vetrova, koji su nosili padavine u pravcu umerenih

područja. Valjalo je obezbediti prirodan odvod koji bi padavine iz polarnog regiona usmerio prema oblastima na nižim geografskim širinama, koje su oskudevale u vlastitoj vlazi.

Razume se, plan je bio neuporedivo obimniji i razrađeniji od ovog površnog pregleda. No, naša znanja o pojedinostima sasvim su oskudna i neodređena. Poznati su nam projekti za pomeranje okeanskih struja, putem uranjanja ili izranjanja delova kopna, zatim predlozi za prebacivanje sunčeve toplote iz tropskih u polarna područja, kao i čitav niz drugih, sličnih preuređenja. Pojedinosti tu i nisu bitne. Ono što je od značaja za nas jesu posledice ovog grandioznog plana.

Posle razdoblja priprema koje je trajalo stolecima i posle angažovanja sredstava i napora u daleko većem obimu nego i za jedan drugi projekat u ljudskoj istoriji, meteorološke mašine stavljene su u dejstvo.

Ishod ovog dejstva bila je prava pustoš. Katastrofalan eksperiment u klimatskim preinačenjima planetnih razmera rezultirao je u pomeranju geografskih polova, u dugom razdoblju glacijalnih uslova na pretežnom delu severne hemisfere, u neočekvanom potapanju Usa-amrike i njenog suseda Sud-amrike, u stvaranju Mostozemlja koji spaja Afreku i Eiropu, kao i gotovo uništenju ljudske civilizacije. Ove kataklizme nisu se, međutim, zbivale velikom brzinom. Projekat se, naime, glatko odvijao tokom prvih nekoliko stoleća; polarni led se otapao, a odgovarajuće podizanje nivoa mora produpređeno je konstruisanjem fusionih isparivača - zapravo malih sunaca - na izabranim tačkama okeana. Tek je sasvim lagano postajalo jasno da meteorološke mašine dovode do arhitektonskih promena u Zemljinoj kori. Za razliku od klimatskih promena, međutim, ove poslednje su se pokazale neopozivim.

Usledilo je razdoblje besnih uragana, koji su se smenjivali sa beskrajnim sušama; stotine miliona života bilo je izgubljeno; došlo je do potpunog kraha svih komunikacija, do paničnih masovnih migracija sa ukletih kontinenata. Svuda je vladao haos. Blistava civilizacija Drugog Ciklusa našla se pred rasulom. Logori vanzemaljskog života bili su uništeni.

Da bi spasile ono što se još spasiti moglo, nekoliko najmoćnijih galaktičkih rasa preuzelo je komandu nad našom planetom. One su

podigle energetske stubove da bi stabilizovale Zemljino osno zanošenje; isključile one meteorološke mašine koje nisu bile uništene pri planetnim potresima; nahranile gladne, odenule gole i ponudile zajmove za rekonstrukciju. Za nas je to bilo Vreme Nedaća, kada je došlo do uništenja svih struktura i konvencija pređašnjeg društva. Ne više gospodari vlastitog sveta, prihvatili smo milosrđe stranaca, bespomoćno gamižući unaokolo.

Pa ipak, kako smo još bili ista ona rasa, uspeali smo da se povratimo u izvesnoj meri. Proćerdali smo glavnicu naše planete, tako da smo doveka bili osuđeni da budemo samo bankroti i sirotinja, ali smo na ponizan način ipak išli u Treći Ciklus. Preostale su nam neke naučne tehnike iz ranijih vremena. Druge su bile ponovo pronađene, premda su često radile na različitim načelima. Esnafi su osnovani da bi se u društvu zaveo red: Vladari, Gospodari, Trgovci i ostali. Pamtitelji su utemeljeni da bi se iz ždrele prošlosti otrglo što se više može.

Dugovi našim spasiocima bili su ogromni. Kao bankroti, nismo imali načina da ih isplatimo; zato smo se i nadali oslobođenju od njih, oproštenju. Pregovori o tome već su bili u toku, kada je došlo do iznenadne intervencije. Žitelji sveta H362 stupili su u vezu sa odborom poverilaca Zemlje i ponudili da plate sve njene dugove - pod uslovom da sva prava i zahtevi naše planete pređu na H362.

Tako je i bilo.

H362 s razlogom se sada smatrao vlasnikom po ugovoru našeg sveta. Celoj Galaksiji stavljeno je do znanja da on zadržava pravo da preuzme svoje vlasništvo u bilo kom trenutku u budućnosti. To, doduše, nije moglo uslediti odmah, zato što u to vreme žitelji H362 još nisu ovladali tehnikama međuzvezdanog putovanja. No, bez obzira na ovu okolnost, H362 smatran je od tada zakonitim vlasnikom svih dobara Zemlje, kao njen jedini jemac pri bankrotstvu. Nikome nije promaklo da je na ovaj način H362, zapravo, ispunio svoju pretnju da će 'pretvoriti samu Zemlju u džinovski logor', kao osvetu za nepravdu koju mu je naneo naš sakupljački tim u davnoj prošlosti.

U međuvremenu, na Zemlji, društvo Trećeg Ciklusa počelo je da se konstituiše u pravcu u kome danas funkcioniše, sa strogom stratifikacijom esnafa. Pretnja H362 shvaćena je ozbiljno, zato što je naš svet već uveliko bio ukroćen, tako da se više nije podrugljivo

smejao nijednoj pretnji, ma koliko bezazlena ona bila; osnovan je i naročiti esnaf Osmatrača, zaduženih da budno motre na nebo, kako bi blagovremeno primetili osvajače. Zatim je sledilo osnivanje Branitelja, pa redom svih ostalih esnafa. U nekoliko manjih domena uspeli smo da ispoljimo našu staru nadarenost za lucidnu imaginaciju, naročito tokom Godina Magije, kada je jedan nadahnuti podsticaj stvorio samoobnavljajući, mutantski esnaf Letača, paralelan esnafu Plivača, o kome se danas malo čuje, kao i još nekoliko drugih varijeteta, među kojima i neugodan i nepredvidljiv esnaf Mutanata, čije su genetske karakteristike bile krajnje nepravilne.

Osmatrači su osmatrali. Vladari su vladali. Letači su leteli. Život je tekao, iz godine u godinu, u Eiropi i Aisi, u Straliji i Afreki, u razuđenom arhipelagu koji je predstavljao jedine ostatke izgubljenih kontinenata Usa-amrike i Sud-amrike. Zavet sveta H362 prešao je u domen mitologije, ali ipak nismo odustali od bdenja. A daleko u drugom delu kosmosa naši neprijatelji sakupljali su snagu, sustigavši nas u izvesnoj meri u pogledu moći kojom smo vladali tokom Drugog Ciklusa. Nikada nisu zaboravili dan kada smo njihove sunarodnike odveli u naše logore.

I najzad, jedne noći užasa, oni su došli po svoje. Sada su naši gospodari, a njihov zavet je ispunjen, pravo ostvareno.

Sve to, i još mnogo drugog, saznao sam dok sam prekopavao po nakupljenom znanju esnafa Pamtitelja.

5.

U međuvremenu, bivši Princ od Rouma raskalašno je zloupotrebljavao gostoprimstvo našeg ko-sponzora, Pamtitelja Elegra. Trebalo je da budem svestan onoga što se događa, zato što sam bolje od bilo koga drugog u Perisu poznao Princa i njegov način života. Ali bio sam odveć zaokupljen radom u arhivama, stičući znanja o prošlosti. Dok sam ja izučavao pojedivosti protoplazmatskih nizova i regeneracionih čvorišta Drugog Ciklusa, njegove duvače vremenskih vetrova i fiksere fotonskih odvodnika Princ Enrik bavio se zavođenjem Pamtitelja Olmein.

Slično većini drugih zavođenja, pretpostavljam da ni ovo nije išlo protiv obostrane volje partnera. Olmein je bila senzualna žena, čiji je odnos prema suprugu bio naklon, ali i patronski. Ona je Elegra javno smatrala za neefikasnog, lenštinu; Elegro, sa svoje strane, čija oholost i strog izgled nisu uspevali da prikriju odsustvo jakog životnog cilja, kao da je to zasluživao. Nije me se ticalo na šta je ličio njihov brak, ali bilo je jasno da je u njemu ona jača strana, kao i da on nije kadar da udovolji njenim zahtevima.

Tu je, zatim, bilo i pitanje, zbog čega je Olmein prihvatila da bude naš sponzor prilikom prijema u esnaf.

To sasvim sigurno nije bilo iz želje za dronjavim, starim Osmatračem. Sasvim je izvesno da je posredi bila radoznalast da se dokuči nešto više o neobičnom, slepom Hodočasniku, koji je bio u Osmatračevom društvu i koji je imao tako neobičan, zapovednički način ophođenja. Bilo je, dakle, jasno da je još od početka Princ Enrik izgledao privlačno Olmeini; a njemu je, razume se, bio potreban tek sasvim mali podsticaj da prihvati dar koji mu je ona nudila.

Nije isključeno da su bili ljubavnici još od onog trenutka kada smo stigli u Dvoranu Pamtitelja. Ja sam se bavio svojim poslovima, Elegro svojim, Olmein i princ Enrik svojim, a u međuvremenu leto se pretočilo u jesen, jesen u zimu. Sa strastvenim nestrpljenjem pronalazio sam stalno nove dokumente o prošlosti. Još nikada nisam u toj meri bio zaokupljen nečim, bio prožet tako neutaživom radoznalošću. Iako se nisam ni približio Jorslemu, uveliko sam se

osećao podmlađenim. Princa sam neredovno viđao i naši susreti obično su prolazili u ćutanju; nije bilo na meni da ga pitam o onome što radi, a on nije osećao potrebu da me o tome dobrovoljno obavesti.

Povremeno sam razmišljao o svom pređašnjem životu, o putovanjima iz mesta u mesto, kao i o Letaču Avlueli, za koju sam sada pretpostavljao da je naložnica jednog od naših osvajača. Kako li se sada zvao Mutant Gormon, kada je skinuo obrazinu pod kojom se krio i pokazao se u svom pravom liku, kao jedan od žitelja sveta H362? Kralj Zemlje Devet? Gospodar Okeana Pet? Natčovek Tri? Ma gde da se nalazio, sigurno je bio zadovoljan, pomislih, potpunim uspehom osvajanja Zemlje.

Pred kraj zime saznao sam za aferu između Pamtitelja Olmein i Princa Enrika od Rouma. Do mene su doprla šaputanja i govorkanja najpre u prostorijama šegrta; zatim sam primetio smeške na licima drugih Pamtitelja kada bi se negde zajedno pojavili Elegro i Olmein; konačno, primetio sam osobeno ponašanje Princa i Olmein jedno prema drugom. Bilo je očigledno. Ti nežni dodiri rukom, te tajnovite izmene lozinki i privatnih fraza - ništa drugo nije moglo da bude posredi.

Među Pamtiteljima zavet braka držan je za svetinju. Kao i kod Letača, ovakvo vezivanje je doživotno, a i ne očekuje se izneveravanje partnera, kao što je to Olmein učinila. A kada je još bračni drug neko iz reda Pamtitelja - što je bio običaj u esnafu, ali ne i strogo pravilo - onda se ta veza smatrala još svetijom.

Kakvu je osvetu mogao Elegro da preduzme u trenutku kada sazna istinu?

Slučaj je hteo da i ja budem prisutan kada je situacija konačno prerasla u sukob. Bilo je to jedne noći u rano Proleće. Radio sam dugo i naporno u najzabitijim delovima rezervoara sećanja, prebirajući po podacima o kojima niko nije mario još od kada su uskladišteni; sa glavom punom prizora haosa, išao sam kroz sjajnu perisku noć, želeći da se malo nadišem svežeg vazduha. Tumarao sam, kada mi je prišao jedan agent Somnambulista i ponudio mi da mi proda uvid u svet snova. Zatim sam naišao na jednog usamljenog Hadočasnika kako predano i pobožno stoji pred hramom tela. Primetio sam dva mlada Letača kako su mi promakla iznad glave,

što mi je na oči nateralo nekoliko samosažaljivih suza. Zaustavio me je jedan turista sa zvezda, u masci za disanje i tunici optočenoj draguljima; uneo je svoje izbrazdano crveno lice u moje i zapahnuo mi halucinacijama nozdrve. Konačno sam se vratio do Dvorane Pamtitelja i otišao do odaja mojih sponzora da im izrazim poštovanje pre no što se povučam na počinak.

Unutra su se nalazili Olmein i Elegro. Tu je bio i Princ od Rouma. Olmein me je primila brzom kretnjom vrha jednog prsta, ali više nije obraćala pažnju na mene, baš kao ni ostala dvojica. Elegro je napeto koračao napred-nazad, nastupajući tako teško da su delikatni životni oblici na tepihu stali da nabiraju i opružuju svoje latice u mahnitom ritmu. "Hodočasnik!" uzviknu Elegro. "Da je to bila neka ništarija iz reda Prodavača, onda bi samo bilo ponižavajuće. Ali Hodočasnik? Pa to je čudovišno!"

Princ Enrik stajao je sa prekrštenim rukama, nepomičnog tela. Bilo je nemoguće dokučiti izraz njegovog lica pod maskom Hodočasnika, ali odavao je utisak potpuno staložene osobe.

Elegro reče: "Želiš li da porekneš da si neovlašćeno posegao u svetost moje bračne zajednice?"

"Ne poričem ništa. Ne potvrđujem ništa."

"A ti?" upita ponovo Elegro, okrenuvši se svojoj supruzi. "Istinu na sunce, Olmein! Bar jednom budi iskrena! Koliko ima istine u pričama koje se ispredaju o tebi i ovom Hodočasniku?"

"Nisam čula ni za kakve priče", uzvratila Olmein umilnim glasom.

"Kažu da on deli tvoju postelju? Da zajedno ispijate ljubavni napitak! Da skupa doživljavate vrhunac!"

Olmeinin osmeh nije se pokolebao. Njeno široko lice ostalo je spokojno. U tom trenutku učinila mi se lepša nego ikada pre.

Elegro očajnički i ljutito povuče krajeve svog šala. Njegovo grubo, zabrađeno lice smračilo se u plimi besa i razgnevljenosti. Ruke mu začas nestadoše u tunici, a zatim se ponovo pojavile; na dlanu je držao sjajnu kuglicu vizione kapsule koju ispruži prema nabeđenom paru.

"Zašto da trošim reči?" upita on. "Sve je ovde. Kompletni snimak u fotonskom fluksu. Bili ste pod prismotrom. Zar ste stvarno mislili da se nešto može sakriti na jednom ovakvom mestu? Kako je mogao da ti se dogodi takav previd, Olmein, Pamtitelju?"

Olmein je iz daljine osmotrila kapsulu, kao da je posredi neka tempirana bamba. Prezrivim tonom, ona konačno reče: "Kako ti se dopalo da nas uhodiš, Elegro? Da li si stvarno uživao, posmatrajući nas u našoj radosti?"

"Životinjo!" zavapi on.

Vrativši kapsulu u džep, on krenu prema nepomičnom Princ. Elegrovo lice bilo je sada izobličeno grimasom pravednog gneva. Zaustavivši se na dva koraka od Princa, on reče ledenim glasom: "Bićeš strašno kažnjen za ovo prevrtništvo. Svućićemo sa tebe odeždu Hodočasnika i prepustiti te sudbini namenjenoj čudovištima. Volja će ti uništiti dušu."

"Umukni!" odbrusi kratko Princ Enrik.

"Umukni? Kako to razgovaraš sa mnom? Hodočasnik koji se okoristio ženom svog domaćina... koji je gnusno pogazio svetinju... i koji uza sve to nimalo ne preza od laži i licemerstva?" Elegrove veđe se nabaraše. Pređašnje hladnoće nestade. Počinjala je polako da ga obuzima mahnitost, a odsustvo samokontrole otkrivalo je njegove unutrašnje slabosti. Nas troje stajali smo nopokretno, zbunjeni njegovom bujicom reči; samo trenutak kasnije, međutim, ove ukočenosti je nestalo kada je Pamtitelj, ponesen plimom gneva, zgrabio Princa za ramena i stao žestoko da ga tresu i cima.

"Dalje od mene, gnusobo", razdra se Enrik. "Kako se usuđuješ da me dodirneš rukama!"

Udarivši iz sve snage Elegroa pesnicama po grudima, on ga odbaci na drugi kraj sobe. Elegro tresnu o jednu obešenu policu, sa koje od udarca pade ceo red boca sa vodenim artefaktima; tri boce sa nekim iskričavim fluidom razbiše se i rasuše svoj sadržaj; tepihu se na to ote prigušen krik bolnog protesta. Zadihan i zapanjen, Elegro položi jednu ruku na grudi i pogleda prema nama, očekujući pomoć.

"Fizički napad..." promrmlja on. "Sramni zločin!"

"Ti si ga prvi napao", podseti Olmein supruga.

Pokazujući drhtavim prstima, Elegro prostenja: "Nema oprostaja za ovo, Hodočasniče!"

"Prostani da me zoveš Hadočasnikom", reče Enrik. On posegnu rukama prema rešetki na masaki.

Olmein kriknu, pokušavši da ga spreči, ali ljutiti bes nije mu više dopuštao da se obuzda. Tresnuo je masku o pod i prkosno stao,

pokazavši svoje užasno unakaženo lice, čiju su odbojnost pojačavali srdita grimasa i sive, mehaničke kugle u očnim dupljama. "Ja sam Princ od Rouma", uzviknu on grlenim glasom. "Na kolena preda mnom! Na kolena preda mnom! Brzo, Pamtitelju, hoću da te vidim kako mi ničice padaš pred noge i ponizno puziš!"

Elegro zinu razrogačenih očiju. Lice mu je izražavalo krajnju nevericu; a zatim, on odista ničice pade na pod i podstaknut refleksom zapanjenosti obavi ritualno priklanjanje pred zavodnikom svoje žene. Bio je to prvi put posle pada Rouma da se Princ pozvao na svoj pređašnji status, a zadovoljstvo koje je iskusio pri tom bilo je tako vidljivo na njegovom izranjavljenom licu da se učinilo da mu čak i bezizražajne očne jabučice zrače kraljevskim ponosom.

"Napolje", naredi mu Princ. "Ostavi nas."

Elegro izjuri.

Ja sam ostao, zapanjen, zbunjen. Princ mi kurtoazno klimnu. "Da li bi bio tako ljubazan da nas izviniš, stari prijatelju, i da nam omogućiš da nekoliko trenutaka ostanemo nasamo?"

6.

Slabić može biti izbačen iz sedla iznenadnim napadom, ali posle toga on obično zastane, porazmisl i počne da kuje osvetničke planove. Tako je bilo i sa Pamtiteljom Elegrom. Izbačen iz vlastitih odaja od strane demaskiranog Princa od Rouma, on je uspeo ponovo da stekne pribranost i snagu čim više nije bio u prisustvu tog zastrašujućeg čoveka. Kasnije iste noći, kad sam se ja već smestio u svom počivalištu i utonuo u san pomoću droge, Elegro me je probudio i pozvao u svoju istraživačku ćeliju na jednom od nižih nivoa zdanja.

Tu sam ga zatekao kako sedi među opremom i priborom svog esnafa: namotaji i kalemovi, listovi sa podacima, kapsule, šlemovi, niz međusobno povezanih lobanja, red ekrana za očitavanje, mala ukrasna spirala i sva sila slične aparature za prikupljanje informacija. U rukama je držao kristal za ublaženje napetosti, jednog od svetova Oblaka; njegova mlečna unutrašnjost brzo se oblivala tamnim prelivima dok je kristal izvlačio uznemirenost iz čovekovog duha. Ponovo je imao izgled stroge ozbiljnosti, kao da je smeo s uma da sam ga nedavno video u punom sjaju njegovog ponižavajućeg poraza.

On reče: "Da li si znao za pravi identitet ovog čoveka kada si sa njime došao u Peris?"

"Jesam."

"Nikoga nisi obavestio o tome."

"Niko me nije pitao."

"Jesi li svestan kakvoj si nas opasnosti sve izložio, dopustivši da nehotice pružimo gostoprimstvo jednom Vladaru?"

"Mi smo Zemljani", rekoh. "Zar više ne priznajemo autoritet Vladara?"

"Ne više, posle osvajanja. Uredbom osvajača sve pređašnje vladine institucije su raspuštene, a njihove glavešine pohapšene."

"Ali mi jamačno moramo da se odupremo takvom poretku stvari!"

Pamtitelj Elegro me podozrivo pogleda. "Od kada spada u nadležnost Pamtitelja da se mešaju u politiku? Tomise, mi se

pokoravamo onoj vladi koja ima moć, ma šta da je ona i bez obzira na koji se način domogla kontrole. Ovde nema ni pomena od nekog pokreta otpora."

"Shvatam."

"Prema tome, smesta se moramo otarasiti tog opasnog begunca. Tomise, nalažem ti da iz ovih stopa odeš do okupacionog glavnog štaba i da obavestiš Manruela Sedam da smo uhvatili Princa od Rouma i da mu ga želimo predati."

"Ali zašto to ja da činim?" pobunih se. "Zašto slati jednog starca kao glasnika u noć? Zar nije jednostavnije poslužiti se šlemom za prenos misli?"

"Odveć je rizično. Stranci bi mogli da prisluškuju naše komuniciranje. Esnaf nam se ne bi dobro proveo ukoliko bi se ovo pročulo. Stvar se mora obaviti lično."

"Ali... nije li neobično izabrati jednog beznačajnog šegrta za tako odgovornu misiju?"

"Samo nas dvojica znamo", reče Elegro. "Ja neću ići. Prema tome, moraš ti."

"Ali ja nikada nisam bio predstavljen Manruelu Sedam; bez toga me neće pustiti k njemu."

"Obavesti njegove pomoćnike da raspolažem informacijama koje bi mogle dovesti do hapšenja Princa od Rouma. Bićeš saslušan."

"Trebali da pominjem vaše ime?"

"Ako bude neophodno. Možeš reći da Princa držim kao zatvorenika u mojim odajama uz saradnju moje supruge."

Gotovo sam se nasmejao na ovo. No, ipak mi je uspelo da se obuzdam pred ovim kukavičkim Pamtiteljem, koji se čak nije odvažio da pođe sam i denuncira čoveka koji ga je učinio rogonjom.

"Princ će", rekoh, "na kraju shvatiti šta smo učinili. Je li pravo što tražite od mene da izdam čoveka koji mi je bio saputnik tokom mnogo meseci?"

"Ovde nije u pitanju izdaja. Posredi je obaveza prema vladi."

"Ne osećam nikakvu obavezu prema ovoj vladi. Moja odanost pripada esnafu Vladara. Upravo je to razlog što sam pružio pomoć Princu od Rouma u trenutku kada se našao u pogubnoj opasnosti."

"To bi moglo", reče Elegro, "da te košta života pred našim osvajačima. Jedina ti je još nada da priznaš grešku i da im pružiš

punu saradnju u njegovom hapšenju. Pođi sada!"

Tokom celog mog dugog i veoma popustljivog života nikoga nisam toliko prezirao kao Pamtitelja Elegra tog trenutka.

Shvatio sam, međutim, da nemam mnogo izbora koji bi bili prihvatljivi. Elegro je želeo da vidi kažnjenog svog dušmanina, ali mu je nedostajalo hrabrosti da ga sam prijavi; prema tome, ostalo je na meni da izdam invazionim vlastima onoga koga sam štitio i pomagao i prema kome sam osećao odgovornost. Ukoliko bih odbio, Elegro bi me možda izručio osvajačima, koji bi me onda jamačno kaznili kao Prinčevog pomagača prilikom bekstva iz Rouma; ili bi, eventualno, pokušao da mi se osveti u okviru mašinerije samog esnafa Pamtitelja. Ako, međutim, poslušam Elegra, zauvek bi mi ostala mrlja na savesti, a i u slučaju ponovnog uspostavljanja vlasti Vladara ne bih se baš najbolje proveo.

Dok sam odmeravao mogućnosti, u sebi sam proklinjao nevernu suprugu Pamtitelja Elegra i njenog supruga, beskičmenjaka.

Stao sam da oklevam. Elegro je nastavio da me ubeđuje, zapretivši mi da će pred esnafom podići protiv mene optužbu zbog neovlašćenog pristupa u tajne arhive, kao i zbog nepravilnog uvođenja pod okrilje reda jednog prokazanog begunca. Zapretio mi je da će me zauvek odvojiti od informacionih rezervoara. Počeo je neodređeno da govori i o odmazdi.

Konačno sam mu kazao da ću poći osvajačima i da ću učiniti ono što traži od mene. U međuvremenu sam smislio jednu izdaju koja će, nadao sam se, prikriti izdaju na koju me je nagonio Elegro.

Praskozorje je bilo blizu kada sam izišao iz zdanja. Vazduh je bio blag i prijatan; dugački pramenovi magle gamizali su ulicama Perisa, oblivajući ih tanušnim svetlucanjem. Nijedan mesec nije se mogao videti. Osetio sam se nelagodno, idući pustim ulicama, iako sam stalno ponavljao u sebi da niko ne bi mario da nanese zlo jednom starom Pamtitelju; ali bio sam naoružan jedino malim bodežom, a plašio sam se bandita.

Put me je vodio jednom od pešačkih rampi. Malo sam se zaduvao dok sam išao uzbrdo, ali kada sam stigao na ravan nivo osećao sam se znatno sigurnije, zato što su se tu na pravilnim razmacima nalazile patrole, a bilo je i retkih noćnih prolaznika. Prošao sam pored jedne avetinjske prilike zabrađene u beli saten kroz koji su

zurile neke vanzemaljske oči: jedan duh, jedan prikazni žitelj neke planete iz Bika, gde je reinkarnacija uvrežan običaj i gde niko ne ide u svom prvobitnom telu. Takođe sam promakao pokraj tri ženska bića sa jedne planete Labuda, koja su se doteturala do mene i pitala me da li sam video mužjake njihove vrste, budući da im je došlo vreme sjedinjavanja. Prošao sam i pored jednog para Mutanata, koji me je podozrivo osmotrio, a zatim zaključio da na meni nema ničeg vrednog što bi se moglo pokrasti i udaljio, dok su im se šaroliki podvaljci tresli, a blistava koža mestimično bleskala poput svetionika. Konačno sam stigao do masivne, oktagonalne zgrade u kojoj je obitavao Prokurator Perisa.

Straža se baš nije najpomnije držala. Izgledalo je da su osvajači uvereni da mi nismo kadri ni za kakav protivnapad i sva je prilika da su bili u pravu; planeta koja se može osvojiti od sumraka do zore može se potpuno zanemariti kao leglo potonjeg pokreta otpora. Oko zgrade se uzdizao blede sjaj zaštitnih skanera. U vazduhu se osećao miris ozona. Na velikom trgu preko puta Trgovci su već razmeštali svoje tezge za predstojeće jutro; video sam kako tamnolute Sluge istovaruju burad sa začinom i kako kolone uškopljenika prebacuju neke neobične, crne kobasice. Zakoračio sam kroz snop skanera i istog trena jedan osvajač iziđe mi u susret.

Objasnih mu da nosim hitne vesti za Manrulea Sedam i po kratkom postupku, uz začuđujuće malo posredovanje, bejah odveden pred Prokuratora.

Osvajač je namestio svoje odaje jednostavno, ali sa puno ukusa. U prostoriji gde sam ja bio uveden nalazili su se isključivo predmeti napravljeni na Zemlji: draperija afrečkih tkača, dve alabasterske posude iz drevnog Agupta, jedna mermerna statuica koja je mogla da potiče iz ranih dana Rouma, kao i jedna tamna vaza iz Talijske sa buketom uvelog mrtvog cveća. Kada sam ušao, izgledao je zadubljen u kocke za slanje i primanje poruka; kako sam čuo, osvajači su pretežni deo svog posla obavljali noću, tako da se nisam iznenadio videvši ga kako radi. Trenutak kasnije, on podiže pogled prema meni i reče: "Šta je posredi, starče? Kakva je ta priča o beguncu Vladaru?"

"U pitanju je Princ od Rouma", rekoh. "Znam gde se nalazi."

Hladne oči najednom mu zaiskričiše zanimanjem. On prevuče rukom

sa mnogo prstiju preko stola, na kome su stajali amblemi većeg broja naših esnafa, među kojima i Prevoznika, Pamtitelja, Branitelja i Klovnova. "Nastavi", reče mi on.

"Princ je u ovom gradu. Nalazi se na jednom posebnom mestu i nema načina da odande umakne."

"A ti si došao da mi otkriješ gde je to?"

"Ne", uzvratih. "Došao sam da otkupim njegovu slobodu."

Manrule Sedam najednom dobi zbunjen izraz lica. "Postoje trenuci kada me vi ljudi sasvim zbunite. Najpre kažeš da ste uhvatili tog obeglog Vladara, iz čega ja zaključim da hoćete da nam ga prodate, a ti onda izjaviš kako si došao da ga otkupiš. Šta je, zapravo, posredi? Da sve ovo možda nije neka šala?"

"Da li biste mi dopustili da vam objasnim?"

Zamišljeno je posmatrao u plohu od ogledala na svom radnom stolu, dok sam mu u sažetom obliku pričao o mom putovanju iz Rouma sa oslepelim Princom, o našem dolasku u Dvoranu Pamtitelja, o tome kako je Princ Enrik zavoleo Olmein, kao i o Elegrovoj bednoj, uskipeloj želji za osvetom. Jasno sam mu stavio do znanja da sam došao kod osvajača isključivo pod prinudom, odnosno da to uopšte nije bila moja ideja da izručim Princa u njihove ruke. Na kraju, rekoh još i ovo: "Znam da ste sve Vladare stavili izvan zakona. Ali ovaj je već platio visoku cenu za svoju slobodu. Molim vas da obavestite Pamtitelje da je Princ od Rouma pod amnestijom i da mu dozvolite da kao Hodočasnik krene na put u Jorslem. Na taj način će Elegro izgubiti moć nad njim."

"A šta nam ti nudiš", upita Manrule Sedam, "kao nadoknadu za amnestiju tvog Princa?"

"Vršio sam neka istraživanja u rezervoarima sećanja Pamtitelja."

"I?"

"Pronašao sam ono za čim vaši ljudi tragaju." Manrule Sedam me pažljivo odmeri pogledom:

"A otkud ti znaš za čim mi tragamo?"

"U jednom zabitom kutku Dvorane Pamtitelja", rekoh ja tihim glasom, "postoji snimak logora u kome su obitavali vaši kidnapovani preci dok su bili zarobljenici na Zemlji. Na njemu se veoma detaljno vide njihove patnje. To je neopozivo opravdanje za osvajanje Zemlje od strane sveta H362."

"Nemoguće! Ne postoji nijedan takav dokumenat!"

Na osnovu žestine kojom je osvajač reagovao, zaključio sam da sam ga pogodio u bolno mesto.

On nastavi: "Temeljito smo pretražili celu arhivu. Postoji samo jedan dokument o životu u logoru, ali se na njemu ne vide naši ljudi. Na njemu je prikazana neka nehumanoidna rasa piramidalnog oblika, po svojoj prilici sa jednog od svetova Sidra."

"Video sam ga", rekoh mu. "Postoje, međutim, i drugi. Proveo sam mnoge sate tragajući za njima, nagonjen jedino žudnjom da što više saznam o nepravdama iz naše prošlosti."

"Ali indeksi..."

"...su ponekad nepotpuni. Pronašao sam ključni snimak sasvim slučajno. Čak ni sami Pamtitelji ne znaju za njega. Izručiću vam ga... ako poštedite Princa od Rouma."

Prokurator ništa nije rekao nekoliko trenutaka. "Zbunjuješ me", promrmlja on konačno. "Ne mogu da razaberem da li si običan podlac ili čovek najviše vrline."

"Ja poznajem pravu odanost."

"Ali ipak odaješ tajne svog esnafa..."

"Ja još nisam Pamtitelj, već samo šegrt. Ranije sam bio Osmatrač. Ne bih voleo da nanesete zla Princu zbog hira jedne prevarene budale. Ali Princ je u njegovim rukama; sada ga jedino vi možete izbaviti, tako da mi ne preostaje ništa drugo nego da vam predam dokument."

"Koji su Pamtitelji brižljivo uklonili iz svih indeksa kako nam ne bi pao u ruke."

"Koji su Pamtitelji nebrižljivo zaturili i zaboravili."

"Sumnjam", reče Manrule Sedam. "Nije to nebrižljiv svet. Oni kriju taj snimak; a zar ti nećeš biti izdajnik matičnog sveta ako nam ga predaš? Zar tako nećeš postati saradnik omraženog neprijatelja?"

Ja slegoh ramenima. "Jedino me zanima da oslobodim Princa od Rouma. Druga sredstva i ciljevi me ne interesuju. Saznaćete gde se nalazi dokument ukoliko mu zajemčite amnestiju."

Na osvajačevom licu pojavi se grimasa koja se mogla protumačiti kao ekvivalent smeška. "Ne ide nam baš u račun da dopustimo članovima bivšeg esnafa Vladara da ostanu na slobodi. Tvoj položaj nije nimalo zavidan. Mogao bih na silu da iščupam iz tebe tajnu gde

se nalazi dokument, a i da zadržim Princa."

"Mogli biste", složih se. "Računao sam s tim rizikom. Pretpostavljao sam samo da će ljude, koji su došli da osvete jedan drevni zločin, krasiti izvesno poštenje. Ja sam u vašoj moći i vi sad odista možete u svako doba da na silu izvučete iz mene tajnu koju krijem."

Kada sam završio, on se nasmeja na način koji je nedvosmisleno odavao dobro raspoloženje.

"Čekaj malo", reče kada je prestao da se smeje. Kazao je nekoliko reči na svom jeziku u jednu ćilibarnu komunikacionu napravu i nekoliko trenutaka kasnije jedan drugi pripadnik njegove vrste uđe u prostoriju. Prepoznao sam ga istog časa, iako više nije imao na sebi delove opreme za prurušavanje koje je nosio kada je putovao sa mnom kao Gormon, tabožnji Mutant. Uzvratio mi je svojim osobenim dvosmislenim smeškom i rekao: "Pozdravljam te, Osmatraču."

"Pozdravljam i ja tebe, Gormone."

"Ja se sada zovem Viktorijus Trinaest."

"A moje novo ime je Tomis od Pamtitelja", rekoh.

"Otkud se vas dvojica tako dobro poznajete?" upita Manrule Sedam?

"Iz vremena osvajanja", reče Viktorijus Trinaest. "Dok sam vršio dužnost izviđača, sreo sam ovog čoveka u Taliji i putovao sa njim do Rouma. Bili smo, međutim, znatno pre saputnici, a ne prijatelji."

Ja zadrhtah. "Gde je Letač Avluela?"

"U Parsu, pretpostavljam", uzvрати on nehajno. "Kazala je da će se vratiti u lind, odakle su njeni saplemenici."

"Znači da si je onda voleo samo kratko?"

"Bili smo pre drugovi nego ljubavnici", reče osvajač. "Za nas je ta veza bila samo prolazna."

"Možda za tebe", rekoh.

"Za nas."

"I zbog te prolazne veze ti si jednom čoveku iskopao oči?"

Stvorenje koje je pre bilo Gormon slegnu ramenima. "Učinio sam to da bih jednoj ponositoj osobi održao lekciju iz ponosa."

"U ono vreme si govorio da ćeš to učiniti iz ljubomore", podsetih ga.

"Tvrdio si da ćeš delati iz ljubavi."

Kao da je najednom izgubio dalje interesovanje za mene, Viktorijus Trinaest okrenu se prema Manruleu Sedam i reče: "Zbog čega je ovaj čovek ovde? Zašto si me pozvao?"

"Princ od Rouma je u Perisu", reč Manrule Sedam.

Na licu Viktorijusa Trinaest iznenada se pojavi izraz iznenađenja.

Manrule Sedam nastavi: "On je zarobljenik Pamtitelja. Ovaj čovek nam nudi neobičnu pogodbu. Ti najbolje poznaješ Princa među nama; potreban mi je tvoj savet."

Prokurator poče ukratko da objašnjava situaciju. Bivši Gormon je pažljivo slušao, ne ovoreći pri tom ništa. Na kraju, Manrule Sedam reče: "Problem je, dakle, u sledećem: da li dati amnestiju prokazanom Vladaru?"

"On je slep", reče Viktorijus Trinaest. "Izgubio je svu moć. Pristalice su mu rasturene. Možda je u duhu još bodar i čio, ali više ne predstavlja nikakvu opasnost po nas. Predlažem da prihvatimo pogodbu."

"Postoje administrativni rizici ukoliko jednog Vladara poštedimo hapšenja", primeti Manrule Sedam. "Pa ipak, slažem se. Prihvaćićemo pogodbu." On se zatim okrenu prema meni i reče mi: "Kaži nam gde se nalazi dokument koji želimo."

"Sredite najpre stvari oko oslobođenja Princa od Rouma", uzvratih mirno.

Oba osvajača se osmehnuše. "Pošteno", reče Manrule Sedam. "Ali pazi: kako ćemo biti sigurni da ćeš održati reč? S tobom se svašta može dogoditi tokom narednog sata dok budemo oslobađali Princa."

"Imam jedan predlog", umeša se Viktorijus Trinaest. "To neće biti toliko stvar međusobnog nepoverenja, koliko oslanjanja na vreme. Kako bi bilo, Tomase, da zabeležiš položaj dokumenta u kocku sa tempiranim mehanizmom na šest časova. Programiraćemo tako kocku da ona može da otkrije informaciju koja je u njoj zapretna samo ako joj to, tokom narednih šest sati, Princ od Rouma, i niko drugi, bude to naredio. Ukoliko ne budemo pronašli i oslobodili Princa u tom roku, kocka će sama sebe uništiti. Ako, pak, sve bude u redu sa Princom, kocka će nam otkriti informaciju, čak i ukoliko bi se... ah... nešto dogodilo sa tobom u međuvremenu."

"Predvideo si sve mogućnosti", reko.

"Jesmo li se složili?" upita Manrule Sedam.

"Složili smo se", reko.

Doneli su mi kocku i zajemčili mi neometanost dok sam na njenoj bisernoj površini ispisivao numeričku šifru dokumenta koji sam

otkrio. Trenuci su prolazili; kocka se najzad posuvrati i informacija nestade u njenim sivim dubinama. Ja im je onda predah. I tako sam izdao svoje zemaljsko nasleđe i učinio uslugu našim osvajačima iz odanosti prema jednom slepom Princu ženskarošu.

7.

U međuvremenu je svanulo. Nisam pošao sa osvajačima u Dvoranu Pamtitelja; nije bio moj posao da nadgledam složeni tok događaja koji će uslediti, a i ne bi mi se mnogo dopalo da budem tamo. Padala je sitna kiša dok sam koračao sumornim ulicama koje su išle uz bok mračne Sine. Bezvremena reka, čiju su ravnu površinu sada remetile sitne kapi kiše, jednolično je proticala ispod kamenih lukova nastalih u Prvom Ciklusu, mostova koji su se tu uzdizali već neznano koliko milenijuma, preživelih još iz onih vremena kada je čovečanstvo imalo problema jedino sa samim sobom. Jutro se rasprostrlo gradom. Teran starim i neizbrisivim instinktom, gotovo sam posegao za instrumentima da bih započeo Osmatranje, ali tada sam morao da se podsetim da je to razdoblje sada daleko iza mene. Osmatrači su raspušteni, neprijatelj je stigao, a stari Vueling, sada Tomis od Pamtitelja, prodao se dušmanima ljudskog roda.

U senci jednog religijskog zdanja sa dva istovetna tornja, koji je pripadao drevnim hrišćanima, dopustio sam da me namame u šatru Somnambulista. Sa ovim esnafom nisam baš često imao pasla; na svoj način, ja zazirem od šarlatana, a šarlatani su se veoma namnožili u našem vremenu. Somnambalisti, u stanju transa, tvrde da vide ono što je bilo, što jeste i što će biti. I sam sam nešto malo upućen u tajne transa, zato što sam kao Osmatrač četiri puta dnevno zapadao u to stanje; ali Osmatrač koji drži do svoje veštine nužno mora da prezire prevrtljivi moral onih koji koriste taj drugi vid za sticanje dobiti, kao što to čine Somnambalisti.

Od kako sam se, međutim, našao među Pamtiteljima, saznao sam, na vlastito iznenađenje, da se često koristi pomoć Somnambulista prilikom iskopavanja raznih lokacija, kao i da oni prilično dobro služe Pamtitelje. Iako i dalje skeptički nastrojen, ipak sam hteo da i ja okušam sreću. Osim toga, u ovom trenutku bila mi je potrebna zaštita od oluje koja se nadvila nad Dvoranom Pamtitelja.

Jedna izveštačena, neprirodna prilika, odevena u crno, pozdravila me je podrugljivim naklonom kada sam ušao u nisku šatru.

"Ja sam Samit od Somnambulista", reče prilika visokim, cvilećim glasom. "Želim ti dobrodošlicu i dobre vesti. Ovo je moj sadrug, Somnambulist Murta."

Somnambulist Murta bila je masivna žena u lakovanoj odori. Lice joj je bilo izrazito puno, sa dubokim, tamnim prstenovima oko očiju, dok joj je iznad gornje usne stajao upadljiv nagoveštaj brčića. Somnambulisti su obavljali svoj posao u timovima, na taj način što je jedan mamio mušterije, a drugi izvodio seansu; većina ovih timova sastojala se od muža i žene, kao što je ovde bio slučaj. Um mi se pobunio pri pomisli na činjenicu da su ovo brdo mesa Murta i sićušni Samit vodili ljubav, ali sve to ipak nije bila moja stvar. Seo sam na mesto koje mi je Samit pokazao. Na jednom obližnjem stolu ugledao sam nekoliko raznobojnih tableta hrane; bilo je očigledno da sam porodicu prekinuo usred doručka. Murta, duboko u transu, išla je prostorijom teškim koracima, tu i tamo blago okrznuvši neki komad nameštaja. Kažu da ima Somnambulista koji u normalnom stanju provedu samo dva ili tri časa od dvadeset, jedino zato da bi obedovali i obavili ostale telesne potrebe; postoje i takvi koji se neprekidno nalaze u transu; o njima se brinu i hrane ih pomoćnici.

Gotovo da uopšte nisam slušao Samita od Somnambulista dok je brzo i grozničavo izgovarao ritualne tirade reči. One su bile sračunate da obrlate neznalice; Somnambulisti uglavnom imaju posla sa Slugama, Klovnovima i sličnim prostim svetom. Konačno, verovatno osetivši moje nestrpljenje, on skрати svoje nabranje Murtinih umešnosti i vrlina i zapita me šta bih želeo da saznam.

"Siguran sam da Somnambulist to već zna", rekoh.

"Hoćete, dakle, opštu analizu?"

"Želim da čujem nešto o sudbini ljudi iz moje blizine. Posebno hoću da se Somnambulist usredsredi na događaje koji se sada zbivaju u Dvorani Pamtitelja."

Samit zadobova dugačkim noktima po glatkoj plohi stola i baci ispitivački pogled prema kravastoj Murti. "Jesi li u vezi sa istinom?" upita je.

Odgovor joj je bio dug, paperjast uzdah iznedren iz samog jezgra te treperave mase mesa.

"Šta vidiš?" upita je on ponovo.

Ona počne nešto nerazgovetno da mrmlja. Somnambulisti u transu

govore jednim jezikom koji inače ne koriste; posredi je hrapav govor pun odsečnih zvukova, za koji neki tvrde da potiče od jezika koji se u davna vremena govorio u Aguptu. Ja ne znam ništa o tome. Meni on zvuči nesuvislo, fragmentarno, bez velikih izgleda da sadrži značenje. Samit ju je slušao nekoliko trenutaka, a zatim zadovoljno klimnu i pruži dlan prema meni.

"Ima mnogo zanimljivosti", reče on.

Usledio je kratak razgovor o ceni usluge, zapravo cenkanje, a onda smo uspeli da se dogovorimo. "Hajde", rokoh mu. "Rastumači mi istinu."

On oprezno počeo: "Neki vanzemaljci su upleteni u celu stvar, kao i nekoliko članova esnafa Pamtitelja." Ja sam ćutao, ne ohrabrujući ga ni na koji način. "Medu njima se zapodela ozbiljna rasprava. Predmet svađe je jedan čovek bez očiju."

Ja se naglo uspravih.

Samit se samo osmehnu, izražavajući hladni trijumf. "Čovek bez očiju bio je nekada moćnik, ali to više nije. On je, da tako kažemo, Zemlja koju su pokorili osvajači. Njegovo vreme približilo se kraju. On pokušava da se domogne svog pređašnjeg položaja, ali zna da je to nemoguće. Nagnao je jednog Pamtitelja da pogazi svoj zavet. U štab njegovog esnafa došlo je nekoliko osvajača da... da ga kazne? Ne. Ne. Da ga oslobode zatočeništva. Da li da nastavim?"

"Brzo!"

"Dobio si sve ono za šta si platio."

Ja se namrgodih. Ovo je bila prava iznudica; pa ipak, Somnambulist je jasno videla istinu. Ovde, doduše, nisam saznao ništa što već ranije nisam znao, ali je i to bilo sasvim dovoljno da mi stavi do znanja kako mogu da doznam znatno više. Izvrših traženu doplatu.

Samit stisnu u pesnicu moj novac i ponovo stade da razgovara sa Murtom. Ovoga puta, ona je govorila polako, ali je po njenim kretnjama bilo očigledno da je uzbuđena. Zateturala se u nekoliko navrata a jednom se čak žestoko sudarila sa pohabanim divanom.

Samit reče: "Čovek bez očiju našao se između jednog muškarca i jedne žene. Ozlojeđeni suprug traži kaznu; vanzemaljci će ga osujetiti u tome. Vanzemaljci tragaju za skrivenim istinama; pronaći će ih uz pomoć jednog izdajnika. Čovek bez očiju žudi za slobodom i moći; on će naći mir. Bestidna žena traži zadovoljstvo; nju čekaju

teškoće."

"A ja?" zavapih u nemilosrdnoj i skupoj tišini. "Nije bilo ni reči o meni!"

"Uskoro ćeš napustiti Peris, na isti način na koji si i došao u njega. Nećeš otići sam. Niti ćeš pripadati istom esnafu čiji si sada član."

"Kuda ću poći?"

"Znaš to podjednako dobro kao i mi; zašto onda da tračiš novac da bismo ti to kazali?"

On ponovo začuta.

"Reci mi šta će mi se dogoditi na putu za Jorslem", kazah mu.

"Ne možeš da dozvoliš sebi takvu informaciju. Budućnost je skupa. Savetujem ti da se zadovoljiš onim što sada znaš."

"Imao bih još nekoliko pitanja o onome što mi je već rečeno."

"Mi ni po koju cenu ne razjašnjavamo saopšteno."

On se isceri. Osetio sam snagu njegovog prezira. Somnambulist Murta, još tumarajući po sobi, mrmrljala je i krkljala. Sile sa kojima je bila u kontaktu najednom kao da počеше da joj saopštavaju novu informaciju; ona zajeca, zadrhta, ispusti nejasan, kikutav zvuk. Samit joj se obrati na njihovom jeziku. Prošlo je nekoliko dugih trenutaka pre no što mu je odgovorila, a onda se on zagleda u mene: "Dobićeš besplatno poslednju informaciju. Život ti nije u opasnosti, ali duh jeste. Spasićeš ga ako što brže budeš uspostavio mir sa Voljom. Povrati moralnu ispravnost. Seti se prave odanosti. Pokaj se za hotimice počinjene grehe. Više ne mogu ništa da ti kažem."

I odista, Murta najednom klonu i kao da se probudi iz dubokog sna. Njeno mesnato lice i telo stalo je da se tresе i podrhtava kako su počeli da je prožimaju grčevi prilikom izlaženja iz transa. Oči joj se otvoriše, ali videle su se samo beonjače: užasan prizor. Debele usne joj se iskriviše, otkrivajući krezave zube. Samit mi uputi znak svojom tanušnom rukom da brzo iziđem. Poslušah ga i obreh se u tamnom jutru, vlažnom od kiše.

Žurno sam se vratio u Dvoranu Pamtitelja; stigao sam tamo zadihano, osećajući rezak bol ispod grudne kosti. Zastao sam nekoliko trenutaka pred velikom zgradom da bih malo povratio snagu. Lebdelice su promicale odozgo, izlazeći iz zdanja sa jednog od gornjih nivoa. Hrabrost me je gotovo izdala; ali konačno, ipak uđoh u Dvoranu i popeh se do nivoa na kome su se nalazile

Elegrove i Olmeinine odaje.

U hodniku sam zatekao veći broj uzbuđenih Pamtitelja. Sa svih strana dopirali su šaputavi zvuci prigušenih razgovora. Ja krenuh napred, ali jedan čovek, u kome sam prepoznao visokog člana veća esnafa, podiže ruku i reče mi: "Šta ti ovde radiš, šegrte?"

"Ja sam Tomis, čiji je sponzor Pamtitelj Olmein. Soba mi se nalazi blizu ovde..."

"Tomise!" viknu jedan glas.

Ruke me zgrabiše i uguraše u poznatu prostoriju, koja je sada predstavljala poprište pustoši.

Unutra se nalazilo desetak Pamtitelja, koji su pometeno uvtali rubove svojih šaleva. Prepoznao sam među njima krutu i elegantnu priliku Kancelara Kenišala, čije su sive oči sada izgledale potamnele od užasa. Ispod jednog čaršava levo od ulaza ležala je zgrčena figura u odeždi Hodočasnika: Princ od Rouma, mrtav u lokvi vlastite krvi. Njegova blistava maska, sada okrvavljena, stajala je pokraj njega. Na suprotnoj strani sobe, opružen pokraj jednog ukrašenog kredenca, punog predivnih artefakata iz Drugog Ciklusa, nalazio se Pamtitelj Elegro; imao je u isti mah besan i iznenađen izraz lica, a odavao je utisak kao da spava. Vrat mu je bio zasečen jednim kratkim i reskim ubodom nečeg tankog. Pozadi, sa dvojicom krupnih Pamtitelja koji su joj stajali sa svake strane, nalazila se Pamtitelj Olmein; izgled joj je bio divalj i uznemiren. Skerletna haljina bila joj je spreda razderana, otkrivajući visoke, bele grudi; crna kosa stajala joj je razbarušena, dok joj se satenasta koža presijavala od znoja. Činilo se kao da je u snu, daleko od svega što ju je okruživalo.

"Šta se dogodilo ovde?" upitah.

"Dvostruko ubistvo", reče Kancelar Kenišal slomljenim glasom. On krenu prema meni: visok i koščat čovek, sede kose, čiji je jedan očni kapak imao nekontrolisane tikove. "Kada si poslednji put video ove ljude žive, šegrte?"

"Noćas."

"Kako to da si se našao ovde?"

"Došao sam u posetu."

"Da li je bilo neke gužve?"

"Jeste", priznadoh. "Pamtitelj Elegro i Hodočasnik su se prepirali."

"Oko čega?" upita Kancelar prigušenim glasom.

Uputih nelagodan pogled prema Olmein, ali ona nije ni videla, niti čula bilo šta.

"Oko nje", reko.

Ostali Pamtitelji stadoše prituljeno da se smeškaju. Priklanjali su glave jedni drugima, došaptavali se, čak se tu i tamo nasmejali; potvrdio sam skandal. Kancelar zauze svečaniji stav.

On pokaza na Prinčevo telo.

"Ovo ti je bio saputnik kada si došao u Peris", reče on. "Da li si znao za njegov pravi identitet?"

Ja ovlažih usne. "Podozrevao sam."

"Da je..."

"Odbegli Princ od Rouma", reko. Nisam se usudio da vrdam; status mi je bio u opasnosti.

Usledila su nova došaptavanja i nova klimanja. Kancelar Kenišal reče: "Ovaj čovek bio je pod poternicom. Nisi smeo da prikrivaš da ti je poznat njegov identitet."

Ostao sam bez reči.

Kancelar nastavi: "Bio si odsutan nekoliko časova iz ove zgrade. Ispričaj nam šta si radio pošto si napustio odaje Elegroa i Olmein."

"Otišao sam kod Prokuratora Manrulea Sedam", reko.

Senzacija.

"Zbog čega?"

"Da bih ga izvestio", reko, "da je uhvaćen Princ od Rouma i da se nalazi u odajama jednog Pamtitelja. Učinio sam to po nalogu Pamtitelja Elegroa, Pošto sam preneo poruku, nekoliko narednih časova besciljno sam lutao ulicama, a zatim se vratio ovde i našao..."

"Sve u haosu", reče Kancelar Kenišal. "Prokurator je došao ovamo u zoru. Posetio je ove odaje; i Elegro i Princ su tada sigurno još bili živi. A potom je otišao u naše arhive i uzeo... i uzeo... materijal od izuzetne važnosti... izuzetne važnosti... uzeo ga je... materijal za koji smo smatrali da je dobro skriven... od izuzetne važnosti..." Kancelar klonu. Poput neke složene mehaničke naprave koju je iznenada zahvatila rđa, on uspori kretnje, stade da ispušta nepovezane zvuke i najednom se nađe na rubu nervnog sloma. Nekoliko visokih članova esnafa Pamtitelja sjatiše se oko njega da mu pomognu; jedan od njih ubrizga mu u mišicu neku drogu. Nekoliko trenutaka

kasnije Kancelaru je već bilo bolje. "Ubistva su se dogodila pošto je Prokurator napustao zgradu", reče on. "Pamtitelj Olmein nije bila u stanju da nam pruži nikakvo obaveštenje. Možda ti, šegrte, znaš nešto što je od koristi za rasvetljavanje cele stvari."

"Ja nisam bio prisutan. Dvoje Somnambulista blizu Sine potvrđice vam da sam se nalazio sa njima kada se zločin odigrao."

Neko ispusti prezriv uzdah kada sam pomenuo Somnambuliste. Ne mari; u ovakvim trenucima ponajmanje mi je stalo da sačuvam dostojanstvo. Bio sam u ozbiljnoj opasnosti.

Kancelar lagano reče: "Idi sada u svoju sobu, šegrte, i ostani tamo dok ne budeš pozvan na puno saslušanje. Posle toga ćeš napustiti zgradu, a zatim i Peris u roku od dvadeset četiri časa. U skladu sa ovlašćenjima kojima raspolažem, obznanjujem da si prognan iz esnafa Pamtitelja."

Iako me je Samit upozorio na ovakav obrt događaja, ipak sam bio iznenađen.

"Prognan? Zašto?"

"Više ne možemo imati poverenja u tebe. Okružuje te premnogo tajanstvenosti. Doveo si u naše okrilje jednog Princa i prikrio da podozrevaš njegov pravi identitet; bio si prisutan prilikom pogubne svađe; posetio si Prokuratora usred noći. Nije isključeno da imaš umešane prste i u katastrofalni gubitak koji je jutros zadesio našu arhivu. Ne želimo da u svojim redovima imamo zagonetne ljude. Prekidamo sve odnose sa tobom." Kancelar napravi širok gest rukom. "Pođi u svoju sobu sada, sačekaj na saslušanje, a zatim idi odavde!"

Izveli su me iz prostorije. Dok su se vrata zatvarala za mnom, osvrnuo sam se i ugledao Kancelara; lice mu je bilo bledo i pridržavale su ga mnoge ruke njegovih saradnika. Istog trenutka, Pamtitelj Olmein trgla se iz ukočenosti, pala na pod i počela da vrišti.

8.

Kada sam se našao sam u sobi, proveo sam dugo vremena u pakovanju svojih stvari, premda sam, istini za volju, posedovao sasvim malo. Jutro je već bilo dobrano odmaklo kada je kod mene došao jedan Pamtitelj koga nisam poznavao; sa sobom je doneo opremu za saslušanje. Obuzelo me je osećanje nelagodnosti kada sam je video, zato što mi je bilo jasno da je sa mnom svršeno ako se Pamtitelji domognu dokaza da sam ja bio taj koji je osvajačima izdao šifru pod kojom se krio snimak iz drevnog logora. Oni su već sumnjali na mene; Kancelar je oklevao da me optuži samo zbog toga što mu je izgledalo čudno da se jedan šegrt kao ja upustio u samostalno prebiranje po arhivama esnafa.

Ali sreća me je pratila. Islednika koji me je saslušavao zanimala su jedino pojedinosti vezane za dvostruko umorstvo; čim se uverio da ja o tome stvarno ne znam ništa, digao je ruke od daljeg ispitivanja, upozorivši me da napustim zgradu u određenom roku. Kazao sam mu da ću tako učiniti.

Ali prethodno mi je bio potreban odmor. Prethodne noći oka nisam sklopio; popio sam tabletu za tročasovno spavanje i smesta utonuo u san bez snova. Kada sam se probudio, pokraj mene je stajala jedna prilika: Pamtitelj Olmein.

Izgledala je znatno oronulija i starija nego sinoć. Bila je odevena u jednostavnu tuniku tamne boje i na sebi nije imala nikakve ukrase. Crte lica bile su joj krute. Prikrio sam iznenađenost što je ovde vidim, uspravio se i promrmljao nešto u znak izvinjenja što nisam odmah primetio da je ušla.

"Sve je u redu", reče ona blago. "Da li sam te probudila?"

"Spavao sam taman koliko je potrebno."

"A ja nisam oka sklopila. Ali kasnije će biti vremena za počinak. Mislim da jedno drugome dugujemo objašnjenja, Tomise."

"Da", uzvratih, nesigurno se pridižući. "Da li vam je sada dobro? Video sam vas ranije i izgledali ste mi kao u punom transu."

"Dali su mi neke lekove", reče ona.

"Ispričajte mi sve što znate o minuloj noći."

Oči joj se za trenutak zaklopiše. "Bio si tamo kada nas je Elegro zatekao i kada ga je Princ izbacio. Nekoliko časova kasnije, Elegro se vratio. Sa njim je bio Prokurator Perisa i još nekoliko osvajača. Elegrovo lice zračilo je vedrim raspoloženjem. Prokurator je izvadio jednu kocku i naložio Princu da stavi ruku na nju. Princ se u prvi mah usprotivio, ali Manrule Sedam konačno ga je nagnao na poslušnost. Kada je dodirnuo kocku, Prokurator i Elegro su izišli, ostavivši mene i Princa same i bez ikakvog objašnjenja. Pred vratima su postavljene straže kako bi se Princu sprečio izlazak. Nedugo potom, Prokurator i Elegro su se vratili. Elegro je sada izgledao pometen i zbunjen, ali je zato Prokurator bio veoma zadovoljan. U našoj sobi Prokurator je proglasio amnestiju za bivšeg Princa od Rouma i izdao naređenje da niko ne sme da mu naudi. Posle toga su svi osvajači otišli."

"Nastavite."

Olmein je počela da govori kao Somnambulist. "Elegro izgleda da nije shvatio šta se dogodilo. Stao je da viče kako je počinjena izdaja i kako je on obmanut. Usledio je mučan prizor. Elegro je počeo da se ponaša na ženski način u svom besu, dok je Princ zauzeo osoran i prezriv stav; obojica su jedan drugome naredila da iziđu iz sobe. Svađa je postala tako žestoka da je i sama zastirka počela da umire. Latice su otpadale, a ustašca su se nemoćno otvarala. Klimaks je usledio brzo. Elegro je zgrabio oružje i zapretio da će ga upotrebiti ako Princ smesta ne iziđe. Princ je pogrešno procenio stepen Elegrove rasrđenosti, verovao je da samo blefira i krenuo prema njemu kao da želi da ga izbací. Ali Elegro se nije šalio: preklao je Princa. Trenutak kasnije, zgrabila sam jednu strelicu sa police gde smo držali artefakta i hitnula je Elegrou u vrat. Vrh strelice bio je premazan otrovom, tako da je umro istog trenutka. Zatim sam pozvala ostale i više se ničega ne sećam."

"Čudna noć", rekoh.

"Veoma čudna. Reci mi nešto, Tomise: zbog čega je Prokurator došao i zašto Princ nije bio odveden u zatvor?"

"Prokurator je došao zato što sam ga ja to zamolio", uzvratih, "po naređenju vašeg pokojnog supruga. Prokurator nije uhapsio Princa zato što je Prinčeva sloboda bila otkupljena."

"Po koju cenu?"

"Po cenu stida jednog čoveka", rekoh.

"Govoriš u zagonetkama."

"Istina bi me obeščastila. Molim vas da me ne nagonite na to."

"Kancelar je nešto govorio o jednom dokumentu koji je Prokurator uzeo..."

"S tim je u vezi", priznadoh; Olmein je na to samo pogledala u pod i nije me više ispitivala.

Konačno, ja rekoh: "Vi ste, dakle, ubica. Kakva će vas kazna snaći?"

"Zločin je počinjen u uzbuđenju i strahu", uzvratila ona. "Civilna vlada neće me progoniti zbog toga; proglašena sam, međutim, iz esnafa zbog preljube i čina nasilja."

"Žao mi je zbog toga."

"Takođe mi je naloženo da pođem u Hodočašće u Jorslem, kako bih tamo očistila dušu. Moram da krenem još danas, inače će esnaf raspolagati mojim životom."

"Ja sam takođe proglašen", rekoh joj. "I ja ću poći u Jorslem, ali po vlastitom izboru."

"Možemo li da putujemo zajedno?"

Oklevanje me je izdalo. Putovao sam ovamo sa slepim Princom; gotovo da uopšte nisam mario da se otisnem na novi put sa ženom koja je bez esnafa i koja ima ljudski život na duši. Možda je kucnuo čas da putujem sam. Somnambulisti su, međutim, kazali da ću imati saputnika.

Olmein reče mirnim glasom: "Ne izgledaš baš oduševljen. Možda bih mogla da ti povratim raspoloženje." Ona razgrnu tuniku. Ispod snežnih bregova njenih dojki ja ugledah jednu sivu vreću. Nije me kušala svojim telom, već dragocenostima. "Ovde se nalazi", reče ona, "sve što je Princ od Rouma nosio u svojoj butini. Pokazivao mi je to blago i ja sam mu ga izvadila iz tela dok je ležao mrtav u mojoj sobi. Tu su i neke moje stvari. Nisam ja bez sredstava. Putovaćemo prilično ugodno. Slažeš li se?"

"Teško mogu da odbijem."

"Dobro, budi spreman kroz dva časa."

"Spreman sam odmah", rekoh.

"Onda me sačekaj."

Izišla je i ostavila me samog. Vratila se kroz skoro dva časa, sa maskom i odorom Hodočasnika na sebi. Preko ruke je nosila još jedan komplet hodočasničke opreme koji je donela za mene. Da:

sada sam bio bez esnafa, a u tom svojstvu nije bilo osobito bezbedno putovati. Ići ću, dakle, kao Hodočasnik u Jorslem. Obukoh neobičnu opremu, a zatim pokupismo stvari.

"Prijavila sam nas u esnaf Hodočasnika", reče mi ona kada smo izišli iz Dvorane Pamtitelja. "Zvanično smo registrovani. Nešto kasnije dobićemo zvezdane kamenove. Kako ti se čini maska, Tomise?"

"Udobna je."

"Tako i treba."

Put iz Perisa vodio nas je preko velikog trga ispred sive, drevne, svete zgrade stare vere. Tu se sakupila masa sveta; primetio sam osvajače usred grupe. Prosjaci su zadovoljno tumarali među okupljenim ljudima. Na nas nisu obraćali pažnju, zato što niko ne prosi od Hodočasnika; ja, međutim, zaustavih jednog lupeža rošavog lica i rekoh: "Kakva se ceremonija odvija ovde?"

"Sahrana Princa od Rouma", uzvрати on. "Po naređenju Prokuratora. Državna sahrana uz svu prigodnu pompu. Napravili su pravu svetkovinu od svega toga."

"Ali zašto se održava u Perisu?" upitah. "Kako je Princ umro?"

"Slušaj, prijaško. Kako bi bilo da se raspitaš kod nekog drugog? Mene čeka posao."

On mi se otrže i umeša se u masu sveta.

"Da li da prisustvujemo sahrani?" upita Olmein.

"Bolje ne."

"Kako želiš."

Krenuli smo prema masivnom, kamenom mostu koji je opkoračivao Sinu. Iza nas, blesnuo je jarki, plavi sjaj u času kada je potpaljena lomača ispod mrtvog Princa. Taj oganj obasjavao nam je put dok smo lagano napredovali kroz noć, idući na istok prema Jorslemu.

Treći deo: PUT ZA JORSLEM

1.

Naš svet bio je sada stvarno njihov. Tokom celog puta kroz Eiropu mogao sam da se uverim da su osvajači uzeli pod svoje doslovce sve; mi smo im pripadali takođe, kao što domaće životinje iz štale ili dvorišta pripadaju zemljoradniku.

Oni su nicali odasvud, kao što krupan korov hvata korena posle neobične oluje. Nastupali su sa hladnom samouveremošću, stavljajući nam do znanja glatkoćom svojih pokreta da nam je Volja uskratila svoju naklonost i poklonila je njima. Nisu bili grubi prema nama, ali su nas ipak lišavali svake vitalnosti samim prisustvom među nama. Naše sunce, naši meseci, naši muzeji drevnih relikvija, naše ruševine pređašnjih ciklusa, naše palate, naša budućnost, naša sadašnjost i naša prošlost - sve je to promenilo vlasnika. Našim životima sada je nedostajao smisao.

Noću nam se izrugivao sjaj zvezda. Svekolika Vaseljena postala je svedok našeg srama.

Studeni zimski vetar kazao nam je da smo slobodu izgubili zbog grehova koje smo počinili. Blistava vreline leta kazala nam je da smo poniženi zbog prekomernog ponosa.

Tumarali smo izmenjenim svetom, lišeni svojih minulih 'ja'. Ja, na primer, koji sam prebiraio po zvezdama svakoga dana, sada sam izgubio to zadovoljstvo. Na putu za Jorslem, jedinu utehu našao sam u nadi da ću kao Hodočasnik možda zaslužiti spasenje i podmlađenje u tom svetom gradu. Olmein i ja smo se svake noći molili za to obrednim rečima Hodočasnika:

"Sagledavamo Volju."

"Sagledavamo Volju."

"U svim stvarima, velikim i malim."

"U svim stvarima, velikim i malim."

"I tražimo oproštaj."

"I tražimo oproštaj."

"Za učinjene i buduće grehe."

"Za učinjene i buduće grehe."

"I molimo za razumevanje i mir."

"I molimo za razumevanje i mir."

"Tokom svih naših dana, sve dok iskupljenje ne dođe."

"Tokom svih naših dana, sve dok iskupljenje ne dođe."

Tako smo govorili te reči. Izričući ih, stiskali smo hladnu, izglačanu kuglu zvezdanog kamena, ledenu poput mraznog cveća, i sjedinjavali se sa Voljom. I tako je teklo naše putovanje za Jorslem, širom ovoga sveta koji više nije pripadao čoveku.

2.

Stigli smo upravo do mesta gde Talija izbija na Mostozemlje kada je Olmein prvi put iskušala na meni svoju okrutnost. Olmeinina okrutnost bila je urođena; mogao sam u to sasvim dobro da se osvedočim u Perisu; pa ipak, takom prvih meseci našeg zajedničkog Hodočašća, dok smo iz Perisa putovali na istok najpre preko planina, a zatim duž cele Talije do Mosta, ona je dobro krila svoju pravu narav. Pokazala ju je tek kada smo stigli do Mostozemlja.

Povod za to bila je činjenica da nas je zaustavila družina osvajača koji su išli na sever iz Afreke. Bilo ih je dvadesetak, visokih i sa grubim crtama lica, ponosnih što su sada gospodari osvojene Zemlje. Putovali su u nekom blistavom, zatvorenom vozilu, proizvedenom na njihovom svetu, dugačkom i uskom, sa niskom malih prozora i dubokim, peščanim tragom. Videli smo vozilo izdaleka kako podiže za sobom oblak prašine, približavajući nam se. Bilo je toplo doba godine. I samo nebo bilo je boje peska, optočeno lelujavom koprenom toplotnog zračenja - koja se mestimično ispoljavala u vidu tirkiznih i zlatastih pruga jarke i snažne energije.

Nas podesetak stajalo je pokraj puta; za nama smo ostavili tle Talije, a pred nama se pružao afrečki kontinent. Grupa je bila prilično šarolika: nekoliko Hodočasnika išlo je, baš kao Olmein i ja, prema svetom gradu Jorslemu, ali većina je predstavljala nasumičnu mešavinu običnog sveta, muškaraca i žena koji su tumarali sa kontinenta na kontinent, nemajući nikakav pametniji cilj. Izbrojao sam u tom društvu pet bivših Osmatrača, nekoliko Indeksera, jednog Stražara, dvoje Komunikatora, jednog Pisara, pa čak i izvestan broj Mutanata. Stajali smo zbijeni po strani, prepustivši silom prilika put osvajačima.

Mostozemlje nije široko, tako da putem nije moglo ići mnogo ljudi u isto vreme. Pa ipak, u normalnim vremenima, saobraćaj je tekao u oba smera istovremeno. Danas smo se, međutim, bojali da nastavimo put, zato što su osvajači bili odveć blizu, tako da smo plašljivo stali u stranu i posmatrali kako nam se zavojevači približavaju.

Jedan od Mutanata izdvoji se iz svog društva i krenu prema meni. Za svoj soj bio je nisko rasta, ali su mu zato ramena bila široka; koža mu je izgledala odveć napeta s obzirom na to kako je bio građen; imao je krupne oči, uokvirene zelenom bojom, dok mu se nos jedva mogao primetiti, tako da se činilo da mu nozdrve direktno izlaze iz gornje usne. Uprkos svemu ovome, međutim, on je odavao manje groteskan utisak od većine Mutanata. Imao je svečan izraz lica, ali i izvesnu primesu neobične vragolastosti koja je zračila iz njega.

Obratio mi se glasom koji je bio tek nešto jači od paperjastog šapata. "Misliš li da će nas dugo zadržati, Hodočasniče?"

U ranijim vremenima, nije bio običaj da se prethodno neoslovljeni obratite jednom Hodočasniku, a pogotovo ne ako ste slučajno Mutant. Kršenje ovog običaja nije me, međutim, pogodilo, ali se zato Olmein prezrivo okrenula na drugu stranu.

"Čekaćemo ovde dok nam gospadari ne dopuste da prođemo", rekoh. "Imamo li neki izbor?"

"Nikakav, prijatelju, nikakav."

Na to 'prijatelju' Olmein se ponovo naroguši i prostreli pogledom malog Mutanta. On se tada okrenu prema njoj, očigledno takođe razljućen, jer je iznenada šest uporednih pruga skerletnih pigmenata jarko zasijalo ispod glatke kože na njegovim obrazima. Ali jedini javan odgovor koji joj je uputio bio je ućtiv naklon. "Dopustite da se predstavim", reče on. "Ja sam Bernalt, bez esnafa od rođenja, iz Najruba u Dubljoj Afraki. Ne pitam za vaša imena, Hadočasnici. Idete li za Jorslem?"

"Da", uzvratih ja, a Olmein se ponovo okrenu, udostojivši nas svojih leđa. "A ti? Natrag u Najrub posle dugih putovanja?"

"Ne", uzvрати Bernalt. "I ja ću u Jorslem."

Istog trena postao sam hladan i odbojan, a moja prvobitna predusretljivost kojom sam reagovao na prijatan Mutantov šarm najednom iščile. Već sam imao prilike da mi saputnik bude jedan Mutant, bez obzira na to što se njegov identitet kasnije pokazao kao lažan; i on je posedovao šarm, ali mi je njemu sličnih bilo dosta. Pomalo grubo i odbojno, ja ga upitah: "Smem li da te pitam kakvog posla jedan Mutant ima u Jorslemu?"

On je odmah razabrao iznenadnu hladnoću u mom glasu i u njegovim krupnim očima pojavi se tuga. "Dopusti da te podsetim da

je i nama dopušteno da posetimo sveti grad. Čak i našoj sojti. Zar se bojiš da će se Mutanti ponovo dočepati hrama podmlađivanja, kao što smo učinili pre hiljadu godina, pre no što smo postali lišeni esnafa?" On se oporo nasmeja. "Nikome ne pretim, Hodočasniče. Imam neprijatno, ali ne i opasno lice. Neka ti Volja podari ono za čim tragaš, Hodočasniče." On napravi kretnju koja je izražavala poštovanje, a zatim se vrati grupi svojih Mutanata.

Istog trena, Olmein se ljutito okrenu prema meni.

"Zašto razgovaraš sa tim životinjskim stvorovima."

"Čovek mi je uljudno prišao i ponašao se sasvim pristojno. Svi smo ovde u istom čabru, Olmein, i..."

"Čovek. Čovek! Jednog Mutanta nazivaš čovekom?"

"Ali oni jesu ljudi, Olmein."

"Teško, Tomise. Gadim se takvih čudovišta. Sva se naježim kada mi se nađu u blizini. Kada bih samo mogla, najurila bih ih sa ovog sveta!"

"Gde ti je ona vedra popustljivost koja mora da krasi jednog Pamtitelja?"

Osetivši podrugljivost u mom glasu, ona planu: "Nismo obavezni da volimo Mutante, Tomise. Oni su jedno od prokletstava koja leže na našoj planeti... parodije ljudskog obličja, neprijatelji istine i lepote. Prezirem ih!"

Ovo nije bio baš redak stav. Ali sada nije bio čas da prekorevam Olmein zbog njene nepopustljivosti; vozilo osvajača već se sasvim približilo. Nadao sam se da ćemo moći da nastavimo putovanje kada ono bude prošlo. Vozilo je, međutim, usporilo, a zatim se i zaustavilo i iz njega iziđe nekoliko osvajača. Pošli su bez žurbe prema nama, mlatarajući dugačkim rukama kao kakvim labavim konopcem.

"Ko je ovde vođa?" upita nas jedan od njih.

Niko nije odgovorio, zato što smo međusobno nezavisno putovali.

Nekoliko trenutaka kasnije, osvajač nestrplivo nastavi: "Niko nije vođa? Nema vođe? Dobro, onda me svi čujte. Put mora da ostane slobodan. Sa suprotne strane dolazi konvoj. Vratite se u Palerm i sačekajte do sutra."

"Ali ja moram stići u Agupt do..." počeo Pisar.

"Mostozemlje je zatvoreno danas", reče osvajač. "Vratite se u Palerm."

Glas mu je bio staložen. Osvajači se nikada ne ponašaju nadmeno i drsko. Krasi ih držanje i samouverenost ljudi sigurnih u svoj posed. Pisar zadrhta, vilica mu se opusti i on više ne izusti ni reči.

Nekolicina drugih koji su stajali pokraj puta izgledalo je kao da će ipak da se usprotive naredbi. Jedan Stražar se okrenu u stranu i otpljunu. Čovek koji je na obrazu drsko nosio znak raspuštenog esnafa Branitelja stisnu pesnice, s naporom obuzdavajući plimu besa. Mutanti stadoše da se međusobno došaptavaju. Bernalt mi se gorko osmehnu i samo slegnu ramenima.

Vratite se u Palerm? Izgubiti čitav dan pešačenja po ovoj vrućini? Zbog čega? Zbog čega?

Osvajač mahnu rukom, dajući nam znak da se razidemo.

Tog časa, Olmein je počela da iskaljuje svoju srdžbu na meni. Prigušenim glasom, ona reče: "Objasni im, Tomise, da si pod zaštitom Prokuratora Perisa i onda će nas dvoje pustiti da prođemo." Tamne oči zasjaše joj podrugljivošću i prezirom.

Ramena mi se poviše, kao da mi je na njih natovarila breme od deset godina. "Zašto tako govoriš?" upitah je.

"Vrućina je. Umorna sam. Idiotski je od njih da nas sad šalju natrag u Palerm."

"Slažem se. Ali ja ništa ne mogu da učinim. Zašto me onda vređaš?"

"Da li te je istina stvarno toliko povredila?"

"Ja nisam saradnik okupatora, Olmein."

Ona se nasmeja. "Baš si to lepo rekao! Ali ipak jesi, Tomise, jesi! Prodao si im ona dokumenta."

"Da bih spasao Princa, tvog ljubavnika", podsetih je.

"Ipak si šurovao sa osvajačima. Bez obzira na to kakve su ti pobude bile, ta činjenica ostaje."

"Prekini, Olmein."

"Je li ti to meni naređuješ?"

"Olmein..."

"Pođi do njih, Tomise. Prodstavi im se u pravoj svetlosti i kaži im da nas puste da prođemo!"

"Kanvoj bi nas pregazio na putu. U svakom slučaju, nemam nikakvog uticaja na osvajače. Ja nisam Prokuratorov čovek."

"Umreću pre nego da se vratim u Palerm!"

"Umri, onda", uzvratih ja umornim glasom i okrenuh joj leđa.

"Izdajniče! Matora nevernička budalo! Kukavice!"

Pretvarao sam se da je ne primećujem, ali opako me je pekao plamen njenih reči. U njima nije bilo neistine, već samo zlobe. Ja jesam šurovao sa osvajačima, jesam izdao esnaf koji me je štitio, jesam se ogrešio o kod koji je nalagao mrgodnu pasivnost kao jedini vid otpora zbog poraza Zemlje. Sve je to bilo tačno; pa ipak, nije bilo pošteno od nje da mi to prebacuje. Priznajem da se nisam prekomerno bavio uzvišenim sferama rodoljublja kada sam pogazio veru; jedino sam pokušao da spasem čoveka za koga sam bio vezan, čoveka, štaviše, u koga je ona bila zaljubljena. Olmein nije postupila pravično što me je sada optuživala za izdaju, što mi je opterećivala savest, samo zbog toga što ju je obuzeo bes izazvan taplotom i prašinom na putu.

Ali ova žena je hladnokrvno ubila vlastitog supruga. Zašto onda ne bi bila zlobna u jednoj neuporedivo bezazlenijoj situaciji?

Osvajači su ostvarili svoj naum; okrenuli smo se i krenuli natrag u Palerm, tmuran, cvrčav, usnuli grad. Te večeri, kao da je htelo da nas uteši, pet Letača, koji su u formaciji proleteli nad nama, malo je uveselilo učmalu varoš; u noći bez meseca stali su da šaraju nobom, tri muškarca i dve žene, avetinjski, krhki, divni. Stajao sam i posmatrao ih više od jednog časa, sve dok mi se nije učinilo da se duša odvojila od mene i pohrlila put svoda nebeskog, Letačima u susret. Njihova velika, svetlucava krila gotovo da nisu predstavljala nikakvu prepreku svetlosti zvezda, dok su im se bleđa, uglasta tela kretala u ljupkim likovima; ruke su držali pripijene uz bokove, a noge skupljene, dok su im leđa bila blago povijena. Prizor njih petoro probudio je u meni sećanje na Avluelu, što me je ispunilo nelagodnim čuvstvima.

Letači poslednji put promakoše spram zaleđa zvezda, a zatim nestadoše. Ubrzo potom, na nebu se pojaviše lažni meseci. Otišao sam u naše svratište i stao da se pripremam za počinak, kada se na vratima moje sobe iznenada pojavi Olmein.

Izgledala je skrušeno i pokajnički. Nosila je pljosnatu, osmougaonu bocu punu zelenog vina; nije to bio plod talijanskih vinograda, već napitak uvezen sa nekog drugog sveta i sigurno preskupo plaćen.

"Da li bi mi oprostio, Tomise?" upita ona. "Evo znam da voliš ova vina."

"Više bi mi se dopalo da nije došlo do onih reči pre, ni do ovoga vina sada", rekoj joj.

"Lako se uzбудim na ovoj vrućini. Žao mi je, Tomise. Kazala sam ti puno glupih i netaktičnih stvari."

Oprostio sam joj, nadajući se da će time naše potonje putovanje biti manje nelagodno, i u to ime ispili smo gotovo sve vino; posle toga, ona je otišla do svoje obližnje sobe na počinak. Hodočasnici moraju da žive isposničkim životom; nije stvar bila u tome što Olmein ne bi nikada vodila ljubav sa jednim starim fosilom, kakav sam bio ja, već su stroga pravila esnafa kome smo se priključili sprečavala da uopšte dođe do izgleda za tako nešto.

Dugo sam ostao budan, opterećen bremenom krivice. U svom nestrpljenju i besu, Olmeim me je pogodila u najbolnije mesto: bio sam izdajnik čovečanstva. Rvao sam se sa tom morom skoro do zore. "Šta sam učinio?" Uručio sam našim zavojevačima izvestan dokument.

"Da li su osvajači imali moralno pravo na taj dokument?"

On je govorio o sramnom tretmanu koji su oni doživeli pod našim precima.

"Zašto, onda, nije trebalo da im ga uručim?"

Zavojevačima se ne pomaže čak ni onda kada su moralno nadmoćni.

"Da li je mala izdaja tako ozbiljna stvar?"

Ne postoje male i velike izdaje.

"Možda bi trebalo preispitati složenost cele stvari. Ja nisam delao iz ljubavi prema neprijatelju, već da bih pomogao jednom prijatelju."

Pa ipak, bila je to saradnja sa zavojevačima.

"To samoblaćenje, tvrdoglavo i uporno, odiše grešnim ponosom."

Ali osećam da sam kriv. Ispunjava me sram zbog toga.

Na ovaj necelishodan dijalog sa samim sobom protraćio sam skoro celu noć. Kada je svanuo dan, ustao sam, pogledao u nebo i pomolio se Volji da mi pomogne da nađem iskupljenje u vodama kuće padmlađivanja u Jorslemu, na kraju mog Hodočašća. Zatim sam otišao da probudim Olmein.

3.

Mostozemlje je bilo otvoreno taga dana i mi se pridružismo mnoštvu sveta koje je prevaljivalo put od Talijske do Afrike. Ovo je bio drugi put da putujem Mostozemljem, budući da sam pre godinu dana, koja je sada izgledala kao daleka prošlost, prešao iz suprotnog smera, idući iz Agupta za Roum.

Postoje dva glavna puta kojima Hodočasnici putuju iz Eirope u Jorslem. Severna trasa vodi kroz Tamne Zemlje istočno od Talijske, zatim sedanje na feribot u Stanbulu i nastavak puta zapadnom obalom aisiskog kontinenta do Jorslema. Da sam bio sam, ja bih jamačno izabrao tu maršrutu, budući da od svih velikih svetskih gradova još jedino nisam posetio Stanbul. Ali Olmein je boravila tamo da bi vršila neka istraživanja u vreme kada je još bila Pamtitelj i njoj se taj grad nije dopadao; to je bio razlog što smo krenuli južnom trasom - preko Mostozemlja u Afriku, a zatim duž obale velikog Medit Jezera, kroz Agupt i rubove Arban Pustinje do Jorslema.

Pravi Hodočasnik putuje isključivo pešice. Olmein se, međutim, nije mnogo obazirala na ovo pravilo, tako da smo, premda smo i prilično pešačili, koristili svaku priliku da se malo povežemo. Ona se nimalo nije ustezala niti stidela prilikom obezbeđivanja prevoza. Već drugog dana našeg putovanja uspeła je da nam pronađe mesta kod jednog bogatog Trgovca koji je išao u pravcu obale; čovek je očigledno pošao na put sa namerom da ni sa kim ne deli svoje raskošno vozilo, ali ipak nije mogao da odoli senzualnosti Olmeinog dubokog, melodičnog glasa, iako je on dopirao iza aseksualne maske jednog Hodočasnika.

Trgovci su ljudi koji imaju stila prilikom putovanja. Kad bi se sudilo samo po njima, nikad se ne bi zaključilo da je došlo do osvajanja Zemlje, pa čak ni do duge dekadencije tokom mnogih stoleća Trećeg Ciklusa. Njegova samohodna, površinska kola dostizala su četvorostruku dužinu čoveka i bila dovoljno prostrana da potoricima ljudi obezbede udobno putovanje; osim toga, ona su podjednako dobro kao i materica štitila od spoljnog sveta one koji su se vozili. Napolje se nije moglo direktno videti, već samo posredstvom niza ekrana koji

su prenosili komandnim uređajima spoljne prilike. Temperatura nikada nije varirala izvan izabrane norme. Iz naročitih slavina tekli su liker i žestoka pića; tableta hrane bilo je u izobilju; dušeci pod vazдушnim pritiskom obezbeđivali su putnike od nezgoda izazvanih neravninama na putu. Što se rasvete tiče, ona se stvarala putem ropskog svetla, čiju je snagu Trgovac podešavao po svom nahođenju. Pored glavnog dušeka nalazio se jedan šlem za prenos misli, ali ja nisam uspeo da razaberem da li Trgovac drži negde u unutrašnjosti kola privatan mozak samo za ličnu upotrebu ili mu na raspolaganju stoji nekakva bežična veza sa rezervoarima sećanja u gradovima kroz koje smo prolazili.

Bio je to gizdav i krupan čovek, koji je očigledno uživao u svom telu. Tamnomaslinasta koža, gust pokrov crne kose, dobro zaglađene uljem, tamne, podozrive oči - sve je to govorilo da je posredi osoba koja drži do svog imućnog statusa i kontrole u jednom nesigurnom svetu. Bavio se, kako smo saznali, trgovinom hrane sa drugim svetovima; trampio je naše uboge poljoprivredne proizvode za delikatese žitelja dalekih zvezda. Sada je išao u Marsaj da bi ispitao tovar halucinogenih insekata koji tek što su prispeli sa jedne od planeta Pojasa.

"Dopadaju vam se kola?" upita on, primetivši naše zaprepašćenje. Olmein, kojoj raskoš takođe nije bila strana, zagledala se u debelu zidnu oplatu od brokata optočenog dijamantima, sa izrazom zapanjenosti na licu. "Pripadala su Kontu od Perisa"; nastavi on. "Da, baš tako: Kontu od Perisa. Pretvorili su njegov dvorac u muzej, znate."

"Znam", uzvratila Olmein blago.

"Ovo su bila njegova kola. Trebalo je da i ona budu smeštena u muzej, ali uspeo sam da ih otkupim od jednog lakomog osvajača. Niste znali da i među njima ima lupeža, a?" Trgovčev gromki smeh nagnao je osetljivu oplatu unutrašnjih zidova kola da prezrivo ustukne. "Ovaj je bio Prokuratorov momak. Oh, da, i takvi se nalaze među njima. Bio mi je potreban neki pomodni koren koji raste na jednoj od planeta Riba da mu pojača i istakne muškost, znate, a saznao je da ja kontrolišem sveukupne zalihe ovde, i tako smo došli u priliku da izvršimo malu nagodbu. Razume se, morao sam da dam da mi se kola malo adaptiraju. Kont je držao četiri uškopljenika na

prednjem delu i pokretao motor pomoću energije njihovog metabolizma, razumete, nešto u vezi sa termalnim diferencijalima. To je sasvim zgodan način za vožnju kola ako ste Kont, ali tako se troši premnogo uškopljenika godišnje i ja sam došao do zaključka da bih, ukoliko bih pokušao nešto slično, prekoračio vlastiti status. Verovatno je da bih zbog toga imao problema sa osvajačima. I tako sam skinuo blok pređašnjeg motora i zamenio ga standardnim automobilskim motorom za tešku vuču... što je bio stvarno pipav posao... i evo nas sad u novim kolima. Imate sreće što ste unutra. To je samo zbog toga što ste Hodočasnici. Ja nemam običaj da primam usputne putnike, zato što ih po pravilu obuzme zavist, a zavidljivi ljudi umeju da budu opasni prema čoveku koji je uspeo u životu. No, Volja mi je ipak dovela vas dvoje. Idete za Jorslem, a?"

"Da", uzvratil Olmein.

"I ja ću, ali ne još! Hvala lepa, ali ne još!" On se potapša po struku. "Zasigurno ću otići tamo kada bude kucnuo čas da se podmladim, ali do tada je još daleko, tako mi Volje! Jeste li vas dvoje dugo Hodočasnici?"

"Nismo", uzvratil Olmein.

"Mnogo sveta je prešlo u Hodočasnike posle osvajanja, pretpostavljam. Ja ih ne krivim zbog toga. Svako se na svoj način prilagođava novim vremenima. Kažite mi, jesu li to oni kamenčići koje svi Hadočasnici nose?"

"Jesu", reče Olmein.

"Da li biste imali nešto protiv ako malo pogledam jedan? Te stvarčice su me oduvek očaravale. Bio je neki trgovac sa jednog od svetova Tamne Zvezde... malo, mršavo kopile sa kožom sličnom blatnjavom katranu... koji mi je ponudio deset kvintala tih kamičaka. Tvrdio je da su pravi, da omogućuju istinsko opštenje sa Voljom, baš kako to tvrde Hodočasnici. Ali odbio sam ga zato što nisam hteo da teram šegu s Voljom. Neke stvari se ne rade, čak ni zbog unosne zarade. Ali posle mi je bilo žao što nisam uzeo bar jedan za uspomenu. Nikada nisam ni dotakao te stvarčice." On ispruži ruku prema Olmein. "Smem li?"

"Ne smemo dopustiti drugima da diraju naš zvezdani kamen", rekoš.

"Neću nikome reći da sam to učinio!"

"Zabranjeno je."

"Slušajte, ovde smo sigurni... ovo je najbezbednije mesto na svetu i..."

"Molim vas. To što tražite je nemoguće."

Lice mu se smrklo i ja za trenutak pomislih da će zaustaviti kola i izbaciti nas napolje, što me uopšte ne bi ražalostilo. Zavukoh ruku u kesu i dodirnuh hladnu kuglu zvezdanog kamena koju sam dobio prilikom polaska na Hodočašće. Spoj sa tajanstvenom stvari izazvao je u meni blagu rezonancu transa opštenja i ja zadrhtah od zadovoljstva. On ga ne sme imati, zakleh se tog trenutka. Ali kriza je prošla bez incidenta. Ispitavši nas i naišavši na otpor, Trgovac je zaključio da će najbolje biti ako dalje ne sili stvar.

Nastavili smo put prema Marsaju.

On nije bio prijatan čovek, ali je posedovao izvestan šarm i njegove reči su nas retko vređale. No, Olmein, koja je uostalom bila izbirljiva žena i koja je dobar deo dosadašnjeg života provela u luksuznoj izdvojenosti Dvorane Pamtitelja, teže je mogla da ga podnese nego ja; oštricu moje nepopustljivosti potpuno je otupeo životni vek proveden u lutanjima. Pa ipak, Trgovac je čak i Olmeini izgledao zabavan kada je neumorno pričao o svom imetku i uticaju, o ženama koje jedva čekaju da im on dođe na mnogim svetovima, kada je nabrojao svoje kuće, svoje trofeje i upravnike esnafa koji su tražili njegov savet, kada se dičio prijateljstvom sa pređašnjim Gospodarima i Vladarima. Gotovo je isključivo govorio o sebi, a retko o nama, na čemu smo mu bili zahvalni; jednom nas je, na primer, upitao kako to da jedan Hadočasnik i jedna Hadočasnica putuju zajedno, nagoveštavajući da smo jamačno ljubavnici; priznali smo da je ta kombinacija pomalo mimo pravila, a onda brzo prešli na neku drugu temu; mislim da je on ostao u uverenju o našoj nemoralnosti. No, ta zlorada nagađanja nisu me nimalo dirala, a verujem ni Olmein. Imali smo na savesti dalko ozbiljnije krivice.

Život naših Trgovaca izgledao je zavidno neporemećen padom naše planete: bili su podjednako bogati kao i ranije, podjednako su se lagodno osećali i raspolagali istom slobodom kretanja. Ali čak i naš ljubazni domaćin nije bio pošteđen glavobolje zbog prisustva osvajača, što smo utvrdili jedne noći nedaleko od Marsaja, kada smo bili zaustavljeni na jednoj kontrolnoj stanici pokraj puta.

Špijunski skaneri primetili su da dolazimo, uputili odgovarajući signal

mašinama za pređu i sa jednog na drugi kraj druma munjevito se isprela zlatna paučina. Senzori u kolima su je registrovali i odmah izvršili zaustavljanje vozila. Na ekranima se pojavilo desetak bledolikh ljudskih prilika, koje su napolju stajale u grupi.

"Banditi?" upita Olmein.

"Još gore", reče Trgovac. "Izdajnici." On se namrgodi i okrenu se prema kamunikatoru. "Šta je bilo?" upita.

"Inspekcija. Izidite."

"Po čijem nalogu?"

"Prokuratora Marsaja", usledio je odgovor.

Bio je to mučan prizor: ljudska bića u ulozi saobraćajnih agenata vanzemaljaca. Bilo je, međutim, neizbežno da počnemo da stupamo u njihovu civilnu službu, zato što je vladala nestašica posla, naročito za one koji su radili u odbrambenim esnafima. Trgovac je pristupio složenom postupku otvaranja kola. Na licu mu se očitavao bes, ali nalazio se u stupici, budući da nikako nije mogao da prođe kroz postavljenu mrežu. "Naoružam sam", prošaputa on. "Ostanite unutra i ne bojte se ništa."

Izišao je napolje i zapodeo dug razgovor sa saobraćajnim agentima, koji mi uopšte nismo mogli da čujemo. Kanačno, nekakav čorsokak u koji se zapalo naložio je potrebu za intervencijom viših vlasti; iznenada su se pojavila tri osvajača, naložila svojim iznajmljenim saradnicima da se udalje i okružila Trgovca. Njegovo držanje namah se izmenilo; lice mu je postalo uljano i ljigavo, ruke su mu se žurno pokretale, praveći rečite gestove, oči su počele da mu cakle. Poveo je trojicu ispitivača prema kolima, otvorio ih i pokazao im dvoje putnika unutra, odnosno nas. Osvajače je doveo u nodoumicu prizor Hodočasnika u takvoj raskoši, ali nam nisu naložili da izidemo napolje. Posle dodatnog kratkog objašnjavanja, Trgovac nam se pridružio i zatvorio iznutra kola; mreža je bila skinuta i mi smo nastavili put za Marsaj.

Dok smo dobijali na brzini, on je najpre mrmljao neke psovke i kletve, a zatim je rekao: "Znate li kako bih ja postupio sa onim dugorukim gadovima? Sve što nam je potrebno to je koordinirani plan. Noć dugih noževa: po deset Zemljana preuzima odgovornost da svrši stvar sa jednim osvajačem. Tako bismo im došli glave svima."

"Zašto još niko nije organizovao takav pokret?" upitah ja.

"To je posao Branitelja, a polovina njih je mrtva, dok se druga polovina nalazi na platnom spisku onih. Nije na meni da organizujem pokret otpora. Ali, u svakom slučaju, stvari tako treba urediti. Gerila pre svega: prišunjate im se iza leđa i krk! Nož među rebra. Munjevito. Dobri, stari metodi iz Prvog Ciklusa; njihova vrednost do danas nije opala."

"Posle toga bi došlo još više osvajača", reče Olmein mrzovoljnim glasom.

"I s njima treba svršiti na isti način!"

"Ali oni bi uzvratili istom merom. Uništili bi ceo svet", reče ona.

"Osvajači se prave da su civilizovani, civilizovaniji od nas", uzvratila Trgovac. "Takav varvarski postupak izneo bi ih na rđav glas pred milionima svetova. Ne, ne bi se oni usudili da uzvrate istom merom. Osim toga, oni su se već umorili i od ovog osvajanja i teško da još jednom mogu dopustiti sebi da pretrpe velike gubitke. Neće im preostati ništa drugo do da se povuku, a onda bismo mi ponovo bili slobodni."

"Povukli bi se, iako nas nisu nagnali da okajemo grehe predaka?" upitah ja.

"Šta reče, starče? Šta reče?"

"Nije važno."

"Nadam se da nijedno od vas dvoje ne bi prešlo na njihovu stranu ako bismo se odlučili da ih napadnemo?"

Ja rekoh: "U pređašnjem životu bio sam Osmatrač koji se potpuno posvetio zaštiti ove planete od njih. Ništa više ne volim naše gospodare od vas, niti manje žudim da oni odu. Ali vaš plan nije samo nepraktičan: on je takođe moralno bezvredan. Otpor koji bi doveo do krvoprolića došao bi u sukob sa sudbinom koju nam je Volja namenila. Slobodu moramo da steknemo na otmeniji način. Ovo prokletstvo nije palo na nas samo da bismo došli u priliku da malo vežbamo klanje i ubijanje."

On me prezrivo pogleda, a onda frknu. "Nisam smeo izgubiti iz vida da razgovaram sa Hodočasnicima. U redu. Zaboravite sve što je rečeno. U svakom slučaju, samo sam se šalio. Ko zna, možda se vama dopada upravo ovakav svet."

"Meni se ne dopada", uzvratih ja.

On skrenu pogled prema Olmein. Učinio sam isto, gotovo očekujući da će ona saopštiti Trgovcu kako sam ja već ulučio priliku da sarađujem sa osvajačima. No, srećom, Olmein se uopšte nije izjasnila u tom smislu i taj stav je zadržala narednih nekoliko meseci, sve do onog nesrećnog dana kod Mostozemlja kada me je, obuzeta nestrpljenjem, zajedljivo stala da pecka zbog počinjene greške. Ostavili smo našeg dobročinitelja u Marsaju, proveli noć u hadočasničkom svratištu i narednog jutra nastavili put pešice duž obale. I tako smo putovali, Olmein i ja, ljupkim predelima punim osvajača; čas smo pešačili, čas smo se vozili nekim seljačkim kolima, a jednom smo čak bili gosti nekih osvajača-turista. U širokom luku obišli smo Roum kada smo se obreli u središnjoj Taliji i skrenuli na jug. Konačno smo stigli do Mostozemlja, gde nas je čekala već pomenuta neprijatnost i gde su se naši odnosi delimično ohladili da bi nam narednog dana bilo dozvoljeno da nastavimo put uskim mostobranom peščanog tla koje spaja jezerom odeljene kontinente. Posle toga, najzad smo se obreli u Afreki.

4.

Prve noći nakon prelaska na drugu stranu, posle dugog i prašnjavog prelaska, nabasali smo na jednu ubogu krčmu nedaleko od obale jezera. Bila je to četvrtasta, okrečena, kamena zgrada, praktično bez prozora i sa hladnim unutrašnjim dvorištem. Pretežan deo klijentele bili su Hodočasnici, ali primetio sam i pripadnike drugih esnafa, uglavnom Prodavce i Prevoznike. U jednoj prostoriji blizu jednog od četiri ugla zgrade sreli smo nekog Pamtitelja, od koga se Olmein odmah udaljila, iako ga nije poznavala; nije, naprosto, želela da je bilo šta podseća na pređašnji esnaf.

Među onima koji su na istom mestu potražili svratište bio je i Mutant Bernalt. Saglasno sa novim zakonima koje su doneli osvajači, Mutanti su stekli pravo da oseedaju u javnim krčmama, a ne više samo u onima rezervisanim isključivo za njihovu sojtu; pa ipak, izgledalo je pomalo neobično videti ga ovde. Sreli smo se u hodniku. Bernalt mi je uputio neodlučan smešak, kao da je ponovo hteo da mi se obrati, ali onda je tog prijateljskog gesta nestalo sa njegovih usana, a oči su mu izgubile sjaj. Kao da je u magnovenju shvatio da ja nisam spreman da prihvatim njegovo prijateljstvo. Ili se možda prisetio da pravila esnafa nalažu Hodočasnicima da se odveć ne mešaju sa spodobama bez esnafa. Ova pravila još su bila na snazi.

Olmein i ja obedovali smo za večeru neku masnu supu i kuvano meso. Posle toga, otpratio sam je do sobe i taman zaustio da joj poželim laku noć, kada mi ona reče: "Čekaj. Zajedno ćemo opštiti sa Voljom."

"Ali videli su me kako polazim sa tobom u sobu", pobunih se ja.

"Počeće ogovaranja ako se duže zadržim."

"Onda ćemo poći u tvoju sobu!"

Olmein baci pogled prema holu. Sve je bilo čisto: ona me uhvati za zglob i mi pohitasmo prema mojoj sobi, sa druge strane. Zatvorivši i zaključavši iskrivljena vrata, ona reče: "Daj zvezdani kamen!"

Izvadio sam kamen iz skrovišta gde sam ga držao u naborima odore, na šta ona takođe uze svoj i naše se ruke obaviše oko njih.

Tokom ovog Hodočašća našao sam u zvezdanom kamenu veliku

utehu. Mnogo vremena je prošlo od kada sam poslednji put ušao u Osmatrački trans, ali još se nisam sasvim oporavio od naglog prekidanja sa starim navikama; zvezdani kamen predstavljao je u tom smislu svojevrсну zamenu za uzvišenu ekstazu koju sam doživljavao prilikom Osmatranja.

Zvezdano kamenje poticalo je sa jednog od spoljnih svetova... ali vam ne mogu tačno reći sa koga... i mogao se dobiti jedino pristupom u ovaj esnaf. Sam kamen je određivao da li kandidat može da postane Hodočasnik, zato što bi progoreo ruku svakome koga bi smatrao nedostojnim da nosi ovu odoru. Kažu da je svako, bez izuzetka, ko je želeo da pristupi esnafu Hodočasnika, iskusio veliku nelagodnost kada mu je kamen bio prvi put ponuđen.

"Kada su ti ga dali", upita Olmein, "da li si bio zabrinut?"

"Razume se."

"Ja takođe."

Čekali smo da nas obuzme uticaj kamenova. Ja sam svoj čvrsto stezao. Taman, blistav, glađi od stakla, presijavao mi se u šaci poput komadića leda i ja osetih kako me polako preplavljuje moć Volje.

Najpre sam iskusio pojačanu percepciju svega onoga što me je okruživalo. Svaka pukotinica u zidovima ove prastare krčme počela je da mi izgleda kao prava provalija. Blag šum vetra koji je dopirao spolja prerastao je u urnebesno zavijanje. U prigušenom sjaju sobne svetiljke uspeo sam da razaberem boje koje su stajale sa one strane spektra.

Svojstvo iskustva koje je pružao zvezdani kamen bilo je potpuno različito od onog što se sticalo posredstvom instrumenata za Osmatranje. I u ovom slučaju je, doduše, dolazilo do prerastanja granica vlastitog bića. U punom stanju Osmatračkog zanosa postajao sam sposoban da se odvojim od svog ovozemnog identiteta i da se vinem beskonačnom brzinom kroz beskrajna prostranstva, registrujući pri tom svaku sitnicu oko sebe; bilo je to najveće približenje božanskom statusu do koga je jedan čovek mogao doći. Zvezdani kamen nije obezbeđivao nijedan visoko specifičan podatak koji se sticao putem Osmatračkog transa. Pod njegovim punim dejstvom ništa nisam mogao da vidim, niti sam bio kadar da razaberem bilo šta oko sebe. Jedino sam znao da sam od trenutka kada sam se prepustio uticaju zvezdanog kamena, postao

okružen nečim znatno većim od sebe, nečim što me je dovelo u neposrednu vezu sa samim ustrojem Vaseljene.

To se zvalo opštenje sa Voljom.

Kao iz velike daljine, začuo sam kako mi Olmein kaže: "Veruješ li u ono što neki ljudi kažu o ovim kamenovima? Da, u stvari, ovde nije posredi nikakvo mistično opštenje, već najobičnija električna obmana?"

"Nemam nikakvu teoriju o tome", uzvratih. "Manje me zanimaju uzroci nego posledice."

"Skeptici kažu da su zvezdani kamenovi samo obične naprave za pojačavanje koji hvataju, a zatim vraćaju čovekove moždane talase natrag u njegov um; zastrašujući okeanski entitet sa kojim se stupa u vezu, tvrde ti podrugljivci, naprosto su gromovito reciklirajuće oscilacije jednog jedinog, optičnog, električnog impulsa proisteklog ispod pokrova Hodočasnikove lobanje. Možda."

Olmein ispruži šaku u kojoj je držala kamen i reče: "Dok si bio među Pamtiteljima, Tomise, da li si se bavio proučavanjem istorije stare religije? Od osvita vremena, čovek je težio za spajanjem sa beskonačnošću. Mnoge religije... ne sve... podsticale su nadu u jedan ovakav božanski spoj."

"A postojale su i droge", promrmljah ja. "Izvesne droge, da, omiljene zbog svoje sposobnosti da u onome ko ih uzima izazovu trenutnu senzaciju jedinstva sa Vaseljenom. Zvezdani kamenovi, Tomise, predstavljaju poslednje u dugom nizu sredstava za prevazilaženje najvećeg od svih ljudskih prokletstava: naime, ograničenosti na vlastitu dušu u pojedinačnom telu. Naša užasna izolovanost od nas samih, kao i od Volje, breme je koje većina kosmičkih rasa ne bi bila kadra da podnese. Izgleda da je u tom pogledu čovečanstvo jedinstveno."

Glas joj je postao paperjast i neodređen. Rekla je još mnogo stvari, govoreći mi na osnovu mudrosti koju je stekla među Pamtiteljima, ali mi je smisao svega toga izmicao; uvek sam brže uspevao da stupim u opštenje od nje, zbog iskustva stečenog kao Osmatrač, tako da obično njene poslednje reči nisu ni dospevale do mene.

Te noći, baš kao i ostalih, stisnuo sam kamen, iskusio mrzlost, zaklopio oči i začuo udaljeni odjek nekog moćnog gonga, zapljuskivanje talasa po nekoj nepoznatoj obali, šapat vetra u nekoj

stranoj šumi. Osetio sam prizivanje. Prepustio sam se. Ušao sam u stanje opštenja i predao se potpuno Volji.

Pohrlio sam kroz slojeve vlastitog života, kroz mladost i zrelo doba, kroz lutanja, kroz stare ljubavi, kroz nemire, radosti, nelagodne pozne godine: izdaje, nedovoljnosti, tuge, nesavršenstva.

Oslobodio sam se od samoga sebe. Izgubio sam vlastito biće. Spojio sam se. Postao sam jedno sa hiljadama Hodočasnika, ne samo sa obližnjom Olmein, već i sa svima ostalima, bilo da su se u ovom času verali po planinama Hinda, gazili po pesku Arba, hitali prema dalekim odredištima u Aisi, Palašu i Straliji, išli u Jorslem... išli putem koji se u nekim slučajevima okončavao posle nekoliko meseci, u drugim nakon više godina, a u trećim nikada. Sa svima njima delio sam ovaj trenutak uranjanja u Volju. U jezgru tame ugledao sam dubok purpurni sjaj na obzorju... čija se jačina povećavala sve dok se nije pretvorio u sveobuhvatni crveni blesak. Ušao sam u njega, iako nedostojan, nečist, uhvaćen u zamku tela, prihvatajući u potpunosti ponuđeno opštenje i ne želeći nikakvo drugo stanje vlastitog bića do ovo razdvajanje od samoga sebe.

Bio sam pročišćen.

Probudio sam se sam.

5.

Dobro sam poznao Afreku. Još kao mladić, proveo sam mnogo godina u tamnom srcu kontinenta. Nemir me je konačno nagnao da krenem odatle i ja sam se otisnuo na put prema Aguptu, gde su najbolje na svetu bile očuvane drevne relikvije iz doba Prvog Ciklusa. U to vreme me, međutim, starina nije osobito zanimala. Vršio sam Osmatranje i išao iz mesta u mesto, budući da Osmatrač ne mora da ima stacionirani položaj; slučaj me je doveo u vezu sa Avluelom baš kada sam se spremao da se ponovo otisnem na lutanja i tako sam pošao iz Agupta za Roum, a odatle za Peris.

Sada sam se vratio natrag sa Olmein. Poglavito smo se držali obale, izbegavajući peščane pustinje dublje u kopnu. Kao Hodočasnici, bili smo pošteđeni većine opasnosti koje mogu da se dožive na putovanju: nikada nismo ostali gladni, niti bez skloništa, čak ni u mestima gde nisu postojala svratišta našeg esnafa, i svi su prema nama ispoljavali poštovanje. Olmeinina velika lepota mogla je da joj stvori neprilike, budući da je putovala bez pratnje, odnosno samo u društvu jednog oronulog starca, ali iza maske i odore Hodočasnika bila je bezbedna. Retko smo skidali maske i to nikada u prisustvu drugih.

Nisam imao nikakve iluzije o tome koliko sam važan Olmeini. Za nju sam predstavljao naprosto deo putne opreme... nekoga ko će joj se naći pri ruci prilikom opštenja i obreda, ko će joj obezbediti smeštaj, ko će joj dugo putovanje učiniti lakšim i snošljivijim. Ta uloga mi je odgovarala. Znao sam da je ona opasna žena, puna neobičnih ćefova i nepredvidljivih kaprica. Nisam želeo nikakve sukobe sa njom.

Nedostajala joj je hodočasnička čistota. Iako je prošla test zvezdanog kamena, ipak nije trijumfovala - što Hodočasnici moraju - nad vlastitim telom. Povremeno bi se potajno iskradala i odsustvovala pola noći ili duže; zamišljao sam je tada kako na nekom travnjaku dahće: i uzdiše u naručju nekog Sluge. To su bile potpuno njene stvari; nikada je ništa nisam pitao o tim izlascima kada bi se vratila.

I u svratištima gde smo se zaustavljali nije vodila računa o svom dobrom glasu. Nikada nismo delili sobu, zato što to vlasnik hodočasničkog svratišta ne bi dozvolio, ali smo obično dobijali susedne prostorije i ona me je zvala u svoju ili bi dolazila u moju kad god bi osetila potrebu za tim. Neretko se događalo da je bila neodevena; sećam se grotesknog prizora jedne noći u Aguptu kada sam je zatekao samo sa maskom na sebi: bleštava belina njenog tela stajala je u oprečnosti sa bronzanim sjajem rešetkaste maske koja joj je skrivala lice. Samo joj se jednom učinilo da bih ja mogao biti dovoljno mlad da mi se javi želja. Bacila je pogled na moje smežurano, oronulo telo i rekla: "Pitam se kako ćeš izgledati kada se podmladiš u Jorslemu? Pokušavam da te zamislim kao mladog, Tomise. Da li ćeš mi onda pružiti zadovoljstvo?"

"Pružao sam zadovoljstvo u svoje vreme", rekoh neiskreno.

Olmeini se nije dopalo toplo i suvo vreme u Aguptu. Poglavitito smo putovali noću, a danju odsedali u svratištima. Na drumovima je uvek bilo puno sveta. Navala Hodočasnika u pravcu Jorslema bila je izuzetno velika, kako je izgledalo. Olmein i ja smo razmišljali o tome koliko će nam vremena biti potrebno da pod ovakvim okolnostima dospemo do voda podmlađivanja.

"Nisi se ranije podmlađivao?" upita me ona.

"Nisam."

"Nisam ni ja. Kažu da se ne udovoljava svima koji se prijave."

"Podmlađivanje je povlastica, a ne pravo", rekoh. "Mnogi su odbijeni."

"Takođe sam čula", reče Olmein, "da među onima koji steknu povlasticu da uđu u vode podmlađivanja ima i takvih kod kojih uspeh nije zajemčen."

"Malo znam o tome."

"Neki ostare umesto da se podmlade. Neki se podmlade prebrzo, tako da nestanu. Postoje određene opasnosti."

"Zar se bojiš da preuzmeš rizik?"

Ona se nasmeja. "Samo bi budala oklevala."

"Tebi još nije neophodno podmlađivanje", primetih. "Upućena si u Jorslem za dobrobit svoje duše, a ne tela, ako se dobro sećam."

"Pozabaviću se i dušom kad stignem u Jorslem."

"Govoriš, međutim, tako kao da je kuća podmlađivanja jedini hram

koga nameravaš da posetiš."

"Ona je najvažnija", reče Olmein. Zatim ustade, istežući pohotljivo svoje gipko telo. "Moram, doduše, da sredim stvari oko pokajanja. Ali zar stvarno misliš da sam prevalila čitav ovaj put do Jorslema samo zarad moje duše?"

"Ja jesam", primetih.

"Ti! Ti si star i osedeo! Ti i treba da se postaraš oko duše... baš kao i oko tela. Ne bih imala ništa protiv da skinem koju godinu. Ali ne mnogo. Osam ili najviše deset. Zapravo, samo one godine koje sam straćila sa Elegrom. Nije mi potrebno potpuno podmlađivanje. U pravu si: još sam u pravom dobu." Lice joj se natmuri. "Grad je pun Hodočasnika, tako da me možda uopšte neće pustiti u kuću podmlađivanja! Reći će mi da sam premlada... da se vratim kroz četrdeset ili pedeset godina... Tomise, da li će stvarno biti takvi prema meni?"

"Teško mogu da procenim."

Ona zadrhta. "Ali tebe će pustiti. Ti si već živi leš: tebe moraju podmladiti! Ali ja... Tomise, neću im dopustiti da me odbiju! Ako budem morala da prevrnem ceo Jorslem, kamen po kamen, i to ću učiniti, ali ću nekako uspeti!"

Zapitao sam se u sebi da li joj je duša u odgovarajućem stanju za nekoga ko ističe svoju kandidaturu za podmlađivanje. Poniznost je preporučljiva kada se pristupi Hodočasnicima. Ali nisam više želeo da Olmein iskaljuje na meni svoj bes, tako da sam to prećutao. Možda će joj ipak, bez obzira na sve mane, dopustiti pristup u kuću podmlađivanja. Ja sam morao da brinem vlastite brige. Olmein je pošla na put nagnana taštinom; moje pobude su bile različite. Ja sam dugo lutao i mnogo učinio, premda sve nije bilo najvrlije; u svetom gradu mi je možda više bilo potrebno čišćenje savesti nego smanjenje godina.

Ili je i kod mene bila taština što sam tako mislio?

6.

Nekoliko dana hoda istočno od ovog mesta, dok smo Olmein i ja išli sprženom ravnicom, deca iz obližnjeg sela, vičući u strahu i uzbuđenju, pojuriše nam u susret.

"Molimo vas, dođite, dođite!" dozivala su nas ona. "Hodočasnici, dođite!"

Olmein stade da se ljutito i rasrđeno osvrće oko sebe kada su mališani stali da je vuku za odeću.

"Šta kažu, Tomise? Ne mogu da ih razumem zbog tog vražijeg agupatskog naglaska!"

"Hoće da im pomognemo", rekoh. Stao sam da slušam njihovo nepovezano dovikivanje. "U njihovom selu", nastavio sam da prevodim Olmeini, "izbila je kristalizaciona bolest. Žele da se u ime obolelih pomolimo za milost Volje."

Olmein ustuknu. Nije bilo teško zamisliti prezrivu grimasu iza njene maske. Ona poče da se otima rukama, braneći se da je deca ne dodirnu. "Ne možemo da pođemo tamo", reče.

"Moramo."

"Ali žuri nam se! U Jorslemu je gužva; neću da traćim dragoceno vreme u ovoj sumornoj selendri."

"Potrebni smo im, Olmein."

"Jesmo li mi hirurzi?"

"Mi smo Hodočasnici", uzvratih tiho. "Koristi koje stičemo tim statusom nalažu nam izvesne obaveze. Ako imamo pravo da od svih koje sretnemo zatražimo i dobijemo gostoprimstvo, onda moramo i naše duše da stavimo na puno raspolaganje poniženima i unesrećenima. Hodi!"

"Neću!"

"Kako će to zvučati u Jorslemu, kada budeš polagala računa o sebi, Olmein?"

"To je opaka bolest. Šta ako se i mi zarazimo?"

"To te, dakle, muči. Imaj poverenja u Volju! Kako možeš da očekuješ podmlađenje ako ti duša tako oskudeva u milosrđu?"

"Crkni, Tomise", reče mi ona tihim glasom. "Od kada si ti postao

toliko pobožan? Sve to radiš namerno, zbog onoga što sam ti rekla kod Mostozemlja. Narugala sam ti se u glupom trenutku i ti nas samo zbog toga sada oboje izlažeš opakoj boleštini... samo da bi mi se osvetio. Ne čini to, Tomise!"

Prešao sam preko njene optužbe. "Deca su veoma uznemirena, Olmein. Hoćeš li ovde da me sačekaš ili više voliš da nastaviš put do susednog sela i da me tamo sačekaš u svratištu?"

"Ne ostavljaj me samu u ovoj pustinjetini."

"Ja moram da pođem obolelima", rekoh.

Konačno, ona je krenula sa mnom, ali ne, kako mi se čini, iz neke naprasno probuđene želje da unesrećenima pruži pomoć, nego iz straha da bi njeno sebično odbijanje moglo na neki način da bude upotrebljeno protiv nje u odsutnom trenutku u Jorslemu. Ubrzo smo stigli u selo, koje je bilo malo i oronulo, zato što se Agupt nalazi u užasno toplom pojasu i malo se menja tokom milenijuma. Postoji velika razlika između ovog podneblja i živahnih gradova sa dubljeg juga Afreke, gradova koji su u stalnom procvatu zahvaljujući raskošnim proizvodima iz velikih Radionica.

Podrhtavajući od toplote, pošli smo za decom do domova obolelih.

Kristalizaciona bolest predstavlja omraženi poklon sa zvezda. Nema mnogo zaraza sa drugih svetova kojima su podložni Zemljani; ali sa jedne od planeta Koplja došla je ova boleština, verovatno posredstvom turista, i raširila se među nama. Da se to dogodilo tokom slavnih dana Drugog Ciklusa, mogli smo da je iskorenimo za samo jedan dan; ali naše moći su sada otupele, tako da nije bilo godine kada zaraza negde ne bi izbila. Olmein je doslovce bila prestravljena kada smo ušli u prvu od glinenih koliba gde su unesrećeni držani.

Nema nikakve nade za onoga ko se zarazi ovom bolešću. Tada se jedino valja moliti da zdravi ostanu pošteđeni; no, srećom, bolest nije veoma zarazna. Ona se širi podmuklo, prenosi na nepoznati način, često ne prelazeći sa muža na ženu, nego pojavljujući se na suprotnom kraju grada, možda čak u nekoj drugoj zemlji. Prvi simptom je ljuštenje kože; svrab, ljuspice na odeći, zapaljenja. Zatim sledi slabost u kostima izazvana razlaganjem kalcijuma. Zaraženi počinje da hramlje i da se povija, ali to je još rana faza. Ubrzo dolazi do očvršćenja gornjeg tkiva. Debele, neprozirne membrane obrazuju

se na površini očiju; nozdrve se zatvaraju i začepuju; koža postaje gruba i hrapava. U ovoj fazi prorokovanje je opšta pojava. Oboleli počinju da raspolazu sposobnostima Somnambulista i izriču proročanstva. Duša može da luta, odvojena od tela i po nekoliko časova odjednom, iako se životni procesi nastavljaju. Zatim, dvadesetak dana posle zaraženja, dolazi do kristalizacije. Dok se struktura skeleta razlaže, koža se raspucava i postaje krta, obrazujući sjajne kristale u strogim geometrijskim oblicima. Žrtva je prilično lepa u to vreme i liči na vlastitu statuu isklesanu u dragom kamenju. Kristali se obliavaju snažnim unutarnjim sjajem, ljubičastim, zelenim i crvenim; njihove oštre facete stiču nova ustrojstva iz časa u čas, i najslabije osvetljenje u sobi uslovljava da oboleli zrači blistavim odsjajima koji zasenjuju i očaravaju oko. Sve to vreme, unutarnje telo neprekidno se menja, kao da se obrazuje neka neobična čahura. Na čudesan način, organi održavaju život kroz sve te transformacije, iako u fazi kristalizacije oboleli više nije u stanju da opšti sa drugima, a verovatno nije ni svestan promena koje se zbivaju u njemu. Konačno, metamorfoza zahvata vitalne organe, što izaziva obustavljanje glavnih procesa organizma. Strani uljez nije kadar da preoblikuje te organe, a da pri tom ne uništi telo u kome se nastanio. Kriza kratko traje: snažno grčenje i poslednje oslobađanje energije kroz nervni sistem kristalisane osobe, a zatim brzo raspadanje tela praćeno tananim, reskim zvucima lomljenja stakla - i sve je gotovo. Na planeti odakle potiče kristalizacija, ona nije bolest, već prava metamorfoza, ishod hiljadama godina duge evolucije prema simbiotičkom odnosu. Na žalost, među Zemljanima ovakav evolucionni smer je nepoznat, tako da izazivač promene neumitno izaziva fatalan kraj osobe u kojoj se javio.

Budući da je proces ireverzibilan, Olmein i ja nismo mogli da uradimo ništa što bi bilo stvarno vredno, osim da ponudimo utehu tim primitivnim i zastrašenim ljudima. Odmah sam primetio da je bolest prisutna u selu već izvesno vreme. Videli su se nesrećnici u svim fazama bolesti, od prvih simptoma do završne kristalizacije. Bili su raspoređeni u kolibi prema težini zaraze. Sa moje leve strane bio je tmuran niz novih žrtava, potpuno pri svesti, koje su grozničavo kršile ruke, pomišljajući na užase koji im predstoje. Duž stražnjeg zida nalazilo se pet uzvišenja na kojima su ležali seljani u fazi svraba

kože i prorokavanja. Desno od mene bili su bolesnici u različitim stepenima kristalizacije, na čijm se čelu nalazio čovek čiji su časovi očigledno već bili izbrojani. Njegavo telo, optočeno lažnim emeraldima, rubinima i opalima, blistalo se u gotovo balnoj lepoti; uopšte se nije micao; u opni čudesnih boja, bio je izgubljen u nekom ekstaznom snu, našavši tako na kraju svog veka više strasti, više uživanja nego u celom predašnjem, tegobnom, težačkom životu.

Olmein prestrašeno ustuknu kod vrata.

"Užasno", prošaputa ona. "Ne želim da uđem!"

"Moramo da uđemo. Obavezni smo da to učinimo."

"Uopšte nisam htela da budem Hodočasnik!"

"Htela si okajanje grehova", podsetih je ja. "Ono se mora zaslužiti."

"I mi ćemo se zaraziti!"

"Volja može bilo gde da baci na nas ovu zlu kob, Olmein. Ona nasumce bira žrtve. Ništa manjoj opasnosti nismo izloženi unutra nego negde u Perisu."

"Zašto je onda toliko meštana ovoga sela zaraženo?"

"Zato što je ono zbog nečega navuklo na sebe gnev Volje."

"Kako samo misticizam deluje na tebe, Tomise", reče ona ogorčeno.

"Pogrešno sam te procenila. Mislila sam da si bistar čovek. Baš je ružan taj tvoj fatalizam."

"Bio sam svedok potlačenja vlastitog sveta", uzvratih. "Video sam kako je doživeo propast Princ od Rouma. Takve nesreće nagone čoveka da zauzme sličan stav. Uđimo sada, Olmein."

Iako još nevoljno, Olmein je pošla za mnom. I mene je počeo da obuzima strah, ali sam ga ja prikrio. Ponašao sam se gotovo filistarski u toj pobožnoj pozi dok sam se raspravljao sa lepom Pamtiteljkom koja mi je bila saputnik, ali nisam mogao da poreknem kako me prožima jeza.

Nagnao sam sebe da budem miran i pribran. Postoje okajanja i okajanja grehova, rekoh sam sebi. Ako ova bolest treba da bude izvor moga, moja vera u Volju ipak se neće poljuljati.

Možda je i Olmein došla do neke slične odluke, kada smo konačno ušli unutra, ili ju je naprosto izražen osećaj za dramatično nagnao da prihvati neželjenu ulogu milosrdne gospe. Pošla je sa mnom u obilazak bolesnika. Išli smo od postelje do postelje, pokunjenih glava, držeći zvezdane kamenove u rukama. Izgovarali smo reči.

Osmehnuli smo se kada nas je novooboleli zamolio za spasenje. Izricali smo molitve. Olmein se zaustavila pred jednom devojkom u drugoj fazi bolesti, čije su se oči već prevlačile skramom od rožnastog tkiva, kleknula pokraj nje i dodirnula je zvezdanim kamenom po krastavom obrazu. Devojka je tog časa stala da izriče proročanstva, ali, na žalost, na nekom jeziku koji mi nismo razumeli. Konačno smo stigli do poslednjeg slučaja - do bolesnika koji je sam sebe saznao u sjajan sarkofag. Najednom, kao da sam bio oslobođen straha, baš kao i Olmein, i mi smo ostali dugo da stojimo pred tim grotesknim prizorom, ne govoreći ni reči; najzad, ona prošaputa: "Kako je to užasno! Kako je čarobno! Kako je divno!"

Posle prve, čekale su nas još tri slične kolibe. Meštani su se sakupili pred vratima. Kad god smo izlazili iz pojedinih koliba, zdravi seljani popadali bi oko nas i stali da nas vuku za rubove odore, grozničavo nas preklinjući da se zauzmemo za njih kod Volje. Uzvrćali smo im rečima koje su nam se činile prikladne i ne odveć neiskrene. Oni u kolibama prihvatili su naše reči ravnodušno, kao da im je već postalo jasno da za njih više nema nikakve nade; ljudi spolja, koji nisu bili zaraženi, gutali su svako slovo koje bismo izrekli. Poglavar sela - odnosno vršilac dužnosti ove funkcije, budući da je pravi ležao kristalisan - neprekidno nam se zahvaljivao, kao da smo bili od neke stvarne pomoći. Doduše, naše reči pružile su im nekakvu utehu, što nije bilo zanemarljivo.

Kada smo izišli iz poslednje kolibe, ugledali smo kako nas iz daljine promatra jedna vitka prilika: Mutant Bernalt. Olmein me munu laktom.

"Ovaj stvor nas prati, Tomise. Celim putem od Mostozemlja!"

"I on putuje za Jorslem."

"Da, ali zašto se zaustavio ovde? U ovom užasnom selu?"

"Tiše, Olmein. Ponašaj se uljudno prema njemu sada."

"Da se ponašam uljudno prema jednom Mutantu?"

Bernalt nam je prišao. Bio je odeven u mekanu, belu odoru koja je ublažavala neobičnost njegovog izgleda. Tužno je klimnuo u pravcu sela i rekao:

"Velika tragedija. Volja kao da je proklela ovo mesto."

Objasnio nam je da je stigao ovamo pre nekoliko dana i da je sreo jednog prijatelja iz svog rodnog grada Nairuba. Pretpostavio sam da

ima na umu nekog Mutanta, ali ne, Bernaltov prijatelj bio je Hirurg, kazao je on, koji se zaustavio ovde da učini što bude mogao za zaražene meštane. Pomisao o prijateljstvu između jednog Mutanta i jednog Hirurga učinila mi se pomalo neobičnom; izgleda da je za Olmein to bilo krajnje neshvatljivo, budući da se više uopšte nije trudila da prikrije svoju odvratnost prema Bernaltu.

Jedna delimično kristalisana prilika teturavo iziđe iz obližnje kolibe i stade da krši krstave ruke. Bernalt joj pristupi i blago je povede natrag. Vrativši se do nas, on reče: "Postoje trenuci kada je čoveku milo što je Mutant. Mi, naime, ne možemo da se zarazimo ovom bolešću." U očima mu se pojavi iznenadni blesak. "Da li vam se, možda, namećem, Hodočasnici? Izgledate nepomični kao kamen iza tih maski. Nisam mislio ništa loše; treba li da se povučem?"

"Razume se da ne treba", rekoh, misleći pri tom suprotno. Njegovo društvo me je uznemiravalo; možda je uobičajen prezir prema Mutantima predstavljao zarazu koja me je konačno zahvatila. "Ostani neko vreme. Pozvao bih te da putuješ sa nama do Jorslema, ali i sam znaš da je nama to zabranjeno."

"Svakako. Potpuno vas razumem." Bio je hladno učtiv, ali je uzavrela ogorčenost u njemu već bila na granici izbijanja. Većina Mutanata predstavlja tako degradirana, bestijalna stvorenja da naprosto nisu u stanju da shvate u kojoj meri ih preziru normalni muškarci i žene koji pripadaju nekom esnafu; no, Bernalt očigledno nije pripadao tom soju; neke stvari on je isuviše dobro shvatio. Osmehnuo nam se, a zatim rekao: "Prijatelj mi je ovde."

Tri prilike nam priđoše. Jedna od njih bio je Bernaltov Hirurg, vitak, tamnopusi čovek, mekog glasa, umornih očiju i proređene žute kose. Sa njim je bio jedan zvanični predstavnik osvajača, kao i jedan drugi vanzemaljac sa neke nepoznate planete. "Čuo sam da je dvoje Hodočasnika pozvano u ovo mesto", reče osvajač. "Zahvalan sam vam na utesi koju ste doneli ovim paćenicima. Ja sam Ertkleim Devetnaest; ova oblast nalazi se pod mojom upravom. Da li biste bili moji gosti na večeri?"

Našao sam se u nedoumici da li da prihvatim osvajačevo gostoprimstvo, a Olmeinino iznenadno stezanje pesnice oko njenog zvezdanog kamena stavilo mi je do znanja da ona takođe okleva. Izgledalo je da Ertkleim Devetnaest žarko želi da prihvatimo njegov

poziv. On nije bio visok koliko i većina predstavnika njegove vrste, tako da su mu nesrazmerne ruke dopirale ispod kolena. Pod bleštavim agupatskim suncem njegova debela, voštana koža postala je veoma sjajna, premda se on nije znojio.

Dugu, napetu i nelagodnu tišinu prekinuo je Hirurg: "Nema potrebe da se ustežete. U ovom selu smo svi braća. Pridružite nam se večeras."

Učinili smo tako. Ertkleim Devetnaest smestio se u jednoj vili nedaleko od obale Medit Jezera; pri bistroj svetlosti poznog popodneva učinilo mi se da mogu da razaberem kako mi se sa leve strane uzdiže traka Mostozemlja, pa čak i da nazrem Eiropu na suprotnom kraju jezera. Sačekali su nas članovi esnafa Slugu koji su nam izneli hladne napitke u otvoreno dvorište. Osvajač je imao mnogobrojno osoblje, koje se u potpunosti sastojalo od Zemljana; za mene je to bio još jedan znak da je naše potlačenje postalo institucionalizovano i da ga je već uveliko prihvatila široka masa populacije. Razgovarali smo dugo posle sumraka, ispijajući čaše sve do trenutka kada se na obzorju pojavila razigrana aurora da obznani dolazak noći. Bernalt, Mutant, ostao je po strani, verovatno se osećajući nelagodno u našem prisustvu. Olmein, takođe, nije bila u dobrom raspoloženju i držala se povučeno; u ukletom selu nju su istovremeno obuzele potištenost i uzbuđenost, a prisustvo Bernalta za večerom nagnalo ju je da ćuti, zato što nije znala kako da bude učtiva u društvu jednog Mutanta. Osvajač, naš domaćin, bio je šarmantan i pažljiv, a i pokušavao je da je malo oraspoloži. Već sam imao prilike da vidim šarmantne osvajače. Putovao sam sa jednim takvim koji se izdavao za Gormona, Mutanta rođenog na Zemlji, u danima pre invazije. Ovaj sada, Erbkleim Devetnaest, bio je u to vreme pesnik na svom matičnom svetu. Ja rekoh: "Izgleda mi neprilično da čovek vaših sklonosti uzme udela u jednoj vojnoj okupaciji."

"Sva iskustva osnažuju umetnost", uzvрати Ertkleim Devetnaest. "Nastojim da proširim svoje vidokruge. U svakom slučaju, ja nisam ratnik, već upravitelj. Je li zbilja tako čudno da pesnik bude upravitelj, a upravitelj pesnik?" On se nasmeja. "Među vašim mnogobrojnim esnafima nema esnafa Pesnika. Zbog čega?"

"Postoje Komunikatori", rekoh. " Oni služe vašoj muzi."

"Ali na religijski način. Oni su tumači Volje, a ne vlastitih duša."

"To dvoje je nerazlučivo. Stihovi koje oni pišu božanski su nadahnuti, ali niču iz srca svojih tvoraca", rekoh ja.

Ertkleim Devetnaest izgledao je neubeđen. "Pretpostavljam da možete ustvrditi kako je svekoliko pesništvo u osnovi religijsko. Ali to što pišu vaši Komunikatori ima ograničene ciljeve. Ono je usredsređeno jedino na stapanje sa Voljom."

"Paradoks", reče Olmein. "Volja obuhvata sve, a vi ipak kažete da naši Komunikatori imaju ograničene ciljeve."

"Postoje i druge teme za pesništvo osim uranjanja u Volju, prijatelji. Ljubav jedne osobe prema drugoj, radost zbog odbrane vlastitog doma, čuđenje prilikom nagog stajanja pod ponosnim zvezdama... " Osvajač se nasmeja. "Da li je moguće da je Zemlja pala tako brzo samo zato što su njeni jedini pesnici bili pesnici potčinjavanja sudbini?"

"Zemlja je pala", reče Hirurg, "zato što nam je Volja naložila da okajemo greh naših predaka počinjen kada su oni postupali prema vašim precima kao prema životinjama. Svojstva naše poezije nemaju nikakve veze sa tim."

"Volja je naložila da ćete izgubiti od nas zbog kazne, a? Ali ako je Volja svemoćna, onda je ona i nagnala vaše pretke na greh, koji je uslovio postojanje kazne. Tja! Volja se igra sama sa sobom. Nadam se da uviđate poteškoće vezane za verovanje u božansku silu koja određuje sva zbivanja. Gde je tu činilac izbora koji osmišljava patnju? Nagnati vas najpre u greh, a zatim vam naložiti da ga okajete... to mi liči na presipanje iz šupljeg u prazno. Oprostite mi zbog ovog bogohuljenja."

Hirurg reče: "Bojim se da ste pogrešno razumeli. Sve što se dogodilo na ovoj planeti predstavlja deo procesa moralnog učenja. Volja ne oblikuje sva zbivanja, velika i mala; ona samo daje sirov materijal događaja i dopušta nam da idemo onim putem kojim želimo."

"Na primer?"

"Volja je obdarila Zemljane veštinama i znanjem. Tokom Prvog Ciklusa uspeli smo se iz divljaštva u kratkom roku; u Drugom Ciklusu dostigli smo velike visove. U trenutku najvećeg trijumfa oholost nas je zaslepila i mi smo izabrali da prekoračimo vlastita ograničenja. Zatamničili smo razumna stvorenja sa drugih svetova pod izgovorom

da želimo da ih 'proučavamo', a iza svega se, zapravo, krila arogantna želja za zabavom; pored toga, poigrali smo se sa klimom našeg sveta, što je izazvalo spajanje okeana i potapanje kontinenata, odnosno krah naše civilizacije. Na taj način, Volja nam je ukazala na granice ljudskih ambicija."

"Još manje mi se dopada ta mračna filosofija", reče Erkleim Devetnaest. "Ja..."

"Dopustite mi da završim", reče Hirurg. "Propast Zemlje iz Drugog Ciklusa predstavljao je našu kaznu. Poraz Zemlje iz Trećeg Ciklusa od strane došljaka sa zvezda jeste upotpunjenje te ranije kazne, ali i početak nove faze. Vi ste oruđa našeg iskupljenja. Donevši nam poslednje poniženje potlačenja, bacili ste nas na samo dno; dublje se nema gde i mi sada počinjemo da obnavljamo naše duše, da se uspinjemo, prekaljeni nesrećom koja nas je zadesila."

Zapanjeno sam pogledao Hirurga, koji je glasno izrekao ideju što je ležala u meni celim putem za Jorslem - ideju o dvostrukom iskupljenju: pojedinačnom i planetnom. Gotovo da nisam obraćao pažnju na ovog čoveka ranije.

"Dopustite mi da nešto kažem", reče iznenada Bernalt, oglasivši se prvi put posle mnogo vremena.

Svi ga pogledasmo. Pigmentne pruge na njegovom licu bile su zažarene, otkrivajući da je uzbuđen. Klimnuvši prema Hirurgu, on reče: "Prijatelji vi govorite o iskupljenju Zemljana. Mislite li pri tom na sve Zemljane ili samo na one koji pripadaju nekom esnafu?"

"Na sve Zemljane, razume se", reče Hirurg blago. "Zar nismo svi u podjednako meri potlačeni?"

"Jesmo, ali zato nismo jednaki u drugim stvarima. Može li da bude iskupljenja za planetu koja milione svojih žitelja drži u bezesnaflju? Razume se, govorim o svom soju, Mi smo zgrešili davno kada smo rešili da se dignemo protiv onih koji su nas stvorili kao čudovišta. Ustali smo da preuzmemo Jorslem od vas; i za to smo bili kažnjeni, a naša kazna potrajala je hiljadu godina. Mi smo još otpadnici, zar ne? Gde je ležala naša nada u iskupljenje? Možete li se vi, koji pripadate nekom esnafu, smatrati okajanim i očišćenim od svih grehova posle ovih kratkotrajnih patnji, kada nas još tlačite i gazite?" Hirurg je izgledao preneražen. "Brzopleto govoriš, Bernalte. Znam da se Mutantima još čine nepravde. Ali jasno ti je, baš kao i meni, da

je čas oslobođenja blizu. U danima što dolaze nijedan Zemljanin neće te prezirati i mi ćemo svi stajati rame uz rame kada budemo postali slobodni."

Bernaltov pogled bio je uprt u pod. "Oprosti mi, prijatelju. Razume se, razume se, ti zboriš istinu. Ja sam malo zastranio. Vrućina... ovo izvrsno vino... baš sam budalasto govorio!"

Ertkhim Devetnaest reče: "Da li vi to hoćete da kažete da se organizuje pokret otpora koji treba da nas zbaci sa vaše planete?"

"Govorio sam samo apstraktno", reče Hirurg.

"Mislim da će i vaš pokret otpora biti potpuno apstraktan", uzvratu osvajač. "Oprostite mi, ali ne čini mi se osobito snažnom planeta koja se može osvojiti samo za jednu noć. Mi očekujemo da će naša okupacija Zemlje biti duga i da nećemo nailaziti na neki veći otpor. Tokom meseci koje smo već proveli ovde nije bilo znakova povećanja neprijateljstva prema nama. Sasvim suprotno: Zemljani nas sve više prihvataju."

"To je deo procesa", reče Hirurg. "Kao pesnik, vi biste morali znati da reči imaju mnogovrsna značenja. Mi ne moramo da zbacimo naše strane gospodare da bismo ih se oslobodili. Je li to dovoljno pesnički za vaše uši?"

"Izvrsno", reče Ertkleim Devetnaest, ustajući. "A sad predlažem da pođemo na večeru."

7.

Nije bilo vraćanja na pređašnju temu razgovora. Teško je voditi filozofsku raspravu za večernjim obedom; osim toga, bilo je očigledno da se našem domaćinu nije odveć dopala izvršena analiza Zemljine sudbine. On je ubrzo ustanovio da je Olmein pripadala Pamtiteljima pre no što je pristupila Hodočasnicima i posle toga usredsredio je pretežan deo svoje pažnje na nju, postavljajući joj pitanja o našoj istoriji i ranom pesništvu. Kao i većina osvajača, on je takođe ispoljavao strastvenu radoznalost za našu prošlost. Olmein se polako otkrivala iz povučenosti koja ju je obuzela i stala je naširoko da priča o svojim istraživanjima u Perisu. Veoma upućeno je govorila o nepoznatim pojedinostima iz prošlosti Zemlje, a Ertkleim Devetnaest povremeno ju je prekidao domišljatim i zanimljivim pitanjima; mi smo za to vreme obedovali delikatese sa mnogo svetova, koje je možda uvezao isti onaj debeli, neosetljivi Trgovac što nas je povezao od Perisa do Marsaja; u vili je bilo prijatno sveže, a Posluga je bila spretna i brza; ubogo težačko selo, koga je zahvatila pogubna zaraza, iako je bilo na samo pola časa hoda odavde, moglo je da se, s obzirom na naše trenutno raspoloženje i zanimanje, nalazi i u nekoj drugoj galaksiji.

Kada smo ujutro napustili vilu, Hirurg nas je zamolio za dopuštenje da nam se pridruži na našem Hodočašću. "Ovde više ne mogu da budem ni od kakve koristi", objasnio je on. "Kada je bolest izbila pohitao sam iz svog doma u Najrubu i proveo sam ovde mnogo dana, razume se više utehe nego stvarne pomoći radi. Sada sam pozvan u Jorslem. Međutim, ukoliko se to kosi sa vašim zavetima da nikog stranog ne možete imati za saputnika..."

"Ali, molim vas, samo vi pođite sa nama", rekoh mu ja.

"Imaćemo još jednog saputnika", reče nam Hirurg.

Imao je na umu treću osobu sa kojom smo se sreli u selu: tajanstvenog vanzemaljca, koji još nije izustio ni reč u našen prisustvu. Bilo je to zdepasto, paukoliko stvorenje, nešto više od prosečnog čoveka, sa tri povezane, angularne noge; mesto njegovog porekla bilo je negde u Zlatnoj Spirali; koža mu je bila

gruba i jarkocrvena, a uspravni nizovi staklastih, ovalnih očiju spuštali su mu se na tri strane sa vrha njegove kupaste glave. Nikada ranije nisam video takva bića. Prema Hirurovim rečima, neznanac je došao na Zemlju u misiju prikupljanja padataka i već je obišao dobar deo Aise i Stralije. Sada je obilazio zemlje duž obala Medit Jezera; kada bude video Jorslem, krenuće u velike gradove Eirope. Svečanog držanja, nepokolebljiv u svojoj stalnoj pozornosti, nikada ne trepćući mnogobrojnim očima, niti dopuštajući da se dokuči šta se iza njih krije, više je ličio na neku neobičnu mašinu, nekakvu ulaznu jedinicu za informacije kod rezervoara sećanja, nego na živo stvorenje. No, ipak nije bilo nikakvog razloga da mu ne dopustimo da sa nama pođe u sveti grad.

Hirurg se oprostio sa svojim prijateljem Mutantom, koji je krenuo sam ispred nas, a zatim je poslednji put posetio kristalisano selo. Mi mu se nismo pridružili, zato što za to nije bilo nikakvog razloga. Kada se vratio, lice mu je bilo smrknuto. "Četiri nova slučaja", izvesti nas. "Nestaće čitavo selo. Nikada još na Zemlji nije izbila ovako snažna epidemija."

"Da nije, možda, posredi neki novi vid zaraze?" upitah. "Da li će se sada epidemija svuda raširiti?"

"Ko zna? Jaš niko nije zahvaćen bolešću u susednom selu. Ovaj oblik je još nezabeležen: zaraza hara samo u jednom selu i nigde više osim tu. Meštani shvataju situaciju kao božansku odmazdu za neznane grehe."

"Šta su ti seljani mogli da učine", upitah, "što bi na njih navuklo tako poguban gnev Volje?"

"I oni se sami to pitaju", reče Hirurg.

"Ako ima novih slučajeva", primeti Olmein, "onda je naša jučerašnja poseta bila uzaludna. Izložili smo sebe riziku, a njima nismo pomogli."

"Niste u pravu", reče joj Hirurg. "Ti slučajevi su već bili u inkubaciji kada smo mi stigli. Još ima mesta nadi da se bolest neće proširiti i na one koji su trenutno potpuno zdravi."

Ni on sam, međutim, nije izgledao ubeđen u to.

Olmein se iz dana u dan temeljito ispitivala u potrazi za simptomima bolesti, ali se oni nisu pojavili. S tim u vezi, zadala je Hirurgu mnogo glavobolje, gnjaveći ga neprestanim pitanjima o pravim ili umišljenim

mrljama na koži; jednom ga je dovela u nezgodnu situaciju, skinuvši pred njim masku kako bi mogao da utvrdi da li neka bubuljica na njenom obrazu predstavlja prvo znamenje kristalizacije.

Hirurg je sve to blagonaklono primio, jer, za razliku od vanzemaljca čija je pažnja isključivo bila vezana za prikupljanje padataka, on je bio predusretljiv, strpljiv i uviđavan čovek. Rodio se u Afreki i otac ga je odmah uveo u esnaf, kako bi se nastavila duga porodična lekarska tradicija. Često putujući, video je veliki deo našeg sveta i malo od toga zaboravio. Pričao nam je o Roumu i Perisu, o poljima mraznog cveća u Straliji, o mom rodnom mestu u zapadnoj grupi ostrva Izgubljenih Kontinenata. Sa puno takta upitao nas je za zvezdane kamenove, kao i za dejstva koja oni stvaraju - primetio sam da žarko želi da i sam iskuša kamen, ali to je, razume se, bilo zabranjeno za sve koji ne pripadaju esnafu Hodočasnika - a kada je saznao da sam ja u pređašnjem životu bio Osmatrač, postavio mi je mnoga pitanja u vezi sa instrumentima pomoću kojih sam pretraživao nebesa, želeći da sazna šta sam pri tom zapažao, kao i šta mislim kako se to zapažanje izvodilo. Objasnio sam mu stvari što sam bolje umeo, iako sam, zapravo, malo znao.

Najčešće smo išli zelenim pojasom plodne zemlje koji se pružao duž obale jezera, ali smo jednom, na Hirurgovo navaljivanje, skrenuli u vrelu pustinju da bismo videli nešto za šta je on tvrdio da će nas zanimati. Nije hteo odmah da nam kaže šta je posredi. U tom trenutku putovali smo iznajmljenim kolima sa otvorenim gornjim delom, tako da nas je oštar vetar šibao naletima peska po licu. Primetio sam da pesak kratkotrajno prijanja za vanzemaljčeve oči, koje je on efikasno čistio učestalim plavim suzama svakih nekoliko trenutaka. Mi ostali smo se umotali u svoje odore i povijali glave pri svakom snažnijem naletu.

"Stigli smo", objavi konačno Hirurg. "Kada sam putovao sa ocem pre mnogo vremena, najpre smo posetili ovo mesto. Sada ćemo ući unutra, a onda ćete nam vi, pređašnji Pamtitelji, reći gde se nalazimo."

Bilo je to neko dvospratno zdanje, sazdano od opeke od belog stakla. Vrata su izgledala zaključana, ali su se otvorila pri slabom pritisku. Istog trenutka kada smo ušli unutra, svetla su se upalila.

U dugačkom brodu zgrade, blago prekrivenom peskom, nalazili su

se stolovi sa nekim instrumentima. Nisam prepoznao nijedan od tih uređaja. Postojale su naprave u obliku šaka, u koje smo mogli da zavučemo ruku; vodovi su vodili iz ovih neobičnih, metalnih rukavica do blistavih komora, a postrojenje ogledala odašiljalo je slike iz njihove unutrašnjosti na džinovske ekrane, koji su stajali gore. Hirurg zavuče šake u rukavice i pokrenu prste; ekrani istog trena oživeše i ja ugledah prizor sićušnih igala kako se kreću kroz plitke lukove. Zatim on ode do drugih mašina i pusti odlive nepoznatih fluida; posle toga, dodirnu neku dugmad, proizvevši muzičke zvuke; sigurno se kretao kroz tu laboratoriju čudesa, očigledno veoma staru, koja je još izgledala sasvim uredno i kao da čeka na povratak onih koji su je nekada koristili.

Olmein je bila veoma uzbuđena. Išla je za Hirurgom od stola do stola, pomno ispitujući sve.

"Dakle, Pamtitelju?" upita on konačno. "Šta je ovo?"

"Hirurška sala", reče ona prigušenim glasom. "Hirurška sala iz Godina Magije!"

"Tačno! Izvrsno!" I on je izgledao u neobično uzbuđenom stanju. "Ovde smo mogli da stvaramo neverovatna čudovišta! Mogli smo da činimo čuda! Letače, Plivače, Mutante, Blizance, Ognjare, Penjače... izmislite sopstveni esnaf, uobličite ljude po svom nahođenju! Ovo je bilo pravo mesto!"

Olmein reče: "Čula sam mnogo o ovim Hirurškim salama. Preostalo ih je ukupno šest, zar ne, jedna u severnoj Evropi, jedna na Palašu, jedna ovde, jedna daleko na jugu u Dubokoj Afreki, jedna u zapadnoj Aisi..." ona neodlučno zastade.

"I jedna u Hindu, najveća od svih!" reče Hirurg.

"Tako je, naravno, Hind! Dom Letača!"

Njihovo uzbuđenje postalo je zarazno. Ja rekoh: "Je li ovo mesto gde se menjao oblik ljudi? Kako se to činilo?"

Hirurg slegnu ramenima. "To umeće je izgubljeno. Godine Magije su davno prošle, starče."

"Da, da, znam. Ali ako instrumenti još postoje, možda bismo mogli odgonetnuti kako..."

"Ovim noževima", reče Hirurg, "mogli smo da režemo po još nerođenoj stvari, da preuređujemo ljudsko seme. Hirurzi su zavlačili šake ovde", on učini istu kretnju, "a u ovim inkubatorima noževi su

vršili svoj posao. Odatle su izišli Letači i svi ostali redom. Neke vrste su danas iščezle, ali Letači i Mutanti vode poreklo iz ovakvih zgrada. Mutanti su, razume se, bili slučajna greška Hirurga. Nije im trebalo biti dopušteno da ostanu u životu."

"Mislio sam da ta čudovišta predstavljaju proizvode teratogeničkih droga koje su im davane dok su još bili u materici", rekoše. "Vi mi, međutim, sada kažete da su Mutante stvorili Hirurzi. Šta je, zapravo, posredi?"

"I jedno i drugo", uzvratilo on. "Svi sadašnji Mutanti predstavljaju potomke onih koji su nastali iz grešaka što su ih počinili Hirurzi iz Godina Magije. Međutim, majke u toj nesrećnoj grupi neretko su povećavale čudovišnost svoje dece raznim drogama, kako bi mogla da imaju bolju prođu. Kao što vidite, to je opak soj ne samo po izgledu. Nije stoga nikakvo čudo što im je esnaf raspušten i što su stavljeni izvan društva. Mi..."

Nešto sjajno suknu kroz vazduh, promašivši njegovo lice za manje od širine šake. On se istog časa baci na pod i povika nama ostalima da potražimo sklonište. U trenutku kad sam padao na tle, prema nama polete drugi projektil. Vanzemaljsko stvorenje, još posmatrajući šta se zbiva oko njega, nepomično je zurilo u hitac u trenutku života koji mu je još preostao. Tane ga je pogodilo na dve trećine njegove visine iznad tla i trenutno raspolutilo. Usledila je kiša novih projektila, koji su udarili o zid iza nas. Ugledah naše napadače: grupa krvožednih, groznih Mutanata. Mi smo bili nenaoružani. U času kada su krenuli ka nama, ja sam se pripremio da umrem.

Tog trenutka, jedan glas zagrme sa ulaza: poznat; glas, koji je izgovarao teške i nepoznate reči iz jezika kojim Mutanti razgovaraju među sobom. Napad odmah prestade. Oni koji su se ustremili na nas okrenuše se prema vratima. U veliki hol uđe Mutant Bernalt.

"Primetio sam vaše vozilo", reče on. "Pomislio sam da ste možda ovde i verovatno u neprilici. Čini mi se da sam stigao u pravi čas."

"Ne sasvim", reče Hirurg. On pokaza na palog vanzemaljca, kome više nije bilo pomoći. "Ali čemu ovaj napad?"

Bernalt podiže ruku: "Oni će vam reći."

Osvrnusmo se i ugledasmo petoro Mutanata koji su stajali po strani. Oni nisu pripadali obrazovanoj i civilizovanoj vrsti kao Bernalt, a i svih petoro bilo je različitog soja; svako je na svoj način predstavljao

izvitopereno, deformisano izrugivanje ljudskog obličja; jedan je imao užaste pipke koji su mu nicali iz brade, drugome je lice predstavljalo bezobličnu prazninu, trećem su uši bile džinovske šolje i tako dalje. Od stvorenja koje nam je bilo najbliže, iz čije su kože na hiljadama mesta nicale sićušne platforme, saznali smo zbog čega smo bili napadnuti. Na grubom agupatskom narečju objasnio nam je da smo oskrnavili hram koji Mutanti smatraju za svetinju. "Mi se držimo podalje od Jorslema", reče nam on. "Zašto vi onda vraćate ovamo?"

Pitanje je bilo sasvim na mestu. Zamolili smo ih za oprostaj što smo iskrenije umeli, a Hirurg je dodao da je on posetio ovo mesto pre mnogo godina i da ono u to vreme nije predstavljalo hram. To je, izgleda, zadovoljilo Mutante, koji su priznali da njihova svojta tek odnedavno koristi ovo zdanje kao svetilište. Zadovoljstvo im se još više povećalo kada je Olmein otvorila svoju kesu, koju je držala među dojka, i ponudila im nekoliko blistavih, zlatnih novčića, deo blaga koje je ponela sa sobom iz Perisa. To je bila više nego dovoljna otkupnina neobičnim, deformisanim stvorovima i oni nam dopustiše da iziđemo iz zgrade. Mi bismo, razume se, bili poneli sa sobom i mrtvog vanzemaljca, ali tokom objašnjavanja sa Mutantima njegov leš je gotovo iščezao; na peščanom podu ostala je, naime, samo slabašna, siva mrlja, označavajući mesto gde je on pao. "Mrtvački encim", objasni nam Hirurg. "Aktivira ga prekidanje životnih procesa."

Ostali članovi ove mutantske družine koja je obitavala u pustinji šunjali su se oko zgrade kada smo izišli. Bilo je to košmarno pleme, sa kožom svih oblika i boja, krajnje nasumičnih fizičkih svojstava, s beskrajnom raznovrsnošću genetskih improvizacija organa i telesnih izraštaja. Čak je i sam Bernalt, premda njihov brat, izgledao preneražen ovom čudovišnošću. Oni su ga posmatrali sa izrazom strahopoštovanja na licu. Kada smo se mi pojavili, nekolicina njih se maši oružja, ali je odsečna Bernaltova komanda sprečila eventualne neprijatnosti.

On reče: "Žao mi je zbog neprilika koje ste doživeli, kao i zbog smrti vanzemaljca. Bilo je, međutim, opasno ući na mesto koje nazadan i ratoboran narod drži za sveto."

"Nismo imali pojma o tome", reče Hirurg. "Nikada ne bismo ovamo

svraćali da smo znali..."

"Naravno. Naravno." Da li je postojalo nešto patronsko u Bernaltovom blagom, uljudnom tonu? "Pa, želim vam ponovo srećan put."

"Ne", uzviknuh ja iznenada. "Putuj sa nama u Jorslem. Smešno je da zasebno idemo u isto mesto."

Olmein se naroguši. Čak je i Hirurg izgledao nezadovoljan. Jedino je Bernalt ostao miran. On reče: "Zaboravio si, prijatelju, da je za Hodočasnika neprilično da putuje u društvu osobe bez esnafa. Osim toga, ja sam došao na poklonjenje u ovo svetište, tako da ću morati izvesno vreme da ostanem. Ne bih želeo da dangubite zbog mene." On ispruži ruku prema meni, a zatim se okrenu i uđe u drevnu Hiruršku salu. Za njim nahrupi mnoštvo ostalih Mutanata. Bio sam zahvalan Bernaltu na njegovoj taktičnosti. Moja impulsivna ponuda da nam se pridruži kao saputnik, premda iskreno rečena, bila je za njega neprihvatljiva.

Posedali smo u kola. Istog trenutka, do nas je dopro zastrašujući zvuk: neskladna himna Mutanata u slavu ne usuđujem se čak ni da pomislim kog božanstva, grub, škripav, atonalan napev, podjednako deformisan kao i oni iz čijih je grla izlazio.

"Životinje", promrmlja Olmein. "Svetište! Hram Mutanata! Koje li odvratnosti! Mogli su da nas pobiju sve odreda, Tomise. Kako ovakva čudovišta uopšte mogu da imaju nešto što se zove religija?"

Nisam joj ništa odgovorio. Hirurg je tužno pogledao Olmein i samo odmahnuo glavom, očigledno ražalošćen tako drastičnim odsustvom milosrđa kod osobe koja se izdaje za Hodočasnika.

"I oni su ljudska bića", reče on posle kraćeg oklevanja.

U narednom gradu na našem putu izvestili smo okupacione vlasti o smrti stvorenja sa zvezda. A zatim, rastuženi i utihli, nas troje preživelih nastavili smo putovanje prema mestu gde linija obale više ne ide na istok, nego skreće na sever. Iza nas je ostajao usnuli Agupt i sada smo ulazili u zemlju u kojoj leži sveti grad Jorslem.

8.

Grad Jorslem nalazi se prilično uvučen u kopno od Medit jezera, na jednom svežem proplanku, oivičenom prstenom niskih, goletnih, krševitih planina. Učinilo mi se da je čitav moj život predstavljao samo pripremu za onaj čas kada ću prvi put ugledati ovu zlatnu varoš, čiji sam izgled veoma dobro poznavao. I tako, kada sam spazio njegova kubeta i parapete kako se ocrtavaju spram istoka, nisam u toj meri iskusio strahopoštovanje, koliko osećaj da se vraćam kući.

Krivudavi drum, koji je vodio kroz okružna brda, doveo nas je do grada, čije su zidine bile načinjene od kockastih blokova nekog finog kamena tamnoružičaste i zlataste boje. Od istog kamena sazdane su kuće i hramovi. Drvored je ovičavao put, ali to nije bilo zvezdano drveće, već izvorna stabla iz Zemlje, što je i priličilo ovom najstarijem od svih čovekovih gradova, starijem od Rouma, starijem od Perisa, čiji korenovi sežu duboko u Prvi Ciklus.

Osvajači su oštromno postupili kada su odlučili da se ne mešaju u upravu Jorslema. Grad je ostao pod nadzorom upravnika esnafa Hodočasnika, tako da je čak i osvajačima bilo potrebno da traže njegovu dozvolu kako bi ušli među gradske zidine. Razume se, ovo je bila čisto formalna stvar; upravnik esnafa Hodočasnika, baš kao i Kancelar Pamtitelja, predstavljao je samo lutku čije su konce vukli osvajači. Ali ova okrutna činjenica držana je u tajnosti. Osvajači su ostavili po strani naš sveti grad i nisu se mogli primetiti kako u naoružanim grupama tumaraju ulicama Jorslema.

Kada smo stigli do zidina, zatražili smo od Stražara koji je stajao na gradskoj kapiji formalno dopuštenje da uđemo. Iako je drugde većina stražara ostala bez posla, zato što su gradovi ostali otvoreni po zapovesti naših gospodara, ovaj čovek je zadržao sve prerogative svog esnafa, tako da je mirno insistirao na uobičajenoj proceduri. Olmeini i meni, kao Hodočasnicima, bio je zajemčen automatski pristup u Jorslem; pa ipak, on nam je naložio da pokažemo zvezdane kamenove kao dokaz da smo na pošten način došli do naših odora i maski, a zatim je stavio na glavu šlem za prenos misli

da bi proverio naša imena u arhivama esnafa. Proteklo je izvesno vreme pre no što smo dobili njegov pristanak. Našeg saputnika, Hirurga, čekao je lakši postupak; on je unapred najavio svoj dolazak dok je još bio u Afreki, tako da je bila dovoljna samo brza provera pa da bude pušten unutra.

Unutar zidina sve je odavalo izgled velike starine. Jorslem je jedini među velikim svetskim gradovima sačuvao pretežan deo arhitekture iz Prvog Ciklusa; nisu to bili samo slomljeni stubovi i oronuli akvadukti, kao u Roumu, već čitave ulice, prekrivane arkade, kule, bulevari, koji su preživeli sve nedaće što su zadesile naš svet. I tako, kada smo jednom zakoračili u grad, krenuli smo ispunjeni čudom kroz njegove neobičnosti, ulicama popločanim klesanim kamenom, uskim alejama zakrčenim decom i prosjacima, tržnicama punim finih mirisa začina. Posle jednočasovne šetnje zaključili smo da je došlo vreme da potražimo utočište; bio je to ujedno čas da se rastanemo sa Hirurgom, zato što njemu ne bi bilo dopušteno da odsedne u hodočasničkom svratištu, dok bi, sa druge strane, bilo preskupo i budalasto od nas ukoliko bismo pokušali da se smestimo negde drugde. Otpratili smo ga do krčme gde je unapred rezervisao sobu. Zahvalio sam mu na saputništvu, na šta je i on izrazio svoju zahvalnost i izrazio nadu da ćemo se ponovo videti u Jorslemu jednog od narednih dana. Zatim smo se Olmein i ja oprostili od njega i iznajmili sobe u jednom od mnogobrojnih svratišta predviđenih za Hodočasnike.

Grad je postojao jedino da bi stajao na usluzi Hodočasnicima i slučajnim turistima, tako da se retko događa da čovek ostane bez utočišta; Hodočasnici u odorama podjednako se često mogu sresti na ulicama Jorslema kao i Letači u Hindu. Smestili smo se i malo odmorili; potom smo večerali, pa krenuli u šetnju jednom širokom ulicom iz koje smo mogli da vidimo, na istoku, središnji i najsvetiji deo Jorslema. Ovde, naime, postoji grad u gradu. Najstariji deo, tako mali da se za nepun čas mogao prepešačiti, opasan je vlastitim zidinama. U njemu se nalaze hramovi i crkve pređašnjih religija Zemlje: Hristana, Jevera, Mislama. Kažu da je tu i mesto gde je umro bog Hristana, ali to je sigurno neko izvitopereno predanje, jer kakav je to bog koji može da umre? Na jednom uzdignutom mestu u uglu Starog Grada stoji pozlaćena kupola sveta Mislama, o kojoj

pomno brine običan puk Jorslema. A sa prednje stane tog uzvišenog mesta nalaze se veliki, sivi blokovi jednog kamenog zida koga obožavaju Jeveri. Ove stvari su ostale, ali su zato ideje što su stajale iza njih izgubljene; nikada dok sam bio među Pamtiteljima nisam sreo nijednog izučavaoca koji bi umeo da mi objasni svrhu obožavanja jednog zida ili pozlaćene kupole. Pa, ipak, stara svedočanstva uveravaju nas da su ove tri vere iz Prvog Ciklusa bile veoma duboke i rasprostranjene.

U Starom Gradu takođe se nalazi jedno mesto iz Drugog Ciklusa koje je bilo od znatno neposrednijeg interesa za Olmein i mene. Dok smo žurili kroz mrak prema svetloj zoni, Olmein reče: "Trebalo bi sutra da se prijavimo u kuću podmlađivanja."

"Slažem se. Sada žudim da se otarasim izvesnog broja godina."

"Da li će i mene primiti, Tomise?"

"Neuputno je razmišljati o tome", rekoh joj. "Poći ćemo, prijavićemo se, a onda će na tvoje pitanje biti odgovoreno."

Ona je uzvratila na to nešto, ali ja je nisam čuo, jer tog trenutka troje Letača proletelo je iznad mene, idući na istok. Jedan je bio muškarac, dok su dve bile žene; leteli su nagi, saglasno običaju njihovog esnafa; Letač u središtu tročlane formacije bila je jedna vitka, krhka devojka, sazdana gotovo samo od kostiju i krila, koja se kretala sa takvom ljupkošću da je to bilo izuzetno čak i za njenu vrstu.

"Avluela!" ote mi se uzdah.

Troje Letača nestade iza parapeta Starog Grada. Zapanjen, uzbuđen, naslonih se na jedno drvo da ne bih pao i pokušah da povratim dah.

"Tomise?" reče Olmein. "Tomise, je li ti zlo?"

"Znam da je to bila Avluela. Kažu da se vratila u Hind, ali ne, to je bila Avluela! Zar bih mogao da je zamenim za nekog drugog?"

"To si kazao za svakog Letača koga smo videli po odlasku iz Perisa", uzvratila Olmein hladno.

"Ali ovoga puta sam siguran! Gde se nalazi najbliži šlem za prenos misli? Moram da proverim kod Lože Letača smesta!"

Olmein je zadržala ruku na mojoj mišici. "Kasno je, Tomise. Postupaš brzopleto. Uostalom, zašto se uopšte toliko uzbuđuješ oko tog kržljivog Letača? Šta ti ona znači?"

"Ona..."

Zastadoh, nesposoban da misli pretočim u reči. Olmein je znala priču o mom putovanju iz Agupta sa devojkom, o tome kako sam ja, stari Osmatrač neženja, osetio očinsku naklonost prema njoj, kako sam možda iskusio nešto još dublje od toga, kako sam je izgubio kada se pojavio lažni Mutant Gormon, kao i kako ju je potom on izgubio kada je na scenu stupio Princ od Rouma. Ali, uza sve to, šta je Avluela meni značila? Zašto me je samo prisenuk nekoga ko je mogao, ali ne i morao da bude Avluela u toj meri pomeo? Prebirao sam po simbolima u svom haotičnom umu, ali nisam našao odgovor. "Vratimo se u svratište i odmorimo se", reče Olmein. "Sutra moramo da krenemo u podmlađivanje."

Ja sam, međutim, ipak najpre pronašao šlem za prenos misli i uspostavio kontakt sa Ložom Letača. Misli su mi zastrujale kroz vodove uređaja do skladišnog mozga u centrali esnafa; postavio sam pitanje i dobio odgovor koji sam tražio. Avluela od Letača sada je odista bila žitelj Jorslema. "Prenesite joj ovu poruku", rekoše ja. "Osmatrač sa kojim je bila u Roumu sada je ovde kao Hodočasnik i želi da se sretne sa njom pred kućom podmlađivanja sutra u podne." Kad sam to obavio, pošao sam sa Olmein do našeg konačišta. Ona je izgledala pokunjeno i smrknuto, a kada je u mojoj sobi skinula masku, na licu joj je stajao izraz - ljubomore? Da. Za Olmein su svi muškarci bili podanici, čak i neko tako oronuo i u godinama kao ja; nije mogla da podnese činjenicu da je neka druga žena mogla da raspali takav plamen u meni. Kada sam izvadio svoj zvezdani kamen, Olmein u prvi mah nije htela da mi se pridruži u opštenju sa Voljom. Tek kad sam ja otpočeo sa ritualima, ona mi se pridružila. Ali bio sam toliko napet te noći da nisam nikako mogao da se spojim sa Voljom, a ni ona nije bila kadra da to učini; i tako smo proveli pola časa, netremice zureći jedno u drugo, da bismo konačno odustali od daljih pokušaja i otišli na počinak.

9.

Čovek mora sam poći u kuću podmlađivanja. Probudio sam se u zoru, izvršio kratko i ovoga puta uspešnije opštenje sa Voljom i krenuo bez doručka i bez Olmein. Pola časa kasnije stigao sam do zlatnog zida Starog Grada; proteklo je još pola sata dok sam tražio put kroz uske uličice unutar drevnih zidina. Prošao sam pored sivog zida, tako dragog starim Jeverima, a zatim nastavio do uzvišice, gde se nalazila pozlaćena kupola iščezlih Mislama; posle toga skrenuo sam nalevo i priključio se reci Hodočasnika koja je već u ovaj rani čas hrlila prema kući podmlađivanja.

Ova kuća predstavlja jedno zdanje iz Drugog Ciklusa, budući da su procesi podmlađivanja pronađeni u toj epohi; od svih naučnih čudesa iz tog doba jedino je podmlađivanje došlo do nas u približno istom obliku u kome je upražnjavano u izvornoj verziji. Slično ostalim malobrojnim zdanjima koja su opstala iz Drugog Ciklusa, kuća podmlađivanja je glatka i obla, arhitektonski siromašna, sa zgodnim krivinama i jednoobraznog sklopa; na njoj nema nijednog prozora, niti bilo kakvih spoljnih ukrasa. Ali zato postoji mnoštvo vrata. Stao sam u red pred najistočnijim ulazom i jedan čas kasnije ušao sam unutra.

Na samom ulazu pozdravio me je jedan član esnafa Podmlađivača, odeven u zelenu odoru, prvi iz ovog soja koga sam do sada video. Podmlađivači se regrutuju isključivo iz redova Hodočasnika koji su voljni da ceo život provedu u Jorslemu, pomažući ostalima prilikom podmlađivanja. Njihov esnaf nalazi se pod istom upravom kao i esnaf Hodočasnika; isti upravnik esnafa nalazi se na čelu i jedne i druge grupe; čak im je i grb istovetan, odnosno razlikuje se samo po boji. U stvari, Hodočasnici i Podmlađivači predstavljaju jedan esnaf, odnosno dve različite faze istog udruženja. Ali njihove posebnosti stalno se ističu.

Podmlađivačev glas bio je lak i prijatan. "Dobrodošao u ovu kuću, Hodočasniče. Ko si i odakle si?"

"Ja sam Hodočasnik Tomis, ranije Tamis od Pamtitelja, a još ranije Osmatrač pod imenom Vueling. Rođen sam na Izgubljenim

Kontinentima i putovao sam mnogo po celom svetu pre i pošto sam krenuo u Hodočašće."

"Šta tražiš ovde?"

"Podmlađenje. Iskupljenje."

"Neka ti Volja ispuni želju", reče Podmlađivač. "Podi sa mnom."

Poveo me je kroz uzan, slabo osvetljen prolaz do jedne male, kamene ćelije. Tu mi je Podmlađivač naložio da skinem masku, da uđem u stanje opštenja i da sačekam. Oslobodio sam se bronzane rešetke koju sam držao preko lica i čvrsto obavio ruke oko zvezdanog kamena. Obuzela me je poznata senzacija opštenja, ali nije došlo do spajanja sa Voljom; umesto toga, osetio sam kako se u meni obrazuje specifična spona koja me je povezivala sa umom jednog drugog ljudskog bića. Iako je sve izgledalo maglovito i tajanstveno, nisam pružio nikakav otpor.

Nešto je stalo da mi ispipava dušu. Sve što je tamo ležalo zapreteno sada je bilo izvadeno i položeno na pod ćelije, spremno za ispitivanje: moji činovi sebičnosti i kukavičluka, moje greške i nedostaci, moje sumnje, očaji - a povrh svega, moj najsramniji akt, izručenje dragocenog dokumenta Pamtitelja u ruke volje osvajača. Kada mi je sve to stalo pred oči, shvatio sam da sam nedostojan podmlađivanja. U ovoj kući ljudski život mogao se obnoviti dva ili tri puta; ali zašto bi Podmlađivači ponudili takvu povlasticu nekome ko je u toj meri ne zaslužuje kao ja?

Ostao sam dugo da razmišljam o svojim gresima. A onda se kontakt prekinuo i u ćeliju je ušao jedan novi Podmlađivač, čovek izrazito stasit.

"Volja je milostiva prema tebi, prijatelju", reče on, ispruživši svoje izuzetno duge prste da bi njima dodirnuo vrhove mojih.

Kada sam začuo taj dubok glas i ugledao te bele prste, odmah mi je postalo jasno da sam u društvu čoveka koga sam nakratko već sreo ranije, dok sam stajao pred kapijama Rouma, još pre dolaska Osvajača na Zemlju. On je tada bio Hodočasnik i pozvao me je da mu se pridružim na putovanju za Jorslem, ali ja sam odbio taj poziv, zato što me je obližnji Roum neodoljivo privlačio.

"Da li ti je Hodočašće bilo lako?" upitah ga.

"Bilo je korisno", uzvрати on. "A ti? Vidim da više nisi Osmatrač."

"Ovo mi je treći esnaf ove godine."

"Ali ne i poslednji: biće još jedan", reče on.

"Znači li to da ću ti se pridružiti među Podmlađivačima?"

"Nisam imao na umu ovaj esnaf, prijatelju Tomise. Ali o tome ćemo više razgovarati kada postaneš znatno mlađi nego sada. Drago mi je što mogu da ti saopštim da ti je odobreno podmlađivanje."

"Uprkos mojim gresima?"

"Upravo zbog njih, takvih kakvi jesu. Sutra ujutro ući ćeš u prvi tank za podmlađivanje. Ja ću ti biti vodič tokom tvog drugog rođenja. Ja sam Podmlađivač Talmit. Pođi sada i potraži me kada se budeš vratio."

"Jedno pitanje..."

"Da?"

"Bio sam Hodočasnik zajedno sa jednom ženom; zove se Olmein i ranije je bila Pamtitelj u Perisu. Možeš li mi reći da li je, možda, i njoj odobreno podmlađivanje?"

"Ne znam ništa o toj Olmein."

"Ona nije dobra žena", rekoh ja. "Tašta je, despotska, okrutna. Pa ipak, mislim da za nju još ima nade. Možeš li nekako da joj pomogneš?"

"Nemam nikakvog uticaja u tim stvarima", reče Talmit. "Kao i svi drugi, ona takođe mora da bude podvrgnuta ispitivanju. Mogu ti, međutim, ovo reći: vrlina nije jedini kriterijum kojim se zavređuje podmlađivanje."

Ispratio me je do izlaza iz zgrade. Hladna sunčeva svetlost obasjavala je grad. Osećao sam se iscrpljeno i iznureno, odveć prazan da bih se radovao što mi je odobreno podmlađivanje. Bilo je podne; setih se zakazanog sastanka sa Avluelom i stadoh da kružim oko kuće podmlađivanja, dok je uzbuđenje raslo u meni. Da li će doći?

Čekala me je kod pročelja zgrade, pokraj jednog blistavog spomenika iz doba Drugog Ciklusa. Grimizna jakna, krznene čakšire, staklene sandale na stopalima, izdajničke grbine na leđima: iz prilične daljine jasno se moglo razabrati da je u pitanju Letač. "Avluela!" uzviknuh ja.

Ona se okrenu. Izgledala je bleđa, sićušna, čak mlađa nego kada sam je poslednji put video. Pogledom je tražila moje lice, ponovo maskirano, obuzeta trenutnom nedoumicom.

"Osmatraču?" reče ona. "Osmatraču, jesi li to ti?"

"Zovem se Tomis sada", rekoh joj. "Ali isti sam onaj čovek sa kojim si bila u Aguptu i Roumu."

"Osmatraču! Oh, Osmatraču! Tomise!" Ona mi se privi na grudi. "Koliko je samo vremena proteklo! I koliko se stvari zbilo!" Počela je sva da blista i bledilo joj je nestalo sa obraza. "Hodi, nađimo jednu krčmu, mesto gde ćemo sesti i razgovarati! Kako si me otkrio ovde?" "Preko tvog esnafa. Video sam te kako letiš sinoć."

"Zimus sam došla ovde. Bila sam neko vreme u Parsu, na pola puta za Hind, ali onda sam se predomislila. Nije bilo svrhe vraćati se kući. Sada živim blizu Jorslema i pomažem oko... " Ona najednom prekide u pola rečenice. "Da li ti je odobreno podmlađivanje, Tomise?"

Sišli smo sa uzvišice gde se nalazila kuća podmlađivanja u jedan skromniji deo unutrašnjeg grada. "Da", rekoh joj. "Podmladiću se. Vodič mi je Podmlađivač Talmit... sreli smo ga kao Hodočasnika pred Roumom, sećaš li se?"

Nije se sećala. Seli smo u baštu jedne krčme, a Sluge su nam donele hranu i vino. Njena radost bila je zarazna; osetio sam se podmlađenim već od samog njenog prisustva. Pričala mi je o onim poslednjim, kataklizmičnim danima u Roumu, kada je kao konkubina bila odvedena u prinčev dvorac, o užasnim trenucima kada je Mutant Gormon porazio Princa ad Rouma u sumrak dana osvajanja... otkrivši se ne više kao Mutant, već kao prerušeni zavojevač i uzevši od Princa istovremeno njegov presto, konkubinu i vid.

"Da li je Princ umro?" upita ona.

"Jeste, ali ne od slepila." Ispričao sam joj kako se taj ponosit čovek iskrao iz Rouma prerušen kao Hodočasnik i kako se, dok smo bili među Pamtiteljima, spetljao sa Olmein, da bi ga zbog toga zaklao njen suprug, koga je opet, zbog ovog ubistva, usmrtila njegova supruga. "Video sam i Garmona u Perisu", rekoh joj. "Njegovo sadašnje ime je Viktorius Trinaest. Zauzima visok položaj u upravi osvajača."

Avluela se osmehnu. "Gormon i ja smo samo kratko ostali zajedno posle osvajanja. On je želeo da putuje po Eiropi; odletela sam sa njim u Donsk i Sved i tu je on izgubio interesovanje za mene. Upravo se tada u meni rodila potreba da se vratim u Hind, ali sam se kasnije predomislila. Kada ti počinje podmlađivanje?"

"Sutra ujutro."

"Oh, Tomise, kako će to izgledati kada budeš mlad? Da li si znao da sam te volela? Sve vreme našeg putovanja, dok sam delila Gormonovu postelju i bila Prinčeva naložnica, želela sam jedino tebe! Ali, naravno, ti si bio Osmatrač i to je bilo nemoguće. Osim toga, bio si tako star. Ali sada više ne Osmatraš i uskoro više nećeš biti star i... " Šaka joj ostade na mojoj. "Nije trebalo da se rastajemo. Tako bismo se pošteđeli nepotrebnih patnji."

"Patnje su nas učinile mudrijima", rekoh ja.

"Da. Da. Jasno mi je. Koliko će trajati tvoje podmlađivanje?"

"Uobičajeno vreme, pretpostavljam."

"A posle, šta ćeš posle raditi? Koji ćeš esnaf izabrati? Više ne možeš da budeš Osmatrač."

"Ne, a neću biti ni Pamtitelj. Moj vodič Talmit govorio je o nekom drugom esnafu, koji nije imenovao; izrazio je verovanje da ću posle podmlađivanja u njega pristupiti. Pretpostavio sam da je imao na umu da ću ostati ovde i pridružiti se Podmlađivačima, ali on mi je kazao da je posredi jedan drugi esnaf."

"Nisu to Podmlađivači", reče Avluela, a onda mi se prikloni bliže. "U pitanju su Spasitelji."

"Spasitelji? Nisam čuo za taj esnaf."

"Nedavno je osnovan."

"Nijedan nov esnaf nije osnovan više od..."

"Talmit je imao na umu ovaj esnaf. Bićeš dobro došao član u njemu. Veštine koji si usavršio dok si bio Osmatrač čine te izuzetno korisnim."

"Spasitelji", ponovih ja, ispitujući tajnu. "Spasitelji. Šta taj esnaf radi?"

Avluela se vedro osmehnu. "Spasava zabludele duše i izbavlja nesrećne svetove. Ali još nije vreme da podrobno porazgovaramo o tome. Završi posao zbog koga si došao u Jorslem i sve će ti posle toga postati jasno." Ustali smo. Usne joj dodirnuše moje. "Sada te poslednji put vidim kao starca. Biće neobično, Tomise, kada se budeš podmladio!"

Zatim se okrenu i udalji.

U smiraj dana vratio sam se u konačište. Olmein nije bila u svojoj sobi. Jedan Sluga mi je kazao da je izbivala celi dan. Čekao sam

prilično dugo, a onda sam izvršio opštenje sa Voljom i otišao na počinak. Ujutro, kada sam polazio, zastadoh pred njenim vratima; bila su zaključana. Ne preduzevši ništa, ja se okrenuh i pohitah u kuću podmlađivanja.

10.

Podmlađivač Talmit sačekao me je kod ulaza i poveo jednim hodnikom sa zelenim emajliranim pločicama do prvog tanka za podmlađivanje. "Hodočasniku Olmeini", obavesti me on, "odobreno je podmlađivanje i ona će ga započeti danas nešto kasnije." Bila je to poslednja opaska o nekoj drugoj osobi koju sam čuo za izvesno vreme. Talmit me je uveo u jednu malu, nisku sobu, zatvorenu i vlažnu, osvetljenu prigušenim sjajem ropskog svetla i punu blagih mirisa rascvalog mrtvog cveća. Skinute su mi odora i maska, a Podmlađivač mi je prekrpio glavu finom, zlatasto-zelenom mrežom od nekog tankog metala kroz koji je pustio struju; kada je sklonio mrežu, nestala mi je sva kosa, a glava mi je postala podjednako glatka kao zidovi od emajla. "Postavljanje elektroda ovako je jednostavnije", objasnio je Talmit. "Sada možeš da uđeš u tank."

Blago zakošenom rampom uspeo sam se do tanka, koji je, u stvari, predstavljao neveliku kadu. Osetio sam pod stopalima toplo i meko gibanje mulja, a Talmit mi klimnu i reče da je to ozračen, regenerativni mulj, koji će podsticati proces deobe ćelija, na čemu se zasnivalo moje podmlađivanje, i ja to prihvatih. Ispružio sam se na dnu tanka, ostavivši samo glavu iznad iskričavog tamnoljubičastog fluida koji se u njemu nalazio. Mulj je obavio i optočio moje umorno telo. Talmit se nagao nada mnom, držeći u ruci nešto što je ličilo na svežanj prepletenih bakarnih žica, ali kada im je vrhove pritisnuo o moju ošišanu glavu, oni sami oživeše i stadoše da mi prodiru kroz kožu, pa kroz lobanju, sve do skrivene, sive, vijugave mase. Osetio sam jedino slabašno peckanje. "Elektrode", objasnio mi je Talmit, "tragaju za centrima starenja u tvom mozgu; mi ćemo poslati signale koji će izazvati promenu smeru normalnog procesa raspadanja i mozak će ti izgubiti percepciju pravca protoka vremena. Telo će ti na taj način postati prijemčivije za stimulacije koje će primati iz tanka za podmlađivanje. Zaklopi oči." Stavio mi je na lice masku za disanje, a zatim me je blago gurnuo, tako da mi se glava odmače od ruba tanka i ja počeh da plutam njegovom sredinom. Taplota je stala da se povećava. Kao iz daljine, do mene su dopirali šumovi grgoljenja.

Zamišljao sam kako iz mulja izniču crni, sumporni mehurovi i hrle kroz fluid čijom sam površinom plutao; zamišljao sam kako fluid menja boju mulja. Ležao sam na površini mora, lišenog plima i oseka, tek neodređeno svestan da kroz elektrode prolazi struja, da mi nešto dobuje po mozgu, da me obujmljuje mulj i nešto što je lako moglo biti amnitički fluid. Kao iz velike udaljanosti začuo sam duboki glas Podmlađivača Talmita kako me priziva ka mladosti, kako me vraća kroz desetleća, skidajući sa mene naslage vremena. U ustima mi se nastanio slan ukus. Ponovo sam prelazio Okean Zemlje, bio napadnut od gusara, branio moju Osmatračku opremu od njihovih nasrtaja i kidisanja. Ponovo sam se obreo pod toplim agupatskim suncem i po prvi put sreo Avluelu. Još jednom sam živeo na Palašu. Vratio sam se u rodno mesto u zapadnom ostrvlju Izgubljenih Kontinenata, tamo gde je nekada bila Usa-amrik. Po drugi put sam posmatrao pad Rouma. Delići sećanja nadirali su kroz moj umekšani um. Nije postojao sled, racionalno nizanje događaja. Bio sam dete. Bio sam oronula starkelja. Bio sam među Pamtiteljima. Posetio sam Somnambuliste. Video sam Princa od Rouma kako pokušava da kupi oči od Zanatlje iz Dijona. Cenjkao sam se sa Prokuratorom Perisa. Podesio sam ručke na instrumentima i ušao u Osmatrački trans. Jeo sam poslastice sa dalekih svetova; udahnuo sam miris proleća na Palašu, zadrhtao sam u staračkoj zimi, zaronio sam u ustalasano more, a zatim srećan stao da plutam po njegovoj površini; pevao sam; plakao; odolevao iskušenju; popuštao iskušenju; prepirao se sa Olmein; grlio Avluelu; opažao varljivo smenjivanje dana i noći, dok mi je biološki časovnik kucao neobičnim ritmovima, izokrenutim i ubrzanim. Stale su da me pohađaju prikaze. Sa neba je kišio plamen; vreme je hrlilo u više pravaca; postao sam mali, a zatim ogroman. Čuo sam glasove kako govore u skerletnim i tirkiznim senkama. Krzava muzika razlegala se planinama. Zvuk dobovanja mog srca bio je napet i gromovit. Bio sam uhvaćen u procep vlastitog uma, ruku priljubljenih uz telo, kako bih zauzimao što je moguće manje prostora, dok se on zbijao, zbijao, zbijao. Zvezde su zadobovale, sažele se i istopile. Avluela reče blago: "Zavređujemo drugu mladost posredstvom blaženih, milih impulsa Volje, kao i putem vršenja pojedinačnih dobrih dela." Olmein reče: "Kako sam glatka postala!"

Talmit reče: "Ove oscilacije percepcija označavaju samo rastakanje volje u pravcu samouništenja što leži u srcu procesa starenja." Gormon reče: "Ove percepcije oscilacija znače samo samouništenje volje u pravcu rastakanja što leži u procesima staranja srca." Prokurator Manrule Sedam reče: "Upućeni smo na ovaj svet kao oruđa vašeg očišćenja. Mi smo instrumenti Volje." Ertkleim Devetnaest reče: "Sa druge strane, dopustite mi da se ne složim. Presek Zemljine i naše sudbine sasvim je slučajan." Moji očni kapci se okameniše. Sićušna stvorenja nastanjena u mojim plućima počеше da cvetaju. Koža stade da mi otpada, otkrivajući vence mišića, priljubljene uz kosti. Olmein reče: "Pore mi postaju manje. Telo mi očvršćava. Dojke mi se smanjuju." Avluela reče: "Posle ćeš leteti sa nama, Tomise." Princ od Rouma prekri lice rukama. Kule Rouma zanjahaše se pod naletima sunčevih vetrova. Ja zgrabih šal od jednog Pamtitelja koji prohuja pored mene. Klovnovi počеше da plaču na ulicama Perisa. Talmit reče: "Probudi se sada, Tamise, dođi k sebi, otvori oči."

"Ponovo sam mlad", reko.

"Podmlađivanje ti je tek počelo", reče on.

Više nisam mogao da se pokrećem. Bolničari me podigoše i uviše u porozan omotač, a zatim staviše na kolica sa točkovima i prebaciše do drugog tanka, mnogo većeg, po kome je plutalo na desetine Hodočasnika, svaki u snenoj izdvojenosti od ostalih. Obrijane lobanje bile su im načičkane elektrodama; oči su im bile prekrivene ružičastom vrpcom; ruke su im spokojno bile prekrštene na prsima. Stavili su me u taj tank i više nije bilo opsena, već samo dugo spavanje lišeno snova. Ovoga puta probudio sam se na zvuk gromovitog talasanja i ustanovio kako, sa stopalima napred, prelazim kroz uski vod u jedan zapretni tank, gde sam počeo da dišem sam fluid i gde sam ostao tek nešto duže od jednog minuta i tek nešto kraće od jednog stoleća, dok su mi se sa duše ljuštili slojevi kože. Bio je to spor, lenj proces. Hirurzi su obavljali svoj posao sa udaljenosti, sa šakama u rukavicama preko kojih se upravljalo sićušnim noževima; tanušne oštrice oslobađale su zlo sa svakim rezom, odsecajući od mene krivicu i tugu, ljubomoru i srdžbu, požudu, pohotu i nestrpljenje.

Kada su završili sa mnom, otvorili su poklopac tanka i izvadili me

napolje. Nisam bio kadar sam da stojim. Pričvrstili su instrumente za moje udove, koji su mi blago gnječili i masirali mišiće, vraćajući ih u život. Ponovo sam prohodao. Spustio sam pogled na svoje nago telo, snažno, napeto, čvrsto. Talmit mi priđe i baci pregršt ogledalaste prašine u vazduh kako bih mogao da se vidim; i kako se ona slagala, ja počeh polako da razabirem svoj blistavi odraz.

"Ne", rekoah ja. "Lice je pogrešno. Nisam tako izgledao. Nos mi je bio oštiji... usne nisu bile tako pune... ni kosa tako tamna..."

"Radili smo na osnovu dokumentacije esnafa Osmatrača, Tomise. Predstavljáš tačniju repliku svog tela iz mladosti nego što ti je to u pamćenju zabeleženo."

"Da li je moguće?"

"Ako bi ti se više dopalo, možemo da te preoblikujemo tako da više odgovaraš vlastitoj predstavi o samome sebi, nego stvarnom izgledu. Ali to bi bilo frivolno i zahtevalo bi mnogo vremena."

"Ne", rekoah ja. "U stvari, nije važno..."

On se složio, a zatim me obavestio da ću morati da ostanem u kući podmlađivanja još neko vreme, sve dok se potpuno ne budem prilagodio samome sebi. Dobio sam neutralnu odeću osobe bez esnafa, zato što sada nisam pripadao nijednom udruženju; moj status Hodočasnika okončao se samim činom podmlađivanja i sada sam mogao da se prijavim u svaki esnaf koji bi me primio kada iziđem iz ove kuće. "Koliko je trajalo moje podmlađivanje?" upitah Talmita dok sam se oblačio. On uzvratí: "Došao si ovamo u leto. Sada je zima. Nismo baš tako brzi."

"A kako je sa mojim saputnikom, Olmein?"

"Nismo uspeli sa njom."

"Ne razumem."

"Da li bi voleo da je vidiš?" upita Talmit.

"Da", uzvratih, pamislivši da će me povesti do Olmeinog tanka. Stajali smo na jednoj rampi pored koje se nalazio zatvoreni kontejner; Talmit mi pokaza na teleskop i ja pogledah kroz njega. Ugledao sam Olmein, odnosno ono što je trebalo da poverujem da je ona. Naga devojčica, ne starija od jedanaest godina, glatke kože i bez dojki, ležala je zgrčena u tanku, kolena primaknutih uz grudi i sa palcem u ustima. U prvi mah nisam shvatio. A onda se dete pomeri i ja prepoznah embrionalne crte kraljevske Olmein koju sam dobro

poznavao: široka usta, snažna brada, oštre, istaknute jagodice. Obuze me iznenadni, užasni šok i ja rekoh Talmitu: "Šta je to?"

"Kada je duša prekomerno zaprljana, Tomise, moramo duboko da kopamo da bismo je očistili. Tvoja Olmein bila je težak slučaj. Nije trebalo da pokušavamo sa njom; ali ona je insistirala, a bilo je i nekih indikacija da bismo mogli da uspemo. Na žalost, kao što vidiš, indikacije su bile pogrešne."

"Ali šta se dogodilo sa njom?"

"Podmlađivanje je ušlo u nepovratnu fazu pre no što smo uspeli da iz nje iščistimo otrove", uzvratit Talmit.

"Otišli ste predaleko? Prekomerno ste je podmladili?"

"Baš tako."

"I šta sad? Zašto je ne izvadite odatle i ne omogućite joj da ponovo odraste?"

"Trebalo bi da me pažljivije slušaš, Tomise. Kazao sam da je podmlađena nepovratno."

"Nepovratno?"

"Ona je izgubljena u snovima detinjstva. Svakog dana postaje godinama mlađa. Unutrašnji časovnik nekontrolisano se okreće. Telo joj se smanjuje; mozak joj se rasterećuje od sećanja. Uskoro će se vratiti u najranije detinjstvo. Nikada se neće probuditi."

"I na kraju..." Ja skrenuh pogled. "Šta će biti na kraju? Spermatozoid i jajašce razdvojeni u tanku."

"Retrogresija neće ići toliko daleko. Umreće kao novorođenče. Mnoge smo izgubili na ovaj način."

"Govorila je o rizicima podmlađivanja", rekoh.

"Ali je ipak insistirala da pokušamo sa njom. Duša joj je bila mračna, Tomise. Živela je samo sebe radi. Došla je u Jorslem da se očisti i sada je stvarno očišćena i u miru sa Voljom. Jesi li je voleo?"

"Nikada. Ni za trenutak."

"Pa šta si onda izgubio?"

"Delić vlastite prošlosti, možda." Ponovo primakoh oko teleskopu i pogledah Olmein, nevinu sada, vraćenu u devičanstvo, aseksualnu, očišćenu. U miru sa Voljom. Netremice sam pasmatrao njene neobično izmenjene, ali ipak poznate crte lica, koje su odražavale neznane snove. Da li je znala šta joj se dogodilo dok je bespomoćno hrlila prema ranom detinjstvu? Da li je zavapila u užasu i

izbezumljenju kada je osetila kako joj život izmiče kao voda kroz razmaknute prste? Da li je stara, kraljevska Olmein imala još jedan, poslednji trenutak trijumfa pre no što je utonula u ovu neželjenu čistotu? Dete u tanku se osmehivalo. Nežno, malo telo se zakratko opružilo, a zatim ponovo loptasto zgrčilo. Olmein je bila u miru sa Voljom. Najednom, kao da je Talmit raspršio novo ogledalo u vazduh, ja pogledah u novoga sebe i shvatih šta je učinjeno za mene, shvatih da mi je podaren još jedan život uz obavezu da ga bolje iskoristim nego prvi; osetih se tog trena poniženim i zarekoh se da ću služiti Volji, na šta me obuze radost koja me je zapljuskivala moćnim talasima, sličnim džinovskim valovima Zemljinog Okeana, i ja se oprostih od Olmein, zamolivši Talmita da me povede na neko drugo mesto.

11.

Avluela mi je došla u posetu, u moju sobu u kući podmlađivanja, i oboje smo bili uplašeni kada smo se sreli. Ogrtač koji je nosila nije joj pokrivaio raširena krila; izgledalo je kao da uopšte nisu pod kontrolom, budući da su nervozno treperela, odražavajući veliko uzbuđenje tanušnim podrhtavanjem svoje vilinske svilice. Oči su joj bile krupne i svečane; lice joj je izgledalo mršavije i izduženije nego ikada pre. Dugo smo u tišini netremice posmatrali jedno drugo; osetio sam kako u meni počinju polako da se razbuktavaju plamenovi čiju snagu nisam iskusio već decenijama; iako sam im se obradovao, ipak sam ih se i pribojavao.

"Tomise?" reče ona konačno, na šta ja klimnuh.

Ona stade da mi dodiruje ramena, ruke, usne. A onda joj i ja položih prste ako struka, bokova i, oklevajući, na nevelike dojke. Poput dva stvorenja koja su izgubila vid, počeli smo da se dokučujemo dodirom. Bili smo stranci. Sedi, stari Osmatrač koga je ona poznavala i možda volela nije više postojao, zato što mu je oduzeto pedeset ili više godina, tako da će se u pređašnji oblik vratiti tek kroz isto toliko vremena, a na njegovo mesto došao je neko tajanstveno preobražen, nepoznat, stran. Stari Osmatrač bio joj je kao otac; a šta bi trebalo da joj bude ovaj mladi Tomis, koji još nije pripadao nijednom esnafu? A šta je ona predstavljala meni, sada kada mi više nije mogla biti kćer? Sada kada ni ja samoga sebe nisam poznavao? Sada kada mi je vlastita glatka i zategnuta koža izgledala strano i neobično? Bio sam pometen i očaran sokovima koji su ponovo tekli mojim telom, snagom i poletom koje sam gotovo zaboravio.

"Oči su ti iste", reče ona. "Uvek bih te prepoznala po očima."

"Šta si radila tokom svih ovih meseci, Avluela?"

"Letela sam svake noći. Stigla sam do Agupta i još dublje u Afreku. Zatim sam se vratila i odletela do Stanbola. Kada bi se smrklo, ja bih se vinula uvis. Znaš li, Tomise, da se osećam istinski živom jedino kada sam visoko gore?"

"Pripadaš soju Letača. U prirodi je tvog esnafa da se tako osećaš."

"Jednoga dana letećemo zajedno nebom, Tomise."

Ja se nasmejah. "Stare Hirurške sale su zatvorene, Avluela. Ovde su u stanju da prave čudesa, ali niko ne može da me preobrati u Letača. Čovek se mora roditi sa krilima."

"Nisu potrebna krila da bi se letelo."

"Znam. Osvajači se kreću kroz vazduh bez pomoći krila. Video sam te jednog dana, odmah posle pada Rouma... ti i Gormon ste zajedno leteli nebom... " Ja zatresoh glavom. "Ali ja nisam osvajač."

"Letećeš sa mnom, Tomise. Vinućemo se put neba, i to ne samo noću, iako su moja krila samo noćna krila. Letećemo usred vedrog, sunčanog dana."

Njeno maštarenje mi je prijalo. Uzeh je u naručje i osetih njeno hladno i krhko telo, od čega mi celo biće obli nova toplina. Više nismo razgovarali o letenju, ali ja nisam uzeo ono što mi je ona ponudila tog trenutka, već sam se zadovoljio samo time da je milujem. Ne treba se naglo probuditi iz dugog i dubokog sna.

Zatim smo krenuli u šetnju hodnicima, srećući uz put druge koji su takođe nedavno podmlađeni, da bismo na kraju stigli u veliku, središnju prostoriju, kroz čiju je tavanicu dopirala svetlost zimskog sunca; zastali smo tu da bismo se još jednom podrobno osmotrili pod tim promenljivim, bledim sjajem, a potom smo nastavili šetnju i ponovo zapodeli razgovor. Išao sam blago oslonjen o njenu ruku, zato što još nisam bio sasvim pri snazi, a to je ujedno stvaralo prisenuk minulih vremena, kada je devojka pomagala u hodu jednom klecavom starkelji. Kada me je otpratila natrag do sobe, ja rekoh: "Pre no što sam započeo podmlađivanje, kazala si mi za neki novi esnaf Spasitelja. Ja..."

"Biće za to kasnije vremena", prokide me ona, nevoljnim glasom.

Ušavši u sobu, zagrlili smo se i ja najednom osetih kako me žestoko prožima plamen podmlađenog tela; pobjah se u prvi mah da bih mogao da sažežem njeno hladno, vitko telo, ali ovo je bio plamen koji ne sagoreva... on samo potpaljuje sličan oganj u drugima. Kako joj je uzbuđenje raslo, krila su joj se sve više obavijala oko mene, da bi me na kraju sasvim obmotala svojom svilastom mekoćom. U času kada sam se potpuno prepustio silini radosti i strasti, shvatio sam da više neću morati prilikom koračanja da se oslanjam na njenu ruku.

Više nismo bili stranci; prestali smo da osećamo strah jedno od drugog. Dolazila je svakoga dana kod mene u vreme predviđeno za

vežbanje i ja sam šetao sa njom, sve uspješnije držeći korak. A plam se sve više i strasnije raspaljivao u nama.

Talmit me je takođe često posećivao. Upućivao me je u tajne korišćenja mog podmlađenog tela i uspešno mi je pomogao da dođem u punu mladalačku snagu. Odbio sam njegov poziv da još jednom vidim Olmein. Jednog dana mi je kazao da je retrogresija došla do kraja. Nisam osetio tugu zbog toga, već samo neobičan trenutak ispraznosti koji je brzo minuo.

"Uskoro ćeš moći da iziđeš odavde", reče mi Podmlađivač. "Osećaš li se spremnim za to?"

"Da."

"Jesi li razmišljao o tome kuda ćeš poći?"

"Moram da potražim novi esnaf, znam."

"Mnogi esnafi bi te rado primili, Tomise. Ali koji bi ti voleo?"

"Onaj u kome bih najbolje služio čovečanstvu", uzvratih. "Dugujem život Volji."

Talmit reče: "Da li ti je devojka-Letač govorila o mogućnostima koje stoje pred tobom?"

"Pomenula je jedan novoosnovani esnaf."

"Da li ti je rekla kako se zove?"

"Esnaf Spasitelja."

"Šta znaš o njemu?"

"Gotovo ništa", rekoh ja.

"Želiš li da saznaš nešto više?"

"Ako ima nešto više da se sazna."

"Ja pripadam esnafu Spasitelja", reče Talmit. "Baš kao i Letač Avluela."

"Ali vi već imate svoje esnafe! Kako je moguće da pripadate dvama esnafima? Jedino je Vladarima dopuštena takva sloboda; pa čak i oni..."

"Tomise, esnaf Spasitelja prihvata članove iz svih drugih esnafa. To je vrhovni esnaf, kao što je nekada bio esnaf Vladara. U njegovim redovima su Pamtitelji i Pisari, Indeksari, Sluge, Letači, Zemljoposjednici, Somnambulisti, Hirurzi, Klovnovi, Trgovci, Prodavci. Ima i Mutanata, baš kao i..."

"Mutanata?" promucah ja. "Ali oni su stavljeni izvan svih esnafa! Kako jedan esnaf može da prima Mutante?"

"Ovo je esnaf Spasitelja. Čak i Mutanti mogu da zavrede iskupljenje, Tomise"

"I Mutanti, dakle", rekoš pomirljivim glasom. "Ali veoma je čudno pomisliti na takav jedan esnaf!"

"Da li bi prezreo esnaf koji u svojim redovima ima i Mutante?"

"Ne, samo teško uspevam da shvatim takav esnaf."

"Razumevanje će doći u pravo vreme."

"A kada će doći pravo vreme?"

"Onog dana kada budeš izišao odavde", reče Talmit.

Taj dan je ubrzo došao. Avluela je došla po mene. Nesigurno sam izišao u jorslemsko proleće da bih okončao ritual podmlađivanja. Talmit ju je uputio kako da me vodi. Povala me je kroz grad do svetih mesta, kako bih mogao da se poklonim u svakom hramu. Klečao sam pred zidom Jevera i pod pozlaćenom kupolom Mislama; zatim sam sišao u donji deo grada, prošao kroz tržnicu i stigao do sive, tamne staromodne zgrade, podignute na mestu gde kažu da je umro bog Hristana; posle sam otišao do izvora znanja i vrela Volje, a potom do glavnog štaba esnafa Hodočasnika da predam masku, odoru i zvezdani kamen, da bih se na kraju uputio do zidina Starog Grada. Na svim tim mestima ponudio sam sebe Volji rečima koje sam dugo čekao da izgovorim. Hodočasnici i obični žitelji Jorslema okupljali su se na pristojnoj udaljenosti; znali su da sam nedavno podmlađen i nadali su se da će im neka emanacija iz mog podmlađenog tela doneti sreću. Konačno, ispunio sam sve svoje obaveze. Bio sam slobodan čovek, u naponu zdravlja, kadar sada da izabere život koji mu najvećma odgovara.

Avluela reče: "Da li bi sada želeo da podeš sa mnom do Spasitelja?"

"Gde se oni nalaze? U Jorslemu?"

"Da, u Jorslemu. Zakazan je sastanak kroz jedan čas u čast tvog ućlanjenja."

Ona izvadi iz tunike nešto malo i sjajno, što sam sa zaprepašćenjem prepoznao kao zvezdani kamen. "Odakle tebi to?" upitah je. "Samo Hodočasnici..."

"Položi ruku na moju", reče ona, ispruživši pesnicu u kojoj je držala zvezdani kamen.

Poslušah je. Njeno sitno, duguljasto lice za trenutak postade napeto od napora izazvanog usredsređivanjem. Zatim se opusti i odloži

zvezdani kamen.

"Avluela, šta...?"

"Signal esnafu", reče ona blago. "Javila sam im da se sakupe budući da stižemo."

"Odakle ti taj kamen?"

"Pođi sa mnom", reče ona. "Oh, Tomise, kad bismo samo mogli da odletimo tamo! Ali nije daleko. Sastaćemo se gotovo u senci kuće podmlađivanja. Hajde, Tomise. Hajde!"

12.

U prostoriji nije bilo svetlosti. Avluela me je dovela u podzemnu tamu i kazala mi da sam stigao u glavni štab esnafa Spasitelja; stala je nepomično pokraj mene i upozorila me: "Ne mrdaj."

Osetio sam prisustvo drugih osoba u prostoriji oko mene. Ali nisam ni čuo ni video ništa.

Nešto je bilo pomerenom prema meni.

Avluela reče: "Ispruži ruke. Šta osećaš?"

Dodirnuo sam neki četvrtasti ormanić koji je, možda, počivao na nekakvom metalnom postolju. Na njegovoj površini napipao sam poznate ručke i poluge i čvrsto ih stisnuo. Najednom, kao da uopšte nije bilo mog podmlađivanja i kao da Zemlja još nije bila padjarmljena: ponovo sam bio Osmatrač, jer ovo nije moglo biti ništa drugo do Osmatračka oprema!

Ja rekoh: "Nisu to ona kolica koja sam nekada imao, ali se mnogo ne razlikuju."

"Da li si zaboravio svoju veštinu, Tomise?"

"Mislim da je još sa mnom."

"Upotrebi mašinu onda", reče Avluela. "Izvrši ponovo Osmatranje i kaži mi šta vidiš."

Lako i radosno počeh da upražnjavam stari zanat. Brzo sam izvršio preliminarne rituale, očistivši um od sumnji i trvenja. Iznenadjuće jednostavno doveo sam svoj um u stanje Osmatračkog zanosa; nisam to pokušavao još od pada Zemlje, ali mi se ipak činilo da sam kadar da brže dostignem ključnu fazu nego u starim danima.

Još sam čvrsto držao ručke. Kako su mi neobično izgledale! Nisu se završavale ispupčenjima, kao što sam navikao: umesto toga, nešto hladno i tvrdo bilo je postavljeno na vrhu svake ručke. Nekakav dragi kamen, možda. Nije isključeno da je posredi bio čak zvezdani kamen, pomislih. Ruke mi lagano skliznuše na hladne produžetke i istog trena obuze me neka nejasna bojazan, čak sirov strah. Ali onda uspeh da povratim neophodnu pribranost i duša mi uroni u napravu preda mnom, započevši Osmatranje.

U Osmatračkom zanosu nisam se, međutim, vinuo u pravcu zvezda,

kao što bi se to dogodilo u starim danima. Iako sam ostvario uvid, vidno polje mi je bilo ograničeno na neposrednu okolinu ove prostorije. Zaklopljenih očiju, tela obuzetog transom, ja pohrlih napred i pravo naiđoh na Avluelu; bila je pokraj mene, gotovo nadamnom. Jasno sam je video. Ona se osmehnu, a zatim klimnu; oči su joj se caklile.

"Volim te."

"Da, Tomise. Zauvek ćemo ostati zajedno."

"Nikada se još nisam osećao tako blizu drugom."

"U ovom esnafu svi smo veoma bliski, sve vreme."

"Mi smo Spasitelji, Tomise. Mi smo novi. Ništa slično ovome nije do sada postojalo na Zemlji."

"Kako ti ja ovo govorim, Avluela?"

"Tvoj um obraća se mome posredstvom ove mašine. A jednoga dana mašina više neće biti potrebna."

"A onda ćemo leteti zajedno?"

"Znatno pre toga, Tomise."

Zvezdani kamenovi postaše topli u mojim rukama. Sada sam jasno razabrao instrument: Osmatračka kolica, ali sa izvesnim prepravkama, među kojima je najvažnija bila instaliranje zvezdanih kamenova na ručke. A onda skrenuh pogled od Avluela i izgledah druga lica, koja sam dobro poznavao. Stroga prilika Podmlađivača Talmita stajala je s moje leve strane. Pokraj njega se nalazio Hirurg, sa kojim sam doputovao u Jorslem, a uz ovoga Mutant Bernalt; konačno mi je postalo jasno kakvim su poslom njih dvojica prevalili put od Najruba do svetog grada. Ostale nisam poznavao; bili su tu još dva Letača, jedan Pamtitelj sa šalom u rukama, jedan ženski Sluga i mnogi drugi. Sve sam ih video zahvaljujući unutrašnjoj svetlosti, budući da je u prostoriji još bilo tamno kao onog časa kada sam ušao. I ne samo da sam ih video, nego sam ih i dodirivao, umom o um.

Um koji sam prvi dodirnuo bio je Bernaltov. Dotakao sam ga lako, ali plašljivo, povukao sam se, a zatim ponovo ostvario kontakt. Pozdravio me je i poželeo mi dobrodošlicu. I tog trenutka sam shvatio da ću, jedino ako budem kadar da na ovog Mutanta gledam kao na brata, moći - i to ne samo ja, nego i cela Zemlja - da zaslužim iskupljenje. Jer sve dok ne budemo istinski jednaki ne može da bude

ni govora o okončanju kažnjavanja.

Pokušao sam da uđem u Bernaltov um, ali bojao sam se. Da li ću moći da prikrijem sve one predrasude, sav onaj besmislen prezir, onaj uslovni refleks koji je uvek prisutan kad god razmišljamo o Mutantima?

"Nemoj ništa kriti", posavetova me on. "Te stvari nisu tajna za mene. Odbaci ih i pridruži mi se."

U meni se vodila borba. Odagnavao sam demone iz sebe. Prizvao sam u sećanju onaj trenutak ispred svetilišta Mutanata, pošto nas je Bernalt spasao, kada sam ga pozvao da nam se pridruži na putu za Jorslem. Šta sam tada osećao prema njemu? Da li sam ga, makar i za trenutak, smatrao za brata?

Pojačah taj trenutak zahvalnosti i prijateljstva. Pustih ga da se otisne, da blesne, i on odagna od mene oplatnu od prezira i nipodaštavanja; i ja ugledah ljudsku dušu ispod neobične mutantske površine, probih se kroz tu površinu i nađoh put do iskupljenja. On me povuče ka svom umu.

Približih se Bernaltu i on me prigrlu u svoj esnaf. Sada sam i ja pripadao Spasiteljima.

U umu mi zadobova jedan glas i u prvi mah nisam mogao da razaberem da li to čujem grlenog Talmita, suv, ironičan ton Hirurga, kontrolisano mrmljanje Bernalta ili blagi šapat Avluele, zato što su posredi bili svi ti glasovi odjednom, i drugi s njima, i oni rekoše:

"Kada celo čovečanstvo bude uključeno u naš esnaf, više nećemo biti potlačeni. Kada svako ponaosob bude deo svih ostalih, našim patnjama doći će kraj. Nema potrebe da se borimo protiv osvajača, zato što ćemo ih apsorbovati, jednom kada svi budemo Spaseni. Pristupi među nas, Tomise, koji si ranije bio Osmatrač Vueling."

I ja pristupih među njih.

I postadoh Hirurg i Letač i Podmlađivač i Mutant i Sluga i svi ostali. A oni postadoše ja. Dok god su moje ruke držale zvezdane kamenove bili smo jedna duša i jedan um. Ovo nije bilo uranjanje u opštenje, kada Hodočasnik anonimno ulazi u Volju, već spajanje punopravnih bića, koja zadržavaju svoju nezavisnost u okviru veće zavisnosti. Bila je to oštra percepcija koja se dobija u Osmatranju, zajedno sa uranjanjem u jedan veći entitet, što se ostvaruje opštenjem, i ja shvatih da je posredi nešto potpuno novo na Zemlji - ne puko

osnivanje još jednog u nizu esnafa, već začinjanje novog ciklusa ljudskog postojanja, rođenje Četvrtog Ciklusa na poraženoj planeti. Glas reče: "Tomise, spašćemo najpre one kojima je to najpotrebnije. Poći ćemo u Agupt, u pustinju gde se nalaze jadni Mutanti u drevnom znanju koje obožavaju, i priključićemo ih sebi da bismo ih ponovo očistili. Zatim ćemo nastaviti na zapad, do ubogog sela zaraženog kristalizacijom bolešću, gde ćemo posegnuti za dušama meštana i osloboditi ih propasti, posle čega će kristalizacija prestati, a njihova tela ozdraviti. Onda ćemo poći izvan Agupta, u sve zemlje sveta, da bismo pronašli one koji su bez esnafa i one koji su bez nade i one koji su bez sutrašnjice - i svima ćemo vratiti život i smisao postojanja. Na kraju će kucnuti čas kada će cela Zemlja biti Spasena."

Pred oči mi staviše viziju preobražene planete, okrutnih osvajača koji nas ponizno mole da i njih uključimo u tu novu stvar koja je iznikla usred njihovog osvajanja. Pokazali su mi Zemlju koja je bila očišćena od starih grehova.

A onda osetih da je vreme da sklonim ruke sa mašine za koju sam se držao i ja to učinih.

Vizija iščili. Sjaj se rastoči u tamu. Pa ipak, ja više nisam bio sam u svom umu, jer izvestan kontakt je još postojao a i prostorija je prestala da bude tamna.

"Kako se to dogodilo?" upitah. "Kada je počelo?"

"U danima posle osvajanja", uzvрати mi Talmit. "Zapitali smo se zašto smo tako lako pali i kako se možemo izdići iznad onoga što smo bili. Uvideli smo da nam esnafi nisu pružili valjan obrazac života i da nam iskupljenje leži jedino u prisnijem sjedinjavanju. Imali smo zvezdane kamenove; imali smo Osmatračke instrumente; preostalo nam je samo da ih povežemo u celinu."

Hirurg reče: "Bićeš nam važan, Tomise, zato što umeš da ispružiš svoj um. Tražimo ranije Osmatrače. Oni su jezgro našeg esnafa. Nekada ti je duša tumarala među zvezdama, nastojeći da otkrije neprijatelje čovečanstva; sada će tumarati Zemljom da bi ujedinila ceo ljudski rod."

Avluela reče: "Pomoći ćeš mi da letim, Tomise, čak i po danu. A i ti ćeš leteti pokraj mene."

"Kada krećete?" upitah.

"Odmah", reče ona. "Ja ću poći u Agupt, do svetišta Mutanata, da im ponudim ono što imamo za njih. I svi ćemo se udružiti da bismo meni dali snagu, a ta snaga biće fokusirana kroz tebe." Njene ruke me dodirnuše. Usne joj se spojiše sa mojima. "Život na Zemlji ponovo počinje, sada, ove godine, ovog novog ciklusa. Oh, Tomise, svi smo mi preporođeni!"

13.

Ostao sam sam u prostoriji. Ostali su se razišli. Avluela je otišla gore, na ulicu. Ja uhvatih zvezdane kamenove na kolicima i ugledah je podjednako jasno kao da stoji tik uz mene. Pripremala se za let. Najpre je svukla odeću i nago telo joj blesnu na popodnevnom suncu. Njen sitan stas izgledao je nestvarno tanan; pomislih kako bi je i malo jači vetar oduvao. Ona zatim kleče, pognu se i pristupi vršenju rituala. Govorila je sebi u bradu, ali ja sam ipak čuo njene reči, reči koje Letači izgovaraju kada se spremaju da se vinu sa tla. Svi esnafu su jedno u ovom novom esnafu; nemamo nikakvih tajni jedni pred drugima; ne postoje zagonetke. I dok se ona molila za naklonost Volje i podršku cele njene vrste, ja joj se pridružih u tome. Avluela ustade i razvi krila. Jedan prolaznik je zbunjeno pogleda, ne zbog toga što je prizor nagog Letača na ulicama Jorslema bio iole neobičan, već zato što je svetlost sunca bila odveć jaka, a njena prozirna krila, blago prošarana pigmentima, očigledno su predstavljala noćna krila, nasposobna da se odupru pritisku solarnog vetra.

"Volim te", rekosmo joj mi i ruke nam počеше blago da je miluju po satenastoj koži.

Nozdrve joj se raširiše od prijatnosti. Male, detinje dojke počеше da joj se nadimaju. Krila su joj sada bila potpuno raširena i čudesno su se presijavala na svetlosti sunca.

"Sada letimo za Agupt", promrmlja ona, "da Spasemo Mutante i da ih sjedinimo sa nama. Tomise, da li ćeš poći sa mnom?"

"Biću sa tobom", rekosmo mi i ja čvršće stisnuh zvezdane kamenove i pomnije se nagnuh nad kolica sa instrumentima u tamnoj prostoriji ispod mesta gde je ona stajala. "Letećemo zajedno, Avluela."

"Uvis, onda", reče ona, a mi dodadosmo: "Uvis!"

Krila joj zalepršaše, zakriviše se da bi se usaglasila sa vetrom i mi osetismo napor u prvom trenutku i dodasmo joj snagu koja joj je bila potrebna i ona je uze, posredstvom mene, od nas, a zatim se vinusmo visoko. Tornjevi i parapeti zlatnog Jorslema počеше brzo da se smanjuju i grad se uskoro pretvori u ružičastu tačku posred

zelenih bregova; razmahana Avluelina krila hitro su je nosila prema zapadu, u pravcu smiraja sunca, ka zemlji Agupta. Njena ekstaza razlila se po svima nama. "Vidiš li, Tomise, kako je čudesno i divno biti iznad svega? Osećaš li to?"

"Osećam", prošaputah. Hladan vetar spram nagog tela... vetar koji mi mrsi kosu... idemo niz vazдушnu struju, plovimo, letimo... "Avluela, letimo!"

U Agupt. Prema zalasku sunca.

Bacimo pogled nadole, u pravcu blistavog Medit Jezera. Negde u daljini bilo je Mostozemlje. A severno odavde, Eiropa, dok se na jug pružala Afreka. Negde daleko napred, tamo iza Okeana Zemlje, ležala je moja domovina. Doći će čas kada ću se vratiti u nju, leteći na zapad sa Avluelom i noseći sa sobom dobre vesti o preobražaju Zemlje.

Sa ove visine nikada se ne bi moglo zaključiti da je naš svet osvojen. Odavde se jedino vidi lepota boja zemlje i mora, a ne i kontrolne stanice osvajača.

Te kontrolne stanice neće još dugo postojati. Osvojicemo naše osvajače, ali ne oružjem nego ljubavlju; a kada Spasenje Zemlje postane univerzalno, radosno ćemo primiti u naše novo biće čak i ona stvorenja koja su nam zaposela matičnu planetu.

"Znala sam da ćeš jednoga dana leteti pokraj mene, Tomise", reče Avluela.

U mojoj tamnoj prostoriji ja poslah prema njenim krilima nove impulse snage.

Lebdela je nad pustinjom. Uskoro će se na vidiku pojaviti stara Hirurška sala, hram Mutanata. Bilo mi je žao što ćemo tada morati da se spustimo. Voleo bih kada bismo gore mogli da ostanemo zauvek, Avluela i ja.

"I hoćemo, Tomise, hoćemo", reče mi ona. "Ništa nas više ne može razdvojiti. I ti veruješ u to, zar ne, Tomise?"

"Da", rekosmo mi, "i ja verujem." I mi počesmo da je polako spuštamo kroz sve tamnije nebo.

Sadržaj

Prvi deo: NOĆNA KRILA

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.

Drugi deo: MEĐU PAMTITELJIMA

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.

Treći deo: PUT ZA JORSLEM

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.
- 13.